

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÇEK VE ÖDENMESİNE İLİŞKİN SORUNLAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ayşe Nur ERSOY

ÖZEL HUKUK TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

Ankara, 2020

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÇEK VE ÖDENMESİNE İLİŞKİN SORUNLAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ayşe Nur ERSOY

ÖZEL HUKUK TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

Tez Danışmanı
Dr. Öğretim Üyesi Tuğçe Nimet YAŞAR

Ankara, 2020

ONAY SAYFASI

..... tarafından hazırlanan “.....
.....” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği /
oy çokluğu ile Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
..... Anabilim Dalı’nda Doktora/Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvan Adı Soyadı	Kurumu	İmza
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Tuğçe Nimet YAŞAR	AYBÜ	
Jüri Üyesi: Prof. Dr. Hayri BOZGEYİK	AYBÜ	
Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Serdar HIZIR	Atılım Üniversitesi	

Tez Savunma Tarihi:

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı’nda Doktora/Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini
onaylıyorum.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Ünvan Ad Soyad

.....

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda patent ve telif haklarını ihlal edici etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tezde kullanılmış olan tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim./..../.....

Ayşe Nur Ersoy

TEŐEKKÖR

Tezimin yazım sürecinde göstermiő olduğu ilgisi, desteği ve önerileri nedeniyle tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Tuğçe Nimet Yaşar'a ve tez konumun belirlenmesinde emeği geçen Prof. Dr. Hayri Bozgeyik'e teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

Çekler ülkemiz ve dünya genelinde yaygın kullanım alanına sahiptir. Ticari yaşam için gereken hız ve kolaylığı sağlamaktadır. Güvenilir bir kambiyo senedidir. Çekin piyasa için bu denli önem arz eden bir senet olması nedeniyle, ticari hayatın değişken yapısı ve ihtiyaçları da göz önünde bulundurularak çeklere ilişkin olarak çok sayıda düzenleme yapılmıştır.

Bu çalışmamızda çeke ilişkin temel prensipler, çekin ödenmesi ve ödenmemesi ile bu durumun sonuçları üzerinde durulacaktır. Çeklere ilişkin olarak yapılan düzenlemelerin toplum ve piyasa üzerine etkisi önem arz etmekte olup, çeke uygulanacak hükümlerde uygulama birliğinin sağlanması gerekmektedir. Gerek ticari gerekse hukuki açıdan en uygun sonuca ulaşılabilmesi için faydalı bir çalışma olması hedeflenmiştir. Çalışmamızda çek mevzuatında yapılan değişiklikler, tarihsel süreç, öğreti, yargı kararları ve bilimsel çalışmalar da ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çek, çekte ödeme, karşılıksız çek, başvurma hakkı.

ABSTRACT

Cheques are widely used throughout our country and the world. Cheque provides the speed and ease needed for commercial life. It is a reliable commercial paper. Due to the fact that the cheque is such an important deed for the market, many arrangements have been made regarding the cheques, taking into account the variable nature and needs of the business life.

In this study, the basic principles of the cheque, payment and non-payment of the check and the consequences of this situation will be discussed. The impact of the regulations on the community and the market on the cheques is important and the provisions to be applied to the cheques should be ensured in the implementation unity. It is aimed to be a useful study in order to reach the most suitable result in both commercial and legal terms. In this study, changes in cheque legislation, historical process, doctrine, judicial decisions and scientific studies will also be discussed.

Key words: cheque, payment of check, dud cheque, right to apply.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
KISALTMALAR	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇEKİN HUKUKİ NİTELİĞİ İKTİSADİ FONKSİYONU VE ŞEKLİ UNSURLARI

1. ÇEKİN HUKUKİ NİTELİĞİNİN İNCELENMESİ	4
1.1. Kıymetli Evrak ve Kambyo Senedi Niteliği	4
1.2. Mevsuf Havale Niteliği	5
1.3. Emre Yazılı Senet Niteliği	5
2. ÇEKİN İKTİSADİ FONKSİYONU	7
3. ÇEKİN ŞEKLİ UNSURLARI	8
3.1. TÜRK TİCARET KANUNU’NA GÖRE ÇEKİN ŞEKLİ UNSURLARI	8
3.1.1. Çek Kelimesi.....	9
3.1.2. Kayıtsız ve Şartsız Belirli Bir Bedelin Ödenmesi İçin Havale	10
3.1.3. Muhatabın Ticaret Unvanı	13
3.1.4. Ödeme Yeri	13
3.1.5. Düzenleme Tarihi	14

3.1.6. Düzenlenme Yeri.....	17
3.1.7. Düzenleyenin İmzası	19
3.1.8. Banka Tarafından Verilen Seri Numarası	20
3.1.9. Karekod	20
3.2. ÇEK KANUNU’NA GÖRE ÇEKİN ŞEKLİ UNSURLARI	22
3.2.1. Çek Yapraklarına İlişkin Düzenlemeler	22
3.2.2. Çek Defterlerinin Baskı Şekline Dair Düzenlemeler: Tacir Çekleri-Tacir Olmayanlara Ait Çekler-Hamiline Yazılı Çekler	23
3.2.3. Çek Kanunu’nda Yer Alan Şekli Unsurları İhtiva Etmeyen Çeklerin Hukuki Durumu.....	24
3.3. ÇEKTE YER ALABİLECEK İHTİYARİ UNSURLAR.....	25
3.3.1. Kanunda Belirtilen İhtiyari Unsurlar.....	25
3.3.1.1. Lehtar Kaydı.....	25
3.3.1.2. Menfi Emre Kaydı.....	26
3.3.1.3. Hamiline Kaydı	26
3.3.1.4. Yerleşim Yeri Kaydı	26
3.3.1.5. Protestodan Muafiyet Kaydı.....	27
3.3.1.6. Aynen Ödeme Kaydı.....	28
3.3.1.7. Çekin Belli Bir Bankaya Ödeneceğine İlişkin Kayıt (Çizgili Çekler)	28

3.3.1.8. Çekin Hesaba Geçirileceğine İlişkin Kayıt	30
3.3.1.9. Aval Kaydı	30
3.3.2. Kanunda Belirtilmemiş İhtiyari Unsurlar	32
3.3.2.1. Provizyon Kaydı.....	32
3.3.2.2. Teminat Kaydı.....	32
3.3.2.3. İhbar Kaydı.....	34
3.3.2.4. Yetki Kaydı	34
3.3.2.5. Tahkim Kaydı.....	36
3.3.2.6. Teyit ve Vize Kaydı	37
3.4. ÇEKTE YER ALAMAYAN KAYITLAR	38
3.4.1.Çek Olma Vasfına Etki Etmeyen Yasak Kayıtlar	38
3.4.1.1. Kabul Şerhi.....	38
3.4.1.2. Vade Kaydı	38
3.4.1.3. Faiz Kaydı	39
3.4.1.4. Mesuliyetten Muafiyet Kaydı.....	39
3.4.1.5. Cezai Şart Kaydı.....	39
3.4.2. Çek olma Vasfına Etki Eden Yasak Kayıtlar	40
4. ÇEKİN DÜZENLENMESİ.....	40
4.1. Çek Düzenleme Ehliyeti.....	40
4.2. Karşılık	42

4.3.Çek Anlaşması.....	43
4.3.1. Çek Anlaşmasının Tarafları	43
4.3.2. Çek Anlaşmasının Şekli.	43
4.3.3. Çek Anlaşmasından Doğan Borçlar	43
4.3.4. Çek Anlaşmasının Hukuki Niteliği	44
4.3.5. Çek Anlaşmasının Son Bulması.....	44
4.4.Çekte Temsil	45

İKİNCİ BÖLÜM ÇEKİN ÖDENMESİ

1. ÇEKİN ÖDENMESİ İÇİN GEREKLİ KOŞULLARI	49
1.1. Senedin Çek Vafında Olması.....	49
1.2. Geçerli Bir Çek Anlaşmasına Dayalı Olarak Düzenlenmiş Bir Çekin Varlığı	49
1.3. Çekin İbraz Süresi İçinde Ödenmek Üzere İbraz Edilmiş Olması.....	49
1.3.1.Çekin İbrazı	49
1.3.2.Çekin İbraz Yeri	50
1.3.3.Çekin İbraz Süreleri	51
1.3.3.1. Genel Olarak	51
1.3.3.2. Çekte İbraz Sürelerinin Hesaplanması	53
1.3.3.3. Çekin İbraz Süresi İçinde İbraz Edilmesi.....	55
1.3.3.4. Çekin İbraz Süresinin Geçirilmesi	56
1.3.3.5. Çekin İbraz Süresi İçinde İbraz Edilmemesinin Aşılamayacak Bir Engelden Kaynaklanması	58
1.3.3.6. İleri Düzenleme Tarihli Çekler	61
1.3.3.7. Çekin İbrazının Sonuçları.....	64

1.4. Muhatap Bankanın İnceleme Yükümlülüğünü Yerine Getirmesi Neticesinde Ödemeye Engel Bir Durumun Bulunmaması	65
1.4.1. Geçerli Bir Çek Anlaşmasına Dayalı Çek Vasfında Bir Senedin Varlığının Tespiti	65
1.4.2. Çekin Süresi İçinde İbraz Edildiğinin Tespiti	65
1.4.3. Çek Üzerindeki İmzanın Hesap Sahibine Ait Olduğunun Tespiti	65
1.4.4. Çeki İbraz Edenin Yetkili Hamil Olduğunun Tespiti.....	66
1.4.5. Çeki İbraz Edenin Kimliğinin ve Vergi Kimlik Numarasının Tespiti	66
1.4.6. Çekin Ödenmesine Engel Olabilecek Bir Durumun Mevcut Olmaması.....	68
1.5. Çekle İşleyen Hesapta Karşılığın Bulunması.....	70
2. ÇEKTE ÖDEME ŞEKİLLERİ	71
2.1. Çekin Nakden Ödenmesi	71
2.1.1. Çekin Türk Lirası ile Ödemesi	71
2.1.2. Çekin Yabancı Ülke Parası ile Ödemesi	71
2.1.2.1. Münhasıran Yabancı Ülke Parası ile Ödeme Koşulu (Aynen Ödeme Kaydı) Kararlaştırılması Durumu.....	71
2.1.2.2. Münhasıran Yabancı Ülke Parası ile Ödeme Koşulu (Aynen Ödeme Kaydı) Kararlaştırılmaması Durumu.....	72
2.2. Çizgili Çek Aracılığıyla Ödeme	72
2.3. Hesaba Ödenmek Üzere Düzenlenen Çek (Mahsup Çeki) Aracılığıyla Ödeme.....	73
2.4. Uygulamada Ortaya Çıkmış Özel Çek Türleri ve Bu Türler Aracılığıyla Ödeme.....	74
2.4.1. Vizeli ve Teyitli Çek	74
2.4.2. Garantili Çek ve Çek Kartı.....	77
3. ÖDEMENİN GERÇEKLEŞTİRİLMESİ.....	79
3.1. İbraz Yerine Göre Çekin Ödenmesi	79
3.1.1. Çek Hesabının Bulunduğu Şubeye İbraz Üzerine Ödeme	79

3.1.2. Çek Hesabının Bulunduğu Şube Dışındaki Diğer Şubelere İbraz Üzerine Ödeme.....	79
3.1.3. Çekin Takas Odasına İbrazı Üzerine Ödeme	80
3.2. Hesapta Bulunan Karşılığın Miktarına Göre Çekin Ödenmesi	81
3.2.1. Çekin Tamamen Ödenmesi	81
3.2.2. Çekin Kısmen Ödenmesi.....	81

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇEKİN ÖDENMEMESİ

1. KARŞILIKSIZ ÇEKLER.....	84
1.1. Çeklerde “Karşılıksızdır” İşlemine Sebebiyet Verme Sorunu	84
1.1.1. Karşılıksız Çek Kavramı	84
1.1.2. Karşılıksız Çeklere İlişkin Düzenlemelerin Ticari Yaşam Üzerindeki Etkileri.....	84
1.2. Karşılıksız Çeklere İlişkin Yasal Düzenlemeler	86
1.2.1. 471 Sayılı TBMM Yorum Kararı.....	86
1.2.2. 3167 Sayılı Kanun Dönemi	87
1.2.2.1. 3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun	87
1.2.2.2. 3863 Sayılı 3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Hamillerin Korunması Hakkında Kanunun 16. Maddesinin Değiştirilmesine Dair Kanun.....	89
1.2.2.3. 4814 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun’da Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun.....	90
1.2.3. 5941 Sayılı Kanun Dönemi	93

1.2.3.1. 5941 Sayılı Çek Kanunu	93
1.2.3.2. 6273 Sayılı Çek Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun.....	96
1.2.3.3. 6728 Sayılı Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	98
1.2.3.3.1. Çek İle İlgili Olarak “Karşılıksızdır” İşlemine Sebebiyet Verilmesi Eyleminin Yeniden “Suç” Vasfında Kabul Edilmesi.....	98
1.2.3.3.2. Çek İle İlgili Olarak “Karşılıksızdır” İşlemine Sebebiyet Verilmesi Suçu ve Yaptırımları.....	98
1.2.3.3.3. 6728 sayılı Kanuna Göre Bankaların Yükümlülükleri.....	100
2.ÇEKTE BAŞVURMA HAKKI	101
2.1. Genel Olarak	101
2.2.Çekte Başvurma Hakkının Koşulları.....	101
2.2.1.Maddi Koşullar.....	100
2.2.2. Şekli Koşullar	102
2.2.2.1. Protesto.....	102
2.2.2.2. Muhatabın Beyanı	103
2.2.2.3. Takas Odası Beyanı.....	104
2.3. Çekte Başvurma Hakkının Kapsamı	104
2.4. Başvurma Hakkına İlişkin Zamanaşımı Süresi	106
2.5.Başvurma Hakkının Kaybedilmesi.....	106
2.5.1. Sebepsiz Zenginleşme Davası	106
2.5.2. Temel İlişkiye Dayanma.....	109
2.5.3. Karşılığın Devri	109

SONUÇ 110

KAYNAKLAR..... 115

KISALTMALAR

AİHS	:Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
aşa.	:aşağıda
BAM	:Bölge Adliye Mahkemesi
Batider	:Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
Bkz.	:Bakınız
c.	:cümle
C	:Cilt
dn.	:dipnot
E.	:Esas
CGTİHK	:Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun
İİK	:İcra İflas Kanunu
eÇekK	:3167 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun
eTTK	:6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu
f.	:fıkra
HD	:Hukuk Dairesi
HMK	:6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HGK	:Hukuk Genel Kurulu
K.	:Karar
KHK	:Kanun Hükmünde Kararname
m.	:madde
MTK	:Milletlerarası Tahkim Kanunu
RG	:Resmi Gazete
s	:sayfa
S	:Sayı
TCK	:5237 sayılı Türk Ceza Kanunu

TCMB	:Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TBB	:Türkiye Barolar Birliği
TBK	:6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TCMB	:Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TMK	:4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
vb	:ve benzeri
TTK	:6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
yuk.	:yukarıda

GİRİŞ

Çek, ticari hayatının gereklerinin bir karşılığı olarak ortaya çıkan, nakit para taşımanın sıkıntılarını bertaraf eden, kanuni zorunlu şekil şartlarını bünyesinde barındıran bir kambiyo senedi çeşididir¹.

Çekin tarihi incelendiğinde, kişilerin paralarını muhafaza etmek maksadıyla belli kişilere tevdi etmesi çekin oluşumu açısından bir adım olarak kabul edilebilecektir. Bu kişiler paralarını tevdi ettikleri sarraflara, bankerlere, bankalara hitaben ödeme emrini de içeren senetler düzenlemiş ve daha sonra çekler zaman içerisinde gelişerek günümüzdeki halini almıştır².

Günümüzde çekler gerek ülkemiz gerekse dünya genelinde oldukça yaygın kullanım alanına sahiptir. Ticari yaşamda gereken sürat ve kolaylığı sağlar. Güvenilir bir ödeme vasıtasıdır. Çeke olan güvenin korunması maksadı ile kanun koyucunun almış olduğu tedbirler ve tedavülünün kolay olması çekin sıkça tercih edilmesini sağlamış ve çek zamanla ticari hayatın vazgeçilmez unsurlarından biri haline gelmiştir. Çekler kanunda sıkı şekil şartlarına tabi tutulmuş, gerek muhatap gerek düzenleyen ve gerekse hamil diğer kambiyo senetlerinden farklı prosedürlere sevk edilmiştir. Bu çalışmamızda ticari yaşamın emin ödeme vasıtalarından olan çekler öğretideki görüşler, yargı kararları, bilimsel çalışmalar, güncel ve yer yer yürürlükten kalkmış mevzuat ile karşılaştırmalı olarak incelenecektir. Teori ve uygulamadaki durum irdelenerek çalışmamızın hukuki boyutta faydalı bir çalışma olması hedeflenmektedir.

Türk hukukunda, çekle ilgili yasal mevzuat incelendiğinde, çeke ilişkin hükümler içeren çok sayıda kanunun bulunduğu gözlemlenmektedir. 1926 sayılı Ticaret Kanunu³, 1956 yılında yerini 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na⁴ (eTTK) bırakmıştır. Çek kullanımının ticari hayatta yaygınlaşması, uygulamada ortaya çıkan aksaklıklar ve problemler çekle ilgili özel bir kanun ihdas etme gereksinimini ortaya çıkarmış ve bunun sonucunda 1985 senesinde 3167 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında

¹ Köle, Mehmet / Görgülü, Fatma (2016) 'Son Düzenlemeler Işığında Çekin Şekil Şartları ve Çeke Dayalı Kambiyo Senetlerine Özgü Takip Yolları' Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 21, S: 35, s. 79-157 <<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/270477>> s.e.t. 25.07.2019.

² Ayli, Ali / Yardımcıoğlu, Didem (2015) 'Çekte Düzenleme Tarihi ve Önemi', Dokuz Eylül Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 16, S: 2014, s. 3195-3239 <<http://hukuk.deu.edu.tr/wp-content/uploads/2015/09/AL%C4%B0-AYL%C4%B0-D%C4%B0DEM-YARDIMCIO%C4%9ELU.pdf>> s.e.t. 18.08.2018.

³ RG. tarih 26.06.1926, S. 406.

⁴ RG. tarih 09.07.1956, S. 9353.

Kanun⁵ (eÇekK) kabul edilmiştir. 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu, 1 Temmuz 2012 tarihinde yürürlük kazanan ve günümüzde de yürürlükte olan 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na⁶ (TTK) yerini bırakmıştır. 3167 sayılı Kanun da, 5941 sayılı Çek Kanunu'nun⁷ (ÇekK) Resmi Gazete'de 20.12.2009 tarihinde yayımlanmasıyla mülga hale gelmiştir. Bununla birlikte Bankacılık Kanunu⁸, İcra ve İflas Kanunu⁹, Damga Vergisi Kanunu¹⁰, Türk Ceza Kanunu¹¹ gibi çeşitli kanunlar çeke uygulanabilecek hükümler içermektedir¹².

Ülkemizde yaygın kullanım alanı bulunması ve çeşitli özel şartları da içermesi nedeniyle çekler yalnızca Türk Ticaret Kanunu'nda değil, ayrıca Çek Kanunu'nda da düzenlenmektedir. 5941 sayılı Kanun ile 6762 sayılı TTK hükümleri büyük ölçüde tekrarlanmaktadır. ÇekK özel kanun niteliğinde olduğundan, burada hüküm bulunmayan hallerde genel hükümler uygulama alanı bulacaktır. ÇekK ile TTK arasında çelişki bulunması durumunda ÇekK hükümleri uygulanacaktır¹³.

ÇekK, mülga 3167 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun'dan farklı olarak, çek defterlerinin muhtevasına, çekin düzenlenmesi ile kullanılmasına, çek hamillerinin korunmasına, kayıt dışı ekonominin denetimine dair önlemlere katkı sağlamaya yönelik esaslar ve çekin karşılığının bulunmaması ile tespit edilen diğer yükümlülükler uyulmaması durumunda uygulanması gereken yaptırımları tespit etmeyi amaç edinmiştir¹⁴. ÇekK'nın 1. maddesinin gerekçesine göre, çekin karşılıksız çıkması durumunda ve çekin ödenmesi sürecinde belirlenen yükümlülükler aykırılık teşkil eden durumlarda uygulanması gereken ceza hukuku hükümlerini tespit etmek

⁵ RG. tarih 03.04.1985, S. 18714.

⁶ RG. tarih 14.02.2011, S. 27846.

⁷ RG. tarih 20.12.2009, S. 27438.

⁸ RG. tarih 01.11.2005, S. 25983.

⁹ RG. tarih 19.06.1932, S. 2128.

¹⁰ RG. tarih 11.07.1964, S. 11751.

¹¹ RG. tarih 12.10.2004, S. 25611.

¹² **Reisoğlu, Seza** (2011) Çek Hukuku, 1. Baskı, Ankara, Cem Web Ofset, s. 34-36 [Anılış: Reisoğlu, (2011)].

¹³ **Can, Mertol** (2015) Kıymetli Evrak Hukuku, 3. Bası, Ankara, İmaj Yayınevi, s. 143-144 [Anılış: Can, (2015)] ; özel nitelikte bir kanun yürürlükte iken genel nitelik taşıyan daha kapsamlı bir kanunun yürürlük kazanması durumunda, sonraki tarihli genel kanunun, bu kanundan önceki tarihte yürürlük kazanan özel kanunu mülga hale getirip getirmeyeceği sorunu gündeme gelmektedir. Bu sorunu çözmek için, kanun koyucunun sonraki tarihli genel kanunu düzenlemekteki amacını tespit etmek gerekmektedir. Her iki kanunun sistematığı ve temel ilkeleri incelenmekle, sistem ve temel ilkeler yönünden ahenk ve benzerlik bulunması halinde, genel kanunun özel kanunu yürürlükten kaldırmayarak, genel düzenlemeler yapıp, konu ile ilgili ayrıntıların düzenlenmesini özel kanuna bıraktığı anlamı ortaya çıkmaktadır. Aksi durumda ise, sonraki tarihli genel kanun farklı bir sistematikte ve değindiği farklı ilkelerle önceki tarihli özel kanunu yürürlükten kaldırarak, tek başına uygulama alanı bulacaktır. Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. **Akipek, Jale / Akıntürk, Turgut / Ateş, Derya** (2019) Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku, 15. Baskı, İstanbul, Beta, s. 103, 104.

¹⁴ **Kayıhan, Şaban / Yasan, Mustafa** (2017) Kıymetli Evrak Hukuku, 4. Baskı, Ankara, Seçkin, s. 110-111.

maksadı ile özel bir yasal düzenlemeye ihtiyaç duyulmuş ve bu düzenlemeler ile kayıt dışı ekonominin denetimi hedeflenmiştir¹⁵.

Tezimizin ilk bölümünde, çekin hukuki niteliği ve iktisadi fonksiyonu incelenecektir. Ayrıca, çekin şekli unsurları üzerinde durulacak, zorunlu ve ihtiyari unsurları ayrı başlıklar altında doktrin ve yargı kararları ışığında, düzenlenmiş bulundukları mevzuat hükümleri çerçevesinde ele alınacak, çeke konulamayacak kayıtlardan da söz edilecektir.

Tezimizin ikinci bölümünde, öncelikle çekin ödenmesi için gereken koşullar ele alınacak, çekin ibrazı hususu açıklanacak daha sonra ödeme şekilleri, ödemenin gerçekleştirilmesi ve sonuçları üzerinde durulacaktır.

Tezimizin son bölümünde ise, çekin ödenmemesi ve sonuçları incelenecek, karşılıksız çeklere ilişkin yasal düzenlemeler mevzuatta meydana gelen değişikliklerle birlikte mukayeseli olarak ele alınacak, karşılıksız çıkan çeklere ilişkin yaptırımlar ve başvurma hakkı üzerinde durulacaktır.

¹⁵ **Kırca, İsmail** (2010a) 5941 Sayılı Çek Kanunu Konferans, 1. Baskı, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, s. 76 [Anılış: Kırca, (2010a)].

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇEK, İKTİSADİ FONKSİYONU VE ŞEKLİ UNSURLARI

1. ÇEKİN HUKUKİ NİTELİĞİNİN İNCELENMESİ

1.1. Kıymetli Evrak ve Kambiyo Senedi Niteliği

TTK'nın 645. maddesine göre, *“kıymetli evrak öyle senetlerdir ki, bunların içerdikleri hak, senetten ayrı olarak ileri sürülemediği gibi başkalarına da devredilemez.”* Çek, TTK, ÇekK ile bu kanuna göre yürürlüğe giren tebliğlerle düzenlenen, yalnızca bir banka tarafından ödenebilen, kanunen emre yazılı nitelik taşıyan, kanunda sayılan zorunlu şekil şartlarını bünyesinde barındıran, kıymetli evrak vasfında nitelikli bir havaledir¹⁶. Dolayısıyla bir kıymetli evrak türü olan çek¹⁷ için de kıymetli evrakın özellikleri olan devredilebilirlik, zilyetlik, soyutluk (mücerretlik) ve şekle bağlılık prensipleri geçerli olacaktır¹⁸. “Banka” kavramı, TTK'nın 815. maddesine göre Bankacılık Kanunu'na tabi olan kuruluşları ifade etmektedir. Çekteki ödeme yerinin yurt dışında olması durumunda ise “banka” kavramı ile hangi kuruluşların anlaşılması gerektiği, ödeme yeri hukukuna göre tespit edilecektir.

Düzenleyen, muhatap banka ve çek hamili arasında üçlü bir ilişki bulunmaktadır. Düzenleyen, çekin düzenlenmesi suretiyle muhatap bankadan çek üzerinde yer alan bedelin çek hamiline ödenmesini talep etmektedir. Düzenleyen ile muhatap banka arasında çek hesabı ilişkisi bulunmakta olup çek düzenlemekle muhatap bankaya ödeme hususunda bir yetki verilmektedir¹⁹.

TTK'nın Üçüncü Kitabının Dördüncü Kısımında kambiyo senetleri yer almaktadır. TTK incelendiğinde, kambiyo senetleri üç bölümde incelenmiştir. Dördüncü Kısım'ın Birinci Bölüm'ünde poliçe, İkinci Bölüm'ünde bono, Üçüncü Bölüm'ünde ise çekler düzenleme alanı bulmuştur. Dolayısıyla Türk hukukunda çekler kambiyo senedi vasfı taşıyan senetlerdir.

¹⁶ Karahan, Sami / Arı, Zekeriya / Bozgeyik, Hayri / Saraç, Tahir / Ünal, Mücahit (2015) Kıymetli Evrak Hukuku, 3. Baskı, Konya, Mimoza, s. 337; Bozer, Ali / Göle, Celal (2017) Kıymetli Evrak Hukuku, 7. Bası, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 205; Pulaşlı, Hasan (2017) Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları, 5. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, s. 251 [Anılış: Pulaşlı, (2017)].

¹⁷ Reisoğlu (2011), s. 37.

¹⁸ Bozgeyik, Hayri 'Kıymetli Evrakta Hakkın Doğuşu ve Borçlunun Def'ileri': Akın, Murat Yusuf / Caner, Oğuz (Editörler) (2003a) Prof. Dr. Fahman Tekil'in Anısına Armağan, 1. Baskı, İstanbul, Beta, s. 481 [Anılış: Bozgeyik, (2003a)]; Çatıkkaş, Özgür / Duran, Hüsamettin (2012) '5941 Sayılı Kanun'da Bankaların Yükümlülükleri', Maliye Finans Yazıları, Y: 26, S: 95, s. 23-58<<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/150727>> s.e.t. 26.07.2019.

¹⁹ Sarıca, Ayşe (2020) Ticaret Hukuku, 16. Baskı, Ankara, Savaş Yayınevi, s. 384.

1.2. Mevsuf Havale Niteliği

Çekler, kayıtsız ve şartsız belli bir bedelin ödenmesi için havaleyi içermelidir (TTK 780/1-b). Dolayısıyla hukuki mahiyeti itibariyle çek, belli şekli şartlarını içermesi gereken yazılı bir havaledir. Dolayısıyla tıpkı poliçe gibi mevsuf (vasıflı/özellikleri olan) bir havale niteliği taşımaktadır²⁰.

6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun²¹ 555-560. maddeleri arasında havaleye ilişkin hükümler düzenleme alanı bulmuştur. TBK'nın 560. maddesine göre, alacağın kıymetli evraka bağlanması durumunda hamile ödeme maksadı ile yapılan yazılı havalelere ilişkin olarak TBK hükümleri uygulanacak olup, havale ödeyicisi karşısındaki her hamil, söz konusu havalenin alıcısı sayılacaktır. Ancak, havale eden ve havalenin alıcısı arasında bulunan ilişkiye mahsus olan haklar, yalnızca alacağı devreden ve devralanın arasında doğmuş olacaktır. Kanun koyucu mezkûr maddenin ikinci fıkrasında çek ve poliçe benzeri havalelere ilişkin özel hükümleri saklı tutmuştur (TBK m. 560). Dolayısıyla çekler hakkında TBK'nın havaleye ilişkin hükümleri ancak TTK ve çekle ilgili düzenlenmiş özel kanunlara aykırı düşmediği sürece uygulama alanı bulabilecektir.

Yukarıda belirtildiği üzere, Türkiye'de ödenecek olan çekin muhatabı ancak banka olabilir. Dolayısıyla TTK m. 815'te tanımlanan "banka" üzerine düzenlenmeyen bir çek, yalnızca havale hükmünde olacaktır (TTK m. 782/1-2).

1.3. Emre Yazılı Senet Niteliği

TTK'nın 788. maddesinin 1. fıkrası uyarınca, çek kanunen emre yazılı bir senet olup, düzenleyenin çek üzerine "emre yazılı değildir", "ciro edilemez" ya da buna benzer bir kayıt eklemek suretiyle çeki nama yazılı hale getirmesi mümkündür. Mezkûr kayıt "menfi emre kaydı" olarak adlandırılmaktadır. Menfi emre kaydı taşıyan ve belirli bir kimse lehine ödenmesi şart kılınmış olan bir çek, nama yazılı nitelik taşıyacağından söz konusu çekin devri, alacağın temlikinin hüküm ve sonuçlarını doğuracaktır (TTK m. 788/2). Menfi emre kaydının çekin herhangi bir yerine yazılması yeterlidir. Ancak düzenleyenin imzası kaydı da

²⁰ Can (2015), s. 142.

²¹ RG. tarih 11.01.2011, S. 27836.

içermelidir²². Matbu çek yaprağında yer alan “emrine” sözcüğünün üzerinin çizilmesi çeki nama yazılı hale getirmemektedir²³. Ayrıca poliçe ve bonodan farklı olarak çekin hamiline yazılı biçimde düzenlenmesi de mümkündür²⁴. Nitekim TTK’nın 785. maddesine göre, çekler “emre yazılı” kaydıyla ya da anılan kayıt olmaksızın belli bir kimseye, “emre yazılı değildir” kaydıyla ya da buna benzer başka bir kayıt ile belli bir kimseye yahut hamiline ödenmek maksadıyla düzenlenebilecektir. Çekin kimin lehine düzenlediğinin belirtilmemesi durumunda söz konusu çek, hamiline yazılı çek hükmündedir. Belli bir kişi lehine “veya hamiline” ibarelerinin ya da bu anlama gelecek benzer ibarelerin eklenmesi halinde de düzenlenecek olan çek hamiline yazılı çek sayılacaktır (TTK m. 785). ÇekK yolsuzlukla mücadele ve kayıt dışı ekonomiye engel olma gibi amaçlarla hamiline yazılı çeklerle alakalı çeşitli düzenlemeler ihdas etmiştir²⁵. Hamiline yazılı olarak düzenlenecek olan çekler için yalnızca bu çeklere yönelik işlemlerin işlendiği ayrı hesaplar açılmaktadır. Bu tür çeklerde, hamiline yazılı çek defteri yaprakları kullanılmalıdır. Ayrıca hamiline yazılı çeklerde çek yaprakları üzerinde “hamiline” ibaresi matbu biçimde yer almaktadır (ÇekK m. 2/6).

Çekler “eksik nama senet” şeklinde düzenlenememektedir. Doktrinde eksik nama yazılı olan senetler “topal hamiline yazılı senet” olarak da adlandırılmaktadır²⁶. TTK’nın 656. maddesi eksik nama yazılı senetleri düzenlemektedir. Buna göre, nama yazılı olan senetler içinde, senet bedelini senedin her hamiline ödeme hakkını saklı tutan borçlu, alacaklı sıfatını ispat etmesi aranmamış olsa da senet hamiline iyiniyetli olarak yapacağı ödeme ile borcundan kurtulacaktır. Ancak, senet hamiline ödeme yapma yükümlülüğü bulunmamaktadır. Anılan maddenin son cümlesinde TTK’nın 785. maddesinin 2. fıkrası saklı tutulmuştur (TTK m. 656/1). Çek üzerine düşülen “veya hamiline” kaydı çeki eksik nama yazılı (topal hamiline yazılı) senet haline getirmeyecek, çek doğrudan hamiline yazılı çek sayılacaktır. Zira çekler, poliçe ve bonoların aksine, hamiline yazılı olarak düzenlenebilmektedir. Poliçe ve bonolar ise TTK 656. maddesi uyarınca eksik nama yazılı hale getirilebilecektir²⁷.

²² **Özcan, Fırat** (1997) Kıymetli Evrak Hukuku, 2.Baskı, Ankara, Turhan Yayıncılık, s. 1071 [Anılış: Özcan, (1997)]; **Pulaşlı**, (2017), s. 299.

²³ **Özcan**, (1997), s. 1071.

²⁴ **Ülgen, Hüseyin / Helvacı, Mehmet / Kaya, Arslan / N. Füsün Nomer Ertan** (2019) Kıymetli Evrak Hukuku, 12. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, s. 302.

²⁵ **Gedik, Doğan** (2011) ‘Hamiline Çek Defteri Yaprağını Kullanmadan Hamiline Çek Düzenleme Suçu’ Terazi Hukuk Dergisi, S: 57, Y: 6, s. 26.

²⁶ **Sarıca**, 344.

²⁷ **Sarıca**, 344.

2. ÇEKİN İKTİSADİ FONKSİYONU

Çek bir ödeme vasıtasıdır. Uygulama alanı oldukça yaygındır. Çekin bir ödeme vasıtası oluşu herhangi bir kanun hükmüne dayanmamaktadır. Esasen böyle bir kanun hükmüne de gerek bulunmamaktadır. Zira çekin ödeme vasıtası oluşu iktisadi fonksiyonudur. Yargıtay, çekin bir ödeme vasıtası olduğunu ifade ederek çekin ödeme dışındaki bir maksatla verilmesi halinde, iddia edenin iddiasını ispat etmesi gerektiğini belirtmiştir²⁸.

Ödemelerin para yerine çeklerle yapılması, bireyler nezdindeki paraların bankalarda toplanması ticari hayatta arzu edilen bir husustur²⁹. Yüklü miktarda nakit paranın kullanımının zorluğu, alışveriş esnasındaki nakit durumu gibi faktörler, çekin ticari hayata girmesini sağlamıştır. Bu kapsamda borçlu, borcunu nakit para olarak ödeyebileceği gibi, çek düzenleyip hamile teslim de edebilmektedir³⁰. Çek kullanımı nakit parayla yapılan ödemenin risklerini, ispat zorluğunu, taşıma, saklama, sayma gibi külfetlerini de bertaraf ederek ticari hayatta kolaylık sağlamak ve çeke verilen değer güncelliğini korumasına hizmet etmektedir³¹.

Düzenleyen, parasını emin koruma yerleri olan ve kendisine faiz getirebilen bankalarda bulundurduğundan, çalınma, soyulma vb. tehlikeleri engellemektedir. Ayrıca çek vasıtasıyla yapılan ödemelerde ödeme tarihi, miktarı vb. hususlarda uyuşmazlık çıkması durumunda, bu hususların ispatı kolay ve güvenilir olmaktadır³².

Önemle belirtmek gerekir ki, çek ticari hayatta sürat ve kolaylık sağlasa da kanuni bir ödeme vasıtası değildir. Taraflar arasında ödemenin çekle yapılacağı hususunda bir anlaşma bulunmadığı takdirde, alacaklının çekle yapılan ödemeyi kabul zorunluluğu bulunmamaktadır³³. Diğer bir anlatımla, çekin para ile eşit tutulması yerinde olmayacaktır.

²⁸Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E: 1183, K: 3345, T: 24.12.1969 (**İnan, Nurkut** (1981) ‘Özel Hukukta Karşılıksız Çek Kavramı’ BATİDER C: XI, S: 2, s. 101).

²⁹**Abaç, Sadi** (1965) ‘Çeklerde Tasdik (Sertifikasyon) ve Karşılığın Bloke Edilmesi’ BATİDER, C: 3, S: 1, s. 139.

³⁰**Oğuzoğlu, Abdullah Çetin / Oğuzoğlu, Özkan** (2010) Çek Kanunu Açıklamalı-İçtihatlı-Örnekli, 9. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, s. 1-2.

³¹**Bilgili, Fatih / Demirkapı, Ertan**, (2014) Kıymetli Evrak Hukuku, 4. Basım, Dora, s. 137-138.

³²**Domaniç, Hayri** (1990) Kıymetli Evrak Hukuku ve Uygulaması TTK Şerhi- IV, 1. Baskı, İstanbul, Temel Yayınları, s. 544 [Anlış: Domaniç, (1990)].

³³**Yıldız, Şükrü** ‘İbraz Süresini Geçiren Çek Hamilinin Hukuki Durumu ve Yargıtay Kararları’: Yıldız, Şükrü (Editör) (2008) Makalelerim 1988-2007, 1. Baskı, Ankara, Yetkin, s. 377 [Anlış: Yıldız, (2008)].

Zira parayla kıyaslandığında tedavül kabiliyeti sınırlı olup, itibari değeri de bulunmamaktadır³⁴.

Çekler bankalar açısından da büyük önem arz etmektedir. Zira bir bankanın kasasındaki mevduat miktarına ihtiyacı bulunmaktadır. Çek hesabı açtıranlar hesaplarında para bulundurduklarından, bankalar bu sayede maliyeti çok düşük mevduat toplamış olmaktadır³⁵.

3. ÇEKİN ŞEKLİ UNSURLARI

3.1. TÜRK TİCARET KANUNU'NA GÖRE ÇEKİN ŞEKLİ UNSURLARI

Çek, Türk Ticaret Kanunu'nun aradığı zorunlu unsurları içeren belgedir³⁶. TTK'nın 780. maddesinin 1. fıkrasına göre:

“Çek;

a) Senet metninde “çek” kelimesini ve eğer senet Türkçe'den başka bir dille yazılmış ise o dilde “çek” karşılığı olarak kullanılan kelimeyi,

b) Kayıtsız ve şartsız belirli bir bedelin ödenmesi için havaleyi,

c) Ödeyecek kişinin, “muhatabın” ticaret unvanını,

d) Ödeme yerini,

e) Düzenlenme tarihini ve yerini,

f) Düzenleyenin imzasını,

içerir.”

Çekte ödeme yeri açıkça yazılmamışsa, muhatap bankanın ticaret unvanının yanında gösterilmiş olan yer ödeme yeri sayılmaktadır. Muhatap bankanın ticaret unvanının yanında birden çok yer gösterilmesi durumunda, çek ilk gösterilmiş olan yerde ödenecektir. Çekte ödeme yerine ilişkin açıklık yoksa ve buna ilişkin başka herhangi bir kaydı da içermiyorsa etmiyorsa, çek muhatabın merkezinin bulunduğu yerde ödenecektir (TTK m. 781/2). Çekte düzenleme yerinin açıkça gösterilmemiş olması durumunda ise çekin düzenleyenin adının yanında yazılı olan yerde düzenlendiği varsayılacaktır (TTK m. 781/3). Düzenleme yeri ile ödeme yerine yönelik bu iki durum dışında, TTK 780. maddede sayılan unsurlardan birini

³⁴ Öztan, Fırat (2019) Kıymetli Evrak Hukuku, 23. Bası, Ankara, Yetkin Yayınları, s. 225 [Anılış: Öztan (2019)].

³⁵ Bilgili / Demirkapı, s. 138.

³⁶ Selçuk, Sami ‘Yetersiz Çek, Karşılıksız Çek Keşidesi Suçunu Oluşturur’: İmregün, Oğuz / Moroğlu, Erdoğan / Helvacı, Mehmet / Kendigelen, Abuzer (Editörler) (2001) Prof. Dr. Hayri Domaniç’e 80. Yaş Günü Armağanı Cilt II, 1. Baskı, İstanbul, Beta, s. 1467.

dahi içermeyen bir senet, çek vasfı taşımayacaktır (TTK m. 781/1). Ancak yabancı bankalar tarafından bastırılmış olan çeklerde banka tarafından verilen seri numarası ya da karekodun bulunmaması halinde senet geçerliliğini koruyacaktır (TTK m.781/4).

Çek ile işleyen hesapta yeterli miktarda para bulunması halinde -aşağıda da inceleneceği üzere- muhatap tarafından çek hamiline ödeme yapılacaktır. Çekle işleyen hesapta çekin karşılığının bulunmaması, yalnızca onun kısmen ya da tamamen ödenmemesine yol açmaktadır. Dolayısıyla çekin karşılığının bulunmaması, geçerliliğine halel getirmeyecektir³⁷.

3.1.1. Çek Kelimesi

Bir senedin çek vasfında sayılabilmesi için senet metninde “çek” kelimesini, senet Türkçe’den başka bir dilde yazılmışsa o dilde “çek” kelimesinin karşılığında kullanılan kelimeyi içermesi gerekmektedir (TTK m. 780/1-a). Çek kelimesi hangi dilde yazılırsa yazılsın, kısaltılmadan yazılması gerekmektedir³⁸.

Üzerinde herhangi bir kısaltma veya sınırlama yapılmaksızın “çek” kelimesinin metne geçirilmesi gerekmektedir. eTTK’nın 692. maddesinin lafzı incelendiğinde “çek” kelimesinin senedin hangi kısmında yer alacağına dair açık bir ibare bulunmamaktaydı. TTK ise “çek” kelimesinin açıkça senet metninde bulunması gerektiğini ifade ederek eTTK dönemindeki muğlaklığı gidermiştir³⁹. Senet metni ibaresi öğretide tartışma konusu olmuştur. Bir görüşe göre, senet başlığı senet metnine dâhil kabul edilerek “çek” kelimesinin başlıkta yer alması mümkündür. Bu halde diğer zorunlu unsurları da taşıyorsa senet çek vasfına sahiptir⁴⁰. Bir başka görüşe göre ise, kanun lafzı dikkate alındığında kanun koyucu bilinçli olarak böyle bir değişikliğe gitmiş olup, kanun gerekçesinde de aksi yönde bir düzenleme bulunmadığından, “çek” kelimesinin metin içinde değil de metin üzerinde yer almasının kanun koyucunun iradesinin dışına çıkma anlamı taşımaktadır⁴¹. Bize göre, “çek” kelimesinin başlıkta yer alması halinde de ilgili senet, çek vasfında kabul edilmelidir. Önemli olan imzanın bu kelimeyi içerecek şekilde atılmış olmasıdır. Zira “çek” kelimesinin başlıkta yer alması durumunda da tarafların iradelerinin “çek” düzenlemek ve çek suretiyle birtakım ticari faaliyetlerini sürdürmek olduğu anlamı ortaya çıkmaktadır. Kambyo senetlerinin sıkı şekil şartlarına tabi olduğu ve kişilerin çek düzenlerken daha özenli davranmaları gerektiği açıktır.

³⁷ Can (2015), s. 171.

³⁸ Reisoğlu (2011), s. 60.

³⁹ Erdem, Alper (2012) ‘Çekin Zorunlu Unsurları Ekseninde Banka Çeki’ Terazi Hukuk Dergisi, S: 65, Y:7, s. 40.

⁴⁰ Bozer / Göle, s. 223; Pulaşlı (2017), s. 280.

⁴¹ Poroy / Tekinalp, s. 314, 315; Ülgen / Helvacı / Kaya / Nomer Ertan, s. 270.

Nitelikli havale vasfı taşıyan bu üçlü ilişkide, iradelerin başlangıçta bu yönde olması ve çek bu şekilde düzenlendikten sonra herhangi bir tarafın senedin çek vasfına sahip olmadığını ileri sürmesi dürüstlük kurallarına aykırılık teşkil edecektir. Bu durum, piyasada bu hususu bilen kişiler tarafından kötüye kullanıma sebebiyet verecektir. Hakkın kötüye kullanılmasını ise hukuk düzeni korumamaktadır (TMK m. 2/2).

TTK'nın 780. maddesine göre senet metninde çek kelimesi bulunmadığında, TTK'nın 818. maddesi uyarınca çeki uygulanacak poliçe hükümlerine atıfta bulunulmadığından bu halde senedin hukuki niteliğinin ne olacağı tartışmalıdır⁴². Bir görüşe göre, senet metninde çek kelimesi bulunmayan çek, açıkça emre yazılı olmak ve ibrazında ödenmesi öngörülmüş olmak kaydıyla emre yazılı havale niteliğinde sayılmalıdır⁴³. Emre yazılı havaleler ise TTK'nın 826. maddesinde düzenlenmiş olup, senet metninde poliçe olarak gösterilmemekle birlikte, açıkça emre yazılı olacak şekilde tanzim edilen ve poliçe için aranan unsurları içeren havaleler poliçe hükmünde sayılmaktadır. Bizim de katıldığımız diğer görüşe göre bu halde senet, adi havale niteliği taşımakta olup TBK'nın maddeleri uygulanmalıdır⁴⁴.

3.1.2. Kayıtsız ve Şartsız Belirli Bir Bedelin Ödenmesi İçin Havale

Çekin, kayıtsız ve şartsız belli bir bedelin ödenmesi için havaleyi içermesi gerekmektedir. (TTK m. 780/1-b). Çek ödenmesinin belli bir edimin ifası, bir şeyin verilmesi, alınması, bir şeyin yapılması ya da yapılmaması gibi bir koşula bağlanması durumunda senet çek olma vasfını yitirecektir⁴⁵.

Çek bedelinin senet metninde yer alması ve belirli olması gerekmekte olup “belirlenebilir” nitelik taşıması yeterli değildir⁴⁶. Örneğin, “hesap bakiyesinin” ödenmesine yönelik olarak düzenlenmiş olan bir çek geçerli kabul edilemez. Zira çek üzerindeki bedel belirli değildir. Benzer şekilde, başka bir belgeye gönderme yapmak suretiyle, çek metninde yer almayan, çeki eklenmiş ya da tarihi ile numarası bildirilmiş bir faturanın ödenmesine yönelik düzenlenmiş bir çek de geçerli kabul edilemez⁴⁷.

Senet üzerinde bedele ilişkin olarak muğlak ifadeler kullanılması ya da senedin koşula bağlanması senedin çek vasfı kazanmasına engel teşkil edecektir. Nitekim Yargıtay 12. Hukuk Dairesi bir kararında⁴⁸, “*somut olayda, takip dayanağı senedin arka yüzünde*

⁴² Kayıhan / Yasan, s. 95.

⁴³ Bahtiyar, Mehmet (2016) Kıymetli Evrak Hukuku, 14. Bası, İstanbul, Beta, s. 131 [Anılış: Bahtiyar, (2016)].

⁴⁴ Bu yönde bkz. Coşkun, Mahmut (2016) Hukuki ve Cezai Yönleriyle Kıymetli Evrak Hukuku Bono Poliçe Çek, 3. Baskı, Ankara, Seçkin, s. 523.

⁴⁵ Yılmaz, Lerzan (2007) Kambiyo Senetlerinde Def'iler, 1. Bası, İstanbul, Beta, s. 134.

⁴⁶ Ülgen / Helvacı / Kaya / Nomer Ertan, s. 271.

⁴⁷ Kendigelen (2019), s. 95.

⁴⁸ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, E: 2013/6188, K: 2013/35640, T: 12.11.2013 (yayımlanmamıştır).

‘30.07.2011 tarihinde 100.000 TL buğday olarak 200 ton tahmini olarak 01.04.2012 tarihine 620 TL’den hesaplanarak düzenlenmiştir. 01.04.2012 tarihinde fiyat yukarı veya aşağı olursa o günkü fiyattan 200 ton buğday parası ödenecek’ ibaresinin yer aldığı görülmektedir. Öncelikle, yukarıda açıklanan ‘kayıtsız ve şartsız belirli bir bedeli ödemek vaadi’nin varlığının kabulü için belirli bir bedelin senet metninde yer alması gerekir. Takip konusu senedin metninde böyle bir bedel yazılı değildir. Senedin arka yüzündeki bedele ilişkin ibare ise değişken nitelikte olup, 6102 sayılı TTK’nın 776/1-b maddesinde belirtilen şekilde ‘kayıtsız ve şartsız belirli bir bedeli ödemek vaadini’ içermemektedir. Bu durumda takibin dayanağı olan senet kambiyo senedi vasfını taşımamaktadır” şeklinde karar vermiştir. Benzer şekilde Konya Bölge Adliye Mahkemesi 04.11.2019 tarihli bir kararında⁴⁹, “söz konusu çekin arka yüzünde; ‘96609 ada 8 parselde kayıtlı binanın 13 no’lu bağımsız bölümü daire en geç 31.05.2019 tarihine kadar Ali Osman Korkmazlar adına 250.000 TL bedel ile satın alınmaz ise bu çek geçerlidir.’ ibaresinin yer aldığı görülmüştür. Takip alacaklısı ciranta bu ibareyi görerek çeki almıştır. HGK’nın 14.03.2001 tarih ve 2001/12-233 sayılı kararında kabul edildiği üzere dayanak belgenin hangi ilişkinin teminatı olduğu açıkça çek arka yüzünde açıklandığından, çek bu hali ile zorunlu unsurlardan 6102 sayılı TTK’nın 780/1-b maddesindeki ‘kayıtsız ve şartsız belli bir bedelin ödenmesi için havaleyi’ içermemektedir” şeklinde karar vermiştir.

Çek düzenlenmesi suretiyle misli bir eşyanın ya da kıymetli evrakın lehtara havalesinden söz edilemez. Zira çek bir ödeme aracıdır. Para dışında bir değer havalesi, çekin ödeme aracı olma niteliği ile bağdaşmamaktadır⁵⁰.

Para dışında bir değer için çek düzenlenememekte olup, çek bedeli olarak kıymetli evrak veya herhangi bir misli eşya kararlaştırılamamaktadır⁵¹. Bu anlamda, altın, menkul kıymet, fon gibi değerler üzerinden çek düzenlenmesi mümkün değildir⁵². Belirli bir ağırlıktaki belirli bir maden cinsinin Türk Lirasına tekabül eden kısmı üzerinden de çek düzenlenmesi olanaklı olmayıp bu durumda da belirli bir bedel üzerinden havale koşulu gerçekleşmemektedir⁵³. Nitekim Yargıtay konuyla ilgili bir kararında⁵⁴: “TTK’nın 688/2. madde hükmü gereği bir senedin bono sayılabilmesi için kayıtsız şartsız muayyen bir bedeli

⁴⁹ Konya Bölge Adliye Mahkemesi 7. Hukuk Dairesi, E: 2019/1498, K: 2019/1505, T: 04/11/2019 (yayımlanmamıştır).

⁵⁰ Bozer / Göle, s. 224.

⁵¹ Kendigelen (2019), s. 94, 95.

⁵² Ülgen / Helvacı / Kaya /Nomer Ertan, s. 272.

⁵³ Can (2015), s. 149.

⁵⁴Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, E: 1999/11073, K: 1999/14219, T: 15/11/1999 <https://www.hukuki.net/ictihat/Yargitay_12_Hukuk_Dairesi_1999-11073.php> s.e.t. 31/01/2020.

ödeme kaydını içermesi gerekir. Merci kararında da yer verilen 28.7.1941 tarih ve 32/28 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararında da açıklandığı gibi altın para herhangi bir mal hükmünde olup, muayyen bir bedel olarak kabulü mümkün değildir. Merciiin altın para dışında tesbit edilen altın miktarının geçerli sayılacağı düşüncesi de yasaya uygun değildir. Takip konusu senet bedeli '100 gr. Altın' olarak tesbit edilmekle açıklanan kuralın dışında tutulamaz. Altının 22, 18, 14, 24 gibi ayarlar taşınması ve yazılı bedelin hangi ayarda tahsili gerektiği dahi muhakemeye muhtaçtır. Senet bedelinin altın para veya belli gramda altın olarak düzenlenmesi halinde dahi 688/2 madde koşullarını taşımayacağı cihetle bono vasfı bulunmadığından İİK'nın 170/a madde hükmü gereğince takibin iptaline karar vermek gerekirken aksine düşüncelerle yazılı şekilde istemin reddi isabetsizdir" şeklinde hüküm kurmuştur.

Çek bedeli, rakamla, yazıyla veya her ikisiyle de gösterilebilmektedir. TTK'nın 818. maddesinde çek hakkında uygulanacak poliş hükümleri düzenlenmiş olup söz konusu madde ile TTK'nın 676. maddesine yapılan atıf dolayısıyla, çek üzerinde gösterilen rakam veya yazı arasında farklılık bulunması durumunda, yazıyla gösterilen değer esas alınacaktır. Yazı veya rakamla yazılmış olan bedel, birden çok kez tekrarlanmışsa ve bunlar arasında farklılık bulunmakta ise en az olan bedel dikkate alınacaktır⁵⁵.

Çek bedelinin yabancı para olarak belirlenmesi mümkündür. Ancak bu durumda paranın cinsinin açıkça çek üzerinde gösterilmesi gerekmektedir. Çek üzerine birden fazla para cinsi yazılması durumunda ise, çek bedeli belirli olma niteliğini yitirecektir. Bu durumda söz konusu senet çek vafında sayılmayacaktır⁵⁶.

Yabancı para üzerinden çek düzenlenmesi durumunda aynen ödeme kaydı (efektif kaydı)⁵⁷ bulunmuyorsa, bedelin ibraz tarihindeki Türk Lirası karşılığı ödenebilecektir. İbraz tarihinde ödeme yapılmaması durumunda çek hamili, ibraz veya fiilen ödeme tarihindeki rayiç değer in ülke parası ile karşılıklarından birini seçip isteyebilecektir (TTK m. 802). Çek bedelinin çek in düzenlendiği ve ödeneceği ülkelerde aynı ismi taşıyan, ancak değerleri birbirinden farklılık teşkil eden para birimiyle gösterilmesi halinde, ödeme yerindeki para birimi kastedilmiş sayılacaktır (TTK m. 803/4).

Düzenleyen, çekle işleyen döviz hesabı açtırması durumunda, aynen ödeme kaydıyla döviz olarak çek düzenleyebilir. Böyle bir durumda, çek üzerinde bulunan döviz ile hesaptaki

⁵⁵ Oğuzoğlu / Oğuzoğlu, s. 5.

⁵⁶ Bozer / Göle, s. 225.

⁵⁷ Aynen ödeme kaydı öğretide bazı yazarlar tarafından efektif/Effektiv vermerk şeklinde de adlandırılmaktadır. Bu hususta bkz. Öztan (1997), s. 1072.

dövizin aynı cinsten olması halinde banka aynen ödeme yapmaktadır. Ancak hesap Türk Lirası üzerinden açılmış olup, çek aynen ödeme kayıtlı yabancı para birimi üzerinden düzenlenmişse, bankaların hangi para birimi üzerinden ödeme yapacağı problemi doğmaktadır. Uygulamada bankaların aynen ödeme yapmaktan kaçındığı görülmektedir⁵⁸.

3.1.3. Muhatabın Ticaret Unvanı

Çekin zorunlu unsurlarından bir diğeri, ödeyecek kişinin, “muhatabın” ticaret unvanıdır (TTK m. 780/1-c).

Yukarıda da belirtildiği üzere Türkiye’de ödenecek olan çekler için muhatap olarak yalnızca bankalar gösterilebilmektedir. (TTK m. 782/1). TTK’nın 815. maddesinde tanımlandığı üzere “banka” terimi ile kastedilen Bankacılık Kanunu’na tabi olan müesseseler olup Bankacılık Kanunu’na tabi olmayan müesseseler üzerine çek düzenlenemez⁵⁹. Başka bir şahıs üzerine düzenlenmiş olan çekler yalnız havale hükmünde olacaktır (TTK m. 782/2).

Kanunlar ihtilafı kurallarına göre, çekin kimin üzerine düzenlenebileceği, ödeneceği ülke hukukuna göre belirlenmektedir (TTK m. 819/1). İsviçre ile Türk hukukuna göre çekte muhatap olarak yalnızca bankalar gösterilebilmektedir⁶⁰. Çek üzerinde gösterilmiş olan bankanın hayal ürünü olması durumunda çek geçersiz hale gelecektir. Zira muhatabın ticaret unvanı çekin zorunlu unsurlarındandır⁶¹.

3.1.4. Ödeme Yeri

Çek üzerinde ödeme yerinin gösterilmesi gerekmektedir (TTK m. 780/1-d). Çekte ödeme yerinin mülki birim olarak gösterilmesi gerekli ve yeterli olacaktır. Söz gelimi, Bandırma, Balıkesir, Adana, Kozan vb. şekilde ödeme yerinin düzenlemesi kâfidir. Ayrıca açık bir adresin gösterilmesine gerek bulunmamaktadır⁶².

Ancak çekte ödeme yeri bulunmadığı hallerde, muhatabın ticaret unvanı yanında gösterilmiş olan yer ödeme yeri sayılır. Muhatabın ticaret unvanı yanında birden çok yer gösterildiği durumlarda, çekin, ilk gösterilmiş olan yerde ödenmesi gerekmektedir. Çekte ödeme yerine ilişkin açıklık yoksa ve başkaca bir kaydı da içermiyorsa, çek muhatap bankanın merkezinin bulunduğu yerde ödenecektir (TTK m. 781/2).

⁵⁸ Bahtiyar (2016), s. 132.

⁵⁹ Bilgili / Demirkapı, s. 143-144.

⁶⁰ Aygün, Mesut (2012) ‘Güncel Gelişmelerin Işığında Çekten Doğan Yabancı Unsurlu Uyuşmazlıklara Uygulanacak Hukukun Tespiti’ Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 61, S: 3, s. 947.

⁶¹ Bozer / Göle, s. 230; Pulaşlı (2017), s. 287.

⁶² Bilgili / Demirkapı, s. 144.

Bankaların merkezleri esas sözleşmelerinde yer almaktadır. Dolayısıyla çek üzerinde ödeme yeri yer almasa bile, maddede sayılan alternatiflerden hareketle, çekin geçerliliği etkilenmeyecektir⁶³.

Çekler adresli veya yerleşme yerli olarak düzenlenebilecektir. Muhatap bankanın yerleşim yerinde ya da bir başka yerde üçüncü şahıs nezdinde ödenmek üzere düzenlenebilecektir. Fakat bu üçüncü şahsın da banka olması zaruridir (TTK m. 787).

3.1.5. Düzenleme Tarihi

Çekte düzenleme tarihinin bulunması gerekmektedir (TTK m. 780/1-e).

Çekte vade bulunmamaktadır. Çekte vade bulunmamasının nedeni TTK'nın 795. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenmiştir, anılan hükme göre, çek görüldüğünde ödenir. Buna aykırı olacak şekilde çekte yazılan herhangi bir kayıt, yazılmamış hükmünde sayılacaktır (TTK m. 795/1). Çek üzerinde gösterilmiş bulunan tarih, düzenleme tarihi olup, bu tarih, ibraz süresinin başlangıcını göstermektedir. Ayrıca düzenleme tarihi zamanaşımının tespiti bakımından da önem arz etmektedir⁶⁴.

Çeki düzenleyen kişinin ehliyeti de düzenleme tarihine göre araştırılacaktır⁶⁵.

Düzenleme tarihi, çek üzerinde herhangi bir yerde gösterilebilecektir⁶⁶. Ayrıca Yargıtay'a göre, düzenleme tarihinin gerçeği yansıtması zaruri değildir⁶⁷. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 07.10.2009 tarihli bir kararında⁶⁸, "*Ne var ki, baskın görüş ve uygulamaya göre, tanzim tarihinin bulunması koşulu, senetteki tanzim tarihinin mutlaka gerçeğe uygun olması gerektiği anlamında değildir. Senette belirli bir tanzim tarihinin bulunması, zorunlu koşulun varlığının kabulü için yeterlidir; mevcut tanzim tarihinin mutlaka gerçek tanzim tarihiyle örtüşmesi gerekmez.*" şeklinde karar vermiştir. Benzer şekilde Yargıtay bir kararında, düzenleme tarihinin belli bir tarih olarak çek üzerinde yazılması gerektiğini, düzenleme tarihinin çekin asli unsurlarından olduğunu, ancak gerçek düzenleme tarihinin değil de sonraki bir tarihinde düzenleme tarihi olarak yazılabileceğini ve bu durumun ileri tarihli düzenlenmiş olan çeklerin⁶⁹ kambiyo senedi olma vasfına halel getirmeyeceğini ifade

⁶³ Karahan / Arı / Bozgeyik / Saraç / Ünal, s. 352.

⁶⁴ Oğuzoğlu / Oğuzoğlu, s. 6.

⁶⁵ Can (2015), s. 151.

⁶⁶ Coşkun, s. 538; Ülgen / Helvacı / Kaya / Nomer Ertan , s. 276.

⁶⁷ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, E: 4624, K: 4815, T: 8.4.1996 (Coşkun, s. 543).

⁶⁸ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E: 2009/12-367, K: 2009/411, T: 07.10.2009, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>> s.e.t. 17.04.2020.

⁶⁹ Bu hususta bkz. Yıldırım, Ali Haydar (2017) "Türk Hukukunda Vadeli Çek (İleri Tarihli Çek) ve Bunun Doğurduğu Sonuçlara İlişkin Bazı Tespitler" Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: XXI, S: 4, s. 91-119;

etmiştir⁷⁰. Öğretide genel kabul gören görüşe göre, çek üzerine yazılan düzenleme tarihinin gerçeği yansıtması gerekmektedir⁷¹. TTK'nın 795. maddesinin 2. fıkrası da bu görüşü destekler niteliktedir. Gerçek düzenleme tarihi yerine daha önceki bir düzenleme tarihinin yazılması durumunda, çekin ibraz süresi kısılacak, hatta bu durumda ibraz süresi ortadan kalkabilecektir. Çek üzerine düzenleme tarihinin ileri tarihli olarak yazılması durumunda ise, ibraz süresi uzayacaktır. Ancak bu durum yürürlükteki mevzuata göre 31.12.2020 tarihine dek geçerlidir (ÇekK geçici m. 3/5)⁷². Bize göre de düzenleme tarihi, takvimde bulunması koşuluyla, gerçeği yansıtmasa dahi çek geçerli kabul edilmelidir. Kanun koyucunun geçici süreli de olsa, ileri tarihli çeklere olan güveni koruması, bu durumda çekin geçersiz kabul edilmemesi gerektiği sonucunu doğurmaktadır.

Yargıtay'a göre, çek üzerinde iki farklı tarihin bulunması durumunda, çekte vade olamayacağından, önceki tarihin düzenleme tarihi olarak kabulü gerekmektedir⁷³. Doktrinde baskın görüşe göre, bu halde söz konusu senedin çek olarak kabul edilmesi mümkün değildir⁷⁴. Yargıtay birden çok tarihten, sonraki tarihi vade sayarak eski tarihi düzenleme tarihi kabul eden görüşü, çek hamillerinin korunmasına hizmet etmesi gerekçesi ile yerinde görmüştür. Fakat bu durumda ileri düzenleme tarihli çeklerin, üzerindeki düzenleme tarihinden daha önce ibrazı ÇekK'nın geçici 3. maddesinin 5. fıkrası ile 31.12.2020 tarihine dek geçersiz kabul edildiğinden, bu halde Yargıtay uygulamasının aksine, sonraki tarihin düzenleme tarihi olarak esas alınması gerekmektedir. Kaldı ki, düzenleme tarihinin gerçeğe aykırı olarak gösterilmiş olması da çeki geçersiz hale getirmemektedir⁷⁵. Bize göre de, çek üzerinde birden fazla düzenleme tarihi gösterilmesi durumunda, ileri tarihli çeklere ilişkin açıklamalar da dikkate alınmakla, uygulamada sorunlar ortaya çıkacak olup karışıklığa mahal vermemek ve kişileri kambiyo senedi düzenlerken daha dikkatli ve titiz davranmaya sevk etmek maksadı ile çek üzerinde birden çok düzenleme tarihi gösterilmesi halinde söz konusu senet çek vasfını haiz olmamalıdır.

Poroy, Reha / Tekinalp, Ünal (2019) Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, 23. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, s. 370-373.

⁷⁰Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, E: 15786, K: 18942, T: 01.12.2000 (**Günay, Erhan** (2015) *Cirolu Çeklerde Yetkili Hamil*, 3. Baskı, Ankara, Seçkin, s. 36).

⁷¹**Bozer / Göle**, s. 233; **Öztan** (2019), s. 230; **Ülgen / Helvacı / Kaya / Nomer Ertan**, s. 277, 278; **Kendigelen**, s. 114, 115.

⁷²**Ülgen / Helvacı / Kaya / Nomer Ertan**, s. 277, 278.

⁷³Yargıtay 12.Hukuk Dairesi, E: 7889, K: 9950, T: 06.05.2005 (**Coşkun**, s. 542).

⁷⁴**Ülgen / Helvacı / Kaya / Nomer Ertan**, s. 276; **Öztan** (2019), s. 230; **Bozer / Göle**, s. 234.

⁷⁵**Kendigelen, Abuzer** (2019) *Çek Hukuku*, 5. Bası, İstanbul, On İki Levha, s. 112-114. [Anılış: Kendigelen, (2019)].

Düzenleme tarihinin üzeri çizilmek suretiyle farklı bir düzenleme tarihinin yazılması durumunda, düzenleyenin yeni düzenleme tarihini paraf atmak suretiyle onaylaması zaruridir. Aksi takdirde, üzeri çizilmiş olan ilk düzenleme tarihi esas alınacak ve ibraz süreleri buna göre hesaplanacaktır⁷⁶. TTK'nın 812. maddesine göre, sahte ya da tahrif edilmiş olan çeklerin ödenmesinden doğacak olan zarardan muhatap banka sorumludur. Ancak, senedin düzenleyeni olarak gösterilmiş olan kimseye, kendisine teslim edilen çek defterini iyi saklamamak gibi bir kusurun yüklenebilmesinin mümkün olması halinde, muhatap banka sorumluluktan kurtulacaktır. Dolayısıyla, muhatap banka ödeme yapmadan önce senet üzerinde herhangi bir tahrifat bulunup bulunmadığını incelemeli, tahrifat bulunması halinde paraf atılarak onaylanmış olması halinde ödeme yapmalıdır. Bize göre, düzenleme tarihinin üzerinin çizilmesi durumunda parafın bulunmaması halinde, senet üzerinde tahrifat yapılmasına ilişkin hükümler uygulama alanı bulmalıdır. Bu halde parafla onaylanmadığından, önce yazılmış olan tarih geçerli kabul edilmeli, parafsız tarihe göre ibraz süresi hesaplanması durumunda ise sorumluluk ödemeyi yapan muhatap banka üzerinde kalmalıdır. Ayrıca çek üzerinde yer alan düzenleme tarihinin üzerinin açıkça çizilerek yeni bir tarih yazılması suretiyle paraf atılarak onaylanması durumunda, üzerinde tahrifat yapıldığı gerekçesi ile senet tamamen geçersiz kabul edilmemelidir. Düzenleme tarihinin çekin zorunlu unsurlarından olduğu açıktır. Ancak bu durumda düzenleme tarihinin üzeri açıkça çizilerek yeni bir tarih yazılmak suretiyle açıkça paraflanmaktadır. Senedi devralan yeni hamiller bu durumu çek üzerinde açıkça görebilmektedir. Ancak hileli bir takım işlemlerle düzenleme tarihi değiştirilerek, söz gelimi ilave çizgilerle tarihin farklı bir tarihe dönüştürülmesi durumunda senedin geçersizliği öne sürülebilecektir.

Uygulamada düzenleme tarihi olarak takvimde bulunmayan bir tarihin yazıldığı görülebilmektedir. Yargıtay bir kararında, çek üzerinde düzenleme tarihi olarak 31.04.2001 tarihinin gösterildiğini, ancak bu tarihin takvimde yer almadığını, bu nedenle 30.04.2001 tarihinin düzenleme tarihi olarak kabul edilmesi gerektiğini ifade etmiştir⁷⁷. Doktrinde bir görüşe göre, 29 Şubat, 30 Şubat, 31 Şubat vb tarihlerin o ayın son günü sayılması gerekmektedir. Ancak 32 Ocak, 32 Şubat gibi takvimde hiç gösterilmeyen bir tarih çekte yer alırsa, tarih açıkça mantığa aykırı olması nedeni ile çekin geçersizliğine neden olacaktır⁷⁸. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu da bonolara ilişkin olarak vermiş olduğu, çekler için de uygulanabilecek bir kararında, düzenleme tarihinin 30 Şubat olarak gösterilmesi durumunda

⁷⁶ **Günay** (2015), s. 35.

⁷⁷Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, E: 5190, K: 5746, T: 21.03.2002 (**Coşkun**, s. 543).

⁷⁸ **Kendigelen** (2019), s. 109-111; **Ülgen / Helvacı / Kaya / Nomer Ertan** , s. 276.

senedin bono vasfını yitirdiğini kabul etmenin aşırı şekilci bir yaklaşım tarzı olduğunu, tarihin yanlış sonucu bu şekilde yazıldığını, düzenleme tarihinin şubat ayının son günü sayılması gerektiğini ifade etmiştir⁷⁹. Bize göre de bu görüş yerinde olup 29, 30, 31 gibi o ayda bulunmasa dahi takvimde bulunan bir tarih yazılması halinde, söz konusu çek geçerli kabul edilerek ve tarafların sehven tarihi bu şekilde yazmış oldukları varsayılarak, düzenleme tarihinin o ayın son günü kabul edilmesi yöntemiyle tarafların iradeleri ayakta tutulmalıdır. Ancak hiçbir ayda bulunmayan (32, 33, 45, 60, 100 gibi) bir tarihin eklenmesi halinde çekin geçerli kabul edilmesi kambiyo senetlerinin güvenilirliği prensibi ile bağdaşmamaktadır. Kişiler kambiyo senedi düzenlemeden evvel iki defa düşünmeli ve kanunda sıkı şekil şartlarına bağlanan kambiyo senetleri düzenlenirken daha özenli davranılmalıdır.

3.1.6. Düzenlenme Yeri

Çekte düzenleme yerinin gösterilmesi gerekmektedir (TTK m. 780/1-e).

Düzenleme yeri senet metninin ön yüzünde herhangi bir yere yazılabilecektir⁸⁰. Dolayısıyla çekin zorunlu unsurları senedin ön yüzünde bulunmalıdır.

Çekte düzenleme yerinin gösterilmemesi durumunda, düzenleyenin isminin yanında yazılı bulunan yerde düzenlendiği kabul edilecektir (TTK m. 781/3). Ancak düzenleme yeri gösterilmeyip aynı zamanda düzenleyenin adının yanında herhangi bir yer gösterilmemişse bu halde söz konusu senet, çek vasfı taşımayacaktır (TTK m. 781/1)⁸¹. Dolayısıyla ödeme yeri olarak, lehtarın adının, muhatabın unvanının yanında yazılı bulunan veya yetkili mahkemeyi gösterme maksadıyla yazılmış olan yer adlarının düzenleme yeri olarak kabulüne imkân bulunmamaktadır⁸². Yargıtay’a göre, düzenleme yerinin senet metninde gösterilmeyip “muhatap bankanın bulunduğu yerin” düzenleme yeri olarak kabulü mümkün değildir⁸³.

Tek düzenleyeni bulunan bir çekte, birden fazla ve birbirine aykırı düzenleme yeri gösterilmesi durumunda senet çek olma özelliğini yitirmektedir. Çekte düzenleme yeri gösterilmemesi halinde, düzenleyenin isim ve soy isminin yanında birden fazla yer gösterilmesi durumunda da senet çek olma vasfını yitirecektir. Ancak birden fazla

⁷⁹ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E: 2000/12-1011, K: 2000/1076, T: 21/06/2000 (**Kendigelen** (2019), s. 110).

⁸⁰ **Coşkun**, s. 533.

⁸¹ **Bilgili / Demirkapı**, s. 146; Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, E: 4810, K: 4733, T: 30.03.1995 (**Özkorkut, Korkut** (1997) ‘Çek Hukukunda Ödeme İçin İbraz Süreleri’ BATİDER, C: XIX, S: 2, s. 56).

⁸² **Karahan / Arı / Bozgeyik / Saraç / Ünal**, s. 355.

⁸³ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, E: 13811, K: 17566, T: 15.09.2003 (**Coşkun**, s. 533).

düzenleyenin aynı veya farklı düzenleme yeri göstermeleri ya da ad ve soyadlarının yanında aynı veya farklı yerlerin gösterilmesi senedin çek olma vasfına etki etmeyecektir⁸⁴.

Yargıtay bir kararında, düzenleme yerinin bir idari birim olarak gösterilmek zorunda olduğunu, düzenleyenin ad ve soyadının yanında herhangi bir idari birimin gösterilmemesi durumunda senedin çek vasfını taşımayacağını ifade etmiştir⁸⁵. Yine, Yargıtay başka bir kararında, düzenleme yerinin bir idari birim olarak gösterilme zorunluluğuna tekrar değinmiş ve senet üzerinde yalnızca mahalle ve sokak isminin yer almasının bu anlamda yeterli olmayacağını belirtmiştir. Böyle bir durumda, zorunlu unsurları eksik olduğundan senet çek niteliğini taşımayacaktır⁸⁶. Ankara Bölge Adliye Mahkemesi de, konuyla ilgili bir kararında⁸⁷, TTK'nın 780. maddesinin 1. fıkrasının e bendi uyarınca, bir çekin kambiyo senedi niteliğini kazanabilmesi için düzenleme yeri unsurunu içermesi gerektiğini, düzenleme yerininse, bir idari birim (köy, bucak, ilçe, kent, vb.) olarak gösterilmesi gerektiğini ifade etmiştir. İzmir Bölge Adliye Mahkemesi konuyla ilgili bir kararında⁸⁸, çekin düzenleme yeri olarak gösterilen "Güllük", çekin düzenleme tarihi itibarıyla idari birim değilse de, düzenleyenin isminin yanında yer alan adresin Milas/Muğla olduğunu ve TTK'nın m. 781/3. maddesi de gözetilerek, senedin kambiyo vasfını taşıdığını belirtmiştir.

Çeklerde düzenleme yerinin anlaşılabilir olması ve herhangi bir karışıklığa yol açmaması koşuluyla kısaltılması mümkündür. Nitekim Yargıtay'ın, İstanbul yerine "İST" yazılması durumunda, çekin bu gerekçe ile geçersiz sayılamayacağına yönelik içtihadı birleştirme kararı da bu yöndedir⁸⁹. Ancak, kısaltma bir karışıklığa sebebiyet veriyorsa açıkça yazılması gerekmektedir. Söz gelimi "İZM" kısaltması, İzmir veya İzmit olarak anlaşılabilirliğinden çek üzerinde bu şekilde kısaltma yapılmamalıdır⁹⁰. Benzer şekilde, Yargıtay bir kararında, çekin düzenleme yeri unsurunun hiçbir kuşku ve duraksamaya yol

⁸⁴**Moroğlu, Erdoğan** 'Kambiyo Senetlerinde Düzenleme Yeri': **Omağ, Merih Kemal / Somer, Mehmet** (Editörler) (2003) Prof. Dr. Fahiman Tekil'in Anısına Armağan, 1. Baskı, İstanbul, Beta, s. 158 [Anılış: Moroğlu, (2003)].

⁸⁵ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, E: 4810, K: 4733, T: 30.03.1995 (**Özkorkut**, s. 56).

⁸⁶ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, E: 9166, K: 9577, T: 30.09.1997 (**Narbay, Şafak** 'Çekte İbraz Sürelerinin Belirlenmesinde Ölçü Alınan "Yer" Kavramına "De Lege Lata" ve "De Lege Ferenda" Çözüm Önerileri': **Ülgen, Hüseyin / Kaya, Arslan / Okutan Nilsson, Gül** (Editörler) (2003) Ünal Tekinalp'e Armağan, 1. Baskı, İstanbul, Beta, s. 811).

⁸⁷ Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 18. Hukuk Dairesi, E: 2017/1238, K: 2017/2138, T: 24.10.2017 (yayımlanmamıştır).

⁸⁸ İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 8. Hukuk Dairesi, E: 2018/1049, K: 2018/2401, T: 04.12.2018 (yayımlanmamıştır).

⁸⁹ Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu, E: 1992/1, K: 1992/ 5, T: 14.12.1992 (**Oğuzoğlu / Oğuzoğlu**, s. 7-11).

⁹⁰ **Bilgili / Demirkapı**, s. 147.

açmayacak açıklıkta olması gerektiğini belirterek düzenleme yerinin “D.bakır” şeklinde yazılması halinde, senedin kambiyo vasfını taşımadığını, bu nedenle söz konusu belgenin kambiyo senetlerine mahsus haciz yolu ile icra takibine konu olamayacağını ifade etmiştir⁹¹.

Düzenleme yerinin gerçeği yansıtması zorunlu değildir. Çek gerçekte örneğin Ankara’da düzenlenmiş olup, düzenleme yeri olarak İstanbul gösterilebilecektir⁹².

3.1.7. Düzenleyenin İmzası

Çekin düzenleyenin imzasını taşıması, geçerli sayılabilmesi için zorunlu unsurlardandır (TTK m. 780/1-f). Düzenleyenin bu imzayı elle atmamış olması, senedin geçersizliğine neden olacaktır. Güvenli elektronik imzayla çek düzenlenmesi mümkün değildir. Ayrıca çek üzerinde ciro, aval vb. işlemler de güvenli elektronik imza yoluyla yapılamamaktadır (TTK m. 1526/1). Parmak iziyle de çek düzenlenememektedir. Öğretide bir görüşe göre, çekin ön yüzüne atılması kaydıyla, imzanın nereye atıldığının bir önemi bulunmamaktadır⁹³. Bir başka görüşe göre ise kambiyo senetlerinin zorunlu unsuru niteliği taşıyan düzenleyene ait imzanın, senet metninin altında ya da metnini içerecek biçimde atılmış olması gerekmektedir⁹⁴. Söz gelimi düzenleyenin senedin arka yüzünü imzalamış olmasının önemi bulunmamaktadır⁹⁵. Bize göre düzenleyene ait imzanın, senet metnini ve senedin tamamını içerecek biçimde atılmış olması gerekmektedir.

Çek üzerine düzenleyenin adı ve soyadı yazılmamış olsa ya da yanlış yazılsa dahi, senette düzenleyenin imzasının bulunması koşuluyla, çek geçerli sayılacaktır⁹⁶. Zira TTK zorunlu unsur olarak yalnızca düzenleyenin imzasını aramıştır. Nitekim Yargıtay bir kararında, çekin geçerli kabul edilebilmesi için düzenleyenin imzasının yeterli olacağını, ayrıca düzenleyenin ad ve soyadının ya da şirket unvanının yazılmasının zaruri olmayacağını belirtmiştir⁹⁷.

Çekin tedavülünden sonra, düzenleyenin iflası, ölümü veya medenî haklarını kullanma ehliyetini yitirmesi çekin geçerliliğine etki etmeyecektir (TTK m. 800).

ÇekK’nın 5. maddesinin 3. fıkrası uyarınca, çekle işleyen hesabın sahibi olan gerçek kişiler, kendileri adına çek düzenlenmesi maksadıyla bir başka kişiyi vekil ya da temsilci

⁹¹ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, E: 2016/24085, K: 2017/ 14512, T: 23.11.2017 <<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>> s.e.t. 06.03.2020.

⁹² Coşkun, s. 533.

⁹³ Bilgili / Demirkapı, s. 147.

⁹⁴ Uyar, Talih (2008) ‘İcra Hukukunda Bono’nun (Emre Muharrer Senet’in) Geçerlilik Koşulları’ TBB Dergisi, S: 74, s. 302 [Anılış: Uyar, (2008)], s. 302; Kendigelen (2019), s. 126.

⁹⁵ Uyar (2008), s. 302.

⁹⁶ Öztan (2019), s. 231; Kendigelen (2019), s. 127.

⁹⁷ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, E: 18236, K: 21972, T: 23.11.2006 (Coşkun, s. 546).

olarak tayin edemezler. Aksi halde, söz konusu çekten doğacak hukuki sorumluluğun yanı sıra cezai sorumluluk da çek ile işleyen hesabın sahibine ait olacaktır (ÇekK m. 5/3). Mezkûr hükme aykırı olarak çek düzenlenmesi halinde ise, senet yine TTK hükümlerine göre çek niteliğini kazanacaktır. Ancak bu şekilde düzenlenen bir çekten vekil ya da temsilci sorumlu tutulacaktır⁹⁸. Tüzel kişilerde ise, yönetim organı, tüzel kişi adına imza yetkisine sahip olan kimseler ve temsilciler tüzel kişilik adına çek hesabı açma hususunda yetkilidir. Ayrıca tüzel kişilik adına çek hesabı açmaya yetkili kişiler çek düzenleme yetkisine de sahiptirler⁹⁹.

3.1.8. Banka Tarafından Verilen Seri Numarası

15.07.2016 tarihinde TTK'nın 780. maddesinin 1. fıkrasında gerçekleştirilen değişiklikle çekin içermesi gereken unsurlar arasına "banka tarafından verilen seri numarası" da eklenmiştir (TTK m. 780/1-g). Buna göre, çek yaprağı üzerinde muhatap banka tarafından verilen bir seri numarası bulunmak zorundadır¹⁰⁰. Çek yaprağı düzenlenmesine yönelik sahtecilik faaliyetlerinin engellenmesi ve muhatap bankanın ödeme yapmasının kolaylaştırılması maksadı ile banka tarafından verilen seri numarası çekin zorunlu unsurlarından biri haline getirilmiştir¹⁰¹.

Yabancı banka tarafından bastırılan çeklerde, belirtilen banka tarafından seri numarası verilmemiş olması senedin çek olarak geçerliliğini etkilemez (TTK m. 781/4).

3.1.9. Karekod

15.07.2016 tarihinde TTK'nın 780. maddesinin 1. fıkrasında yapılan değişiklik ile çekin içermesi gereken şekli unsurlar arasında "karekod" yerini almıştır (TTK m. 780/1-h).

Çekin alacaklıları çek ile çekle işleyen hesabının sahibine ve söz konusu çeki düzenleyene ilişkin olan verilere karekod vasıtasıyla erişebilecektir. Karekod sayesinde; çekle işleyen hesap sahibinin ismi, soy ismi ya da ticaret unvanı, hesap sahibinin tacir olması durumunda, ticaret siciline tescil edilen yetkililerinin isim ve soy ismi ya da ticaret unvanı, hesap sahibinin, çek hesabı bulunan toplam banka sayısı, hesap sahibine ait bankalara ibraz edilmemiş çek sayısı ile tutarı, düzenlenerek bankalara teslim edilen çeklerin sayısı ile tutarı,

⁹⁸ Kendigelen (2019), s. 127-128.

⁹⁹ Topçuoğlu, Metin (2010) 'Yeni Çek Kanunu'na Göre Tüzel Kişileri Temsilen Çek Düzenlenmesi ve Sonuçları' Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: XIV, S: 2, s.144, 148 [Anılış: Topçuoğlu, (2010)]; İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 2019 tarihli bir kararında, "6102 sayılı TTK'nun 629. maddesi delaletiyle Limited Şirketlerde de uygulanması gereken TTK'nun 372. maddesine göre, şirketin sorumlu olabilmesi için, şirket adına imza yetkilisi olan kişilerin şirket unvanı altına imzalarının atılmış olması gerekir. Keşidecinin imzasının yeterli olduğu haller, borçlunun gerçek kişi olması haline ilişkin olup, tüzel kişilikte, tüzel kişinin unvanının tam olarak yazılmaması hali ise senedin kambyo vasfına etkisi olmayıp şirketin sorumlu olmadığı sonucunu doğurur. Bu durumda çeki imzalayan şahsen sorumlu olacaktır." (İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 12. Hukuk Dairesi, E: 2018/1527, K: 2019/498, T: 04.03.2019 (yayımlanmamıştır)).

¹⁰⁰ Bozer / Göle, s. 235.

¹⁰¹ Kendigelen (2019), s. 139.

son beş sene içinde ibraz edilip ödenen çeklerin sayısı ile tutarı, ibraz edilmiş olan ilk çekin ibraz tarihi, ibraz edilmiş olan son çekin ibraz tarihi, ibraz edildiğinde ödenen son çekin ibraz tarihi, son beş senede “karşılıksızdır” işlemi yapılan ve halen ödenmemiş çeklerin sayısı ile tutarları, son beş senede “karşılıksızdır” işlemi yapılan ve sonradan ödeme yapılan çeklerin sayısı ile tutarı, son beş senede “karşılıksızdır” işlemi yapılan son çekin ibraz tarihi, çekle işleyen hesap sahibi hakkında çek hesabı açma yasağı bulunup bulunmadığı, varsa yasaklama kararının tarihi, her bir çek yaprağına ilişkin olarak tedbir kaydı bulunup bulunmadığı, çekle işleyen hesap sahibi tacir ise, iflasına karar verilip verilmediği hususu, iflasına karar verilmiş ise karar tarihi, çekle işleyen hesap sahibi veya cirantanın rızasına gerek olmaksızın üçüncü şahısların erişimine sunulmaktadır (TTK m. 780/2).

Yabancı bankalarca bastırılan çeklerde, karekod bulunmaması senedin çek olarak geçerliliğine etki etmez (TTK m. 781/4).

TTK’nın 780. maddesinin 2. fıkrasında söz edilen verilere ulaşılmasına imkân tanıyan karekod okutma ile bilgi paylaşımına ilişkin sistem, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’nun ek 1. madde hükmüne göre kurulan “Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezi” (Risk Merkezi) tarafından oluşturulmuştur. Risk Merkezi’nin tüm işlemleri ile kayıtları gizli olup, sır sahibinin açık rızası bulunması halinde sır sahibinin belirlediği kişiye risk bilgileri verilmektedir (Bankacılık Kanunu ek m. 1/9). Risk Merkezi sistemindeki bilgi alışverişi, sır saklama yükümlülüğüne aykırılık teşkil etmeden en az beş farklı banka tarafından kurulan ortaklıklar aracılığıyla ve anılan ortaklıklarla yapılacak sözleşmeler çerçevesinde de gerçekleştirebilmektedir (Bankacılık Kanunu ek m. 1/11). Bu yetkinin kullanılması halinde sistem, bilgilerin paylaşılmakta olduğu ortaklık nezdinde kurulabilmektedir (TTK m. 780/3).

ÇekK’nın 2. maddesinin 7. fıkrasının e bendine göre, çek defterinin her yaprağına çek ile işleyen hesabın sahibinin gerçek kişi olması halinde Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası, tüzel kişi olması halindeyse varsa Merkezi Sicil Kayıt Sistemi (MERSİS) numarası yazılır. TTK’nın 780. maddesinde düzenlenen zorunlu unsurları taşıması şartıyla çekin ÇekK 2. maddesinde sayılan unsurları taşınamaması çekin geçerliliğine etki etmemektedir (ÇekK m. 2/9). Çekte yer alan MERSİS numarasıyla karekodun tanımı ve muhtevası ile karekodu düzenleyen maddelerin uygulanmasına dair usul ve esaslar Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ve Hazine Müsteşarlığı’nın müşterek olarak çıkaracağı tebliğ ile belirlenir (TTK m. 780/4).

Çeklerde Karekod Uygulanmasına İlişkin Tebliğ'in¹⁰² 3. maddesinin 1. fıkrasının b bendi uyarınca:

“Karekod: 6102 sayılı Kanunun 780 inci maddesinin birinci fıkrası uyarınca çekin unsurlarından olan ve çek üzerine kare veya dikdörtgen olarak basılabilen, ISO/IEC 16022 International Symbology Specification-Data Matrix ECC 200 Versiyonunu esas alan, 6102 sayılı Kanunun 780 inci maddesinin ikinci fıkrasında ve bu Tebliğde sayılan diğer bilgilere erişilmesine ve bunların raporlanmasına olanak sağlayan iki boyutlu barkodu” ifade eder.

Findeks uygulaması ile çek üzerindeki karekod okutularak çeki düzenleyenin ve/veya hesap sahibinin TTK'nın 780. maddesinin 2. fıkrasında sayılan ve yukarıda belirtilen bilgilere ulaşma olanağı tanınmıştır. Uygulama sayesinde bu kişinin ödeme alışkanlıklarına hamil tarafından kolaylıkla ulaşılabilecek ve hamil çeki kabul edip etmemeye karar verebilecektir¹⁰³.

Karekod okutma ile bilgi paylaşımına ilişkin sistem Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezi tarafından oluşturulmaktadır. Risk Merkezi sistemdeki verileri, bilgi alışverişi sağladığı şirketlerle paylaşmaya yetkili olup bu yetkinin kullanılması durumunda sistem bu bilgilerin paylaşıldığı ortaklık nezdinde kurulabilecektir (6728 sayılı Kanun m. 70/3).

Çeklerde karekod uygulamasının hem düzenleyen hem de çek hamili yönünden faydalı sonuçları bulunmaktadır. Çek hamili Findeks uygulaması ile çeki düzenleyenin ve/veya hesap sahibinin ödeme alışkanlıklarını görüp buna göre çeki kabul edip etmeme hususunda bir kanaate ulaşabilecektir. Düzenleyen ise, hakkında olumlu çek raporu bulunması halinde prestij kazanacak, çekleri kabul edilecek ve ticari yaşamda güvenilir kimselerin birbiriyle karşılaşması kolaylaşacaktır. Diğer yönden çeklerde karekod uygulaması doktrinde bu uygulama ile ulaşılan bilgilerin kişisel veri olarak değerlendirilmesi ve bu verilerin üçüncü şahıslar tarafından kötüye kullanılabilme ihtimali açısından eleştirilmiştir¹⁰⁴.

3.2. ÇEK KANUNU'NA GÖRE ÇEKİN ŞEKLİ UNSURLARI

3.2.1. Çek Yapraklarına İlişkin Düzenlemeler

ÇekK'nın 2. maddesinin 7. fıkrası uyarınca, çek defterinin her yaprağına; çek ile işleyen hesabının numarası, hesabın bulunduğu banka şubesinin adı, hesap sahibi gerçek kişinin isim ve soy ismi, tüzel kişinin ismi, hesap sahibi gerçek ya da tüzel kişinin vergi kimlik numarası, çekin basıldığı tarih, hesap sahibi gerçek kişiye Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası, tüzel kişiye varsa Merkezi Sicil Kayıt Sistemi (MERSİS) numarası, hesap sahibi ve düzenleyenin

¹⁰² RG. tarih 31.12.2016, S. 29935.

¹⁰³ **Narbay Şafak / Güney, Zehra** (2017) '6728 Sayılı Kanun'un Çeke İlişkin Hükümlerinin "Çekte Şekil Şartları" Bakımından Değerlendirilmesi' Terazi Hukuk Dergisi, C: 12, S: 126, s. 48.

¹⁰⁴ **Narbay / Güney**, s. 58.

farklı kişiler olması durumunda çeki düzenleyen Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası yazılır (ÇekK m. 2/7). Bununla beraber, tüzel kişilik adına çek düzenleyen kişinin isim ve soy ismi, çekin üzerine açık olarak yazılır (ÇekK m. 2/8).

3.2.2. Çek Defterlerinin Baskı Şekline Dair Düzenlemeler: Tacir Çekleri-Tacir Olmayanlara Ait Çekler-Hamiline Yazılı Çekler

ÇekK'nın 2. maddesinin 6. fıkrası uyarınca, çek defterlerinin baskı şekline dair esaslar, Türkiye Bankalar Birliği, Türkiye Katılım Bankaları Birliği ile Maliye Bakanlığı'nın, görüşü alınmak suretiyle, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından Resmî Gazete'de yayımlanacak tebliğle düzenlenmektedir (ÇekK m. 2/6-c.1). Anılan madde doğrultusunda, Çek Defterlerinin Baskı Şekline, Bankaların Hamile Ödemekle Yükümlü Olduğu Miktar ile Çek Düzenleme ve Çek Hesabı Açma Yasası Kararlarının Bildirilmesine ve Duyurulmasına İlişkin Tebliğ¹⁰⁵ yayımlanmıştır.

ÇekK'nın 2. maddesinin 6. fıkrası incelendiğinde üç yeni çek türünden söz edildiği görülmektedir. Bunlar tacir çekleri, tacir olmayanlara verilecek olan çekler ile hamiline düzenlenecek çeklerdir¹⁰⁶. Tacir olan ve tacir olmayan kimselere verilecek olan çekler ile hamiline düzenlenecek olan çekler, açık olarak ayırt edilebilecek şekilde bastırılacaktır (ÇekK m.2/6-c. 2).

Tacir çekleri, tacir sıfatını haiz gerçek ya da tüzel kişilerin ticari bir ilişki çerçevesinde, tacir sıfatı ile düzenleyecekleri çeklerdir¹⁰⁷. Tacir çekleri ve tacir olmayanlara özgü çekler ayrımı ile tacir olmayan kimselerin kendi adına tacir çeki düzenleyememesi ve bununla beraber tacirlerin de ticari faaliyetleri dışında adi işleri ile ilgili olarak tacir çekleri veya ticari işlerine ilişkin olarak tacir olmayanlara özgü çekleri düzenleyememesi sağlanmaktadır¹⁰⁸.

Tacir çekleri, diğer çeklerden çekin unsurları, devredilme biçimi, ödenmemeye dair hukuki rejim, karşılıksızlık halinde yapılması gerekli işlemler, def'i düzeni, takip hukuku vb. hususlarda ayrılmamaktadır. Tacir çeklerinde çek yaprağının büyüklüğü, zeminin rengi, üzerinde yer alan ibareler gibi hususlar farklılık arz etmektedir¹⁰⁹.

¹⁰⁵ RG. tarih 20.01.2010, S. 27468.

¹⁰⁶ **Doğan, Beşir Fatih** (2010) '5941 Sayılı Çek Kanunu'na Göre Yeni Çek Türleri' Terazi Hukuk Dergisi, S: 51, Y: 5, s. 43.

¹⁰⁷ **Teoman, Ömer** 'Yeni Çek Yasası "Tacir Çekleri"ni Getiriyor': **Teoman, Ömer** (Editör) (2010) Tüm Makalelerim Cilt III: 2002-2010, 1. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, s. 271 [Anılış: Teoman, (2010)].

¹⁰⁸ **Narbay, Şafak** (2010) '5941 Sayılı Çek Kanunu'nun Getirdiği Bazı Yenilikler ve Bunların Değerlendirilmesi' Terazi Hukuk Dergisi, S: 43, Y: 5, s. 75 [Anılış: Şafak, (2010)].

¹⁰⁹ **Doğan**, s. 42.

Tacir çekleri ile hukuka aykırılıkları gidermek, bir başka kimsenin ardına gizlenmeleri önlemek, daha ziyade ticaret şirketlerinde ödeme ile tahsile ilişkin işlemlerin şirket ile ilgisi olan ya da olmayan gerçek şahısların hesaplarının üzerinden yürütülmesini engellemek, kara para aklama işinin ve terörün finansman bulmasının önüne geçmek, kayıt dışı ekonominin denetim altına alınmasını sağlamak hedeflenmektedir¹¹⁰.

Tacir kişilerin ticari işletmesiyle ilgili işleri ve işlemleri için, tacir olmayanların çek defterlerini kullanması suretiyle çek düzenleyenler ile düzenletenler hakkında altı aydan iki yıla kadar hapis cezasına hükmolunur (ÇekK m. 7/1).

Tacir olmayan bir kimseye, banka görevlisi tarafından tacirlere verilebilecek çek defterlerinden verilmesi halinde, ilgili banka görevlisi elli günden yüz elli güne kadar adli para cezasıyla cezalandırılır (ÇekK m. 7/2).

Hamiline yazılı olarak düzenlenecek olan çekler hakkında yalnızca bu çeklerle ilgili işlemlerin işlenmiş olduğu ayrı çek hesapları açılacaktır. Söz konusu çekler hakkında, hamiline yazılı çek defteri yaprakları kullanılması gerekmekte olup çek yaprakları üzerine “hamiline” ibaresi matbu şekilde yazılmalıdır (ÇekK m. 2/6-c.3,4).

Hamiline yazılı çek defteri yaprağı kullanmaksızın hamiline yazılı olarak çek ihdas eden kişiler, bu aykırılığı içeren her bir çek yaprağı için, Cumhuriyet savcıları tarafından üç yüz Türk Lirası’ndan üç bin Türk Lirası’na kadar, idari para cezasıyla cezalandırılacaktır (ÇekK m. 7/9).

3.2.3. Çek Kanunu’nda Yer Alan Şekli Unsurları İhtiva Etmeyen Çeklerin Hukuki Durumu

TTK’daki unsurları içeren bir çekin, ÇekK’ndaki unsurları taşıması çekin geçersizliği sonucunu doğurmayacağından elle yahut mekanik araçlarla düzenlenip TTK’daki zorunlu unsurları taşıyan çekler geçerli olacaktır (ÇekK m. 2/9). Böyle bir çekin karşılıksız çıkması durumunda ÇekK hükümleri uygulanamayacaktır. ÇekK dışındaki diğer kanunların (TTK, İİK, TCK vb.) uygulanması mümkündür¹¹¹.

4814 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun’un¹¹² 2. maddesi ve eÇekK 3. maddesinde yapılan değişiklikler doktrinde çeşitli tartışmaları da beraberinde getirmişti. Anılan düzenlemeye göre, çek defterinin her bir yaprağına, çekle işleyen hesabın bulunduğu

¹¹⁰ Doğan, s. 43-44.

¹¹¹ Malkoç, İsmail (2011) 5941 sayılı Çek Kanunu Açıklamalı-İçtihatlı, 1. Baskı, Ankara, Malkoç Kitabevi, s. 39.

¹¹² RG. tarih 08.03.2003, S. 25042.

şubenin ismi, hesap numarası ile hesabın sahibine ait vergi kimlik numarası yazılacak, ancak hesap sahibine ait vergi kimlik numarası hariç tutulmak üzere bunların yazılmaması ya da bankalar tarafından baskı şekliyle ilgili esaslara aykırı işlem yapılması çekin geçerliğine halel getirmeyecekti (4814 sayılı Kanun ile Değişik eÇekK m.3/2). Ancak diğer yandan, o tarihlerde yürürlükte olan eTTK'nın 693. maddesi saklı kalmak kaydı ile eTTK m. 692'de sayılmış unsurları taşımayan senetlerin eÇekK kapsamında kabul edilmeyeceği de düzenlenmişti (4814 sayılı Kanun ile Değişik eÇekK m. 3/3). Hesap sahibinin vergi kimlik numarasının yazılmaması durumunda çekin geçersiz sayılması öğretide eleştiri ile karşılanmış olup, Yargıtay bir çekin geçerli sayılabilmesi için vergi kimlik numarası yer almasa bile, eTTK'da düzenlenen zorunlu unsurları taşımasının gerekli ve yeterli olacağı görüşündeydi¹¹³. ÇekK ile bu tartışmalara son verilmiş olup, vergi kimlik numarası hariç tutulmaksızın Çek Kanunu 2. maddesindeki unsurları taşımayan çeklerin, TTK'daki zaruri unsurları taşıması koşuluyla geçerliliğinin etkilenmeyeceği hükme bağlanmıştır (ÇekK m. 2/9).

3.3. ÇEKTE YER ALABİLECEK İHTİYARİ UNSURLAR

3.3.1. Kanunda Belirtilen İhtiyari Unsurlar

3.3.1.1. Lehtar Kaydı

Çekte lehtarın gösterilmesi zorunlu unsurlar arasında yer almamaktadır. Nitekim yukarıda da belirtildiği üzere¹¹⁴ kambiyo senetleri arasında yalnızca çekler hamiline olarak düzenlenebilmektedir¹¹⁵. TTK'da poliçe ve bononun zorunlu unsurları arasında “kime veya kimin emrine ödenecek ise onun adı” unsuru yer almaktadır (TTK m. 671/1-f; TTK m. 776/1-e). Çekler hakkındaki zorunlu unsurları içeren TTK'nın 780. maddesinde söz konusu unsur yer almamaktadır.

Çek üzerinde lehtarın ismine yer verilmesi halinde lehtarın ismi tek başına veya emrine kaydıyla beraber yer almakta ise çek emre yazılı nitelikte olup ciro yoluyla devredilebilir (TTK m. 785/1-a). Lehtarın ismi ile beraber “menfi emre kaydı” yer almakta ise çek nama yazılı olur ve alacağın temlik hükümleri uyarınca devredilebilir (TTK m. 785/1-b)¹¹⁶. Zira çekler, diğer kambiyo senetleri gibi, kanunen emre yazılı nitelik taşımaktadır¹¹⁷.

¹¹³ **Alışkan, Murat** (2009) ‘Çek Kanunu Kapsamındaki Çek’ Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, S: 63-64, s. 9.

¹¹⁴ Bkz. yuk. 1.3. Emre Yazılı Senet Niteliği başlığı.

¹¹⁵ **İmregün, Oğuz** (1998) Kıymetli Evrak Hukuku, 2. Baskı, İstanbul, Filiz Kitabevi, s. 128.

¹¹⁶ **Kayar, İsmail** (2013) Ticaret Hukuku, 2. Baskı, Ankara, Seçkin, s. 680; ayrıca bkz. yuk. 1.3. Emre Yazılı Senet Niteliği başlığı.

¹¹⁷ **Çeker, Mustafa** (2014) Ticaret Hukuku, 8. Baskı, Adana, Karahan Kitabevi, s. 570.

3.3.1.2. Menfi Emre Kaydı

Yukarıda da belirttiğimiz üzere¹¹⁸, kanunen emre yazılı olan çeklerde, lehtarın adı ile birlikte “menfi emre kaydı” eklenmesi suretiyle nama yazılı çekler düzenlenebilmektedir (TTK m. 785/1-b).

3.3.1.3. Hamiline Kaydı

TTK’nın 785. maddesinin 1. fıkrasının c bendi, çeklerin hamiline yazılı olarak düzenlenebilmesine olanak tanımaktadır. Yukarıda da belirtildiği üzere¹¹⁹, çek üzerine “hamile” ya da “hamiline” ibaresi düşülmesi suretiyle hamiline yazılı çek düzenlenebilmektedir (TTK m. 785/2). Hamiline düzenlenmiş olan çeklerde, çek yapraklarının üzerinde “hamiline” ibaresinin matbu şekilde yer alması esastır (ÇekK m. 2/6). Lehtar adının tamamen boş bırakılması ya da bu boşluğun çizilmesi durumunda da hamiline çekten söz edilebilmektedir (TTK m. 785/3). Yine, lehtarın isminden sonra “veya emrine” ibaresinin üzeri çizilerek “veya hamiline” kaydının yazılması da çeki hamiline yazılı duruma getirecektir¹²⁰.

3.3.1.4. Yerleşim Yeri Kaydı

Çekler, muhatap bankanın yerleşim yerinde ya da bir başka yerde üçüncü bir şahsın nezdinde ödenmek üzere düzenlenebilmektedir. Fakat yukarıda da belirtildiği üzere¹²¹ anılan üçüncü şahsın bir banka olması zaruridir (TTK m. 787).

Muhataap bankanın yerleşim yerinin bulunduğu il sınırları dışında yer alan bir adresin ödeme yeri olarak belirlenmesi durumunda yerleşim yerli çekten söz edilmektedir¹²².

Muhataap banka şubesinin ticaret siciline kayıtlı bulunduğu il sınırları dâhilinde bir başka adresin ödeme yeri olarak gösterilmesi durumunda ise adresli çek söz konusu olmaktadır¹²³.

Çeklerde yalnızca düzenleyen tarafından adresli ve yerleşim yerli çek düzenlenmesi mümkündür. Muhataap banka tarafından adresli ya da yerleşim yerli çek düzenlenemez. Zira çeklerde kabul müessesesi bulunmamaktadır¹²⁴.

¹¹⁸ Bkz. yuk. 1.3. Emre Yazılı Senet Niteliği başlığı.

¹¹⁹ Bkz. yuk. 1.3. Emre Yazılı Senet Niteliği başlığı.

¹²⁰ Çeker, s. 571.

¹²¹ Bkz. yuk. 3.1.3. Muhatabın Ticaret Unvanı başlığı.

¹²² Pulaşlı, s. 302.

¹²³ Coşkun, s. 554.

¹²⁴ Pulaşlı (2017), s. 302.

3.3.1.5. Protestodan Muafiyet Kaydı

Protesto, başvuru hakkının maddi koşullarının meydana geldiğini tespit etmek suretiyle bu hakkın kullanılmasını temin eden, hamilin tek taraflı irade beyanına dayalı olarak kanun tarafından belirlenen içerikte ve belirli süreler içinde bu hususta yetkili ve görevli noter tarafından ihdas edilmesi gereken, içerdiği unsurları tam ve açık olarak ispat kabiliyetine sahip olan, kıymetli evrak niteliği taşımayan, resmi nitelikte bir belgedir¹²⁵.

TTK'nın çeke uygulanabilecek poliçe hükümlerini düzenleyen 818. maddesinin birinci fıkrasının "ı" bendine göre, çekler hakkında poliçeye ilişkin "protestoya ait olan TTK'nın 715 ilâ 717 ve 719 ilâ 721. maddeleri" uygulanabilecektir.

Düzenleyen, ciranta ya da aval verenin, senedin üzerine "gidersiz", "protestosuz" veya bu ibarelerle aynı anlama gelecek diğer herhangi bir kaydı yazarak imzalaması durumunda, hamil başvurma hakkını kullanabilmek amacıyla protesto düzenleme yükümlülüğünden kurtulur. Ancak senet üzerine bu kaydın konulması, hamili, senedi süresi içinde ibraz ve gereken ihbarları yapma yükümlülüğünden kurtarmamaktadır. Protestodan muafiyete ilişkin kayıt, poliçeyi düzenleyen tarafından konulmuşsa senet nedeniyle borçlananların hepsi için geçerlidir; bir ciranta ya da aval veren tarafından yazılması halinde, anılan kayıt yalnızca onun hakkında uygulanır. Düzenleyen tarafından yazılmış protestodan muafiyet kaydına rağmen çek hamili yine de protesto çeker ise giderler kendisine ait olacaktır. Ancak belirtilen kayıt, ciranta ya da aval verenlerden biri tarafından yazılmışsa, anılan kayıt bulunmasına rağmen protesto çekilmesi durumunda, poliçeden dolayı borç altına giren kişilerin tamamı protesto giderlerini tazminle yükümlü olur (TTK m. 722).

Çekin ödenmemesi durumunda muhatap banka, çekin arkasına "kısmen" ya da "tamamen karşılıksızdır" ibaresini düşmektedir. Bu işlem protestoya eşdeğer bir işlemidir. Çeklere protestodan muafiyet kaydı konulsa dahi, muadil bir işlem olan karşılıksızdır işlemi yapılabilmektedir. Dolayısıyla çeklere konulan protestodan muafiyet kaydının sonuçları bakımından büyük önem arz ettiği söylenemeyecektir. Ancak yine de kanun koyucu, çeklere protestodan muafiyet kaydı düşülmesine cevaz vermiştir¹²⁶.

¹²⁵ **Bozgeyik, Hayri** (2003b) Poliçede Müracaat Hakkı, 1. Baskı, Ankara, Seçkin, s. 107 [Anılış: Bozgeyik, (2003b)].

¹²⁶ **Pulaşlı** (2017), s. 303.

3.3.1.6. Aynen Ödeme Kaydı

Ülkemizde kural olarak çekler Türk Lirası ile ödenmektedir. Ancak, yukarıda da belirttiğimiz üzere¹²⁷ Türkiye’de Türk mevzuatına göre düzenlenecek olan bir çekin, yabancı para ile ödenmek üzere düzenlenmesine de bir engel bulunmamaktadır¹²⁸.

Yabancı ülke parası ile ödenecek olan çeklerde, çekin ödeme yerinde rayici bulunmayan bir parayla ödenmesinin şart koşulması durumunda, çek bedeli, çekin ibraz tarihindeki değerine göre o ülke parasıyla ödenebilecektir. Ancak, çekle işleyen hesapta o ülke parasının bulunmaması durumunda söz konusu çek, karşılıksız çek hükmünde sayılacaktır¹²⁹. Çekin ibraz edilmesine rağmen ödenmemesi durumunda çek hamili, çek bedelinin isterse ibraz isterse ödeme tarihindeki rayiç değerine göre ülke parası ile ödenmesini talep edebilecektir (TTK m. 802/1).

Yabancı ülke parasının değeri ise, ödeme yerinde var olan ticari teamüller uyarınca belirlenmektedir. Bununla birlikte düzenleyen, ödenecek olan miktarın çekte yazılı olan belli bir kura göre hesaplanmasını koşul haline getirebilecektir (TTK m. 802/2).

Düzenleyen, ödemenin belli bir para birimiyle gerçekleştirilmesini yani aynen ödemeyi koşul haline getirmişse TTK’nın 802. maddesinin birinci ve ikinci fıkra hükümleri uygulanmayacaktır (TTK m. 802/3). Bu durumda, belirlenen para cinsi üzerinden aynen ödeme yapılacaktır.

3.3.1.7. Çekin Belli Bir Bankaya Ödeneceğine İlişkin Kayıt (Çizgili Çekler)

Bir çekin düzenleyeni ya da hamili, çekin ön yüzüne birbirine paralel olacak şekilde iki çizgi çekerek çeki “çizgili çek” haline getirebilir. Çeki çizgili çek haline getiren çizgilerin çekin neresinde olması gerektiğini gösteren açık bir düzenleme mevzuatımızda bulunmamaktadır. Ancak uygulamada bu çizgilerin çekin sol alt köşesinden sağ üst köşesine doğru çizildiği görülmektedir¹³⁰. Yargıtay da bir kararında, çekin ön yüzüne birbirine paralel iki çizgi çizilmesi durumunda, söz konusu çekin çizgili çek vasfında olduğunu, bu durumun senedin kambiyo senedi olma niteliğini etkilemediğini ifade etmiştir¹³¹.

Çizgili çekler, genel ve özel çizgili çek olarak düzenlenebilmektedir (TTK m. 803/2). Çek üzerine çizilen iki çizginin arasının boş bırakılması ya da “banka” sözcüğü yahut buna benzeyen bir ibarenin yazılması durumunda genel olarak çizilmiş çeklerden söz edilecektir

¹²⁷ Bkz. yuk. 3.1.2. Kayıtsız ve Şartsız Belirli Bir Bedelin Ödenmesi İçin Havale başlığı.

¹²⁸ **Domaniç** (1990), s. 645.

¹²⁹ **Göle, Celal** ‘Yabancı Para İle Düzenlenen Çekin Ödenmesinde Karşılaşılabilecek Hukuki Sorunlar’ : **Karayalçın, Yaşar** (Editör) (1998) Prof. Dr. Ali Bozer’e Armağan, 1. Baskı, Ankara, BTHAE, s. 95.

¹³⁰ **Bilgili / Demirkapı**, s. 179.

¹³¹ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, E: 34060, K: 1168, T: 20.01.2015 (**Eriş** (2016), s. 1178).

(TTK m. 803/3). Çek üzerine çizilen iki çizginin arasında belli bir bankanın ticaret unvanının gösterilmesi durumunda ise özel olarak çizilmiş çeklerden söz edilecektir (TTK m. 803/4). Genel çizgili çekler özel çizgili çeklere dönüştürülebilecekken özel çizgili çekler, genel çizgili çeklere dönüştürülemeyecektir (TTK m. 803/5). Zira çizgilerin ya da çizgiler arasında gösterilen banka isimlerinin silinmesi hükümsüz sayılacaktır (TTK m. 803/6). Dolayısıyla çizgiler arasına bir defa banka ismi yazılması durumunda, bu banka adının ya da çizgilerin silinmesi herhangi bir sonuç doğurmayacak, özel çizgili çek hükümleri uygulanacaktır¹³².

Bir çekin düzenleyeni ya da hamili çeki çizgili çek haline getirebilmektedir (TTK m. 803/1). Çeklerin çizilmesinin temel gayesi, çekin tahsili ve ödenmesinde güvenliği sağlamak ve çek bedelinin hak sahibi olmayan kişilerce iktisabına engel olmaktır¹³³. Zira çizgili çekler vasıtasıyla, çekin tahsili yönünden araya bir başka bankanın girmesi veya yalnızca muhatabın kendi müşterisine ödeme yapılması koşul haline getirilerek, hırsızlık veya sahteciliğe maruz kalmış ya da kaybolmuş çeklerin yetkili olmayan hamillere ödenmesi zorlaştırılmıştır¹³⁴. Bankalar, çizgili çekleri yalnızca müşterilerinden ya da başka bankalardan iktisap edebilmektedir. Ayrıca, bu çekleri bahsedilen kimselerden başkaları hesabına tahsil etme imkânları da bulunmamaktadır. Genel çizgili çekler söz konusu olduğunda, muhatap bankaca yalnızca bir bankaya ya da muhatap bankanın bir müşterisine ödeme yapılabilecektir (TTK m. 804/1). Özel çizgili çekler söz konusu olduğunda ise, muhatap bankaca yalnızca ticaret unvanı gösterilmiş olan bankaya ya da anılan banka muhatap banka ise, onun bir müşterisine ödeme yapılabilecektir. Ticaret unvanı gösterilmiş olan banka, çek bedelinin tahsil edilmesi işlemini başka bir bankaya bırakabilecektir (TTK m. 804/2). Uygulamada çizgili çeklerin bankalar haricindeki kişilere ödenmesi durumunda düzenleyen, muhatap bankaya bu çekleri tahsil edebilecek bir “kişi listesi” takdim etmektedir. Muhatap ise, çeki ibraz eden kişilerin bu listede varlığını teyit ederek ödeme yapmaktadır¹³⁵.

Bir çekin birden çok kez özel olarak çizilmesi halinde, muhatap bankanın söz konusu çeki ödeyebilmesi, çekin ikiden çok kez çizilmemesi ve bu çizgilerden birinin çekin bir takas odasınca tahsili maksadıyla yapılmış olması koşuluna bağlıdır (TTK m. 804/4).

¹³² Öztan (2019), s. 279.

¹³³ Domanıç (1990), s. 649-650.

¹³⁴ Ülgen / Helvacı / Kaya / Nomer Ertan, s. 308.

¹³⁵ Çeker, s. 578.

3.3.1.8. Çekin Hesaba Geçirileceğine İlişkin Kayıt

Çek bedelinin emniyete alınmasını sağlayan ve hak sahibi olmayan şahıslarca iktisabına mani olan yollardan biri de çekin kayden ödenmesidir¹³⁶. Bir çekin düzenleyeni ya da hamili çekin ön yüzüne “hesaba geçirilecektir” kaydını ya da buna benzeyen bir ibareyi yazarak, çekin nakden ödenmesini engelleyebilir. Bu durumda çek, muhatap tarafından yalnızca hesaba alacak kaydı, takas, hesap nakli suretiyle kayden ödenebilecek olup bu kayıtlar ödeme yerine geçecektir (TTK m. 805/1).

3.3.1.9. Aval Kaydı

Çekler hakkında uygulanacak olan poliçe hükümlerini düzenleyen TTK’nın 818. maddesinin birinci fıkrasının “g” bendi uyarınca, “avalın şekil ve hükümleri hakkındaki 701 ve 702. maddeler” çekler hakkında da uygulanabilecektir. Çeklerde çek bedelinin ödenmesi, aval yoluyla tamamen ya da kısmen teminat altına alınabilmektedir. Söz konusu teminat, üçüncü şahıslar yahut poliçede imzası olan kişiler tarafından da verilebilmektedir (TTK m. 700). Aval veren kişi avalist, aval olunan kişi avalat olarak adlandırılmaktadır¹³⁷.

Avale ilişkin şerh, çek ya da alonjun¹³⁸ üzerine yazılmaktadır. Aval “aval içindir” ya da bununla eş anlamlı bir başka ibare ile yazılarak aval veren kimse tarafından imzalanmaktadır. Muhatap bankanın ya da düzenleyenin imzaları hariç tutulmak üzere, senedin ön yüzüne herhangi bir açıklamada bulunmaksızın atılan imza aval niteliğinde sayılmaktadır (TTK m. 701/3). Kimin lehine aval verildiği belirtilmemiş ise avalin, düzenleyen için verildiği kabul edilecektir (TTK m. 701/4). Senedin arka yüzüne herhangi bir açıklamada bulunmaksızın atılan imza beyaz ciro olarak nitelendirilmektedir. Bu nedenle, aval işlemi senedin arka yüzünün imzalanması suretiyle gerçekleştirilecekse hem imza hem de aval şerhi yer almalıdır¹³⁹.

Aval veren, kimin lehine taahhüt altına girmiş ise tıpkı o kişi gibi sorumlu olacaktır. Avalistin teminat altına almış olduğu borç, şekle dair eksiklikten başka bir nedenden dolayı geçersiz olsa dahi avalistin taahhüdü geçerli olacaktır. Bu nedenle soyut (illetten mücerret) nitelik taşıdığı söylenebilir. Avalist, çek bedelini ödemesi durumunda, çek nedeniyle lehine

¹³⁶ Domaniç (1990), s. 650.

¹³⁷ Sarıca, s. 379.

¹³⁸ Senedin arka yüzünde yer bulunmadığında ciro işlemi yapmak amacıyla senede eklenen kâğıt alonj olarak adlandırılmaktadır. Nitekim TTK’nın 683. maddesinin 1. fıkrasında, ciro işleminin poliçe üzerine ya da poliçeye bağlı alonj adı verilen bir kâğıt üzerine yapılabileceği düzenlenmiştir (TTK m. 683/1) (Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. Turanlı, Hüsnü (2017) ‘Türk Hukukunda Alonj’ Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi’, C: 3, S:1, s. 120, 121 <[¹³⁹ Bozer / Göle, s. 297, 298.](http://static.dergipark.org.tr/article-download/bfba/ffa7/bf96/59d52ead5f133.pdf?> s.e.t. 01.05.2020).</p></div><div data-bbox=)

taahhüt altına girdiği şahsa ve bu şahsa, çek gereğince sorumlu olanlara karşı çekten doğan haklarını koruyacaktır (TTK m. 702).

Mevcut bir borcun ifa edilmesi amacıyla bir kambiyo senedi düzenlendiğinde (ifa uğruna kambiyo taahhüdü¹⁴⁰) prensip olarak taraflar arasındaki temel borç ilişkisi varlığını devam ettirecektir. Bu halde, temel borç ilişkisinin yanı sıra kambiyo senedine dayanan ikinci bir borç ilişkisi meydana gelmektedir. Dolayısıyla aval veren kişi, borcu ödemesi durumunda, lehine aval taahhüdünde bulunduğu kişiye karşı temel borç ilişkisine dayalı olarak da dava açma hakkını elde edecektir¹⁴¹.

Uygulamada çeklerde aval kaydına sıkça rastlanmamaktadır¹⁴². Poliçe ve çekte yer alabilecek aval kayıtlarındaki tek fark, TTK'nın 794. maddesinin ikinci fıkrasında yer almaktadır. Buna göre çekte aval, üçüncü bir kişi ya da çekte imzası olan bir kişi tarafından da verilebilmekte olup muhatap tarafından aval verilemez (TTK m. 794/2). Zira TTK'nın 784. maddesinin 1. fıkrasında düzenlendiği üzere çeklerde kabul müessesesi bulunmamaktadır. Muhatap bankanın aval verebileceğinin kabul edilmesi halinde, muhatapın senette yazılı olan borcu ödemesine imkân tanınmakta olup, bu durum, muhatap bankanın çeki kabul edemeyeceği kuralını dolaylı olarak bertaraf etmektedir¹⁴³. Muhatap tarafından verilmesi durumunda ise bu aval geçersiz olacak ve kambiyo hukuku yönünden herhangi bir sonuç doğurmayacaktır¹⁴⁴. Zira çeklerde muhatap banka asıl borçlu olamaz, dolayısıyla müracaat borçluları arasına da giremez. Bu nedenle muhatap bankanın aval vermesine imkân tanınmamıştır. Ancak muhatap haricinde bir başka bankanın aval vermesine herhangi bir engel bulunmamaktadır¹⁴⁵.

¹⁴⁰ Borçlu ve alacaklının aralarında anlaşması suretiyle, borçlanılan edim yerine başka bir edimle borcun yerine getirilmesi öğretide ifa yerine (yerini tutan) edim olarak adlandırılmaktadır. Bu durumda borçlanılan edim yerine geçen edimin ifası borcu sona erdirmektedir. İfa uğruna (amacıyla) edim ise, borçlunun alacaklıya paraya çevirerek alacağını alması amacıyla kararlaştırılan edimden başka bir edim teklif etmesidir. Bu durumda borç, derhal son bulmayıp borçlanılan şey yerine verilen paranın tahsili anında ve tahsil edildiği miktarda son bulmaktadır. Bu hususta bkz. **Yıldırım, Abdülkerim** (2017) Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 6. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, s. 258; **Kılıçoğlu, Ahmet** (2019) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 23. Bası, Ankara, Turhan Kitabevi, s. 744-746.

¹⁴¹ **Bozgeyik, Hayri** 'Poliçede Temel İlişki ve Karşılığın Devri' : **Ülgen, Hüseyin / Kaya, Arslan / Okutan Nilsson, Gül** (Editörler) (2003c) Ünal Tekinalp'e Armağan, 1. Baskı, İstanbul, Beta, s. 715 [Anılış: Bozgeyik, (2003c)].

¹⁴² **Öztan** (2019), s. 310.

¹⁴³ **Öztan** (2019), s. 310.

¹⁴⁴ **Kendigelen** (2019), s. 180.

¹⁴⁵ **Bozer / Göle**, s. 296, 297.

3.3.2. Kanunda Belirtilmemiş İhtiyari Unsurlar

3.3.2.1. Provizyon Kaydı

Bir banka nezdinde çek hesabı bulunan kişinin bu hesabı kullanarak düzenlemiş olduğu çeklerin ödenebilmesi için, çekle işleyen hesabında düzenlediği çeklerin ödenmesini mümkün kılacak miktarda karşılığın bulunması gerekmektedir. Yani bu çeklerin toplam meblağı kadar para muhatap bankadaki hesapta bulunmalıdır¹⁴⁶. Çek üzerindeki provizyon kaydı muhatabın çeki hangi hesaptan ödeyeceği ile ilgili bir kayıttır¹⁴⁷. Muhatap banka ve düzenleyen arasındaki ilişkiye yönelik olup, düzenleyen tarafından muhatap bankaya verilen talimatla çekin hangi hesaptan ödeneceği belirlenmektedir¹⁴⁸.

3.3.2.2. Teminat Kaydı

Çeklerde belli bir borcun ifa edilebilmesinin teminatı olarak, fakat bu borçla bağlantısı gösterilmeksizin teminat verilmesine bir engel bulunmamaktadır. Anılan kayıt, teminat kaydı olarak isimlendirilmekte olup, çek ile asıl borç ilişkisi arasında bir bağ kurulmadığı sürece, böyle bir kayıt geçerliliğini koruyacaktır¹⁴⁹. Uygulamada çek üzerine “teminat çekidir” kaydı düşülmektedir. Bu kayıt yalnızca düzenleyen ile lehtar arasındaki ilişki bakımından şahsi def’i niteliği taşımaktadır. Ancak çek üzerine teminat kaydı konulması yoluyla, çekin temel ilişkideki borcun ifa edilmesi koşuluna bağlanması, kıymetli evrakın soyutluk (mücerretlik) prensibine aykırı düşeceğinden çek geçersiz hale gelecektir¹⁵⁰. Bu durumda çekin zorunlu unsurlarından olan belli bir bedelin ödenmesi için kayıtsız ve şartsız olarak havale edilmesi koşulu ihlal edilmiş olacaktır¹⁵¹.

Yargıtay bir kararında¹⁵² “*Takip konusu senet fotokopisinin ön yüzünde, senet metni içerisinde düzenlenme tarihinin hemen üzerinde; ‘12.02.2016 tarihli hisse devir sözleşmesine istinaden verilen teminat senedir’ şeklinde ibarenin yer aldığı görülmektedir. Bu durumda, senedin, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun 776/1-b maddesine göre; ‘kayıtsız şartsız muayyen bir bedeli ödeme vaadi’ unsurunu taşımadığı, dolayısıyla alacağın varlığı ve miktarının yargılamayı gerektirdiği açıktır. Diğer taraftan senet lehtarı olan*

¹⁴⁶ Can (2015), s. 171.

¹⁴⁷ Bilgili / Demirkapı, s. 152.

¹⁴⁸ Ülgen / Helvacı / Kaya / Nomer Ertan, s. 292-293.

¹⁴⁹ Bilgili / Demirkapı, s. 151-152.

¹⁵⁰ Kendigelen (2019), s. 186.

¹⁵¹ Yıldırım, Ali Haydar (2017) “Türk Hukukunda Vadeli Çek (İleri Tarihli Çek) ve Bunun Doğurduğu Sonuçlara İlişkin Bazı Tespitler” Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: XXI, S: 4, s. 100-101.

¹⁵² Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, E: 2016/22773, K: 2016/14014, T: 13.11.2017 (Ülgen / Helvacı / Kaya / Nomer Ertan, s. 292).

alacaklının, senedi bu suretle iktisap etmesi ve bu şekli ile hamil olması nedeni ile anılan kayıtları bilerek senedi aldığıının kabulü gerekir.” şeklinde karar vermiştir. Benzer şekilde İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 22. Hukuk Dairesi bir kararında¹⁵³ “Takip konusu çekin taraflar arasında düzenlenen 10.07.2012 tarihli protokol doğrultusunda teminat amaçlı olarak verildiği, bu nedenle TTK 780/1-b ‘kayıtsız ve şartsız belirli bir bedel şartı gerçekleşmediğinden kambiyo senedi vasfında bulunmadığından’ kambiyo senedine dayalı icra takibi yapılamayacağından ayrıca ATM de açılan menfi tespit davasının bekletici mesele yapılmasına da gerek bulunmadığından, mahkeme kararı usul ve yasaya uygun olduğundan davalının istinaf talebinin HMK 353/1/b/1 md. gereğine esastan reddine oy birliğiyle karar verilmiştir.” Bize göre, Yargıtay’ın ve İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi’nin bu husustaki görüşü yerinde olup, söz konusu teminat şartı soyut kalmamış, aradaki hisse devir sözleşmesi ile somutlaşarak senetteki kaydın şarta bağlanması suretiyle senedin kambiyo senedi vasfını yitirmesine yol açmıştır.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu bir kararında¹⁵⁴ “ O halde satım sözleşmesi kapsamında verildiği çekişmesiz olan bononun tanzim tarihi ve bedeli ile fatura tarihi ve miktarı aynı olup, faturada satım bedelinin eşit taksitler halinde ödeneceği kararlaştırıldığına göre senedin teminat amaçlı olarak alacaklıya teslim edildiğinin kabulü gerekir. Bunun için senet veya fatura üzerinde senedin satım sözleşmesinin teminatı olarak verildiğine ilişkin bir kaydın bulunmasına gerek yoktur.” Bize göre HGK’nın bu kararı somut olayın koşullarına göre değerlendirildiğinde yerinde olmakla beraber, bu durum yalnızca taraflar arasındaki ilişki için geçerli olup, senedin ciro yoluyla devri halinde üçüncü şahıslara karşı ileri sürülmesi mümkün olmayacaktır. Ancak, bu durumda TTK’nın 825. maddesinin 2. fıkrası da gözetilmeli, çeki devralan hamilin kasten borçlunun zararına hareket etmemiş olması gerekmektedir.

Özetle ifade etmek gerekirse, soyutluk (mücerretlik) prensibini ihlal edecek şekilde, çekin asıl ya da sair bir borç ilişkisinin teminatı olarak verildiği senet metninden anlaşılabilir ve borç ilişkisiyle bağlantı kurulabiliyorsa kayıtsız şartsız havale niteliğine halel geldiğinden mezkûr çek geçersiz olacaktır. Ancak, senet üzerinde yalnızca teminat için verildiği yönünde bir açıklama bulunmakta ise çekin geçerliliği etkilenmeyecek ve söz

¹⁵³ İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 22. Hukuk Dairesi, E: 2017/2713, K: 2018/689, T: 23.03.2018 (yayınlanmamıştır).

¹⁵⁴ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E: 2017/1155, K: 2017/1892, T: 11.12.2018 (Ülgen / Helvacı / Kaya / Nomer Ertan, s. 292).

konusu kayıt yazılmamış sayılacak ya da taraflar arasındaki iç ilişkiye yönelik sonuç doğuracaktır¹⁵⁵.

Çekler kural olarak borcun ödenmesi maksadıyla verilmektedir. Bu durum bir karine teşkil eder. Bu yüzden de, çekin teminat maksatlı verildiğini iddia edenin ispat etmesi gerekmektedir¹⁵⁶

3.3.2.3. İhbar Kaydı

İhbar kaydı, kambiyo ilişkisiyle ilgili olmayıp düzenleyen ile muhatap banka arasındaki asıl borç ilişkisi ile ilgilidir. Uygulamada nadiren görülmektedir. Söz gelimi “Öncesinde yapılacak olan ihbara göre ödeyiniz” vb. bir ibareyi ifade etmektedir¹⁵⁷. Düzenleyen, ihbar kaydı ile muhatap bankaya çekin düzenleyene ihbarından sonra ödenmesi talimatını vermektedir¹⁵⁸.

ÇekK 3. maddesinin 7. fıkrasına göre, banka; karşılığın çek hesabında bulunması halinde, çek hamiline ödeme yapılmasının geciktirilmesi durumu ile yasal olarak ödemekle sorumlu olduğu tutarın çek hamiline ödenmesinin geciktirilmesi durumunda, geçen her bir gün için çek hamiline binde üç oranında gecikme cezası ödemekle yükümlüdür (ÇekK m. 3/7). Ayrıca ÇekK’nın 7. maddesinin 5. fıkrasına göre, muhatap bankaya ödeme için ibrazı gerçekleştirilen çekin, karşılığının çek hesabında bulunmasına rağmen çek hamiline ödeme yapmayan veya bankanın yasal olarak ödemekle mükellef olduğu tutarı çek hamiline ödemeyen banka görevlisi, şikâyet üzerine bir yıla kadar hapisle cezalandırılacaktır. (ÇekK m. 7/5). Çek üzerine ihbar kaydı konulması ile ÇekK m. 3/7 ile m. 7/5 hükümleri bertaraf edilemez. İhbar kaydıyla muhatap banka tarafından düzenleyene yapılacak ihbar ile ödemenin muvafakat koşuluna bağlandığı söylenemez. Bizim de katıldığımız bir görüşe göre, ihbar kaydının ÇekK m. 3/7 ile m. 7/5 hükümleri nedeniyle artık geçerli kabul edilip edilmeyeceği tartışma konusu yapılabilecektir¹⁵⁹. Zira ihbar kaydı bulunması durumunda da yasal koşulları gerçekleşmişse banka gecikme cezası ödeyecek, banka görevlisi hakkında ise şikâyet üzerine hapis cezasına hükmolunacaktır.

3.3.2.4. Yetki Kaydı

Çekin kısmen ya da tamamen ödenmemesi durumunda, takip için hangi icra dairesine başvurulabileceğinin ya da çekle ilgili herhangi bir uyuşmazlık çıkması durumunda hangi

¹⁵⁵ Kendigelen (2019), s. 18; Ülgen / Helvacı / Kaya / Nomer Ertan, s. 292; Öztan (1997), s. 1076.

¹⁵⁶ Yıldırım (2017), s. 101.

¹⁵⁷ Öztan (1997), m. 1074, 1075.

¹⁵⁸ Kendigelen (2019), s. 183.

¹⁵⁹ Kendigelen (2019), s. 184.

mahkemelerin yetkili olacağının yetki sözleşmesi veya çek üzerine düşülecek yetki kaydı ile önceden belirlenmesi mümkündür. Aksi kararlaştırılmadığı sürece, dava yalnızca yetki sözleşmesi ile tespit edilen mahkemede açılabilir. Ancak, taraflar yetki sözleşmesinde ayrıca belirtmek koşuluyla, yetkili kıldıkları mahkemenin yanı sıra kanunen yetkili olan mahkemelerin yetkisinin devamına karar verebilecektir¹⁶⁰. Yetki kaydının senedin geçerliliği açısından herhangi bir etkisi bulunmamaktadır¹⁶¹.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun¹⁶² 17. ve 18. maddelerinde düzenlenen koşulları taşıması durumunda yetki sözleşmesi veya çek üzerine konulan yetki kaydı geçerli sayılacaktır. Buna göre, çekin düzenleyeni ve lehtarının tacir ya da kamu tüzel kişiliğini haiz olması, kesin yetki hali bulunmaması, tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri bir konunun bulunması, yetki sözleşmesi ya da yetki kaydının yazılı olması, uyumsuzluğa sebep olan hukuki ilişkinin belli ya da belirlenebilir olması ve ayrıca yetkili olduğu hususunda anlaşılan mahkemenin ya da mahkemelerin açıkça belirlenmiş olması gerekmektedir¹⁶³.

Çek üzerine yetki kaydının kimler tarafından konulabileceği ya da çekle ilgili olarak yetki sözleşmesinin kimler arasında yapılabileceği hususunda kanuni bir düzenleme bulunmamaktadır. Çeklerin düzenlenmesine ilişkin kurallar dikkate alındığında, çek üzerine düzenleyen tarafından yetki kaydı konulabilecek, yetki sözleşmesi düzenleyen ve lehtar arasında yapılabilecektir. Düzenleyen ve lehtar arasında yetki sözleşmesi yapılmaması durumunda, düzenleyen ve çeki devralan ciranta arasında da yetki sözleşmesi yapılabilmesi mümkün olup, düzenleyen tarafından yetki kaydı konulmaması durumunda da, cirantalar tarafından da yetki kaydı konulması mümkündür. Ancak bu halde, yetki sözleşmesi yetki sözleşmesini yapanlar arasında geçerli kabul edilecek, benzer şekilde yetki kaydı da yalnızca kaydı koyan ciranta ve çeki kendisinden sonra devralan hamiller yönünden bağlayıcı olacaktır¹⁶⁴. Yetki kaydı çeki daha sonra devralan hamillerini de bağlamakla beraber, öğretide hamillerin çek üzerine yetkiye ilişkin bu kaydı kabul etmediklerini yazmak suretiyle yetki kaydını bertaraf edebilecekleri ileri sürülmektedir¹⁶⁵. Bize göre de, çeki sonradan devralan hamillerin çek üzerine yetki kaydını kabul etmediklerini beyan ederek söz konusu kaydı bertaraf etmelerine engel bir durum bulunmamaktadır. Yetki kaydı ile çekin ödenmesi herhangi bir kayıt ya da şarta bağlanmamakta olup, yalnızca uyumsuzluk halinde yetki kaydı

¹⁶⁰ Bozer / Göle, s. 293.

¹⁶¹ Ülgen / Helvacı / Kaya / Nomer Ertan, s. 293.

¹⁶² RG. tarih 12/01/2011, S. 27836.

¹⁶³ Bozer / Göle, s. 293, 294.

¹⁶⁴ Bozer / Göle, s. 295.

¹⁶⁵ Ülgen / Helvacı / Kaya / Nomer Ertan, s. 293.

ile belirlenen mahkeme ya da icra dairesine başvurulması zorunludur. Çek hamilleri tarafından bu kayda ilişkin aksi yönde herhangi bir kayıt konulmaksızın çekin devralınması durumunda, yetki kaydını da zımnen kabul ettikleri varsayılmalıdır¹⁶⁶.

3.3.2.5. Tahkim Kaydı

Aralarında uyuşmazlık bulunan iki tarafın anlaşması ile bu uyuşmazlığın çözümünün özel kişi ya da kişilere bırakılması tahkim olarak adlandırılmaktadır. Bu özel kişi ya da kişiler hakem yahut hakem kuruludur¹⁶⁷. HMK'nın 412. maddesine göre tahkim sözleşmesi, taraflar arasında var olan sözleşme ya da sözleşme dışı bir hukuki ilişkiden doğmuş veya doğabilecek uyuşmazlıkların tamamı veya bir kısmının çözümünün hakem ya da hakem kuruluna bırakılması için yapılan sözleşme olarak tanımlanmaktadır (HMK m. 412/1). Benzer şekilde 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun¹⁶⁸ 4. maddesine göre, tahkim sözleşmesi, taraflar arasındaki sözleşmeden kaynaklanan ya da kaynaklanmayan mevcut hukukî ilişkilerden doğmuş ya da doğabilecek uyuşmazlıkların tamamı ya da bazılarının tahkim yolu ile çözümlenmesi hususunda yapılan sözleşmedir (MTK m. 4/1). Tahkim sözleşmesi, asıl sözleşmeye eklenen tahkim şartıyla ya da ayrı bir sözleşmeyle yapılabilir (HMK m. 412/2). Anılan sözleşme yazılı şekil şartına tabidir (HMK m. 412/3; MTK m. 4/2). Çek üzerine tahkime ilişkin kayıt konularak çeke ilişkin ihtilafların tahkim yoluyla çözümlenmesi sağlanabilmektedir¹⁶⁹. Tahkim kaydı, çekin niteliğini etkilememekle birlikte, çekin geçersiz sayılmasını gerektirecek bir neden de bulunmamaktadır¹⁷⁰.

Çek üzerine tahkim kaydı konulabilmesi için tarafların ehliyetli olması ve karışıklığa mahal bırakmayacak şekilde bu yöndeki iradenin açıklanması gerekmektedir¹⁷¹.

Çek üzerine düzenleyen tarafından konulan tahkim kaydı, ciranta ve avalistler yönünden bağlayıcıdır. Ancak ciranta ve avalistler yönünden eklenen tahkim kaydı, halefler ve kaydı düşen avalist ile cirantalar arasında var olan ilişkiler yönünden bağlayıcıdır¹⁷². Doktrinde bizim de katıldığımız bir görüşe göre, düzenleyen tarafından konulan tahkim

¹⁶⁶ Ülgen / Helvacı / Kaya / Nomer Ertan, s. 293.

¹⁶⁷ Kuru, Baki (2018) İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2. Baskı, Ankara, Yetkin, s. 666.

¹⁶⁸ RG. tarih 05.07.2001, S. 24453.

¹⁶⁹ Yağmur, Setenay (2016) 'Türk Hukukunda Çeke Konulabilecek Kanunda Öngörülme-yen Bazı İhtiyari Kayıtlar', Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C: 22, S: 3, s. 2885, <<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/373460>> s.e.t. 29.12.2019.

¹⁷⁰ Reisoğlu (2011), s. 83.

¹⁷¹ Eyuboğlu, Ceren (2017) 'Türk Hukukunda Tahkim Anlaşmasının Geçerliliği' Ankara Barosu Dergisi, C: 75, S: 3, s. 235, 238, <<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/542061>> s.e.t. 29.12.2019.

¹⁷² Yağmur, s. 2885, <<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/373460>> s.e.t. 29.12.2019.

kaydının, çeki ciro yoluyla devralan hamiller tarafından çek üzerine yazılmak suretiyle bertaraf edilmesine engel bir durum bulunmamaktadır¹⁷³.

Taraflar arasında ortaya çıkacak herhangi bir uyuşmazlık durumunda tahkim yoluna başvurulmasına yönelik tahkim kaydının çeki konulması halinde, çekin soyutluk (mücerretlik) vasfına aykırılık teşkil edeceği hususu düşünülebilir. Doktrinde bir görüşe göre tahkim sözleşmesi ile temel ilişkinin birbirinden soyut nitelikte olması nedeniyle tahkim kaydı konulan bir çekin temel ilişkiye bağlanmasının mümkün olmadığı öne sürülmektedir¹⁷⁴. Yargıtay'ın konuyla ilgili bir kararına göre¹⁷⁵, *“Tahkim sözleşmesi esas sözleşmeden bağımsız, ondan ayrı bir anlaşmadır. Tahkim anlaşmasının asıl sözleşmeden ayrılabilirliği asıl sözleşmede yer alan tahkim klostları için de geçerlidir. Bu sebeple tahkim klotunun geçerliliği esas sözleşmenin geçerliliğine bağlı değildir. Asıl sözleşmenin geçersiz olması tahkim anlaşmasının geçerliliğini etkilemez. Ya da tersine tahkim anlaşmasının herhangi bir sebeple geçersiz olması asıl sözleşmeyi etkilemez ve onu geçersiz kılmaz.”* Bize göre de, tahkim kaydı ile temel ilişki birbirinden soyut olduğundan, çek üzerine tahkim kaydı düşülmesi halinde çekin temel ilişkiye bağlanması mümkün olmayacak ve bu durum kambiyo senetlerinin soyutluk vasfına aykırılık teşkil etmeyecektir.

3.3.2.6. Teyit ve Vize Kaydı

Çeklerde kabul müessesesi bulunmamaktadır. Muhatap banka, çek hamili ya da lehtarına güven kazandırmak maksadı ile düzenleyenin talebiyle çek üzerine güven artırmaya yönelik bazı kayıtlar düşebilir¹⁷⁶.

Çekte teyit, muhatabın çekin karşılığının varlığını ve ibraz süresi içinde ödemenin mümkün olduğunu çek üzerinde beyan etmesidir. Ayrıca muhatap banka, provizyonu da çek hamili lehine bloke etmektedir. Çekin teyidi, genellikle düzenleyen, bazen ise çek hamili tarafından talep edilir. Esasen teyit edilen meblağın hesaptan çıkarılıp ayrı bir hesaba aktarılması, düzenleyenin alacaklıları tarafından haczedilme olasılığına engel olacağından muhatap banka açısından basiretli bir davranış olacaktır. Bu süre boyunca düzenleyen hesap üzerinde tasarrufta bulunamayacaktır. “Karşılığı vardır”, “teyit edilmiştir”, “blokedir” ya da “karşılığı hamilin emrinedir” vb. kayıtlar muhatap banka tarafından çek üzerine düşülür. Mezkûr kayıt, kaydı içerecek şekilde banka yetkilileri tarafından imzalanır. İbraz süresi

¹⁷³ Ülgen / Helvacı / Kaya / Nomer Ertan, s. 293.

¹⁷⁴ Yağmur, s. 2885, <<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/373460>> s.e.t. 29.12.2019.

¹⁷⁵ Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E: 2008/59013, K: 2010/3203, T: 23.03.2010 (Yağmur, s. 2885, <<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/373460>> s.e.t. 29.12.2019).

¹⁷⁶ Kayar, s. 680.

bittikten sonra ise muhatap banka blokeyi kaldıracak ve ayrıca parayı düzenleyenin hesabına aktaracaktır¹⁷⁷.

Çekin vizesi, muhatap bankanın çekin düzenlendiği tarihte karşılığının var olduğunu, çekin ön ya da arka yüzüne açıklamasıdır. Vize işlemi, yalnızca vize tarihinde çekin karşılığının bulunduğunu göstermektedir. Dolayısıyla bu tarih geçtikten sonra, ibraz tarihine kadar çek karşılıksız kalabilecek ve bu nedenle muhatap bankanın herhangi bir sorumluluğu doğmayacaktır¹⁷⁸.

3.4. ÇEKTE YER ALAMAYAN KAYITLAR

3.4.1. Çek Olma Vasfına Etki Etmeyen Yasak Kayıtlar

3.4.1.1. Kabul Şerhi

Kanun koyucu çeklerde kabul işlemine cevaz vermemiştir. Çek üzerine bir kabul kaydı düşülmesi durumunda bu kayıt yazılmamış sayılacaktır (TTK m. 784). Bu hüküm emredici niteliktedir. Çekler, poliçe ve bonolar gibi bir kredi vasıtası değil ödeme vasıtası olduğundan, çekte kabul müessesesi bulunmamaktadır¹⁷⁹. Çekler görüldüğünde ödenmektedir (TTK m. 795/1). Kabul müessesesi, çeki adeta bir banknota dönüştürecek, bu durum ise devletin banknot çıkarma hususundaki tekelinin ihlali anlamına gelecektir¹⁸⁰. Çeklerde kabul işlemi geçerli olmadığından, çekin asıl borçlusu bulunmamaktadır. Yalnızca müracaat borçluları bulunur. Bu yüzden bankanın dolaylı olarak dahi sorumluluk yüklenmesine neden olacak diğer işlemler çek üzerinde banka tarafından yapılamaz. Yukarıda da belirtildiği gibi¹⁸¹, muhatap banka aval veremez, ayrıca muhatapın cirosu batıldır¹⁸² (TTK m. 794/2, m. 789/2).

3.4.1.2. Vade Kaydı

Çek bir kredi vasıtası olmayıp ödeme vasıtası olduğundan, kanun koyucu çeklerde vadeye izin vermemiştir (TTK m.795/1). Çeklerde ibraz süreleri kabul edilmiştir (TTK m. 796/1-2). Ayrıca çekler görüldüğünde ödenir, çekte vade bulunmaması emredici nitelikte bir hüküm olup çeki konulmuş olan vade kaydı yazılmamış hükmündedir (TTK m. 795/1). Bu durumda vadeye ilişkin kayıt çekin tamamına sirayet ederek çeki geçersiz hale getirmeyecek, yalnızca vade kaydı yazılmamış sayılacaktır¹⁸³.

¹⁷⁷ Bahtiyar (2016), s. 150.

¹⁷⁸ Kayar, s. 680-681.

¹⁷⁹ Domaniç, s. 571.

¹⁸⁰ Bahtiyar (2016), s. 149.

¹⁸¹ Bkz. yuk. 3.3.1.9. Aval Kaydı başlığı.

¹⁸² Bahtiyar (2016), s. 149.

¹⁸³ Kayıhan / Yasan, s. 101.

Yargıtay bir kararında, düzenlenen çekte iki tarih bulunması durumunda, çeklerde vade bulunması mümkün olamayacağından önceki tarihin düzenleme tarihi olarak kabul edilmesi gerektiğini belirlemiştir. Bu durumda, ibraz süresinin önceki tarihten itibaren hesaplanması gerekmektedir¹⁸⁴.

3.4.1.3. Faiz Kaydı

Çeke konulan faiz kaydı yazılmamış sayılır (TTK m. 786). TTK'nın 786. maddesinde ifade edilen, çek üzerine yazılması halinde yazılmamış sayılacak olan faiz türü anaparaya işletilen kapital faizdir. Çek üzerine yazılan temerrüt faizi oranına ilişkin kayıt geçerliliğini koruyacaktır¹⁸⁵. Kanun koyucunun böyle bir hüküm ihdas etmesinin nedeni, çekte vadenin bulunmaması ve çekin kısa süreli ibraz sürelerine tabi tutulmuş olmasıdır¹⁸⁶. Çek hamilinin çeki mümkün olduğunca erken ibraz etmesi kendi menfaatine olacaktır¹⁸⁷. Ayrıca çeke konulmuş faiz kaydının geçerli kabul edilmesi, çekin bir ödeme aracı olması niteliğiyle de bağdaşmamaktadır¹⁸⁸.

Çeke faiz kaydı düşülmesi geçersiz kabul edilmekle birlikte, ileri tarihli bir çeke, faiz miktarı hesaplanıp çek bedeline eklenerek yazılmasına engel bir hüküm bulunmamaktadır¹⁸⁹. Zira taraflar aralarında anlaşmak suretiyle ileri tarihe göre faiz tutarını hesaplayarak, çek bedeline ekleyip çek üzerinde yazılı olan bedeli artırmış olacak, çek üzerinde faize ilişkin herhangi bir kayıt yer almayacaktır.

3.4.1.4. Mesuliyetten Muafiyet Kaydı

Çekin ödenmemesi durumunda düzenleyenin sorumlu olmayacağına ilişkin kayıtlar yazılmamış sayılacaktır (TTK m. 818/1-c, m. 679). Ancak, cirantaların çekin ödenmemesinden sorumlu olmayacağını ifade eden bir kayıt düşmeleri durumunda bu kayıt geçerli olacak ve kaydı düşen cirantanın, kendisinden sonra gelen cirantalar ve hamile karşı herhangi bir sorumluluğu olmayacaktır (TTK m. 818/1-d; m. 685).

3.4.1.5. Cezai Şart Kaydı

Çekin ödenmesi herhangi bir kayıt veya şarta bağlı kılınmaksızın, yalnızca çek bedeline cezai şart eklenmesi durumunda, cezai şart yazılmamış sayılacaktır. Bu durum çekin

¹⁸⁴ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, E: 2001/11756, K: 2001/12471, T: 06.07.2001 (**Süphandağ**, s. 90); ayrıca bkz. yuk. 3.1.5. Düzenleme Tarihi başlığı.

¹⁸⁵ **Pulaşlı** (2017), s. 306.

¹⁸⁶ **Ülgen / Helvacı / Kaya / Nomer Ertan**, s. 296; **Pulaşlı** (2017), s. 306.

¹⁸⁷ **Ülgen / Helvacı / Kaya / Nomer Ertan**, s. 296.

¹⁸⁸ **Coşkun**, s. 557.

¹⁸⁹ **Pulaşlı** (2017), s. 306.

geçerliliğini etkilemez. Ancak çekin kayıt ya da şarta bağlanması durumunda çek geçersiz hale gelecektir¹⁹⁰.

3.4.2. Çek Olma Vsfına Etki Eden Yasak Kayıtlar

Yukarıda belirtildiğı üzere¹⁹¹, TTK’nın 780. maddesinin 1. fıkrasının b bendi uyarınca, çek üzerindeki belli bir bedelin ödenmesine yönelik havale, kayıtsız ve şartsız olmalıdır. Mezkûr hükme aykırı olarak yazılmış olan kayıtlar senedin geçersizliğine yol açar. Dolayısıyla, çek bedelinin ödenmesi herhangi bir kayıt ya da şarta bağlanamaz¹⁹². Söz gelimi çek bedelinin ödenmesi belirli bir malın teslimi, belli bir hizmetin ifası, belirli bir belgenin ibrazı vb. koşullara bağlanıp bunların çek üzerinde yer alması durumunda söz konusu senet çek niteliğı taşımayacaktır. Keza asıl borç ilişkisi ile bağlantı kuran kayıtlar da çeki geçersiz kılacaktır¹⁹³.

Yukarıda açıklandığı üzere¹⁹⁴ çek üzerindeki belli bir hukuki ilişkinin teminatı olduğunu, ilgili borç ilişkisi ile bağlantı kurmak suretiyle gösteren kayıtlar, çekin “kayıtsız şartsız belli bir bedelin ödenmesi için havale” niteliğinde olma zorunlu unsuruna aykırılık teşkil ederek mücerretliğini bertaraf edeceğinden senedin çek olma vasfını ortadan kaldıracaktır. Nitekim Yargıtay da senedin hangi borcun teminatı olarak gösterildiğinin yazılması durumunda senedin kambiyo senedi olarak işlem görmeyeceğı görüşündedir¹⁹⁵.

4. ÇEKİN DÜZENLENMESİ

4.1. Çek Düzenleme Ehliyeti

Kambiyo senetlerinde, dolayısıyla çeklerde kanunda ehliyeteye ilişkin özel bir hüküm düzenlenmemiştir. TTK’nın 670. maddesi uyarınca, bir sözleşmeyle borçlanmaya ehil olan kimse, kambiyo senetleriyle de borçlanmaya ehil olacaktır. TMK’nın 10. maddesine göre, ayırt etme gücünü haiz olan ve ayrıca kısıtlı da olmayan ergin kimselerin fiil ehliyeti bulunmaktadır. Ayırt etme gücünü haiz küçük ve kısıtlı kimseler yasal temsilcilerinin izniyle yahut sonradan icazet göstermesi ile kendilerini borçlandıracak işlemleri gerçekleştirebilirler. Ancak bu kimselerin karşılıksız iktisapları için izne gerek yoktur. Ayrıca TMK’nın 462.

¹⁹⁰ Pulaşlı (2017), s. 306.

¹⁹¹ Bkz. yuk. 4.1.2. Kayıtsız ve Şartsız Belirli Bir Bedelin Ödenmesi İçin Havale başlığı.

¹⁹² Çeker, s. 573.

¹⁹³ Reisoğlu (2011), s. 88.

¹⁹⁴ Bkz. yuk. 3.3.2.2. Teminat Kaydı başlığı.

¹⁹⁵ Reisoğlu (2011), s. 88.

maddesi uyarınca vasiinin kambiyo taahhüdü altına girebilmesi için vesayet makamından izin alınması gerekmektedir. Kendilerine kanuni danışman¹⁹⁶ atanmış kişiler ise, kambiyo taahhüdü ile borç altına girebilmek için kanuni danışmanlarının görüşünü almak mecburiyetindedir¹⁹⁷.

Düzenleyen çeki düzenlediği esnada ayırt etme gücüne sahip değilse, söz gelimi akıl hastası veya sarhoş ise, fiil ehliyeti bulunmadığından, iyi niyetli üçüncü şahısların çek bedelini düzenleyenden talep etmesi mümkün değildir. Ancak çekin zorunlu unsurlarını taşıması ve düzenli ciro silsilesinin varlığı halinde diğer cirantalara başvurulması mümkündür¹⁹⁸. Mutlak def'ilerin¹⁹⁹ aksine yalnızca hukuki ilişkiye taraf olan borçlu tarafından, yalnızca belli bir senet alacaklısına karşı öne sürülebilecek olan def'iler nisbi def'iler olarak tanımlanmaktadır. Senetteki taahhüdün hükümsüzlüğüne ilişkin def'iler ise hükümsüzlük kimin şahsında doğmuşsa yalnızca o kişi tarafından öne sürülebilmektedir. Taahhüdün hükümsüzlüğüne ilişkin def'iler ehliyetsizlik, sahte imza, yetkisiz temsil ve imzanın zorla attırılması hallerinde herkese karşı ileri sürülebilmektedir²⁰⁰. Dolayısıyla imza sahibinin ehliyetsizliği, yalnızca imza sahibine başvurulması durumunda imza sahibi tarafından herkese karşı öne sürülebilmektedir. Bu durum TTK'nın 780. maddesinde belirtilen zorunlu unsurları taşıyan bir çeki geçersiz hale getirmemektedir. Bu nedenle diğer imza sahiplerinin taahhütlerinden dolayı sorumlulukları devam etmektedir²⁰¹.

¹⁹⁶ TMK m. 429/1 uyarınca: “Kısıtlanması için yeterli sebep bulunmamakla beraber korunması bakımından fiil ehliyetinin sınırlandırılması gerekli görülen ergin bir kişiye aşağıdaki işlerde görüşü alınmak üzere bir yasal danışman atanır:

1. Dava açma ve sulh olma,
2. Taşınmazların alımı, satımı, rehnedilmesi ve bunlar üzerinde başka bir aynî hak kurulması,
3. Kıymetli evrakın alımı, satımı ve rehnedilmesi,
4. Olağan yönetim sınırları dışında kalan yapı işleri,
5. Ödünç verme ve alma,
6. Anaparatı alma,
7. Bağışlama,
8. Kambiyo taahhüdü altına girme,
9. Kefil olma.

Aynı koşullar altında bir kimsenin malvarlığını yönetme yetkisi, gelirlerinde dilediği gibi tasarruf hakkı saklı kalmak üzere kaldırılabilir.”

¹⁹⁷ Öztan (2019), s. 72.

¹⁹⁸ Reisoglu (2011), s. 44.

¹⁹⁹ Mutlak def'iler, senet borçlusu tarafından senedin her alacaklısına karşı öne sürülebilecek defilerdir. (Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. Arslan, İbrahim (2008) ‘Kambiyo Senetlerinde Geçersizlik Def'ileri’, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 16, S: 1, s. 15 <<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/262694>>.

²⁰⁰ Sarica, s. 351.

²⁰¹ Erdoğan, Mehmet Şirin (1999) ‘Kambiyo Senetlerinde İyiniyetli Hamilin Korunması’ TBB Dergisi, C: 11, S: 12, s. 383, 386.

Ayırt etme gücünü haiz küçük veya kısıtlıların, ehliyetleri hususunda karşısındakileri aldatarak kambiyo senedi düzenlemesi durumunda, bu kişilerin haksız eylemden doğan hükümlere göre ve koşulları oluşmuşsa dolandırıcılık hükümlerine göre sorumlu tutulması gerekmektedir. Ayrıca ehliyetin bulunmadığını iddia eden ispatlayacaktır²⁰².

TTK'nın 125. maddesinin 1. fıkrasında düzenlendiği üzere, ticaret şirketlerinin tüzel kişiliği bulunmaktadır. Dolayısıyla ticaret şirketlerinin çek düzenlemeleri ve bu şekilde borç altına girmelerinde yasal bir engel bulunmamaktadır²⁰³. Ticaret şirketleri adına yönetim organları, temsilcileri ve şirket adına imza yetkisine sahip olan kimseler tarafından çek düzenlenebilmektedir²⁰⁴.

4.2. Karşılık

TTK'nın 783. maddesinin 1. fıkrasından anlaşılabacağı üzere, çek düzenlenebilmesi için düzenleyenin emrine tahsis edilen bir karşılığın bulunması gerekmektedir (TTK m. 783/1). Karşılık, çek ile işleyen hesap sahibine, çek düzenlenmesi suretiyle tasarruf olanağı tanıyan, muhatap banka nezdindeki bir miktar parayı ifade etmektedir²⁰⁵. Ancak, önemle belirtmek gerekir ki çekle işleyen hesapta karşılığın bulunmaması, yukarıda belirtildiği üzere²⁰⁶, çekin TTK'nın 780. maddesinde sayılan zorunlu unsurlarından değildir. Dolayısıyla hesapta karşılığın bulunmaması çeki geçersiz hale getirmez. Karşılığın bulunup bulunmaması hususu çekin ödenmesi ile ilgilidir²⁰⁷.

Karşılığın muhatap banka nezdindeki çekle işleyen hesapta bulunması gerekmektedir. Düzenleyenin muhatap bankada birden fazla hesabının ve muhatap bankaya verilen özel bir yetki (virman talimatı) bulunması halinde, diğer hesaplardan ödeme yapılması mümkündür. Çek hesabında karşılık bulunmaması halinde, diğer hesaplarda para bulursa dahi karşılığın bulunmadığı sonucu doğmaktadır²⁰⁸.

²⁰² Öztan (2019), s. 73.

²⁰³ Reisoğlu (2011), s. 42.

²⁰⁴ Topçuoğlu (2010), s. 144; Ayrıca bkz. 4.3. Çekte Temsil başlığı.

²⁰⁵ Kendigelen (2019), s. 66.

²⁰⁶ Bkz. yuk. 3.1. Türk Ticaret Kanunu'na Göre Çekin Şekli Unsurları başlığı.

²⁰⁷ Bozer / Göle, s. 312; Poroy / Tekinalp, s. 327, 328; Öztan (2019), s. 242.

²⁰⁸ Kendigelen (2019), s. 67; Öztan (2019), s. 243.

4.3. Çek Anlaşması

4.3.1. Çek Anlaşmasının Tarafları

Muhatap bankanın çek bedelini hamile ödeyebilmesi için çekle işleyen hesabın sahibiyle muhatap banka arasında geçerli bir çek anlaşması bulunmalıdır²⁰⁹. Çek düzenleyebilmek için bankada karşılığın bulunması yeterli olmayıp, mevcut karşılık üzerinde çek düzenlenerek tasarruf etme imkânı bulunduğu kararlaştırılması gerekmektedir. “Çek anlaşması” olarak isimlendirilen bu anlaşma ile muhatap banka, düzenleyene kendisi üzerine çektiği çekleri ödemeyi taahhüt etmektedir. Çek anlaşmasının diğer tarafı olan düzenleyen ise yeterli karşılık bulundurmaya vaat etmektedir. Bankacılık uygulamasında genellikle bankalar, hesaba belli bir meblağın yatırılması koşuluyla çek anlaşması yapmaktadır. Çoğunlukla bu anlaşma bir cari hesabın eki niteliğindedir²¹⁰.

Muhatap banka hesap açarken müşterisi hakkında ayrıntılı bilgi edinmeli, kimlik tespitinde dikkatli davranmalı, basiretli ve özenli hareket etmelidir²¹¹.

4.3.2. Çek Anlaşmasının Şekli

Çek anlaşması, TTK’da herhangi bir geçerlilik şartına tabi tutulmamıştır²¹². Hatta açık veya zımni yapılabilmesi mümkündür (TTK m. 783/1). Ancak ÇekK’nın 2. maddesinin 3. fıkrası incelendiğinde çek anlaşmasının yazılı şekle tabi olması gerektiği anlaşılmaktadır. Zira mezkûr hükme göre, çekle işleyen hesabın açılabilmesi için ilgili kimsenin, vekilinin ya da kanuni temsilcisinin imzası bulunmak zorundadır²¹³.

Önemle belirtmek gerekir ki, açık ya da zımni bir çek anlaşması bulunmaksızın çek düzenlenmesi, çekin ödenmemesine sebep olsa bile, çekin geçersiz olacağı anlamı taşımamaktadır (TTK m. 783/1).

4.3.3. Çek Anlaşmasından Doğan Borçlar

Çek anlaşmasından doğan asli borç, muhatabın çek hamiline çek bedelini ödemesi, düzenleyenin ise muhatap banka nezdinde gerekli karşılığı bulundurmasıdır. Bununla birlikte

²⁰⁹ Bozer / Göle, s. 312, 313.

²¹⁰ Çolak, Haluk / Özdemir, Kenan / Hız, Yüksel (2003) Açıklamalı Gerekçeli ve İçtihatlı Çek Kanunu Uygulaması ve İlgili Mevzuat, 1. Basım, Ankara, Adil Yayınevi, s. 46.

²¹¹ Soyer Güleç, Sesim (2007) Borç İçin Hapis Yasağı ve Karşılıksız Çek Keşide Etme Suçu, 1. Baskı, Ankara, Seçkin, s. 119

²¹² Ülgen / Helvacı / Kaya / Nomer Ertan, s.313.

²¹³ Ülgen / Helvacı / Kaya / Nomer Ertan, s.313, 314.

çek anlaşması ile düzenleyen ve muhatap birtakım yan borçları da üstlenmiş bulunmaktadır. Söz gelimi düzenleyen, sahteliği veya tahrifatı önlemek maksadı ile çek defterini koruma ve çek yapraklarının doldurulması esnasında gerekli özeni gösterme yükümlülüğü altındadır. Muhatap banka ise ibraz olunan çekin geçerliliğini, sahte ya da tahrif edilmiş durumda olup olmadığını, ibraz eden kişinin ödemeyi talep yetkisine sahip olup olmadığını tetkik etmekle yükümlüdür²¹⁴.

4.3.4. Çek Anlaşmasının Hukuki Niteliği

Çek anlaşması, her iki tarafa da borç yükleyen bir sözleşme olup, sözleşmenin amacı çekin ödenmesidir. Çek anlaşması TBK’da düzenlenen sözleşme tipleri ile örtüşmemektedir. Türk ve İsviçre hukukunda genel olarak kabul edilen görüşe göre, çek anlaşması kendine özgü bir sözleşme özelliği taşımaktadır. Gerek duyulduğunda TBK’nın vekâlete ilişkin hükümleri uygulanabilecektir²¹⁵.

4.3.5. Çek Anlaşmasının Son Bulması

Çek anlaşması farklı nedenlerle son bulabilmektedir. Çek anlaşması, muhatap banka ile müşterisi arasında daha geniş kapsamlı bir sözleşmenin yalnızca bir kısmını oluşturmakta ise söz konusu sözleşmenin sona ermesi halinde, çek anlaşması da kendiliğinden son bulacaktır²¹⁶.

Çek anlaşması, tarafları arasında sürekli ilişkiler meydana getirmektedir. Söz konusu anlaşma kararlaştırılan sürenin son bulmasıyla, fesih ihbarıyla, karşılıklı anlaşmayla sonlandırılabilir. Süreli çeklere uygulamada sıklıkla rastlanılmamaktadır. Karşılıklı anlaşarak son verme işlemi ise uygulamada sıkça görülmektedir. Fesih ihbarının ise, banka hesabı sahibinin ya da kanuni temsilcisinin yazılı talebi üzerine yapılması mümkündür²¹⁷.

Düzenleyenin ya da muhatap bankanın iflası da çek anlaşmasını sona erdiren hallerdendir. Zira düzenleyenin iflası kendi malvarlığı üzerindeki tasarruf etmesine engel olacaktır. Muhatap bankanın iflası durumunda ise çek anlaşmasının sürdürülmesine olanak kalmamaktadır²¹⁸.

²¹⁴ Ülgen / Helvacı / Kaya / Nomer Ertan, s. 316, 317.

²¹⁵ Bilgili / Demirkapı, s. 161; Öztan (2019), s. 247; Kendigelen (2019), s. 82; Pulaşlı (2017), s. 275.

²¹⁶ Öztan (2019), s. 257.

²¹⁷ Öztan (2019), s. 257.

²¹⁸ Bilgili / Demirkapı, s. 166.

Gerçek kişilerde, düzenleyenin ölümü çek anlamasını sona erdirmektedir. Tüzel kişilerde ise, tüzel kişiliğin tasfiye haline girmesi de anlaşmanın sona ermesine yol açmaktadır. Ancak TTK'nın 800. maddesinde düzenlendiği üzere, çekin tedavülünden sonra, düzenleyenin ölmesi, iflas etmesi veya medenî haklarını kullanma ehliyetini yitirmesi çekin geçerliliğine etki etmemektedir²¹⁹.

Çek hesabının, yalnızca sahibinin ya da kanuni temsilcisinin yazılı talebiyle veya mevduat yahut katılım fonu zamanaşımı süresinin dolmasıyla kapatılması mümkündür. Çekle işleyen hesabın kapatılması üzerine, çekin üzerinde yazılı olan düzenleme tarihi nazara alınarak yasada yer alan ibraz süresi içerisinde ibrazı gerçekleştirilen çekler, karşılıksızdır işlemine tabi tutulmaktadır (ÇekK m. 2/10).

Banka, müşterisinin güvenilirliğini kaybetmesi durumunda da fesih ihbarında bulunabilmektedir. Söz gelimi çekin karşılıksız kalması durumunda banka fesih ihbarında bulunabilecektir. Bu halde müşterinin sonradan ödeme yapması bankanın fesih ihbarını geri alma zorunluluğu doğurmamaktadır²²⁰.

4.4. Çekte Temsil

Yukarıda da belirtildiği üzere²²¹, ilgilinin, vekilin ya da kanuni temsilcinin imzası olmaksızın çek hesabı açılmamaktadır (ÇekK m. 2/3). Ancak çekle işleyen hesabın sahibi olan gerçek kişi, kendisi adına çek düzenlemesi için bir başka kimseyi vekil ya da temsilci tayin edememektedir. Gerçek kişinin vekili ya da temsilcisi sıfatıyla çek düzenlenmesi durumunda ise söz konusu çek sebebiyle cezai ve hukuki sorumluluk çek hesabı sahibi üzerinde kalmaktadır (ÇekK m. 5/3). Aynı maddenin 10. fıkrasına göre, çek hesabı, hesap sahibinin ya da kanuni temsilcinin yazılı talebiyle yahut mevduat ya da katılım fonu zamanaşımı süresinin dolması nedeniyle kapatılabilmektedir. Dolayısıyla, gerçek kişiler adına temsil yoluyla çek hesabı açılması ya da çek hesabının kapatılması mümkün kılınmış olup çek düzenlenmesi yasaklanmıştır²²².

Tüzel kişilerde kural olarak yönetim organı tüzel kişilik adına işlem yapmaya yetkili organ olup yönetim organı tüzel kişinin bizzat kendisi kabul edildiğinden, “temsil” kavramı yönetim organı için kullanılmamaktadır. Dolayısıyla yönetim organında yer alan görevlilerin

²¹⁹ Öztan (2019), s. 257.

²²⁰ Bilgili / Demirkapı, s. 166.

²²¹ Bkz. yuk. 3.1.7. Düzenleyenin İmzası başlığı.

²²² Topçuoğlu, (2010), s. 142.

tüzel kişilik adına çek düzenleyebileceği tartışmasızdır. Bununla birlikte, yönetim organı üyesi sıfatını taşımayan çek hesabı açabilecek temsilciler ile imza yetkilileri tüzel kişi adına çek düzenleme yetkisine de sahip olup, ticari temsilcilerle kendilerine kambiyo taahhüdünde bulunabilme yetkisi verilmiş ticari vekiller ve temsilciler tüzel kişilik adına çek düzenleme yetkisine sahiptir²²³. Tüzel kişilik adına düzenlenmiş çekler nedeniyle hukuki sorumluluk tüzel kişiye ait olacaktır. Ancak çekle ilgili olarak karşılıksızdır işlemine sebebiyet verilmesi durumunda cezai sorumluluk gerçek kişilerle sınırlandırılmıştır²²⁴. Çeklerde karşılıksızdır işlemine sebebiyet verilmesi halinde tüzel kişilerde organ sıfatını haiz yönetici ya da temsilciler sorumlu tutulacaktır. Zira tüzel kişilerin yönetici ya da temsilcileri kural olarak çekin karşılığını çekle işleyen hesapta bulundurmamakla mükellef kimselerdir²²⁵.

ÇekK 4. maddesinin 2. fıkrasına uyarınca, tacir sıfatını haiz tüzel kişilerin ya da bu kişilerin faaliyetleriyle ilişkilendirilmek koşuluyla tüzel kişilerin gerçek kişi ortakları, ortakların ilgili olduğu ya da tüzel kişilerin ya da ortaklarının etkisi altında bulundurduğu gerçek kişilerle tüzel kişiliğin yönetim organında yer alan ya da temsilcisi sıfatını haiz gerçek kişiler adına açılan çek hesaplarının, tacir tüzel kişilere ait olduğu kabul edilmektedir. Dolayısıyla ÇekK m. 4/2 tüzel kişilerin borçlarını öderken, başka kişilerin çek hesaplarının kullanılmasına izin verilmektedir. Böylelikle, belirli ilişkilerin var olması halinde, tüzel kişi tacirler için dolaylı temsil ile çek düzenlenebilmesi kabul edilmiştir²²⁶.

Lehine karekodlu çek düzenlenmiş olan çek lehtar, çeki TTK'nın 780. maddesinin 3. fıkrasında ifade edilen sisteme kaydeder. Karekodlu çek sisteme kaydedildikten sonra, çeki düzenleyen tüzel kişinin temsilcilerinde herhangi bir değişiklik meydana gelmesi durumunda, çek hesabının sahibi olan tüzel kişinin sorumluluğu ortadan kalkmayacaktır (ÇekK m. 3/10)²²⁷.

Temsil yetkisi çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı yönünden de birtakım sonuçlar doğurmaktadır. ÇekK ile çek hesabı açma ve çek düzenleme yasağı hem bir güvenlik tedbiri hem de bir koruma tedbiri olarak düzenlenmiştir²²⁸. Anılan Kanun'un 5. maddesinin 1.

²²³ Topçuoğlu (2010), s. 146-148.

²²⁴ Topçuoğlu (2010), s. 142.

²²⁵ Topçuoğlu (2010), s. 158.

²²⁶ Topçuoğlu (2010), s. 150.

²²⁷ 15.07.2016 tarihli 6728 sayılı Kanun'un 76. maddesiyle bu düzenleme 31.12.2017 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

²²⁸ Çağlar, Hayrettin (2009) '5941 Sayılı Çek Kanunu Hükümlerine Göre Ticaret Şirketi Yöneticilerinin, Temsilcilerinin ve İmza Yetkililerinin Çek Hesabı Açma ve Çek Düzenleme Yasağı' Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: XIII, S:1-2, s. 17.

fıkrasına göre, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı, çekle işleyen hesabın sahibi olan gerçek ya da tüzel kişi, bu tüzel kişi adına çek düzenleyen kişiler ile karşılığı bulunmayan çekin bir sermaye ortaklığı adına ihdas edilmesi halinde ayrıca yönetim organı ve ticaret siciline tescili gerçekleştirilen ortaklık yetkilileri için de uygulanacaktır.

Niteliğine uygun düştüğü ölçüde TBK'nın temsile ilişkin maddeleri, kambiyo senetleri için de uygulanabilmekle birlikte, TTK ile yetkisiz temsil durumuna ilişkin birtakım istisnalar getirilmiştir. Buna göre yetkisizlik durumunda kambiyo taahhüdü geçerliliğini koruyacak olup, yetkisiz temsilcinin şahsi sorumluluğu doğacaktır²²⁹. TTK'nın 818. maddesinin 1. fıkrasının c bendi uyarınca poliçe hakkında TTK'nın 677 ila 680. maddeleri çekler hakkında da uygulanacaktır. TTK'nın 678. maddesi uyarınca, bir poliçeyi temsil yetkisi olmamasına rağmen imzalayan kimse, o poliçeden dolayı bizzat sorumlu olacaktır. Temsil yetkisi olmayan kimsenin bu poliçeyi ödemesi halinde, temsil edildiği kabul edilen kişilerin sahip olacağı haklara sahip olacaktır, yetkisini aşan temsilciler hakkında da aynı hüküm uygulama bulacaktır (TTK m. 678/1). Nitekim Yargıtay konuyla ilgili bir kararında²³⁰ *“TTK'nın 778/2. maddesinin (e) bendinin göndermesiyle bonolar hakkında da uygulanması gereken TTK'nın 678. maddesinde; ‘Temsile salahiyeti olmadığı halde bir şahsın temsilcisi sıfatıyla bir poliçeye imzasını koyan kişi, o poliçeden dolayı bizzat sorumludur...’ hükmü yer almaktadır. Somut olayda, alacaklı tarafından hakkında takip yapılan borçlu ...’ün Ticaret Sicil Müdürlüğünden gelen yazı cevabına göre şirketin temsilcisi olmadığı anlaşılmıştır. Bu durumda temsil yetkisi olmadığı halde keşideci şirket adına senet imzalayan muteriz borçlu, bonoyu düzenleyen şirket adına attığı imzadan dolayı kişisel olarak sorumlu olacağı tabiidir. Yetkisiz temsilci sıfatıyla hareket eden borçlu, bonodan dolayı düzenleyen sıfatıyla sorumlu olduğundan, adı geçen hakkında kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip yapılmasında yasaya aykırılık bulunmamaktadır.”* şeklinde karar vermiştir. Benzer şekilde Yargıtay bir başka kararında²³¹ *“Dava, yetkisiz temsille imzalanan çeklere dayalı çek bedeli ve tazminat istemine ilişkindir. TTK'nın 590. maddesindeki, ‘Temsile salahiyetli olmadığı halde bir şahsın temsilcisi sıfatıyla bir poliçeye imzasını koyan kimse, o poliçeden dolayı*

²²⁹ **Acar, Serdar** (2006) ‘Kambiyo Senetlerinde Temsil Yetkisindeki Sakatlıklar ve Sonuçları’ Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi, C: 1, S: 2, s. 35
<<http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423880386.pdf>> s.e.t. 16.02.2020.

²³⁰ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi E: 2016/19373, K: 2017/11054
<<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>> s.e.t. 16.02.2020.

²³¹ Yargıtay 11. Hukuk Dairesi E: 2010/683, K: 2011/8676, T: 11.07.2011
<<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>> s.e.t. 16.02.2020.

bizzat mesul olur ve poliçeyi ödediği takdirde temsil olunanın haiz olabileceği haklara sahip olur. Salahiyetini aşan temsilci için dahi hüküm böyledir' hükmü gereği karşılığı bulunmayan ve davalı tarafından tek imza ile imzalanan şirkete ait çeklerden davalının şahsen sorumlu olduğuna mahkemece karar verilmiştir. TTK'nın 695. maddesinin 3. fıkrasında ise, 'Gösterilen paraya mukabil muhatap nezdinde karşılığı bulunmadan bir çek keşide eden kimse; çekin kapatılmayan miktarının yüzde beşini ödemekle mükellef olduktan başka hamilin bu yüzden uğradığı zararı tazmine mecburdur' hükmü bulunmaktadır. TTK 695/3. maddesinde belirtilen 'tazminat', bir 'zarar' karşılığı ödenmesi gereken bir zarar değildir. Bu, bir nevi "medeni ceza"dır. Dolayısıyla hamilin zarar görmüş olmasına dahi gerek yoktur (İsmail Doğanay, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, 2. Cilt, 2004, s. 2118). TTK 590. maddesine göre, temsil yetkisi bulunmayan bir kimsenin muhatapın temsilcisiymiş gibi, onun adına senedi imzalaması halinde, sorumluluğu, kabul etmiş muhatapı gibi olacaktır (Prof. Dr. Fırat Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku, 1997, s. 884). TTK 590. maddesinde yer alan özel hüküm uyarınca, temsile yetkili olmadığı halde bir şahsın temsilcisi sıfatıyla poliçeye imzasını (bu imza keşide, kabul, ciro, aval, araya girme imzası olabilir) koyan kimse, o poliçeden dolayı bizzat sorumlu ve poliçeyi ödediği takdirde de temsil olunanın haiz olduğu haklara sahip olur. Bu kural, BK 39. maddesinde öngörüldüğü şekilde, yetkisiz temsilcinin tazminatla yükümlü olması değil, poliçeden bizzat sorumlu tutulması, yani yetkisiz temsilcinin keşide, kabul, ciro, aval, araya girme gibi kambiyo işleminin bizzat alacaklısı ve borçlusu sayılması, temsil edilenin ise anılan işlemler dolayısıyla herhangi bir hakkı ve borcunun bulunmamasıdır. Birlikte imzanın şart edildiği durumlarda tüzel kişinin unvanı altında tek başına imza atan yetkili TTK 590. maddesi uyarınca sorumlu olur (Poroy / Tekinalp, Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, 2007, s. 132-133). Yukarıdaki açıklamalar ışığında, çift imza ile düzenlenen çek karşılığı borç yükümlülüğü doğabilecek şirket adına, davalının tek imza ile bizzat düzenlediği ve imzaladığı karşılıksız çeke dayalı olarak davacıya karşı keşideci gibi sorumlu olması ve TTK 695/3. maddesi gereği çek tazminatından sorumluluğuna hükmedilmesi gerekirken, alacağın TTK 590. maddesi gereğince şahsi sorumluluktan kaynaklanan bir alacak olduğu gerekçesiyle çek tazminatına ilişkin talebin reddine karar verilmesi doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir." şeklinde karar vermiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

ÇEKİN ÖDENMESİ

1. ÇEKİN ÖDENMESİ İÇİN GEREKLİ KOŞULLAR

1.1. Genel Olarak

Çek düzenlenmesi halinde, muhatapın asli borcu, çek bedelini ödemektir. Düzenleyenin borcu ise, muhatap banka nezdinde yeterli karşılığı bulundurmaktır. Muhatap bankanın bedeli ödeme borcu, hesapta yeterli karşılığın bulundurulmasına bağlıdır²³². Ancak muhatap bankanın virman yapma yetkisi varsa veya çek anlaşmasında bu yönde bir belirleme mevcutsa hesapta yeterli karşılık bulunmasa dahi ödeme yapılması mümkündür. Ayrıca çek bir ibraz senedi olduğundan ödenmesi için ibrazı gerekmele birlikte, ibrazın belli bir sürede, belli bir yerde yapılması gerekmektedir²³³.

1.2. Senedin Çek Vafında Olması

TTK'da sayılan zorunlu ya da alternatif zorunlu unsurlardan birini taşımayan bir senet, yukarıda belirtildiği üzere²³⁴, çek sayılmayacaktır (TTK m. 781/1)²³⁵. Muhatap banka, böyle bir senedi ödemesi durumunda düzenleyene karşı sorumlu olur²³⁶.

1.3. Çekin İbraz Süresi İçinde Ödenmek Üzere İbraz Edilmiş Olması

1.3.1. Çekin İbrazı

İbraz, çekin ödenmesine yönelik sürecin ilk aşamasını oluşturan, bedelin ödenmesi talebini içeren, kendisine kanunen belli sonuçlar bağlanmış hukuki bir fiildir²³⁷. Bir başka ifade ile ibraz, çekin ödenmesi amacıyla bankaya sunulmasıdır²³⁸.

Çek, poliçe ve bono gibi aranılacak borcu içermekte olup, çek hamili muhatap bankaya başvuracaktır²³⁹. Kambiyo senetlerinde, senetteki hakkın dermeyeran edilebilmesi için senedin ibraz edilmesi gerekmektedir. İbraz, senedi ibraz edenin hak sahipliğine karine teşkil etmektedir²⁴⁰. Muhatap banka, hamiline yazılı çeklerde çeki ibraz edene ödeme yapmakla

²³² Kendigelen (2019), s. 84.

²³³ Öztan (2019), s. 269; Kendigelen(2019), s. 270.

²³⁴ Bkz. yuk. bkz. 3.1. Türk Ticaret Kanunu'na Göre Çekin Şekli Unsurları başlığı.

²³⁵ Bkz. yuk. Birinci Bölüm, 3.1. Türk Ticaret Kanunu'na Göre Çekin Şekli Unsurları başlığı.

²³⁶ Bozer / Göle, s. 362.

²³⁷ Ülgen / Helvacı / Kaya / Nomer Ertan, s. 191.

²³⁸ Poroy / Tekinalp, s. 321.

²³⁹ Ülgen / Helvacı / Kaya / Nomer Ertan, s. 322; Poroy / Tekinalp, s. 321.

²⁴⁰ Turanboy, Asuman (1998) Varakasız Kıymetli Evrak, 1. Baskı, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, s. 59.

borcundan kurtulmaktadır. Ancak nama yazılı çeklerde gerçek alacaklıyı, emre yazılı çeklerde ise şeklen yetkili hamili araştırarak ödeme yapması gerekmektedir²⁴¹. Dolayısıyla ibrazın hak sahipliğine karine teşkil etmesi, özellikle nama veya emre yazılı çeklerde, çekin muhatap tarafından herhangi bir araştırma yapılmaksızın çekin ibraz eden kişiye ödeneceği sonucunu doğurmamaktadır²⁴².

Çek bir ibraz senedir, dolayısıyla muhatap bankaya intikal ettirilecek bir beyan yeterli bulunmayıp çekin muhataba somut olarak gösterilmesi gerekmektedir²⁴³. Kıymetli evrak hukukunun genel ilkeleri uyarınca muhatap, ödeme yapmadan önce hamilin senedi kendisine teslim etmesini talep hakkına sahiptir. Amerikan hukuku teamüllerinin aksine, Kıta Avrupası hukuku ile Türk hukukunda senet, düzenleyene geri verilmemektedir²⁴⁴.

Çeklerde surete izin verilmemiştir. Dolayısıyla çeklerde suretin ibrazından söz edilemeyecektir. Ancak TTK'nın 813. maddesinde düzenlendiği üzere, hamiline yazılı olmayan çeklerde, ödeme yeri ile düzenleme yerinin farklı ülkelerde veya aynı ülkedeki deniz aşırı kısımlarda bulunması durumunda çekin birden çok nüsha olarak düzenlenmesi mümkündür. Çeklerde yalnızca düzenleyen tarafından nüsha düzenlenebilir. Bu halde, çek üzerinde teselsül eden sıra numaraları bulunmalıdır. Aksi halde her bir nüsha farklı bir çek sayılacaktır. Nüshalardan birinin ödenmesi durumunda, diğer nüshaların hükmü kalmaz²⁴⁵.

1.3.2. Çekin İbraz Yeri

Yukarıda belirtildiği üzere²⁴⁶ çeklerin meydana getirdiği borç ilişkisi aranılacak borç vasfı taşıdığından çek hamilinin, muhatap bankaya giderek çeki ibraz etmesi gerekmektedir²⁴⁷. Çek, ödeme yerinde muhataba ibraz edilmelidir (TTK m. 780/1-d). Ödeme yerinin çekte gösterilmediği durumlarda muhatapın ticaret unvanı yanında gösterilmiş olan yer ödeme yeri sayılacağından bu yerde ibrazı gerekmektedir (TTK m. 781/2). Muhatap bankanın adının yanında birden çok yer gösterilmesi halinde, ilk gösterilmiş olan yerde çekin ibrazı gerçekleştirilir. Nihayetinde bu şekilde bir açıklık veya bir başka kayıt da mevcut bulunmuyorsa, çekin muhatap bankanın iş merkezinin bulunduğu yerde ibrazı mümkündür²⁴⁸.

²⁴¹ Bozer / Göle, s. 364.

²⁴² Bozer / Göle, s. 365.

²⁴³ Postacıoğlu, İlhan E. (1976) 'Çekin İbrazı İle İlgili Bazı Problemler' BATİDER C: VIII, S: 3, s. 117.

²⁴⁴ Öztan (2019), s. 269.

²⁴⁵ Poroy / Tekinalp, s. 353; Bozer / Göle, s. 221; Kendigelen (2019), s. 199.

²⁴⁶ Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. 1.3.1. Çekin İbrazı başlığı.

²⁴⁷ Ülgen / Helvacı / Kaya / Nomer Ertan, s. 322; Poroy / Tekinalp, s. 321.

²⁴⁸ Öztan (2019), s. 269-270.

Çekin, muhatabın çek hesabının bulunduğu şubesine veya başka bir şubesine ibrazı mümkündür (ÇekK m. 3/1) ²⁴⁹. Ancak, çekin muhatap bankaya ödeme için ibrazı hali dışında, çek hamilinin muhatap bankadan çekin karşılığının bulunup bulunmadığını öğrenme yetkisi bulunmamaktadır. Zira Bankacılık Kanunu'nun 73. maddesi uyarınca, muhatap bankanın bu bilgiyi vermesi sır saklama yükümlüğüne aykırılık teşkil etmektedir²⁵⁰.

Muhatap bankadan başka, çekin takas odasına ibraz olunması da ödeme için ibraz yerine geçmektedir (TTK m. 798). Ülkemizde çeklerin banka şubeleri arasında hesaben ödenmesini temin edecek tüzel kişiliği haiz sistemi tesis etmeye ve gözetimi altında yürütmeye Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası yetkili bulunmaktadır. Bununla birlikte, TCMB, anılan yetkiyi uygun bulacağı bir başka kuruluş vasıtasıyla da kullanabilecektir (ÇekK m. 8/1). TCMB bu amaçla ilk olarak 30446 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan yönetmelikle²⁵¹ Bankalararası Takas Odası'nı kurmuş, ancak daha sonra 02.07.2018'den itibaren faaliyetlerini yürütecek şekilde İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş. (Takasbank) kurulmuştur. Çeklerin takas odasına ibrazını gerçekleştirebilecek olan şahıslar yalnızca bankalardır²⁵². Çekin muhatap banka haricinde bir bankaya tahsil veya temlik için ibrazı durumunda, bu banka çekin ödenmesi için doğrudan muhataba değil, takas odasına ibrazını gerçekleştirecektir²⁵³. Çeklerin fiziken ibrazı gerçekleştirilmeksizin yalnızca çek bilgileri sayesinde, takas odaları aracılığı ile elektronik ortam üzerinden muhataba gönderilmesi suretiyle işlem yapılması, çekin takas odasına ibrazı hükmünde kabul edilmektedir (ÇekK m. 8/3).

1.3.3.Çekin İbraz Süreleri

1.3.3.1. Genel Olarak

TTK'nın 796. maddesinde düzenlenen ibraz süreleri, zamanaşımı süresi niteliğinde olmayıp hak düşürücü süre niteliğindedir²⁵⁴. Dolayısıyla bu sürelerin geçirilmiş olması iddiası süresiz olarak ileri sürülebilir. Ayrıca mahkeme veya icra dairesi tarafından re'sen nazara

²⁴⁹ **Reisoğlu** (2011), s. 197; Muhatabın çekle işleyen hesabın bulunduğu şubesine ödeme için çeki ibraz edip edemeyeceği hususu eÇekK-ÇekK'dan önce tartışılmaktaydı. eÇekK'dan önce öğretilde baskın görüş muhatap bankanın yalnızca çek düzenlenen şubesine çekin ibraz edilebileceği yönündeydi. Azınlıkta kalan görüşe göre ise, muhatabın bütün şubelerine ve diğer bankalara da çekin ibraz edilebileceğini savunmaktaydı (Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. **Kendigelen** (2019), s. 271, 272).

²⁵⁰ **Reisoğlu** (2011), s. 197.

²⁵¹ RG. tarih 09.06.2018, S. 30446.

²⁵² **Ülgen / Helvacı / Kaya / Nomer Ertan**, s. 336; **Poroy / Tekinalp**, s. 322.

²⁵³ **Kendigelen** (2019), s. 274.

²⁵⁴ **Ülgen / Helvacı / Kaya / Nomer Ertan**, s. 323; **Coşkun**, s. 574.

alınması gerekmektedir. Çeki düzenleyen ibraz sürelerini kısıtlayacak nitelik arz eden bir kaydı çek üzerine yazması ise emredici nitelik arz eden TTK'nın 796. maddesi karşısında bir anlam ifade etmeyecek olup, ibraz sürelerinin uzatılması ve kısaltılmasına ilişkin kayıtlar yazılmamış sayılarak senedin geçerliliğine etki etmeyecektir²⁵⁵.

Çekler, düzenlendiği yerde ödenecek ise on gün içerisinde, düzenlendiği yerden bir başka yerde ödenecek ise bir ay içerisinde muhatap bankaya ibraz edilmelidir (TTK m. 796). Burada dikkat edilmesi gereken husus, çekin düzenlendiği yer ile çekle işleyen hesabın bulunduğu muhatap bankanın aynı yerde olmasıdır²⁵⁶. İbraz sürelerine ilişkin madde metninde “aynı yer” kavramından bahsedilmekte olup, “aynı yer” kavramı öğretide çok sayıda tartışmaya konu olmuştur. Bu durum uygulamada sorun oluşturmaktadır²⁵⁷. Bir görüşe göre, ilçe sınırları esas alınmalı, ancak büyükşehir belediyesi sınırları içerisinde kalan ilçeler aynı yer sayılmalıdır²⁵⁸. Bir başka görüşe göre, yeknesak uygulamanın sağlanması ve karışıklığa mahal verilmemesi maksadıyla il sınırları esas alınmalıdır²⁵⁹. Bir diğer görüşe göre, günümüzde çekin muhatapın herhangi bir şubesine ibraz edilebilmesi ve ülkemizdeki bankaların neredeyse her yerde şubesinin bulunması nedeniyle bu tartışmanın önemi kalmamaktadır²⁶⁰. Öğretide savunulan bir diğer görüşe göre, bu durumda düzenleyen iradesi ve kullanmakta olduğu ibare esas alınacak olup, söz gelimi ödeme yeri Ankara olan bir çekte,

²⁵⁵ Poroy / Tekinalp, s. 322; Coşkun, s. 574.

²⁵⁶ Eriş, Gönen (2016) Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak Poliçe-Bono-Çek-Makbuz Senedi-Varant, 2. Baskı, Ankara, Seçkin, s. 1139 [Anılış: Eriş, (2016)].; Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 30.05.2017 tarihli kararına göre, “6102 Sayılı TTK'nun 796/1. maddesi gereğince; Bir çek, düzenlendiği yerde ödenecekse on gün; düzenlendiği yerden başka bir yerde ödenecekse bir ay içinde muhataba ibraz edilmelidir. Somut olayda; takibe dayanak çekin keşide yeri Samsun muhatap bankanın bulunduğu yer de Samsun olduğundan ibraz süresi on gündür. Takip dayanağı çekin keşide edildiği tarih 30.01.2016 ibraz tarihi ise 01.02.2016 olup, ibrazın on günlük süre içinde yapıldığı anlaşılmıştır.” (Bkz. Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, E: 2017/3365, K:2017/8396, T:30.05.2017 <<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasilistemciWeb/>>, s.e.t. 06.03.2020); Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, 23.03.2016 tarihli kararına göre, “6102 Sayılı TTK'nun 796/1. maddesi gereğince; Bir çek, düzenlendiği yerde ödenecekse on gün; düzenlendiği yerden başka bir yerde ödenecekse bir ay içinde muhataba ibraz edilmelidir. Somut olayda; takibe dayanak çekin keşide yeri Milas, muhatap bankanın bulunduğu yer de Milas olduğundan ibraz süresi on gündür. Takip dayanağı çekin keşide edildiği tarih 31.03.2015 ibraz tarihleri ise 30.03.2015 ve 05.05.2015 olup, 05.05.2015 tarihli ibraz yönünden on günlük süre geçtikten sonra çekin ibraz edildiği anlaşılmıştır.” (Bkz. Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, E: 2016/6165, K: 2016/8442, T: 23.03.2016 <<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasilistemciWeb/>> s.e.t. 06.03.2020); Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, 25.12.2014 tarihli kararına göre, “Somut olayda; takibe dayanak çekin keşide yeri İstanbul, muhatap bankanın bulunduğu yer de İstanbul olduğundan ibraz süresi on gündür. Takip dayanağı çekin keşide edildiği tarih 17.05.2013 olup, çekin arkasında ise muhatap bankaya ibraz edildiğine ilişkin bir kayıt bulunmamaktadır.”(Bkz. Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, E: 2014/31444, K: 2014/31560, T: 25.12.2014 <<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasilistemciWeb/>> s.e.t. 06.03.2020).

²⁵⁷ Reisoğlu (2011), s. 204-205.

²⁵⁸ Öztan (2019), s. 273.

²⁵⁹ Kendigelen (2019), s. 284; Pulaşlı (2017), s. 319.

²⁶⁰ Ülgen / Helvacı / Kaya/ Nomer Ertan, s. 324.

düzenleme yeri olarak Ulus-Ankara yazılmış ise on gün, yalnızca Ulus yazılmışsa bir ay içinde ibraz edilmelidir. Zira Ulus'un hangi ile bağlı olduğu bilinmeyebilir. Düzenleyen yalnızca Ulus yazmakla kendi iradesi ile düzenleme ve ödeme yeri arasında farklılık oluşturmaktadır²⁶¹. Bir başka görüşe göre aynı ülke içerisinde tek bir ibraz süresi belirlenmeli, farklı ülkeler ve farklı kıtalarda ibraz süreleri değişiklik göstermelidir²⁶². Bizim de katıldığımız görüşe göre bu kavramdan anlaşılması gereken ilçe sınırlarıdır²⁶³. Ancak, Büyükşehir belediyesi sınırları, il mülki sınırları olarak belirlenmiş olup, büyükşehir belediyesi içerisinde yer alan ilçeler aynı yer olarak değerlendirilecektir²⁶⁴. Söz gelimi, Ankara Yenimahalle ilçesinde düzenlenmiş olan çekin, ödeme yeri Ankara Mamak ilçesi ise, her iki ilçe de Ankara Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisinde yer aldığından düzenlenme ve ödeme yeri aynı yerde sayılacak ve on günlük ibraz süresi uygulanacaktır. Ancak, Ankara Çankaya ilçesinde düzenlenmiş olan bir çekin ödeme yeri Ankara Kızılcahamam ilçesi ise, düzenleme ve ödeme yeri aynı yer kapsamında yer almayacak ve bir aylık ibraz süresi geçerli olacaktır²⁶⁵.

Çekin, ödeneceği ülkeden bir başka ülkede düzenlenmesi durumunda, düzenleme yeri ve ödeme yeri aynı kıtada bulunuyorsa bir ay, farklı kıtalarda bulunuyorsa üç ay içerisinde muhatap bankaya ibrazı gerekmektedir. Bir Avrupa ülkesinde düzenlenmiş olup da Akdeniz'e kıyısı bulunan bir ülkede ödenecek çekler ile Akdeniz'e kıyısı bulunan bir ülkede düzenlenmiş olup bir Avrupa ülkesinde ödenecek çekler, aynı kıta içinde düzenlenmiş ve ödenmesi şart kılınmış sayılmaktadır (TTK m. 796/2).

1.3.3.2. Çekte İbraz Sürelerinin Hesaplanması

Çekin ibraz süresi, düzenleme tarihini takip eden günden itibaren başlamaktadır. İbraz süreleri hak düşürücü niteliktedir. Yukarıda belirtildiği üzere²⁶⁶ düzenleme tarihi çekin zorunlu unsurlarındandır. Düzenleme tarihi bulunmaması durumunda çek geçerli olmayacaktır. Ayrıca yukarıda açıklandığı üzere²⁶⁷ çeke konulan vade kaydı geçersiz

²⁶¹ Bozer / Göle, s. 351; Özkorkut, s. 59.

²⁶² Narbay (2003a), s. 821.

²⁶³ Coşkun, s. 574; İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 29.01.2020 tarihli kararına göre, “Somut olayda, takibe dayanak çekin keşide eri Ödemiş olup, muhatap bankanın bulunduğu yer de Ödemiş/İzmir olduğundan ibraz süresi 10 gündür.” Bkz. İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 8. Hukuk Dairesi, E: 2019/2015, K: 2020/254, T: 29.01.2020 (yayımlanmamıştır); Öztan (2019), s. 273.

²⁶⁴ Kayıhan / Yasan, s. 103; Öztan (2019), s. 273.

²⁶⁵ Coşkun, s. 574.

²⁶⁶ Bkz. yuk. 3.1.5. Düzenleme Tarihi başlığı.

²⁶⁷ Bkz. yuk. 3.4.1.2. Vade Kaydı başlığı.

sayılacak ve düzenleme tarihinin yerini alamayacaktır²⁶⁸. Yargıtay bir kararında, düzenlenen çekte iki tarih bulunması durumunda, çeklerde vade bulunması mümkün olamayacağından önceki tarihin düzenleme tarihi olarak kabul edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Dolayısıyla ibraz süresinin önceki tarihten itibaren hesaplanması gerekmektedir²⁶⁹.

Çeklerde ibraz süresinin başlangıcı ile ilgili, eTTK'nın yürürlükte bulunduğu dönemde çeşitli tartışmalar bulunmakta idi. Zira eTTK'nın ibraz sürelerini konu alan 708. maddesinin 4. fıkrası, ibraz sürelerinin çekte düzenleme günü olarak gösterilen tarihten itibaren işleyeceğini kaleme almıştı. Aynı Kanun'un 729. maddesi ise, Kanun'un söz edilen kısmında gösterilen süreler hesap edilirken bunların başladığı günün hesaba katılmayacağını hükme bağlamıştır. Bu durum öğretide çeşitli tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Bir görüşe göre, ibraz sürelerinin “gün” olarak hesaplanmasında TTK m. 729, “ay” olarak hesaplanmasında ise TTK m. 708/4 hükmü uygulanmalıydı²⁷⁰. Bir başka görüşe göre ise, TTK m. 708/4 hükmü, ibraz sürelerinin hesaba katılması açısından özel hüküm niteliği taşıdığından bu hususta TTK m. 729 hükmü uygulanmamalıydı²⁷¹. TTK'nın 796. maddesinin 3. fıkrası ile ise bu tartışmalar son bulmuştur. Zira belirtilen maddeye göre, ibraz süreleri çekte yer alan düzenleme tarihinin ertesi gününden itibaren işlemeye başlayacaktır. Yapılan bu değişikliğin sebebi, maddeler arasında gereken uyumu sağlama düşüncesidir²⁷². TTK'nın 817. maddesi de TTK m. 796/3 hükmü ile aynı yönde olup buna göre, Kanun'un söz edilen kısmında yer alan sürelerin hesabında bunların başladığı günün dikkate alınmayacaktır.

Bir çekin ibrazının ancak bir iş gününde yapılması mümkündür (TTK m. 816/1). Çekle ilgili işlemlerin ve özellikle ibraz, protesto vb. çeke ilişkin belirleme işlemlerinin yapılabilmesi için yasayla tespit olunan sürenin son gününün pazar gününe ya da bir başka tatil gününe denk gelmesi halinde süre, takip eden ilk iş gününe dek uzayacaktır (TTK m. 816/2). Nitekim Bursa Bölge Adliye Mahkemesi konuyla ilgili bir kararında, on günlük yasal ibraz süresinin son günü pazar gününe denk geldiğinde, ibraz süresinin son gününün bir

²⁶⁸ Reisoğlu (2011), s. 202.

²⁶⁹ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, E: 2001/11756, K: 2001/12471, T: 06.07.2001 (Süphandağ, s. 90).

²⁷⁰ Özkorkut, s. 55.

²⁷¹ Teoman, Ömer ‘Çekte İbraz Süresinin Hesaplanmasında Keşide Gününün Önemi’: İ. AHAUM (Editör) (1995) Prof. Dr. Reha Poroy’a Armağan, 1. Baskı, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, s. 435.

²⁷² Kendigelen, Abuzer (2009) ‘Türk Ticaret Kanunu Tasarısının Çeke İlişkin Hükümlerinin Değerlendirilmesi’ BATİDER, C: XXV, S: 3, s. 55 [Anılış: Kendigelen, (2009)].

sonraki iş günü sonuna dek uzayacağını ifade etmiştir²⁷³. Ancak ibraz süreleri hesaplanırken aradaki tatil günleri de hesaba katılmalıdır (TTK m. 816/2).

Çekin takvimleri arasında farklılık bulunan iki farklı yer arasında çekilmesi durumunda, düzenleme günü, ödeme yerinde var olan takvimin o günü karşılayan gününe dönüştürülecektir (TTK m. 797). Örneğin, Rumi Takvim kullanan bir ülkede düzenlenen bir çek, aynı kıtada bulunan Miladi Takvimi benimsemiş bir ülkede ödenecekse, düzenleme günü, ödeme yerindeki karşılığı olan güne dönüştürülecektir²⁷⁴. Ayrıca Yargıtay bir kararında, yabancı dilde yazılan çekin Türkçe tercümesinin yaptırılması ve çek hangi ülkede ödenecek ise o ülke kanunlarına göre ibraz süresinin tespit edilmesi gerektiğini ifade etmiştir²⁷⁵.

Çeklerde ibraz sürelerinin hesaplanmasıyla ilgili olarak değinilmesi gereken bir başka husus, ibrazın ödeme yerinden farklı bir yerde gerçekleştirilmesi durumu olup, Yargıtay'ın yerleşik içtihatlarından da anlaşılacağı üzere, çekin ödeme yerinden farklı bir yerde ibraz edilmesi, ibraz sürelerinde değişikliğe yol açmayacaktır²⁷⁶. Nitekim Yargıtay bir kararında, çekte düzenleme yeri olarak Bursa, muhatap olarak ise Bursa Uludağ şubesinin gösterilmiş olduğunu, dolayısıyla ibraz süresinin on gün olacağını, somut olayda çekin muhatap bankaya vekâleten Şekerbank İzmit Şubesi'ne ibrazının gerçekleştiğini ve bu durumun ibraz süresinin değişmesine sebebiyet vermeyeceğini ifade etmektedir²⁷⁷.

1.3.3.3. Çekin İbraz Süresi İçinde İbraz Edilmesi

TTK'nın 795. maddesinin 1. fıkrasına göre, çekler görüldüğünde ödenmektedir (TTK m. 795/1). Çekin ibraz süresi içinde ibraz edilmesi durumunda, çekteki alacak muaccel hale gelecek olup derhal ödenmesi gerekmektedir²⁷⁸.

Çekin süresi içinde ibraz edilmesi ve hesapta yeterli karşılığın bulunması halinde muhatap banka, gereken incelemeleri tamamlayarak²⁷⁹ yetkili hamile ödeme yapacaktır. Süresi içinde ibraz edilmesine rağmen çekin ödenmemesi durumunda, TTK'nın 810.

²⁷³ Bursa Bölge Adliye Mahkemesi 6. Hukuk Dairesi, E: 2019/2313, K: 2020/147, T: 15.01.2020 (yayımlanmamıştır).

²⁷⁴ Eriş (2016), s. 1146.

²⁷⁵ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, E: 728, K: 3785, T: 28.02.2006 (Günay (2015), s. 37).

²⁷⁶ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, E: 2014/19816, K: 2014/27212, T: 13.11.2017 <<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>>, s.e.t. 06.03.2020.

²⁷⁷ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, E: 2007/22720, K:2008/ 934, T: 22.01.2008 (Coşkun, s. 577-578).

²⁷⁸ Coşkun, s. 579.

²⁷⁹ Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. 1.5. Muhatap Bankanın İnceleme Yükümlülüğünü Yerine Getirmesi Neticesinde Ödemeye Engel Bir Durumun Bulunmaması başlığı.

maddesinde açıklandığı üzere çek hamili, başvurma yolunu²⁸⁰ kullanarak çekin ibraz tarihinden itibaren temerrüt faizi talep edebilecektir. Ancak bu durum öğretide eleştirilmekte olup, bizim de katıldığımız görüşe göre, anılan faizin temerrüt faizi olması da göz önünde bulundurulmakla, çekin muhataba ibraz edildiği tarih yerine, ödememenin tespiti tarihinde temerrüt söz konusu olacağından, bu tarihten itibaren hesaplanması daha doğru bir yaklaşım olacaktır²⁸¹. Muhatap banka nezdinde çekin karşılığını bulundurmayan ya da kısmen bulunduran düzenleyen, karşılıksız kalan çek bedelinin yüzde onunu ve çek hamilinin uğramış olduğu zararı da tazmin edecektir. (TTK m. 783). Çekin bedelinin karşılıksız kalan kısmının yüzde onunun hesaplanması suretiyle ödenecek olan bedel, öğretide “çek cezası” olarak adlandırılmakta olup, çek cezası nitelik itibarıyla bir para borcunu ifade ettiğinden, borçlunun temerrüde düşürülmesini müteakip temerrüt faizi talep edilebilmektedir. Zira TBK’nın 117. maddesinin 1. fıkrası gereğince, borçlunun temerrüde düşürülmesi gerekmekte olup yalnızca çekin ibrazı ve karşılıksız çıkması borçlunun temerrüdü için yeterli değildir. Ancak çekin ödenmeyen bedeli söz konusu olduğunda TTK’nın 810. maddesinde açıklandığı üzere, ibraz tarihinden itibaren temerrüt faizi talep edilmesine imkân tanınmaktadır²⁸².

1.3.3.4. Çekin İbraz Süresinin Geçirilmesi

İbraz süresinin geçirilmesiyle ile beraber, çek kambiyo senedi niteliğini kaybedecektir²⁸³. Yargıtay bir kararında, ibraz süresi içinde ibraz edilmeyen çekin kambiyo senedi vasfını kaybettiğini ve bununla birlikte yazılı delil başlangıcı niteliğinde olduğunu belirtmiştir. Anılan karara göre, bu çeklere dayalı olarak düzenleme tarihinden itibaren faiz yürütülmesine imkân bulunmamaktadır²⁸⁴. Yargıtay’ın süresi içerisinde ibraz edilmeyen çekin delil başlangıcı sayılması gerektiği yönündeki görüşü öğretide eleştirilmektedir. Bizim de katıldığımız görüşe göre, TTK m. 799/2 uyarınca, düzenleyen tarafından çekten cayılmadığı sürece, muhatabın çek bedelini ödeyebileceği hükme bağlandığından söz konusu çekin delil başlangıcı sayılması yerinde değildir²⁸⁵.

²⁸⁰ Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. Üçüncü Bölüm, 2. Çekte Başvurma Hakkı başlığı.

²⁸¹ Bozer / Göle, s. 400.

²⁸² Yıldırım, Ali Haydar (2015) ‘Çek Cezası (TTK 783/3)’ Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C: 16 S: 2014 s. 3485 <<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/756173>> s.e.t. 19.02.2020 [Anılış: Yıldırım, (2015)].

²⁸³ Ülgen / Helvacı / Kaya / Nomer Ertan, s. 325.

²⁸⁴ Yargıtay 13. Hukuk Dairesi, E: 2003/16488, K: 2004/172, T: 19.01.2004 (Süphandağ, Yavuz (2013) Polişçe-Çek-Senet Kıymetli Evrak Hukuku, 2. Baskı, Ankara, Bilge Yayınevi, s.89-90).

²⁸⁵ Ülgen / Helvacı / Kaya / Nomer Ertan, s. 326.

İbraz süresinin geçmesinden sonra çekin ciro edilmesi alacağın temlikinin hüküm ve sonuçlarını doğuracaktır (TTK m. 793/1). Yargıtay bir kararında, çekin muhatap bankaya ibrazı gerçekleştikten sonra yapılan ciro işleminin kendiliğinden alacağın temlikinin hüküm ve sonuçlarını doğuracağını ve söz konusu devrin geçerli sayılabilmesi için alacağın temlikine dair sözleşme yapılmasına gerek olmadığını ifade etmiştir²⁸⁶. Yargıtay başka bir kararında, ibrazdan sonra çekin ciro edilmesi durumunda alacağın temlikinin hüküm ve sonuçlarını doğuracağını, ancak bu durumun çekin vasfına etki etmeyeceğini belirtmiştir²⁸⁷.

TTK'nın 799. maddesinin 2. fıkrasından anlaşılabileceği üzere, çekin ibraz süresinin geçmesiyle birlikte, muhatap bankanın çek bedelini ödeme zorunluluğu kalmayacaktır. Bu durumda düzenleyen çekten cayma hakkını kullanmadığı sürece muhatap banka dilerse çek bedelini ödeyebilmektedir (TTK m. 799/2). Ancak uygulamada genellikle bu durumda ödeme yapılmamaktadır²⁸⁸. Zira düzenleyenin çekten cayma hakkı bulunmaktadır. Çekten cayma, ibraz süresinin geçmesiyle beraber hüküm ifade eder (TTK m. 799/1). İbraz süresi geçmesine rağmen cayılmış çeki bağılı olarak ödeme yapan bankanın, düzenleyene karşı sorumluluğu doğacaktır²⁸⁹.

İbraz süresinin geçmesiyle beraber, hesapta yeterli bedel bulunmadığı halde çeki karşılıksız işlemi yapılamayacaktır²⁹⁰. Ayrıca ibraz süresi içerisinde çek ibraz edilmemişse, çek hamili düzenleyene karşı kambiyo senetlerine mahsus yolla icra takibine başvuramayacaktır²⁹¹. Ayrıca, çekin ibraz süresi içerisinde ibraz edilmemesi durumunda, çek hamili düzenleyene ve müracaat borçlularına başvuru hakkını kaybedecektir (TTK m. 808)²⁹². İbraz süresinin geçirilmesi halinde, çek hamili, yalnızca düzenleyene ve sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre başvurabilecektir (TTK m. 818/1-m, TTK m. 732). Ayrıca çek hamilinin lehtar olması durumunda, lehtarın temel ilişkiye dayalı olarak da çekin düzenleyene başvurması mümkündür²⁹³.

²⁸⁶ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, E: 2010/23070, K: 2011/3650, T: 17.03.2011 (Coşkun, s. 580).

²⁸⁷ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, E: 1992/1256, K: 1992/8014, T: 9.6.1992 (Coşkun, s. 593).

²⁸⁸ Karahan / Arı / Bozgeyik / Saraç / Ünal, s. 386.

²⁸⁹ Pulaşlı, s. 329.

²⁹⁰ Karahan / Arı / Bozgeyik / Saraç / Ünal, s. 386.

²⁹¹ Karahan / Arı / Bozgeyik / Saraç / Ünal, s. 386.

²⁹² Akyazan, Sıtkı (1972) 'Çekin Muhataba İbrazı Zorunluluğu ve Çekten Cayma' BATİDER, C: VI, S: 4, s. 688.

²⁹³ Ülgen / Helvacı / Kaya / Nomer Ertan, s. 325.

Çekin ibraz süresinin geçmesinden sonra ibrazı halinde ödeme yapılmamışsa, çek hamili çeki takas odasına tevdi edemeyecek ve protesto da çekemeyecektir²⁹⁴.

1.3.3.5. Çekin İbraz Süresi İçinde İbraz Edilmemesinin Aşılamayacak Bir Engelden Kaynaklanması

Çekin ibrazı, bir devletin mevzuatı ya da mücbir sebep vb aşılması imkânsız bir engel sebebiyle TTK'da yer alan belirli süreler içinde gerçekleştirilemiyorsa, bu işlemler için belirlenmiş olan süreler uzayacaktır (TTK m. 811/1). Mücbir sebep, öngörülmesi veya kaçınılması mümkün olmayan, gereken dikkat ve özenin gösterilmesi durumunda bile engellenemeyen olağandışı olaylardır²⁹⁵. Örneğin, savaş, ayaklanma, sıkıyönetim, tutuklanma, sokağa çıkma yasağı, adli birimler tarafından çeki el konulması, ağır hastalık hali, ölüm, çek ödemesinin ihtiyati tedbir kararı ile durdurulması, grev, deprem, sel vb. sebepler mücbir sebep olarak kabul edilmelidir²⁹⁶. Yargıtay'a göre, çekin kaybedilmiş olması mücbir sebep olarak kabul edilememektedir²⁹⁷.

Çek hamilinin, mücbir sebebi geciktirmeden kendi cirantasına ihbar etmesi ve bununla birlikte anılan ihbarı çek yahut alonja kaydederek bunun altına, yeri ile tarihini de yazıp imzalaması gerekmektedir. Bu anlamda TTK'nın 723. maddesi hükümleri uygulama alanı bulacaktır²⁹⁸ (TTK m. 811/2).

İhbarın belirlenmiş olan süre içinde yapılmış olduğu, ihbarı yapmakla mükellef olan kişi tarafından ispat edilmelidir. İhbar yükümlülüğünün süresi içinde yerine getirilmemesi

²⁹⁴ Coşkun, s. 579.

²⁹⁵ Coşkun, s. 595.

²⁹⁶ Coşkun, s. 595.

²⁹⁷ Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E: 1984/5809, K: 1985/52, T: 22.01.1985 (Coşkun, s. 475, 595).

²⁹⁸ TTK'nın 723. maddesine göre çek hamili, protesto gününü ya da poliçede "gidersiz" kaydı bulunuyorsa, ibraz tarihini izleyen dört iş günü içerisinde, ödememe ya da kabul etmeme durumlarını, kendi cirantası ile çeki düzenleyene ihbar etme yükümlülüğü altındadır. Ciranta almış olduğu ihbarı, ihbarı aldığı tarihi izleyen iki iş günü içerisinde önceki ihbarları yapan kimselerin isimlerini ve adreslerini de belirtmek sureti ile, kendi cirantasına ihbar edecektir. Bu sıra dâhilinde düzenleyene varıncaya dek hareket edilecek olup süreler önceki ihbarın alınmış olduğu tarihten itibaren işlemeye başlamaktadır. Poliçede imzası olan bir kimseye ihbarda bulunulması durumunda, kendisine aval veren kimseye de aynı süre içerisinde anılan ihbarın yapılması gerekmektedir. Cirantalardan birinin adresini hiç yazmaması ya da okunamayacak şekilde yazması durumunda, ihbarın ondan önce yer alan cirantaya yapılması yeterli olacaktır. İhbarı yapacak kimse bunu noter vasıtasıyla ya da yalnızca poliçenin iadesi yolu ile yapabilecektir. İhbarı gerçekleştirme zorunluluğu olan kimse, bunu belli bir süre içinde gerçekleştirdiğini ispatlamakla yükümlüdür. Süresi içerisinde ihbarda bulunmayan kimse, başvurma hakkını kaybetmese dahi kendi ihmalden doğan zarardan sorumluluğu doğacaktır. Fakat söz konusu zarar nedeniyle tazminat borcu poliçe bedeli ile sınırlı olacaktır (TTK m. 723).

durumunda, çek hamilinin ihmaliinden doğan zararlardan çek bedeli nispetinde sorumluluğu doğacaktır. Dolayısıyla böyle bir durumda hamil başvuru hakkını yitirmeyecektir²⁹⁹.

Mücbir sebebin ortadan kalkmasını müteakip çek hamili, gecikmeksizin çeki ödeme için ibraz etmek, gerekiyorsa protesto ya da buna eş değer bir işlemi gerçekleştirmek mecburiyetindedir (TTK m 811/3).

Mücbir sebebin ibraz süresinin geçmesinden önce olması kaydıyla, çek hamilinin mücbir sebebi kendisinden önce gelen borçluya ihbar ettiği tarihten itibaren on beş günden fazla sürmesi durumunda çekin ibrazına ve protesto çekilmesine ya da buna eş değer bir işleme gerek bulunmaksızın başvuru hakkı kullanılabilir (TTK m 811/4).

Çek hamilinin ya da çeki ibraz etmek, protesto çekmek yahut aynı nitelikte bir işlemi yaptırmak amacıyla görevli kıldığı kimsenin, yalnızca kendilerine ilişkin olgular mücbir sebep sayılmamaktadır (TTK m. 811/5). Ancak mahkeme, savcılık ya da polis tarafından çekin ibrazı engellenmiş ise, çek hamili hakkında 811. madde hükümleri uygulama bulabilecektir³⁰⁰. Nitekim Yargıtay bir kararında, çekin tereke hâkimliği tarafından muhafaza altına alınması durumunda, süresinde ibraz gerçekleşmeyeceğinden, ibraza engel mücbir sebebin varlığını kabul etmiştir³⁰¹.

Dünya Sağlık Örgütü tarafından Covid-19 bulaşıcı hastalığı dünya genelini etkileyen salgın hastalık (pandemi) ilan edilmiştir. Ülkemizde de bu hastalığın görülmesi neticesinde çok sayıda tedbir alınmış, çeşitli düzenlemeler yapılmıştır³⁰². 7226 sayılı Kanun'un³⁰³ geçici 1. maddesi ile Covid-19 salgınını nedeniyle yargı alanında hak kayıplarına engel olmak maksadıyla dava açma, icra takibi başlatma, başvuru, şikâyet, itiraz, ihtar, bildirim, ibraz, zamanaşımı süreleri, hak düşürücü süreler ile zorunlu idari başvuru süreleri dâhil olacak şekilde bir hakkın doğması, kullanılması ya da son bulmasına ilişkin olarak işleyecek bütün süreler ve usul hukuku kuralları içeren kanunlarda taraflar için belirlenmiş olan süreler ile hâkim tarafından belirlenen süreler ve arabuluculuk ile uzlaştırma müessesesine dair süreler 13.03.2020 tarihi itibarıyla 30.04.2020 tarihine dek, bu süre de dâhil olacak şekilde durdurulmuştur (7226 sayılı Kanun geçici m. 1). 30.04.2020 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan Yargı Alanındaki Kayıpların Önlenmesi Amacıyla Getirilen Durma Süresinin

²⁹⁹ Coşkun, s. 595-596.

³⁰⁰ Coşkun, s. 596.

³⁰¹ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, E: 2007/63, K: 2007/29609, T: 22.02.2007 (Coşkun, s. 597).

³⁰² Sarıkaya, Sinan (2020) '7226 Sayılı Kanun'un Geçici 1. Maddesinin Çeklerin İbrazi ve Karşılıksız Çek Suçuna Etkisi' <<https://blog.lexpera.com.tr/7226-sayili-kanunun-ceklerin-ibrazi-ve-karsiliksiz-cek-sucuna-etkisi/>> s.e.t. 03.05.2020.

³⁰³ RG. tarih 26.03.2020, S. 31080.

Uzatılmasına Dair Karar'ın³⁰⁴ 1. maddesi ile bu süre 15.06.2020 tarihine dek, mezkûr süre de dâhil olacak şekilde uzatılmıştır. Çek hamilinin Covid-19 bulaşıcı hastalığına yakalanmış olması, 65 yaşından büyük olması ya da kronik rahatsızlığının bulunması nedeniyle sokağa çıkamaması gibi gerekçelerle çeki ibraz etmek üzere bankaya gidememesi halinde ibraz sürelerinin geçmesine engel olmak maksadıyla anılan düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Çekin düzenleyeni mücbir sebepten kaynaklanan ödememe nedeniyle koruyan özel bir düzenleme yapılmamakla beraber, ibraz sürelerini durduran mezkûr düzenleme, düzenleyene de ödeme hususunda vakit kazandırmaktadır³⁰⁵. Öğretide bir görüşe göre, işlemeyen ibraz süreleri içerisinde yapılan ibraz işlemi geçersizdir³⁰⁶. Öğretide savunulan ikinci bir görüşe göre, mücbir sebep sokağa çıkma yasağına tabi olan çek hamilleri yönünden gerçekleşmiştir. Dolayısıyla sokağa çıkma yasağına tabi olmayan hamiller yönünden genel geçer bir tespit yapmak doğru olmayıp, somut olaya göre değerlendirme yapılmalıdır. Ayrıca TTK'nın 811. maddesi mücbir sebebi düzenleyen yönünden değil, çek hamili açısından ele almaktadır. Karşılıksızdır işlemi yapılmasını engelleyecek herhangi bir hukuki düzenleme de bulunmamaktadır. Dolayısıyla sürelerin durduğu bu süreçte yapılan ibraz geçerlidir³⁰⁷. Bize göre de sürelerin durduğu bu dönemde yapılan ibrazlar geçerli kabul edilmelidir. Zira Kanun'da doğrudan düzenleyeni koruyan bir hüküm bulunmamakta olup, karşılıksızdır işlemi yapılmasına engel bir düzenleme de mevcut değildir. Bu nedenle, çekin bankaya ibrazı halinde, söz konusu ibraz geçerli kabul edilmelidir. Ayrıca bu durumda muhatap banka çek üzerinde "karşılıksızdır" işlemi yapacaktır. Ancak ikinci görüşte ifade edilen somut olaya göre değerlendirme yapılması ve genel geçer düzenleme yapılmaması yönündeki eleştiriye katılmamaktayız. Zira bu durum uygulamada karışıklığa yol açabilecektir. Böylece sürelerin işlemediği süreçte çekin ibraz edilmemesi durumunda düzenleyen vakit kazanmış olacaktır. Ancak ibraz gerçekleştiğinde geçerli bir ibraz kabul edilmelidir. Muhatap banka tarafından hesapta karşılığın bulunması halinde ödeme yapılmalı, karşılığın bulunmaması halinde çek üzerinde "karşılıksızdır" işlemi gerçekleştirilmelidir.

³⁰⁴ RG. tarih 30.04.2020, S. 31114.

³⁰⁵ **Paslı, Ali** (2020) 'Covid-19 Salgınının Çek Hukukuna Etkisi: Güncel Koşullar Süzerken Çek İbrazi Mümkün Müdür?' <<http://www.ticaretkanunu.net/ali-pasli-covid-19-salgininin-cek-hukukuna-etkisi-guncel-kosullar-surerken-cek-ibrazi-mumkun-mudur/>> s.e.t. 03.05.2020.

³⁰⁶ **Paslı,** <<http://www.ticaretkanunu.net/ali-pasli-covid-19-salgininin-cek-hukukuna-etkisi-guncel-kosullar-surerken-cek-ibrazi-mumkun-mudur/>> s.e.t. 03.05.2020.

³⁰⁷ **Sarıkaya** <<https://blog.lexpera.com.tr/7226-sayili-kanunun-ceklerin-ibrazi-ve-karsiliksiz-cek-sucuna-etkisi/>> s.e.t. 03.05.2020.

7226 sayılı Kanun'un 49. maddesiyle, ÇekK'na eklenen geçici 5. maddeye göre, çekle ilgili olarak karşılıksızdır işlemine sebebiyet verilmesi suçunun 24.03.2020 tarihine dek işlenmesi halinde, cezaların infazı durdurulmuştur. Bu suçtan hükümlü olan kimse, tahliye tarihinden itibaren en geç üç ay içinde, çekin tutarının ödenmeyen miktarının onda biri oranında alacaklıya ödeme yapmak mecburiyetindedir. Kalan miktarı ise en geç üç ay sonra ikişer ay arayla on beş eşit taksit ile ödemesi halinde, mahkeme tarafından cezaya mahkûmiyetin tüm neticeleriyle beraber kaldırılmasına karar verilecektir. Cezanın infazının durdurulmasını müteakip en geç üç ay içerisinde çek tutarının ödenmemiş miktarının onda biri kadarının ödenmemesi halinde, alacaklının şikâyeti ile mahkeme tarafından hükmün infazının devamı yönünde karar verilecektir. Hükümlünün taksitlerden birini süresi içinde ödememesi halinde, alacaklının şikâyeti üzerine mahkeme tarafından hükmün infazının devamı yönünde karar verilecektir (7226 sayılı Kanun m. 49; ÇekK geçici m. 5).

1.3.3.6. İleri Düzenleme Tarihli Çekler

İleri düzenleme tarihli çekler, gerçekte düzenlenmiş olduğu tarihten daha sonra gelecek bir tarihi taşıyan, gerçeğe aykırı düzenleme tarihi bulunan çeklerdir³⁰⁸. Öğretide bu tür çeklere “postdate çek”, “sonraki tarihli çek”, “ileri ihdas tarihli çek”, “ileriki keşide tarihli çek” ve “vadeli çek” de denilmektedir³⁰⁹.

Yukarıda açıklandığı üzere³¹⁰ çekte vade bulunmamaktadır. Çek görüldüğünde ödenmelidir. Bu düzenlemeye aykırı olarak yazılmış kayıtlar yazılmamış sayılmaktadır (TTK m. 795/1). Uygulamada çek düzenlenirken, düzenleme tarihi olarak gelecekteki bir tarihin yazılmasına sıkça rastlanmaktadır. Düzenleme tarihi yazılırken, ilerideki bir tarihin yazılmasıyla, ibraz süreleri de uzamış olacağından taraflarca adeta vadeli bir çek düzenlenmektedir. İleri düzenleme tarihli çekler, çekin kredi vasıtası olarak kullanılmasına olanak sağlamaktadır³¹¹. Çek bir ödeme vasıtasıdır. Çekin katı kurallar çerçevesinde ödeme vasıtası olduğunu savunanlar için ileri düzenleme tarihli çekler geçerli olmamalıdır³¹².

³⁰⁸ **Tandoğan, Haluk** (1981) ‘Sonraki Tarihli Çekler ve Uygulamada Ortaya Çıkardıkları Sorunlar’ BATİDER C: XI, S: 2, s. 67.

³⁰⁹ **Bilgen, Mahmut** (2010) Uygulamada Kambiyo Senetleri, 1. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, s. 349.

³¹⁰ Bkz. yuk. 3.4.1.2. Vade Kaydı başlığı.

³¹¹ **Ülgen / Helvacı / Kaya / Nomer Ertan**, s. 319.

³¹² **Karayağcın, Yaşar** ‘3167 Sayılı Kanunun Hazırlanması ve Uygulanması Hakkında Açıklamalar’ : Taşpınar, Sema (Editör) Çekler Hakkında 3167 Sayılı Kanunla İlgili Adalet Bakanlığı Taslağı ve Karşı Görüşler Sempozyumu, 12 Ocak 2012, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, s. 39 [Anılış: Karayağcın, (2012)].

Nitekim ileri düzenleme tarihli çeklerin geçerli kabul edilmesi ile bir ödeme vasıtası olan çekin bir kredi vasıtası olarak da kullanılmasına imkân tanınmıştır³¹³.

Düzenleme tarihinden önce ödenmesi için muhataba ibrazı gerçekleştirilen çekler, ibraz gününde ödenmelidir (TTK m. 795/2). Bu hükümle TTK, çek üzerinde düzenleme tarihi olarak gelecekteki bir tarihin yazılabileceğini kabul etmiştir. Nitekim çekte yer alan düzenleme tarihinin gerçeği yansıtması aranmamaktadır, çek yine de geçerli olacaktır. Ancak madde metninden de anlaşıldığı üzere henüz düzenleme tarihi geçmemiş olan çekin dahi ibraz tarihinde ödenmesi gerekmektedir³¹⁴. Yargıtay bir kararında çekin düzenleme tarihinden evvel ibrazının çekin niteliğine etki etmediğini, ayrıca üzerindeki düzenleme tarihinden daha önce ibrazı gerçekleştirilen çekin ibraz gününde ödenmesi gerektiğini belirtmiştir³¹⁵. Esasen ileri düzenleme tarihli çeklerde çek hamilinin, düzenleme tarihinden daha önce çeki ibraz etmemesi tamamen bir centilmenlik anlaşmasına dayanmakta idi. Ancak, kanun koyucu tüm dünyada etkilerini gösteren iktisadi krizi de göz önünde bulundurarak ihdas ettiği geçici hükümle, belli bir süreliğine de olsa, çek hamillerini centilmenliğe uygun davranmaya mecbur kılmıştır³¹⁶. ÇekK Geçici 3. maddesinin 5. fıkrasının 7061 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikten önceki haline göre, 31.12.2017 tarihine dek, üzerindeki düzenleme tarihinden önce çekin ödeme maksadıyla muhataba ibrazı geçerli olmayacaktır. 28.11.2017 tarihli ve 7061 sayılı Kanun’un 100. maddesi ile bu fıkra ifade edilen “31.12.2017” ibaresi “31.12.2020” olarak değiştirilmiş ve madde son halini almıştır. Dolayısıyla 31.12.2020 tarihine dek ileri düzenleme tarihli çeklerin muhatap bankaya, düzenleme tarihinden daha önce ibrazı mümkün olmayacaktır.

Çek hamilinin, çekte yazılı olan düzenleme tarihinden daha önce çeki ibraz etmesi durumunda, karşılığın kısmen ya da tamamen ödenmemesi, hamile söz konusu çeki ilişkin olarak hukuki takipte bulunma yetkisi vermemektedir. İleri düzenleme tarihli çeki ilişkin hukuki takipte bulunulabilmesi için, çek üzerinde yer alan düzenleme tarihine göre yasal ibraz süresi içerisinde bankaya ibrazının gerçekleştirilmesi ve sonucunda banka tarafından

³¹³ **Tekinalp, Ünal** (2001) ‘İleri, Keşide Tarihli (Vadeli) Çeklere İlişkin Bir Öneri’ Prof. Dr. Aysel Çelikel’e Armağan Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Y: 19-20, S: 1-2, s. 927 [Anılış: Tekinalp, (2001)]; **Tekinalp, Ünal** ‘Adalet Bakanlığı Taslağında İleri Tarihli Çekler’ : **Taşpınar, Sema** (Editör) Çekler Hakkında 3167 Sayılı Kanunla İlgili Adalet Bakanlığı Taslağı ve Karşı Görüşler Sempozyumu, 12 Ocak 2012, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, s. 48 [Anılış: Tekinalp, (2012)]; **Moroğlu, Erdoğan** ‘3167 Sayılı Çek Kanunu’nda 4814 Sayılı Kanun’la Yapılan Değişiklikler’: **Serozan, Rona** (Editör) (2004) Prof Dr. Necip Kocayusufpaşaoğlu İçin Armağan, 1. Baskı, Ankara, Seçkin, s. 534-535 [Anılış: Moroğlu, (2004)].

³¹⁴ **Bilgen**, s. 349.

³¹⁵ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, E: 144, K: 168, T: 17.1.1995 (**Eriş Gönen**, (2004) Açıklamalı- İtihatlı Uygulamalı Çek Hukuku, 5. Baskı, Ankara, Seçkin, s. 213[Anılış: Eriş, (2004)]).

³¹⁶ **Can** (2015), s. 169-170.

karşılıksızdır işleminin gerçekleştirilmesi koşulu aranmaktadır (ÇekK m. 3/8). Dolayısıyla ileri düzenleme tarihli bir çekin hamili, düzenleme tarihinden evvel çeki muhataba ibraz ettiğinde, çekin kısmen veya tamamen karşılığı bulunmaması halinde, çek karşılıksızdır işlemine tabi tutulamayacağından, çekin düzenleme tarihine göre yasal ibraz süresi içinde ikinci kez ibrazı gerekmektedir³¹⁷. İbraz süresi başlamadan bankaya ibrazı gerçekleşen çekin karşılığının kısmen ya da tamamen bulunmaması durumunda, ÇekK 3. maddesinin 3. fıkrası³¹⁸ uyarınca bankanın ödemekle mükellef olduğu miktarı hamile ödeme zarureti olup olmadığı hususu gündeme gelecektir. Böyle bir durumda, muhatap bankanın, ibraz süresi içinde ibraz edilmesi ve karşılık bulunmaması halinde ödemesi gereken bedeli ödeme mükellefiyeti bulunmamaktadır. Zira bankanın bu bedeli ödeme zarureti, karşılıksızdır işleminin yapılması durumunda gündeme gelecektir. Anılan maddede “*süresinde ibraz edilen her çek yaprağı için*” ibaresi ile bu durum vurgulanmaktadır. Dolayısıyla, muhatap bankanın ÇekK 3. maddesinin 3. fıkrasında söz edilen bedeli ödeme zorunluluğunun doğması için, ileri düzenleme tarihli çekte yazılı bulunan düzenleme tarihine göre, ibraz süresi içinde ibrazı gerekmektedir³¹⁹.

Yargıtay bir kararında, bir çekin ileri düzenleme tarihli çek niteliğinde olduğu savunmasını ileri sürenin, bu hususu ispatlaması gerektiğini belirtmektedir³²⁰. Ancak bir başka kararında, çekin ileri tarihli olduğu ileri sürenin bu hususu tarafların ortak imzalarını taşıyan bir belgeyle ispat etmesi gerektiğini ifade etmektedir³²¹. Kanaatimizce günümüzde ÇekK ile yapılan yeni düzenlemelerle ileri düzenleme tarihli çeklerin muhatap bankaya düzenleme tarihinden daha önce ibrazı mümkün olmayacağından ileri düzenleme tarihinin ispatına gerek kalmamıştır.

³¹⁷ **Kırca, İsmail** (2010a) 5941 Sayılı Çek Kanunu Konferans, 1. Baskı, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, s. 20 [Anılış: Kırca, (2010a)].

³¹⁸ ÇekK 3. maddesinin 3. fıkrası ve Çek Defterlerinin Baskı Şekline ve Bankaların Hamile Ödemekle Yükümlü Olduğu Miktarın Belirlenmesine İlişkin Tebliğ (Sayı: 2010/2)’de Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (2019/1)’in 1. maddesinde düzenlendiği üzere, muhatap banka, çekin düzenleyen haricindeki hamil tarafından ibrazı durumunda, süresi içinde ibrazı gerçekleştirilen her bir çek yaprağı için, çekin karşılığının hiç olmaması durumunda, çekin bedeli iki bin otuz Türk Lirası ya da üzerinde olması halinde iki bin otuz Türk Lirası, çekin bedeli iki bin otuz Türk Lirasının altında olması halinde çekin bedelini ödeme yükümlülüğü altındadır. Çekin kısmen karşılığının olması durumunda banka, çekin bedelinin iki bin otuz Türk Lirası ya da altında olması halinde, çekin bedelini aşmamak şartıyla, kısmî olan karşılığını iki bin otuz Türk Lirasına tamamlayacak olan miktarı, çekin bedeli iki bin otuz Türk Lirasının üzerindeyse, çekin bedelini aşmamak şartıyla kısmî olan karşılığına ek olarak iki bin otuz Türk Lirasını, ödeme yükümlülüğü altına girecektir. Bu durum, çekle işleyen hesabın sahibi ve muhatap arasında, çek defterinin teslim edilmesi esnasında yapılan dönülemeyecek vasıfta gayri nakdî bir kredi sözleşmesi hükmünde kabul edilmektedir.

³¹⁹ **Bahtiyar, Mehmet** (2013) ‘5941 Sayılı Çek Kanunu Açısından İleri Keşide Tarihli Çek’ Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 1, S: 2, s. 56 [Anılış: Bahtiyar, (2013)].

³²⁰ Yargıtay 19. Hukuk Dairesi, E: 5929, K: 8709, T: 30.9.1994 (**Eriş** (2004), s. 213).

³²¹ Yargıtay 12.Hukuk Dairesi, E: 17118, K: 19851, T: 30.10.2006 (**Eriş** (2016), s. 1144).

1.3.3.7. Çekin İbrasının Sonuçları

İbraz süreleri içinde ibraz gerçekleştiği takdirde, çekin karşılığı varsa, ödemeye engel bir durum da bulunmuyorsa muhatap banka ödeme yapmakla mükellef olup herhangi bir sebeple çekin ödenmemesi durumunda çek hamilinin, düzenleyen ile diğer çek borçlularına başvuru hakkı doğmaktadır (TTK m. 808)³²².

TTK'nın 801. maddesinde düzenlendiği üzere, muhatap banka kendisine çek ibraz edilmesi durumunda, çek emre yazılı ise, ciro zincirini gözden geçirmelidir. Bu anlamda yalnızca ciro zincirini kontrol etmesi gerekmeyle birlikte, imzaların geçerliliğini kontrol etme zorunluluğu bulunmamaktadır (TTK m. 801/1). Emre yazılı olarak düzenlenmiş olan çeklerde, muhatap banka, hile veya ağır kusur durumu bulunmadığı sürece, çekten şeklen hak sahibi olduğu anlaşılan kimseye, bu kimsenin alacaklı sıfatını araştırmaksızın ödeme yapmak suretiyle borcundan kurtulabilecektir³²³. Muhatap banka, çekin ödenmesini talep eden kimsenin hak sahibi olup olmadığını kontrol ederken ciroların muntazam olup olmadığını incelemelidir. Ancak yalnızca ciro zincirini kontrol etmesi gerekmeyle birlikte, imzaların geçerliliğini kontrol etme zorunluluğu bulunmamaktadır³²⁴. Hamiline yazılı olarak düzenlenmiş olan çeklerde, çekin devri için yalnızca zilyetliğin devredilmiş olması yeterli olup muhatap, çeki ibraz edene ödeme yaparak borcundan kurtulmaktadır. Muhatap banka ödeme yaparken, hile veya ağır kusur hali haricinde, çek hamilinin yetkili kişi olup olmadığını inceleme görevi bulunmamaktadır³²⁵. Nama yazılı çeklerde ise, muhatap banka ödeme yaparken yetkili hamili, imza silsilesini ve bütün devir işlemlerinin geçerliliğini inceleyerek ödeme yapmak durumundadır. Aksi halde, yeterli inceleme yapmayan muhatap, senedin gerçek alacaklısına karşı borcundan kurtulamayacaktır³²⁶. Muhatap bankanın, çeki ibraz edenin kimliğini kayıtlara geçirmesi gerekmektedir. Bu şekilde emre ve nama yazılı çeklerde çekin meşru hamili belirlenmekte, hamiline yazılı çeklerde ise ödemenin kime yapıldığı tespit edilmektedir³²⁷.

Karşılığı olan bir çekin, çekle işleyen hesabın bulunduğu bankanın, herhangi bir şubesine ibrazı halinde, çek hamilinin varsa vergi kimlik numarasının tespit edilmesi ve daha sonra ödeme yapılması gerekmektedir. Ancak çekin, çekle işleyen hesabın bulunduğu

³²² Reisoğlu (2011), s. 205.

³²³ Bozer / Göle, s. 266.

³²⁴ Reisoğlu (2011), s. 235.

³²⁵ Bozer / Göle, s. 273.

³²⁶ Bozer / Göle, s. 272.

³²⁷ Poroy / Tekinalp, s. 342.

şubeden bir başka şubeye ibrazı gerçekleşirse, o şube tarafından karşılığının (provizyon) sorulması sureti ile ödeme yapılacaktır (ÇekK m. 3/1).

1.4. Muhatap Bankanın İnceleme Yükümlülüğünü Yerine Getirmesi Neticesinde Ödemeye Engel Bir Durumun Bulunmaması

1.4.1. Geçerli Bir Çek Anlaşmasına Dayalı Çek Vafında Bir Senedin Varlığının Tespiti

Muhatap banka, kendisine ödeme amacıyla çek ibraz edilmesi durumunda, geçerli bir çek anlaşması olup olmadığını ve çek hesabında çekin karşılığının mevcut olup olmadığını kontrol edecektir³²⁸. Ancak çek anlaşmasının bulunmaması çekin geçerliliğine etki etmediği gibi, muhatap bankanın bu anlaşma bulunmamasına rağmen yapacağı ödeme de hukuken geçerlidir³²⁹. Muhatabın kontrol etmesi gereken bir diğer husus çekin geçerli olup olmadığıdır. Bunun için çekin TTK'daki zorunlu ve alternatif zorunlu unsurları taşıyıp taşımadığı incelenmelidir³³⁰.

1.4.2. Çekin Süresi İçinde İbraz Edildiğinin Tespiti

Muhatap banka, kendisine ödeme maksadıyla çek ibraz edilmesi durumunda, çekin ibraz süresi içinde ibraz edilip edilmediği hususunu kontrol etmelidir. Zira ibraz süresi geçtikten sonra, muhatap bankanın ödeme yapma zorunluluğu ortadan kalkmaktadır³³¹.

1.4.3. Çek Üzerindeki İmzanın Hesap Sahibine Ait Olduğunun Tespiti

Muhatap banka, kendisine ödeme maksadıyla çek ibraz edilmesi durumunda, ödeme yapmadan evvel hesap sahibi düzenleyenin imzasını kontrol etmek mecburiyetindedir (TTK m. 780/1-f; TTK m. 812). Zira esas olarak çeki düzenleyenin hesap sahibi olması gerekmektedir. Muhatap banka, çek üzerinde bulunan düzenleyenin imzasını, kendisinde bulunan hesap kartonundan veya elektronik ortamdaki kayıtlarından karşılaştırdıktan sonra imzalar aynı ise çek hamiline ödeme yapacaktır. Aksi takdirde, muhatap bankanın hesap sahibine karşı sorumluluğu söz konusu olacak ve muhatap banka hesap sahibinin zararını karşılamak durumunda kalacaktır. Muhatap bankanın bu yükümlülüğü ÇekK 2. maddesinin 1. fıkrasından kaynaklanıp basiret ve özen yükümlülüğünün gereğidir³³². Bankaların basiret ve özen yükümlülüğü, çek defteri verilirken, çek tedavüldeyken, çekin ibrazı gerçekleştiğinde,

³²⁸ Kendigelen (2019), s. 310.

³²⁹ Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. yuk. 4.3.2. Çek Anlaşmasının Şekli başlığı.

³³⁰ Reisoğlu (2011), s. 234-235.

³³¹ Reisoğlu (2011), s. 234-235.

³³² Bozer / Göle, s. 362-363.

çekin ödenmesi sırasında, çek üzerinde karşılıksız işlemi yapılacakken ve çekle işleyen hesabın kapatılması durumunda gündeme gelecektir³³³.

Çekin düzenleyeni hesap sahibi değil ise, vekil tarafından imzalanmış olan çeklerde özel yetki bulunup bulunmadığı kontrol edilmelidir. Eğer çeki düzenleyen bir ticaret şirketi ise, çek tüzel kişiliğin ticari unvanı altında ve sirkülere ya da vekâletnameye göre özel yetkiye sahip kişilerce imzalanıp imzalanmadığı irdelenmelidir³³⁴.

Çekin, çek hesabının bulunduğu şubeye veya muhatap bankanın herhangi bir şubesine ibrazı mümkündür. Her iki durumda da imza kontrolü yapılmak zorundadır. Eskiden çekle işleyen hesabın bulunmadığı bir şubeye ibrazın gerçekleştirilmesi durumunda imzayı kontrol etme imkânı oldukça kısıtlıydı. Ancak günümüzde teknoloji oldukça geliştiğinden şubeler kolaylıkla imza kontrolünü sağlayabilmektedir. Hatta faks yoluyla da hesap kartonundaki imzayla çek üzerinde bulunan imzanın mukayese edilebilmesi olasıdır³³⁵.

1.4.4. Çeki İbraz Edenin Yetkili Hamil Olduğunun Tespiti

Yukarıda belirtildiği üzere³³⁶ kendisine ödeme maksadı ile çek ibraz edilen muhatap banka, çek nama yazılıysa gerçek alacaklıya, çek emre yazılıysa şekli olarak yetkili olan hamile, çek hamiline yazılıysa senedin ibrazını gerçekleştirene ödemede bulunarak düzenleyene karşı sorumluluğunu yerine getirmiş olmaktadır. Bu yüzden, muhatap banka kendisine ödeme için çek ibraz eden kişinin yetkili hamil olup olmadığını incelemek mecburiyetindedir³³⁷.

1.4.5. Çeki İbraz Edenin Kimliğinin ve Vergi Kimlik Numarasının Tespiti

Çekin hesabın bulunduğu şubeye ibrazı ile muhatap bankanın bir başka şubesine ibrazı arasında inceleme sorumluluğu açısından herhangi bir fark bulunmamaktadır. Her halükarda gereken inceleme yapılmalı ve tedbirler alınmalıdır. Nihayetinde çekin ödenmesine engel oluşturabilecek bir başka hususun mevcut bulunmaması halinde ödeme yapılmalıdır³³⁸.

Muhatap banka, nama ve emre yazılı çeklerde, çek hamilinin alacaklılık sıfatını araştırırken hamilin kimliğini de incelemelidir. Böylelikle çek üzerinde hak sahibi olan kişinin kendisine çeki ibraz eden kişi olup olmadığını tespit etmiş olacaktır. Uygulamada hamiline

³³³ **Özkan, Ömer / Karakaş, Nagihan** (2012) ‘5941 Sayılı Çek Kanunu’nda Muhatap Bankanın Ödeme Dışında Kalan Yükümlülükleri’, Akademik Bakış Dergisi, S: 33, s. 3 <<http://www.akademikbakis.org/eskisine/33/16.pdf>> s.e.t. 22.08.2018.

³³⁴ **Reisoğlu** (2011), s. 234-235; temsil yoluyla çek düzenlenmesi ve söz konusu çekin geçerliliği hususunda ayrıntılı bilgi için bkz. yuk. 3.1.7. Düzenleyenin İmzası başlığı.

³³⁵ **Bozer / Göle**, s. 383-384.

³³⁶ Bkz. yuk. 1.3.3.7. Çekin İbrazının Sonuçları başlığı.

³³⁷ **Bozer / Göle**, s. 364.

³³⁸ **Kendigelen** (2019), s. 311.

yazılı çeklerde de muhatap bankalar çek ibraz eden kişinin kimliğini tespit etmektedir. Bankaların bu uygulaması, hamiline yazılı çekin niteliğiyle bağdaşmadığı gerekçesi ile eleştirilmektedir³³⁹. Bizim de katıldığımız görüşe göre³⁴⁰, bu eleştiriler yerinde olmayıp ileride hukuki bir uyuşmazlığın meydana gelmesi durumunda, bankanın kime ödeme yaptığının tespit edilmesi problemin çözümünde faydalı olabilecek ve hatta muhatap bankayı sorumluluktan kurtarabilecektir. Bu nedenle hamile yazılı çeklerde de kimlik tespitinin gerekli olduğunu düşünmekteyiz. Kaldı ki, ÇekK 4. maddesinde düzenlendiği üzere, ilgili bankalar aracılığıyla hamiline yazılı çek hesabı sahiplerinin açık kimlik bilgileri, vergi kimlik numaraları, adresleri ve anılan hesaplardan ödeme gerçekleştirilen şahıslara dair bilgiler, elektronik ortamda Gelir İdaresi Başkanlığı'na bildirilmektedir. Bu bildirimlerin süreleri ve dönemleri Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından belirlenmektedir (ÇekK m. 4/1). Dolayısıyla her halükarda hamiline yazılı çeklerde bankalar aracılığıyla ödeme yapılan kişinin kimlik bilgileri tespit edilmelidir³⁴¹.

Muhatap bankanın çeki ibraz edenin kimliğini istemesi ve bunu kayıtlara geçirmesi gerekmele birlikte³⁴² eğer çekin tahsili çek hamilinin temsilcisi tarafından talep edilmekte ise temsilcinin genel ya da özel vekâletname sunması gerekmektedir. Bu durumda temsilci tarafından kambiyo taahhüdünde bulunulmadığından özel yetki aranmayacaktır. Çek üzerine “bedeli tahsil içindir”, “vekâleten” vb. bir kaydın yazılarak tahsil cirosu yoluyla çekin devri durumunda ise, ciranta tarafından ciro edilene senedin içerdiği alacak hakkını kendi adına tahsil etme yetkisi tanınmaktadır³⁴³ (TTK m. 688/1; m. 818/1-f). Çeki tahsil ciroyuyla devralan kişi, çeki tahsil ettikten sonra aldığı parayı çeki kendisine ciro edene verecek olup, TBK'nın 506. maddesi³⁴⁴ gereğince özen borcuna uygun davranmak zorundadır³⁴⁵. Çekin

³³⁹ Bozer / Göle, s. 364-365.

³⁴⁰ Bozer / Göle, s. 365.

³⁴¹ Bozer / Göle, s. 365.

³⁴² Poroy / Tekinalp, s. 342.

³⁴³ Ülgen / Helvacı / Kaya / Nomer Ertan, s. 178.

³⁴⁴ TBK'nın 506. maddesinin 1. fıkrası uyarınca, vekil, vekâlete ilişkin borcu bizzat yerine getirmekle mükellef olup, vekile yetki verilmesi durumunda ya da durumun zaruri kıldığı veya teamülün olanak tanıdığı durumlarda vekil, işi bir başka kimseye yaptırabilmektedir. TBK'nın 506. maddesinin 2. fıkrasına göre, vekil, vekâlet verenin haklı çıkarlarını gözetmek suretiyle, sadakat ve özen ile, üstlendiği iş ve hizmetleri yerine getirmelidir. Ayrıca, anılan maddenin 3. fıkrası uyarınca vekile ait özen borcundan doğacak sorumluluğunun tespitinde kıstas olarak benzer alanda iş ve hizmetleri üstlenmiş olan, basiretli bir vekilin göstermesi gerekli tutumlar esas alınacaktır.

³⁴⁵ Ülgen / Helvacı / Kaya / Nomer Ertan, s. 178.

lehtarı ya da hamilinin küçük ya da kısıtlı olması durumunda ise bankanın ödeme yapması için kanuni temsilcisinin izni gerekmektedir³⁴⁶.

Kimlik tespiti dışında, muhatap bankanın çek ile işleyen hesabının bulunduğu banka şubesi veya herhangi bir şubesi çekin nama, emre ve hamiline yazılı nitelik taşımaya bakılmaksızın ödeme yapılmadan evvel varsa hamilin vergi kimlik numarasını saptanmalıdır. Ancak bu durum, vergi kimlik numarası tespit edilmeksizin yapılan ödemenin geçersizliği sonucunu doğurmayacaktır³⁴⁷.

1.4.6. Çekin Ödenmesine Engel Olabilecek Bir Durumun Mevcut Olmaması

Çek hakkında ödemeden men kararı verilmiş olması, çekin zamanaşımına uğramış olması, çekten caymanın gerçekleşmiş olması, çekin sahte ya da tahrif edilmiş olması, çekle işleyen hesap üzerinde üçüncü bir şahıs lehine rehin ya da haciz bulunması gibi durumlar çekin ödenmesine engel olabilecektir.

Çekin zıyaı halinde, mahkeme tarafından ödemeden men kararı verilmiş olabilir. Böyle bir kararın varlığı ödemeye engel teşkil edeceğinden muhatap banka, çek bedelini hamile ödeyemeyecektir³⁴⁸.

Zamanaşımına uğramış olan borç, eksik borç niteliğindedir. Zamanaşımına uğramış bir borcun ifası geçerli olup bu ifadan kaynaklanan zenginleşmeler geri istenemez (TBK m. 78/2). Zamanaşımı borçlu lehine tanınan bir def'i hakkı niteliğindedir. Mahkemeler ve icra-iflas dairelerince kendiliğinden nazara alınamaz. Borçlu, zamanaşımına uğramış bir borcun ifasının talep edilmesi durumunda, zamanaşımı def'ini ileri sürerek ödeme yapmaktan kaçınma hakkına sahiptir³⁴⁹. Bu nedenle, zamanaşımına uğramış ve dolayısıyla ibraz süresi de geçmiş olan bir çekin hesapta karşılığının bulunması durumunda dahi ödenmemesi yerinde olacaktır³⁵⁰. Zira def'i ileri sürmek borçluya tanınmış bir hak niteliğinde olup, bu hakkı kullanıp kullanmamak borçlunun iradesindedir. Borçlunun bu def'iyi ileri sürüp sürmediği senet üzerinden anlaşılamayacaktır. Bize göre bankaya bu hususta çekle işleyen hesap sahibi tarafından herhangi bir talimat verilmediği hallerde, banka yaptığı ödemeden sorumlu tutulmalıdır. Basiretli ve özenli davranarak, ödeme yapmadan evvel senedi dikkatle

³⁴⁶ Reisoğlu (2011), s. 235.

³⁴⁷ Bozer / Göle, s. 366.

³⁴⁸ Kendigelen (2019), s. 311.

³⁴⁹ Yıldız, Şükrü 'Kambiyo Senetlerinde Zamanaşımı Süreleri': Omağ, Merih Kemal / Somer, Mehmet (Editörler) (2003) Prof. Dr. Fahman Tekil'in Anısına Armağan, 1. Baskı, İstanbul, Beta, s. 335 [Anılış: Yıldız, (2003)].

³⁵⁰ Bozer / Göle, s. 368.

incelemeli, en azından çekle işleyen hesap sahibinin zamanaşımına uğramış olan çekin ödenmesi hususunda muvafakatini almalıdır.

Çekten cayma söz konusu ise, ibraz süresinin geçmesi halinde, muhatap banka ödemede bulunmaz. Dolayısıyla ibraz süresi geçen çeklerde, muhatap banka caymanın gerçekleşip gerçekleşmediğini incelemekle yükümlüdür³⁵¹. Ancak TTK'nın 799. maddesinin 2. fıkrasında düzenlendiği üzere, ibraz süresi geçtikten sonra, çekten cayma gerçekleşmemişse, çekle işleyen hesapta karşılığın bulunması durumunda banka, ödeme yapıp yapmama hususunda takdir yetkisine sahiptir. Dolayısıyla ödeme yapması halinde muhatap bankanın sorumluluğu doğmayacaktır³⁵².

Muhatap bankanın ödeme yapmadan evvel incelemesi gereken bir diğer husus çekin sahte ya da tahrif edilmiş olmamasıdır. Muhatap bankanın, sahte ya da üzerinde tahrifat yapılmış bir çeki ödemesinden doğacak olan zarardan, yine muhatap banka sorumlu olacaktır. Ancak senet üzerinde düzenleyen olarak gösterilmiş olan kimseye kendisine verilen çek defterini iyi saklamamış olmak vb bir kusurun yüklenebilmesi durumunda muhatap bankanın sorumluluktan kurtulması mümkündür (TTK m. 812). Dolayısıyla çekin sahte ya da tahrif edilmiş nitelikte olması ödemeye engel teşkil edecek durumlardandır. Uygulamada bankalar, sahte ve tahrif edilmiş çeklerden sorumluluğun çek hesabı sahiplerine ait olacağını imzalattıkları çek taahhütnamesiyle teminat altına almaktadır. Böyle bir durumda, çek hesabı sahipleri sahte ve tahrif edilmiş çeklerden bankanın ağır kusurlu olduğunu ispat ederek çek taahhütnamesindeki bankayı sorumluluktan kurtaran hükmü geçersiz hale getirebilecektir³⁵³. TBK'nın 115. maddesi uyarınca, borçlunun ağır kusuru nedeniyle sorumlu tutulmayacağına ilişkin olarak önceden yapılmış olan anlaşmalar kesin hükümsüzdür. Ayrıca alacaklıyla borçlunun hizmet sözleşmesinden doğan herhangi bir borcu nedeniyle sorumlu tutulmayacağına ilişkin önceden yapılan tüm anlaşmalar kesin hükümsüzdür. Bununla birlikte uzmanlık gerektiren hizmet, meslek, hizmet ya da sanat, kanun veya yetkili makamlarca verilen izinle birlikte yürütülebilecekse, borçlunun hafif kusuru nedeniyle sorumlu tutulmayacağına ilişkin olarak önceden yapılmış olan anlaşmalar kesin hükümsüzdür. Bize göre, TBK'nın 115. maddesi de dikkate alındığında uygulamada bankaların yapmış olduğu sahte ve tahrif edilmiş çeklerden kaynaklanan anlaşmalar kesin hükümsüz nitelikte

³⁵¹ Kendigelen (2019), s. 311.

³⁵² Bozer / Göle, s. 341.

³⁵³ Oy, Osman / Doğan, Esin (2011) Ticaret Kanunu-Çek Kanunu İcra ve İflas Kanunu ve Ceza Kanunu Kapsamında Çek, 1. Baskı, İstanbul, Beta, s. 25.

sayılmalıdır. Ancak TTK'nın 812. maddesi de dikkate alındığında, senet üzerinde düzenleyen olarak gösterilmiş olan kimseye kendisine verilen çek defterini iyi saklamamış olmak vb bir kusurun yüklenebilmesi durumunda muhatap bankanın sorumluluktan kurtulabilmelidir.

Muhatap banka, çekle işleyen hesap üzerinde üçüncü bir şahıs lehine rehin ya da haciz bulunması durumunda hamile herhangi bir ödemede bulunamaz. Ancak, rehin ya da haciz, düzenleyene çek defteri verilmeden evvel mevcut ise muhatabın çek hamiline karşı ÇekK'nın 2. maddesinin 1. fıkrasına göre sorumluluğu doğabilecektir. Anılan maddeye göre muhatap banka, çekle işleyecek hesabın açılmasına ilişkin kendisine verilen görev ve yükümlülükleri yerine getirirken hesabı açtırmayı isteyen kişi hakkında gereken araştırmayı yapmak ve bu kimsenin sosyal ve mali durumunu tespit ederken gereken basiret ve özeni göstermek zorundadır (ÇekK m. 2/1). Zira muhatap bankanın üzerinde üçüncü kişi lehine rehin ya da haciz bulunan bir hesabın sahibine çek defteri vermesi, göstermesi gerek basiret ve özen yükümlülüğüne aykırılık teşkil edecektir³⁵⁴.

Sonuç olarak muhatap banka çekin ödenmesine engel teşkil edebilecek bütün hususları dikkate almalıdır. Zira çekin ödenmesine engel teşkil edecek bir durumun varlığına rağmen muhatap bankanın çek bedelinin ödemesi durumunda, bu ödeme daha sonra düzenleyenin hesabına yansıtılamayacaktır³⁵⁵.

1.5. Çekle İşleyen Hesapta Karşılığın Bulunması

Yukarıda belirtildiği üzere³⁵⁶, çek düzenlenirken, muhatap banka nezdinde düzenleyen emrine tahsis edilen bir karşılık (provizyon) bulunmalıdır. Ancak, bu koşullara riayet edilmemesi çekin geçersizliği sonucunu doğurmayacaktır (TTK m. 783/1).

Düzenleyen muhatap banka nezdinde çek karşılığının bir kısmını dahi bulundurmuş ise, muhatap banka bu kısmı ödemekle mükelleftir (TTK m. 783/2).

Çekin muhatabın nezdinde kısmen ya da tamamen karşılığının bulunmaması durumunda düzenleyen, çekin karşılığı bulunmayan kısmının yüzde onu oranında ödeme yapmakla yükümlüdür. Bununla birlikte hamilin bu yüzden uğradığı zarardan da sorumluluğu doğmaktadır (TTK m. 783/3). Yargıtay bir kararında hamilin, çeki kaybetmesi nedeniyle ödeme yasağı kararı alması durumunda dahi düzenleyenin bankada çek bedelini depo etmesi

³⁵⁴ Bozer / Göle, s. 367-368.

³⁵⁵ Kendigelen (2019), s. 309, 310.

³⁵⁶ Bkz. yuk. Birinci Bölüm, 4.2. Karşılık başlığı.

gerektiğini belirtmektedir. Zira çek ödenmesi yasağı muhatap bankayı ilgilendiren bir yasak olup, düzenleyene karşılığı banka hesabında bulundurmama hakkı tanımamaktadır. Düzenleyenin çekin karşılığını ibraz gününde bankada bulundurmaması durumunda, ödeme tarihine dek geçen süre için temerrüt faizi ile diğer fer'ilerinden³⁵⁷ sorumluluğu doğmalıdır³⁵⁸.

2. ÇEKTE ÖDEME ŞEKİLLERİ

2.1. Çekin Nakden Ödenmesi

2.1.1. Çekin Türk Lirası ile Ödemesi

Hesaba geçirilmek üzere düzenlenen çekler haricinde muhatap banka çek bedelini nakit olarak ödemektedir. Çek üzerindeki tutarın Türk Lirası cinsinden gösterilmesi durumunda muhatap banka Türk Lirası olarak ödeme yapacaktır. Dolayısıyla bu halde çek hesabı Türk Lirası hesabı olmalı ve bu hesapta Türk Lirası bulunmalıdır. Çekin Türk Lirası üzerinden ihdas edilmesi ancak ilgili hesabın farklı cins para üzerinden mevcudiyeti ve çek karşılığının yabancı ülke parası olarak hesapta bulunması durumunda, çek meblağı Türk Lirası'na çevrilerek ödenecektir³⁵⁹.

2.1.2. Çekin Yabancı Ülke Parası ile Ödemesi

2.1.2.1. Münhasıran Yabancı Ülke Parası ile Ödeme Koşulu (Aynen Ödeme Kaydı) Kararlaştırılmaması Durumu

Mevzuatımıza göre çeklerin Türk Lirası yahut yabancı ülke parası üzerinden ihdası kabildir³⁶⁰. Çekte yer alan yabancı para biriminin ödeme yerinde rayici bulunuyorsa, çek üzerinde aynen ödeme kaydı yer almasa dahi, muhatap banka yine bu parayla ödemeyi yapmak zorundadır³⁶¹. Bir çekin ödeme yerinde rayici bulunmayan bir para birimiyle ödemesinin şart koşulması durumunda (aynen ödeme şartı kararlaştırılmamışsa), çek bedeli, çekin ibraz tarihindeki değeri esas alınarak o ülke parasıyla ödenebilecektir (TTK m.802/1,c.1). Çek bedelinin yabancı ülke parası üzerinden gösterilmesi durumunda ilgili hesabın o yabancı para birimi cinsinden açılması ve hesapta karşılığın mevcut bulunması durumunda zaten muhatabın çek bedelini o yabancı ülke parası cinsinden ödemesi gerekmektedir. Ancak çek hesabı Türk Lirası üzerinden açılıp da, çek bedelinin ödeme

³⁵⁷ Bu hususta bkz. Üçüncü Bölüm, 2.3. Başvurma Hakkının Kapsamı başlığı.

³⁵⁸ Yargıtay 19. Hukuk Dairesi, E: 2000/7018, K: 2001/931, T: 5.2.2001 (**Bilgen**, s. 61-62).

³⁵⁹ **Bozer / Göle**, s. 373-374.

³⁶⁰ **Eriş** (2016), s. 1173.

³⁶¹ **Can** (2015), s. 186.

yerinde rayici bulunmayan Türk Lirası haricindeki para birimlerinden biri üzerinden ihdas edilmesi durumunda, hesapta çek bedelinin karşılığı da mevcutsa, çek bedeli Türk Lirası cinsinden ödenebilir³⁶².

Yargıtay bir kararında, somut olayda çek üzerindeki bedelin “Mark” cinsinden gösterildiğini, icra takibinin “Mark” cinsinden kesinleştiğini, bu nedenle “Mark” cinsinden yapılmış ödemelerden aynen ve Türk Lirası olarak yapılmış ödemelerden ise ödeme tarihindeki kur üzerinden “Mark” cinsine çevrilerek borçtan indirilmesi gerektiğine karar vermiştir³⁶³.

2.1.2.2. Münhasıran Yabancı Ülke Parası ile Ödeme Koşulu (Aynen Ödeme Kaydı) Kararlaştırılması Durumu

Düzenleyen, belli bir yabancı para birimi üzerinden ödemenin yapılmasını şart kılabilir³⁶⁴ (TTK m. 802/3). Bu halde, muhatap banka ödemeyi çekte gösterilen yabancı para birimi üzerinden yapmak zorundadır³⁶⁵. Bunun için çek üzerine “aynen ödeme” yahut bu anlama gelecek başka bir ibare konulmalıdır. Yargıtay’ın da desteklediği bu görüşe göre, çek hesabı yabancı para birimi üzerinden açılmış ve çek bedeli yabancı para birimiyle gösterilmiş ise muhatap banka yabancı para birimi üzerinden ödeme yapmalıdır³⁶⁶.

2.2.Çizgili Çek Aracılığıyla Ödeme

Yukarıda detaylı olarak açıklandığı üzere³⁶⁷ çekin hak sahibi olmayan kimselere ödenmesine engel olmak maksadıyla, senedin ön yüzüne birbirine paralel olan iki çizgi çizilmesi halinde düzenlenen çeke “çizgili çek” denilmektedir³⁶⁸ (TTK m. 803).

TTK’nın 804. maddesinin 5. fıkrasına göre, çizgili çeklerle ilgili düzenlemelere aykırı davranan muhatap ya da tahsil bankaları, çek bedelini aşmayacak şekilde, düzenleyen veya gerçek hak sahibinin uğramış olduğu zararları gidermekle mükelleftir (TTK m. 804/5)³⁶⁹. Çizgili çeklerde işlem yapılabilecek kişiler sınırlandırılarak söz konusu çekin herhangi bir

³⁶² Bozer / Göle, s. 374.

³⁶³ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, E: 8685, K: 3763, T: 26.03.1992 (Eriş (2016), s. 1176).

³⁶⁴ Bkz. yuk. 3.3.1.6. Aynen Ödeme Kaydı başlığı.

³⁶⁵ Can (2015), s. 186.

³⁶⁶ Karahan / Arı / Bozgeyik / Saraç / Ünal, s. 393.

³⁶⁷ Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. 3.3.1.7. Çekin Belli Bir Bankaya Ödeneceğine İlişkin Kayıt (Çizgili Çekler) başlığı.

³⁶⁸ Karahan / Arı / Bozgeyik / Saraç / Ünal, s. 366.

³⁶⁹ Ülgen / Helvacı / Kaya / Nomer Ertan, s. 308; Öztan (2019), s. 279.

hamil değil, yalnızca bir banka ya da muhatap bankanın bir müşterisi tarafından, dolayısıyla kimliği ve adresi bilinen güvenilir kimseler tarafından tahsile verilebileceği ya da ödeme maksadı ile ibrazının gerçekleşebileceği kabul edilmektedir. Böylelikle, çekin çalınmış olması veya kaybedilmesi halinde gerçek hak sahibi olmayan kişiler tarafından çekin tahsil edilme olasılığı zorlaşmakta ve ödeme yapılması durumunda çeki tahsil eden kişinin tespit ve takibi daha kolay hale gelmektedir³⁷⁰.

2.3. Hesaba Ödenmek Üzere Düzenlenen Çek (Mahsup Çeki) Aracılığıyla Ödeme

Bir çekin düzenleyeni ya da hamilinin çekin ön tarafına “hesaba geçirilecektir”, “mahsup çekidir”, “kayden ödenecektir” vb. bir ibare ile çek bedelinin nakden ödenmesi yerine muhatapça hesaba alacak kaydedilmesi, takas, hesabın nakli sureti veya kayden ödenmesini sağlayan çekler mahsup çeki olarak adlandırılmaktadır. Muhatabın bahsi geçen kayıtları ödeme yerine geçmektedir (TTK m. 805/1). Böylelikle çek hamili, çeki bizzat kendisi muhataba ibraz etmek yerine bir başkası vasıtasıyla muhatap bankaya gönderecek olsa dahi, muhatap banka çeki nakden ödeyemeyecek, çek bedelini çek hamilinin hesabına aktaracaktır. Bu sayede, mahsup çeklerinin çalınması ya da kaybı durumunda, üçüncü kişiler tarafından tahsiline imkân bulunmamaktadır. Zira bu kimseler mahsup çekini muhatap bankaya ibraz ettiklerinde muhatap nakden değil hesaben ödemedede bulunacaktır³⁷¹. Ancak, istisnai durumlarda anılan çeklerin nakden ödenmesine imkân tanınmıştır. Mahsup çeki hamili, muhatap bankanın iflası ya da bir ilamla ispat edilmemiş olsa dahi ödemelerinin tatili veya aleyhine başlatılan icra takiplerinin semeresiz kalması halinde, muhatap bankadan çek tutarının nakden ödenmesini talep edebilecektir. Ayrıca söz konusu çekin hamili, ödememe durumunda başvurma hakkını kullanabilecektir (TTK m. 806).

Çekin hesaba geçirileceğine ilişkin kaydın üzerinin çizilmesi hükümsüz olacaktır (TTK m. 805/2). Mahsup çekleri ile ilgili bu hükümlere riayet etmeyen muhatap bankanın çek bedelini aşmamak şartıyla zarardan sorumluluğu ortaya çıkacaktır (TTK m. 805/3).

Bir çekin mahsup çeki haline getirilebilmesi için anılan çekin nama, hamiline ya da emre yazılı nitelikte olmasının bir önemi bulunmamaktadır. Ancak çek hamilinin muhatap bankada bir hesabının bulunması gerekmektedir. Hamilin elindeki çekin mahsup çeki niteliği taşınması, ancak hamilin muhatap bankada bir hesabının mevcut olmaması durumunda, banka ibrazı gerçekleşen mahsup çeki ile ilgili bir işlemde bulunamaz. Bu nedenle, çek hamiline

³⁷⁰ Ülgen / Helvacı / Kaya / Nomer Ertan, s. 308.

³⁷¹ Çeker, s. 578-579.

muhatap banka nezdinde bir hesap açılacak ve bu hesaba muhatap banka tarafından çek tutarı geçirilecektir³⁷².

Mahsup çeki hamili, muhatabın çekin tutarını kayıtsız şartsız bir alacak şeklinde hesaba geçirmekten imtina ettiğini ya da ödeme yerinde bulunan takas odasının, söz konusu çekin, çek hamilinin borçlarından mahsup edilemeyeceğini beyan ettiğini ispatlaması durumunda başvurma hakkını kullanabilecektir (TTK m. 807).

Çizgili çeklerin ve mahsup çeklerinin çek tutarının hak sahibi olmayan kişilere ödenmemesi hususunda yeterli güvenceyi sağladığını söylemek yerinde olmayacaktır. Zira her iki çek türünde de hak sahibi olmamasına rağmen çeki elde eden kişiler, muhatap banka nezdinde hesap açtırmak suretiyle muhatabın müşterisi haline gelerek çeki tahsil etme imkânını elde edebilmektedir. Dolayısıyla bu iki çek türünden çekin tahsilinin geciktirilmesi ve hesap açılması esnasında hesabı açtıran kişilerin kimliği tespit edileceğinden, kimlik tespitinde faydalanılmaktadır³⁷³.

2.4. Uygulamada Ortaya Çıkmış Özel Çek Türleri ve Bu Türler Aracılığıyla Ödeme

2.4.1. Vizeli ve Teyitli Çek

Çeklerde kabul müessesesi bulunmamaktadır. Fakat çek lehtarına ya da hamiline, gereken güveni sağlamak maksadıyla düzenleyenin talebiyle muhatap banka, çek üzerine bazı kayıtlar düşebilmektedir³⁷⁴.

Çekin vizesi, çekin ibrazı gerçekleştiği anda karşılığının bulunduğu “karşılığı bulunmaktadır” vb. ibarelerinin çek üzerine yazılmasıdır. Vize işlemi muhatap banka tarafından yapılmaktadır. Bu işlem, çekin ibrazı gerçekleştiği andaki hukuki durumu belgelendirmekte olup, muhatap bankaya herhangi bir sorumluluk yüklememektedir. Vize işlemi gerçekleştikten sonra, ancak ödeme için ibrazından önce çekin karşılığının düzenleyen tarafından hesaptan çekilmesine bir engel bulunmamaktadır. Bu nedenle vize işleminin çek lehtarı ya da hamiline gereken güveni tam anlamıyla sağladığı söylenemeyecektir³⁷⁵. Bize göre, vize işleminin mutlaka muhatap bankanın çek hesabının bulunduğu şubesi tarafından yapılması zorunlu olmayıp, anılan şubeden bir başka şubeye çekin ibrazı halinde, diğer

³⁷² Coşkun, s. 488-489.

³⁷³ Karahan / Arı / Bozgeyik / Saraç / Ünal, s. 368.

³⁷⁴ Kayar, s. 680.

³⁷⁵ Karahan / Arı / Bozgeyik / Saraç / Ünal, s. 373.

şubeler tarafından da çek hesabının bulunduğu şubeden çekin karşılığı sorulmak suretiyle vize işleminin yapılmasına engel bir durum bulunmamaktadır.

Muhatap banka tarafından çek üzerine konulacak teyit (bloke) kaydı ise, çekin karşılığının hesapta bulunduğu anlamına gelecek olup banka bu kaydı koymakla çek bedeli kadar bir riski üstlenmiş bulunmaktadır. Çekin ibraz süresi içinde ibrazının gerçekleştirilmesi durumunda, kısmen ya da tamamen karşılığı bulunmadığı takdirde muhatap banka çek bedelini ödemekle mükelleftir³⁷⁶. Önemle belirtmek gerekir ki, yalnızca düzenleyen tarafından teyit talebinde bulunulabilir³⁷⁷.

Muhatap çekin ön ya da arka tarafına “teyit edilmiştir”, “blokelidir” , “işbu çekin muhteviyatı hesapta bloke edilmiştir” “işbu çekin belirttiği miktar nezdimizde mevcut olup bloke edilmiştir” vb. ibarelerle çekin karşılığının bulunduğu ve bloke edildiği belirtilerek banka yetkilisince imzalanması suretiyle teyit işlemi gerçekleştirilmektedir³⁷⁸. İşlemin tamamlanması için tarih ya da yer adının yazılması zaruri değildir³⁷⁹.

Çeklerde teyit işleminin gerçekleştirilebilmesi için, muhatap banka ile çek hesabı sahibi arasında bu yönde bir anlaşmanın bulunması gerekmektedir. Muhatap banka ile hesap sahibi arasındaki bu sözleşme ilişkisi, çek anlaşmasına çek tedavül edilmeden evvel konulacak bir hüküm ile düzenlenebileceği gibi çek tedavüle çıktıktan sonra taraflar arasında bu hususta yapılacak bir anlaşma ile de düzenlenebilecektir³⁸⁰.

Muhatap banka teyit işlemini gerçekleştirmekle ibraz süresi boyunca çek bedelinin çek hamili lehine bloke edildiği garantisini vermektedir. Düzenleyen ibraz süresi içinde çek bedeli üzerinde tasarruf edemeyecektir. Dolayısıyla ibraz süresi geçmeden çekin ibrazı durumunda muhatap banka karşılığı olmadığı gerekçesi ile ödemedi kaçınamayacaktır³⁸¹.

Çekle işleyen hesaptaki paranın haciz ya da alacak rehinine konu olması durumunda teyitli çek bedeli ödenemeyecektir. Bu durumda haciz kararı veya alacak rehininin teyit işleminden önce ya da sonra tesis edilmesi önem arz etmeksizin muhatap banka tarafından

³⁷⁶ **Kırca, İsmail** ‘Teyitli (Bloke) Çek-Gayri Nakdi Kredi İlişkisi’ : **Engin, Baki İlkay** (Editör) (2010b) Prof. Dr. Rona Serozan’a Armağan, 1. Basım, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, s. 1235 [Anılış: Kırca, (2010b)].

³⁷⁷ **Karahan / Arı / Bozgeyik / Saraç / Ünal**, s. 374.

³⁷⁸ **Kaya, Asım** (2015) ‘Çekte Kabul Yasağı ve Hukuki Sonuçları’ Terazı Hukuk Dergisi, C: 10, S: 105, s. 85.

³⁷⁹ **Bilgili / Demirkapı**, s. 169.

³⁸⁰ **Tamer, Ahmet** (2013) ‘Çek, Kabul ve Avalın Gayri Nakdi Kredi Niteliği’ Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S: 13, Y: 4, s. 586.

³⁸¹ **Bilgili / Demirkapı**, s. 169.

teyitli çek hamilinin zararı karşılanmalıdır³⁸². Zira muhatap bankanın teyit işlemini gerçekleştirdikten sonra çek bedelini düzenleyenin çekle işleyen hesabından çıkarıp blokeli hesapta muhafaza etmesi basiretli hareket etmesinin bir gereği olup, aksi halde düzenleyenin alacaklıları tarafından hesaba haciz konulması suretiyle teyitli çek bedeline de el koyması mümkün hale gelmektedir³⁸³. Benzer şekilde hesap üzerinde haciz ya da alacak rehini bulunması çek bedelinin blokesine engel bir durum olup bankanın basiretli davranma yükümlülüğüyle bağdaşmamaktadır. Dolayısıyla haciz ya da alacak rehininin, gerek teyit işleminden önce gerekse teyit işleminden sonra tesis edilmesi halinde, muhatap banka zarardan sorumlu tutulacağından, teyitli çek hamilinin hesapta çekin karşılığının bulunduğu ilişkin güveni korunmaktadır³⁸⁴.

Mahkeme tarafından verilen bir ihtiyati tedbir kararının varlığı durumunda muhatap banka teyitli çeki ilişkin ödeme yapmayacaktır³⁸⁵. Muhatap bankanın teyitli çek hamiline ödeme yapamayacağı bir diğer durum, çekin ibraz süresi içinde ibraz edilmemesi halidir³⁸⁶. Nitekim Yargıtay bir kararında, çekin geçerli olması ve ibraz süresi içinde ibraz edilmesi halinde muhatabın bloke ile verdiği garantinin geçerliliğini koruyacağını, aksi halde müracaat hakkının kullanılamayacağını ve bloke kaydının geçerliliğini yitireceğini ifade etmiştir³⁸⁷. Aynı şekilde düzenleyenin çekten cayması halinde de muhatap banka ödeme yapmamalıdır. Ciro zincirinde kopukluk bulunması ya da çek üzerinde sahtecilik yahut tahrifatta bulunulmuş olması hallerinde de muhatap banka ödeme yapmaktan kaçınmalıdır³⁸⁸.

Çeklerde teyit işleminin gerçekleştirilmesi kabul yasağını bertaraf etmemektedir. Zira teyit ve poliçelerde uygulanan kabul işlemi birbirine benzemekle beraber esasen farklı müesseselerdir. Poliçeyi kabul eden muhatap, soyut ve ayrı bir borç altına girmekte, çekin asli borçlusu niteliğini kazanmaktadır (TTK m. 698). Çekin teyidi durumunda ise, muhatap banka çekin asli borçlusu haline gelmemektedir³⁸⁹. Kabul eden muhatabın sorumluluğu zamanaşımı süresi içinde de devam etmektedir. Çeki teyit eden muhatap ise çekin sadece ibraz süresi

³⁸² **Bozer / Göle**, s. 284.

³⁸³ **Bilgili / Demirkapı**, s. 169.

³⁸⁴ **Bozer / Göle**, s. 284.

³⁸⁵ **Kaya**, s. 85.

³⁸⁶ **Çeker**, s. 576.

³⁸⁷ Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E: 2001/2359, K: 2001/4474, T: 21.05.2001 (**Bilgen**, s. 58).

³⁸⁸ **Çeker**, s. 576.

³⁸⁹ **Can, Mertol** (1998) 'Çek Hamilinin Muhatap Bankaya Karşı Hukuki Durumu' Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: II, S: 1-2, s. 63-79 <http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/2_6.pdf>, s.e.t. 29.08.2018 [Anılış: Can, (1998)].

boyunca sorumlu kalacaktır³⁹⁰. Zira ibraz süresinin geçmesi ile düzenleyenin çekten cayması hüküm ifade edebileceği gibi cayma söz konusu olmasa bile muhatap banka ödeme yapmama serbestisini elde edecektir (TTK m. 799).

2.4.2. Garantili Çek ve Çek Kartı

Çekte kabul yasağının sakıncalarını gidermek üzere başvurulanan yöntemlerden biri de garantili çek uygulamasıdır. Bankaların bu uygulamayı kabul etmesinde, çek kullanımını daha yaygın hale getirme ve mevduat birikimini artırma gibi düşüncelerin etkisi büyüktür³⁹¹. Garanti çekleri, muhatap bankanın çek bedelini, belli bir sınıra kadar, karşılığını araştırmaksızın ödeme taahhüdünde bulunduğu çeklerdir. Mevzuatımızda bu çeklerle ilgili herhangi bir özel düzenleme bulunmamaktadır³⁹². Muhatap bankanın bu taahhüdü çek yaprağı üzerinde veya çek dışında bir belgede yer alabilecektir³⁹³. Anılan taahhüdün çek dışında bir belgede yer alması durumunda, bu belge “çek kartı” olarak adlandırılmaktadır³⁹⁴.

Bu tür çeklerde muhatap banka ile müşterisi (düzenleyen) arasında açık ya da örtülü bir anlaşma bulunmakta olup bu anlaşmayla muhatap banka çek bedelini belli bir sınıra kadar ödemeyi üstlenmektedir³⁹⁵. Anılan anlaşmanın niteliği öğretide tartışmalıdır. Bir görüşe göre, söz konusu anlaşma “garanti sözleşmesi” niteliği taşımaktadır. Bu durumda, muhatap banka çek bedelinin ödenmesini garanti limiti dâhilinde taahhüt etmektedir³⁹⁶. Öğretide bir başka görüşe göre, muhatap banka bu durumda bir garanti sözleşmesinden ziyade, soyut ve bağımsız bir borç ikrarında bulunmaktadır³⁹⁷. Bizim de katıldığımız görüşe göre, söz konusu sözleşme muhatap bankanın garanti taahhüdünü içermekle birlikte, çek hamiline de talepte bulunma hakkı verdiğinden, düzenleyen ve muhatap banka arasında akdedilen tam üçüncü kişi yararına sözleşme niteliğini taşımaktadır³⁹⁸.

Bankalar garantili çekleri genellikle çok güvenilir buldukları müşterilerine verdiğinden kullanım alanlarının çok geniş olduğu söylenemeyecektir. Ülkemizde söz konusu çeklere başak çek, ak çek, mavi çek, süper çek, Avrupa çeki (*Eurocheque*) vb. isimler

³⁹⁰ Karahan / Arı / Bozgeyik / Saraç / Ünal, s. 375.

³⁹¹ Can (1998), dn. 246.

³⁹² Bilgen, s. 55-56.

³⁹³ Ülgen / Helvacı / Kaya / Nomer Ertan, s. 312; Kendigelen (2019), s. 473.

³⁹⁴ Kendigelen (2019), s. 473.

³⁹⁵ Kaya, s. 86; Öztan (2019), s. 320.

³⁹⁶ Öztan (2019), s. 320.

³⁹⁷ Poroy / Tekinalp, s. 341.

³⁹⁸ Kendigelen (2019), s. 475.

verilmektedir³⁹⁹. Garanti çeklerinde, çek bedelinin bankanın verdiği garanti limitinden fazla olması ve bankanın garanti limiti kadar ödeme yapması durumunda, ödenmeyen kısım için karşılıksız çeklere ilişkin işlemler tatbik edilecektir⁴⁰⁰.

Bir garantili çekin ödenmesi için geçerli olarak düzenlenmesi ve ibraz süresi geçmeden ödeme için ibraz edilmesi gerekmektedir⁴⁰¹. Söz konusu çeklerde muhatap bankanın garantisi çekten cayma halinde de devam etmektedir⁴⁰². Muhatap banka, ibraz süresi boyunca verdiği garanti ile bağlı kalacaktır. Garanti koşullarına uyulmaması durumunda muhatap banka bu hususları def'i olarak öne sürebilecektir. Örneğin, garanti süresinin dolması, çekin düzenleyenden tehdit yoluyla alınması, hakkın kötüye kullanılması, düzenleyen ile lehtar arasındaki ilişkinin kanuna ve ahlaka uygun olmaması gibi durumlar def'i olarak ileri sürülebilecektir⁴⁰³.

Garantili çekler, çeklerdeki kabul yasağına aykırılık teşkil etmemektedir. Zira garantili çeklerde de çekin bir asli borçlusu bulunmamaktadır⁴⁰⁴. Ayrıca bizzat kanun koyucu ÇekK'nın 3. maddesinin 3. fıkrası ile karşılığın kısmen veya tamamen bulunmaması durumunda belli bir bedel ile sınırlı da olsa çek bedelini ödeme mükellefiyeti getirmiş, böylelikle yasal olarak çek bedelinin kısmen veya tamamen ödenmesi garantisini vermiştir⁴⁰⁵. Bu düzenleme öğretide “kanuni (yasal) garantili çek” olarak adlandırılmaktadır⁴⁰⁶. Ancak önemle belirtmek gerekir ki, ÇekK'nın 3. maddesinin 9. fıkrasına göre, çek, üzerinde yer alan baskı tarihinden itibaren beş yıl içerisinde ibraz edilmediği takdirde, muhatabın ÇekK'nın 3. maddesinin 3. fıkrasına göre ödemekle yükümlü olduğu yasal garanti tutarına ilişkin sorumluluğu sona ermektedir (ÇekK m. 3/9). Ayrıca muhatap bankanın kanunda yer alan meblağın üzerinde bir meblağı ödeme garantisini üstlenmesine yasal bir engel bulunmamaktadır⁴⁰⁷.

³⁹⁹ Karahan / Arı / Bozgeyik / Saraç / Ünal, s. 377; Poroy / Tekinalp, s. 341.

⁴⁰⁰ Coşkun, s. 483-484.

⁴⁰¹ Karahan / Arı / Bozgeyik / Saraç / Ünal, s. 377.

⁴⁰² Coşkun, s. 483-484.

⁴⁰³ Coşkun, s. 483-484.

⁴⁰⁴ Kaya, s. 87.

⁴⁰⁵ Kendigelen (2019), s. 474.

⁴⁰⁶ Bozer / Göle, s. 286.

⁴⁰⁷ Kendigelen (2019), s. 474.

Muhatap bankanın, karşılığı bulunmayan bir garantili çeki garanti taahhüdü nedeniyle ödemesi durumunda, banka ödemiş olduğu bedeli aralarında yapmış oldukları sözleşmeye göre çek hesabı sahibinden yani düzenleyenden talep edebilecektir⁴⁰⁸.

3. ÖDEMENİN GERÇEKLEŞTİRİLMESİ

3.1. İbraz Yerine Göre Çekin Ödenmesi

3.1.1. Çek Hesabının Bulunduğu Şubeye İbraz Üzerine Ödeme

Çekin ibrazı esas olarak çekle işleyen hesabın bulunduğu muhatap banka şubesine yapılır. Bu durumda yukarıda açıklandığı üzere⁴⁰⁹, şube yetkilileri tarafından çekin geçerliliği, ibraz süresi içinde ibraz edilip edilmediği, imzanın düzenleyene ait olup olmadığı, senedin devir şekline göre gerektiği takdirde çek üzerinde ciro işlemi yapılmışsa ciro zincirinin şeklen düzgün olup olmadığı vb hususlar incelenir. İnceleme neticesinde herhangi bir noksanlık tespit edilmemesi ve hesapta yeterli karşılığın bulunması durumunda ödeme yapılmalıdır⁴¹⁰.

Çekle işleyen hesapta karşılığın bulunmaması, çekin zorunlu unsurlarının eksik olması, ödeme yasağı konulması, ciro zincirinde kopukluk olması, çeki ibraz eden kişinin tahsil yetkisinin bulunmaması, ibraz süresinin geçmesi ile çekten caymanın gerçekleşmesi vb. durumlarda ise çek ödenmeyecektir. Bu gibi durumlarda muhatap banka, ödememe sebebini ve ibraz tarihini çekin arka tarafına yazıp imzalamalı ve sonrasında çeki hamiline iade etmelidir. Bununla birlikte muhatap banka çekin ödenmemesi durumunda ön ve arka tarafının fotokopisini alıp saklamakla mükelleftir (ÇekK m. 3/5). Ayrıca, çekle işleyen hesapta yeterli karşılık bulunmakla birlikte, haklı bir sebep olmaksızın ödeme yapmayan ya da ödemeyi geciktiren muhatap banka, geçen her bir gün için, hamile binde üç oranında gecikme cezası ödemekle mükelleftir⁴¹¹ (ÇekK m. 3/7-b).

3.1.2. Çek Hesabının Bulunduğu Şube Dışındaki Diğer Şubelere İbraz Üzerine Ödeme

Çeklerde olağan durumda ibraz yeri, çekle işleyen hesabının bulunduğu yerdeki muhatap banka şubesidir⁴¹². Ancak mevzuatımızda çek hesabının bulunduğu banka şubesinin dışında, muhatap bankanın başka şubelerine de ibraza imkân tanınmıştır (ÇekK m. 3/1) Söz

⁴⁰⁸ Ülgen / Helvacı / Kaya / Nomer Ertan, s. 312.

⁴⁰⁹ Bkz. yuk. 1.5. Muhatap Bankanın İnceleme Yükümlülüğünü Yerine Getirmesi Neticesinde Ödemeye Engel Bir Durumun Bulunmaması başlığı.

⁴¹⁰ Battal, Ahmet (2005) Kıymetli Evrak Hukuku, 1. Baskı, Ankara, Gazi Kitabevi, s. 152.

⁴¹¹ Çeker, s. 584-585.

⁴¹² Battal, s. 152.

gelimi çek ile işleyen hesap muhatap bankanın Milas şubesinde açılmışsa, çek hamili tarafından Milas şubesine ya da muhatap bankanın başka bir yöredeki şubesine ibraz edilebilecektir⁴¹³.

Ticari faaliyetlerdeki gelişmeler ile ticari yaşamın sürati bankacılık işlemlerinin tek merkezden yürütülmesine imkân vermemiş ve bankalar ticari faaliyetlerini açtıkları şubeler vasıtasıyla yürütme yolunu seçmişlerdir. Şubenin ayrı bir tüzel kişiliği bulunmamaktadır. Dolayısıyla şubeler bankacılık faaliyetlerini bağlı oldukları bankanın tüzel kişiliği adına yürütmektedirler. Bu sebeple muhatabın herhangi bir şubesine gerçekleştirilen ibraz, hukuki anlamda ibraz kabul edilecek olup çekin ibraz edileceği şube, yalnızca çekle işleyen hesabın bulunduğu şubeyle sınırlı kalmayacaktır⁴¹⁴.

ÇekK'nın 3. maddesinin 1. fıkrasına göre, çekin karşılığının bulunması halinde, çekle işleyen hesabın bulunduğu muhatabın herhangi bir şubesine ibrazı halinde çek hamilinin varsa vergi kimlik numarası tespit edildikten sonra çek bedeli ödenecektir. Ancak çekin, çek hesabının bulunduğu şube dışında, bir başka şubeye ibraz edilmesi halinde, söz konusu şube tarafından karşılığı çekle işleyen hesabın bulunduğu şubeye sorulmak sureti ile ödenecektir.

Çekin, çekle işleyen hesabın bulunduğu şube dışındaki bir şubeye ibrazı durumunda, şube yetkililerince karşılığın sorulmasının yanı sıra yukarıda açıklanan⁴¹⁵ incelemeler de yapılacak, bu incelemeler neticesinde bir eksiklik görülmemesi durumunda ödeme yapılacaktır. Önceleri düzenleyen imzası hususunda, düzenleyenle ilgili bilgileri içeren hesap kartonunun bulunmaması sebebiyle, gereken incelemeleri yapma güclüğü ile karşılaşılırmaktaydı. Ancak teknolojiye gelişmelerle birlikte günümüzde bu tür problemler aşılmış olup kolaylıkla gerekli incelemeler yapılabilmektedir⁴¹⁶.

3.1.3. Çekin Takas Odasına İbrazi Üzerine Ödeme

Yukarıda belirtildiği üzere⁴¹⁷, çekin takas odasına ibraz olunması da ödeme için ibrazı yerine geçecektir. Çekin muhatap banka haricinde bir bankaya tahsili amacıyla tevdi durumunda, anılan banka muhatap bankaya değil, kural olarak bir takas odasına çekin ibrazını

⁴¹³ **Günay, Erhan** (2017) Yargıtay Kararları ve Öğreti Görüşleri Eşliğinde Kambiyo Takip Hakkı ve Ceza Hukuku Yönüyle Uygulamalı Çek Rehberi, 6. Baskı, Ankara, Seçkin, s. 51 [Anılış: Günay, (2017)].

⁴¹⁴ **Aker, Yeşim** (2008) Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, 2. Baskı, İstanbul, Beta, s. 72.

⁴¹⁵ Bkz. yuk. 1.5. Muhatap Bankanın İnceleme Yükümlülüğünü Yerine Getirmesi Neticesinde Ödemeye Engel Bir Durumun Bulunmaması başlığı.

⁴¹⁶ **Karahan / Arı / Bozgeyik / Saraç / Ünal**, s. 387.

⁴¹⁷ Bkz. yuk. 1.3.2. Çekin İbrazi Yeri başlığı.

gerçekleştirecek olup, söz konusu ibraz da ödeme için muhatap bankaya ibrazla eşdeğer niteliktedir⁴¹⁸.

İlgili banka şubesi, çeki takas odasına ibraz etmeden önce, çekin ön yüzüne “takas” sözcüğünü yazıp tarih atmalı ve şubenin adını taşıyan bir damga basmalıdır⁴¹⁹. Yargıtay’a göre, muhatabın haricindeki bankaların çekleri takasa ibrazı vekâlet işlemi niteliği taşımaktadır⁴²⁰.

3.2. Hesapta Bulunan Karşılığın Miktarına Göre Çekin Ödenmesi

3.2.1. Çekin Tamamen Ödenmesi

Çek üzerinde yazılı bulunan bedelin ödenmesi ile düzenleyen, aval veren ve cirantalar yönünden kambiyo ilişkisi son bulacaktır. Bu neticenin gerçekleşebilmesi için çekin kayden ya da nakden ödenmesi arasında herhangi bir fark bulunmamaktadır. Çekin bedelinin ödenmesi halinde, çek bankada makbuz olarak kalacak olup bu durumda çekin düzenleyene iadesi söz konusu olmayacaktır⁴²¹. TTK’nın 818. maddesinin 1. fıkrasının h bendi uyarınca, poliçeye ilişkin hükümlerden makbuz isteme hakkı ve TTK’nın 709. maddesi hükümleri çekler hakkında da uygulanacaktır. TTK’nın 709. maddesine göre, muhatap banka, poliçenin ödenmesi durumunda poliçenin hamili tarafından bir ibra şerhi yazılması suretiyle poliçenin kendisine verilmesi talebinde bulunabilecektir. Kısmen ödemesi durumunda ise muhatap banka, anılan ödemenin poliçenin üzerine yazılarak kendisine bir makbuz verilmesi talebinde bulunabilecektir (TTK m. 709). TTK’nın 789. maddesinin 4. fıkrasına göre muhatap banka lehine yapılan ciro makbuz hükmünde sayılacaktır. Ancak muhatap bankanın birden fazla şubesi bulunmakta ise, cironun muhatap banka şubesinden başka bir şube üzerine yazılması durumunda anılan cironun makbuz niteliği bulunmamaktadır (TTK m. 789/4).

3.2.2. Çekin Kısmen Ödenmesi

Çekin kısmen karşılığının bulunması durumunda bu miktarın ödenmesi gerekmektedir. Aksi halde muhatap banka hakkında cezai yaptırım uygulanacaktır⁴²². ÇekK’nın 7. maddesinin 5. fıkrasına göre, muhataba ibrazı gerçekleştirilen çekin karşılığı çek hesabında bulunmasına rağmen, çek hamiline ödeme yapmayan veya muhatabın kanuna göre ödemekle

⁴¹⁸ Ülgen / Helvacı / Kaya / Nomer Ertan, s. 336.

⁴¹⁹ Eriş (2016), s. 1149.

⁴²⁰ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, E: 2000/11149, K: 2000/12335, T: 08.09.2000 (Eriş (2016), s. 1149).

⁴²¹ Öztan (2019), s. 290.

⁴²² Öztan (2019), s. 288.

mükellef olduğu tutarı çek hamiline ödememiş olan banka görevlisi hakkında şikâyet halinde bir yıla kadar hapis cezasına hükmedilecektir.

ÇekK 3. maddesinin 3. fıkrası ve Çek Defterlerinin Baskı Şekline ve Bankaların Hamile Ödemekle Yükümlü Olduğu Miktarın Belirlenmesine İlişkin Tebliğ (Sayı: 2010/2)'de Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (2019/1)'in 1. maddesinde düzenlendiği üzere, muhatap banka, çekin düzenleyen haricindeki hamil tarafından ibrazı durumunda, süresi içinde ibrazı gerçekleştirilen her bir çek yaprağı için, çekin karşılığının hiç olmaması durumunda, çekin bedeli iki bin otuz Türk Lirası ya da üzerinde olması halinde iki bin otuz Türk Lirası, çekin bedeli iki bin otuz Türk Lirasının altında olması halinde çekin bedelini ödeme yükümlülüğü altındadır. Çekin kısmen karşılığının olması durumunda banka, çekin bedelinin iki bin otuz Türk Lirası ya da altında olması halinde, çekin bedelini aşmamak şartıyla, kısmî olan karşılığını iki bin otuz Türk Lirasına tamamlayacak olan miktarı, çekin bedeli iki bin otuz Türk Lirasının üzerindeyse, çekin bedelini aşmamak şartıyla kısmî olan karşılığına ek olarak iki bin otuz Türk Lirasını, ödeme yükümlülüğü altına girecektir. Bu durum, çekle işleyen hesabın sahibi ve muhatap arasında, çek defterinin teslim edilmesi esnasında yapılan dönülemeyecek vasıfta gayri nakdî bir kredi sözleşmesi hükmünde kabul edilmektedir (ÇekK m. 3/3)⁴²³.

Çekin kısmen karşılığının bulunması durumunda, hamil kısmi karşılığı kabul ederse, çekin arkasına ibraz tarihi, bankanın kanuni yükümlülüğü düşüldükten sonraki çekin karşılıksız kalacak meblağı ve kısmen karşılığının ödenmiş olduğu yazılarak çek hamiline çek fotokopisi verilecektir (ÇekK m. 3/6). Hamil kısmi karşılığı kabul etmezse, bu durum çekin arka yüzüne yazılarak çek hamile iade edilecektir. Bu durum muhatap bankanın kısmi karşılığı ödemesine ilişkin sorumluluğunda herhangi bir değişiklik oluşturmayacaktır. Bu sebeple, muhatap bankanın düzenleyenin kısmi karşılık üzerinde tasarrufuna engel olmak maksadı ile kısmi karşılığı blokeli bir hesaba alması yerinde olacaktır⁴²⁴. Bize göre, bu durumda da muhatap bankanın, çekin bedelinin iki bin otuz Türk Lirası ya da altında olması halinde, çekin bedelini aşmamak şartıyla, kısmî olan karşılığını iki bin otuz Türk Lirasına tamamlayacak olan miktarı, çekin bedeli iki bin otuz Türk Lirasının üzerindeyse, çekin bedelini aşmamak şartıyla kısmî olan karşılığına ek olarak iki bin otuz Türk Lirasını, ödeme yükümlülüğü devam etmelidir. Zira bu durum, ÇekK'nın 3. maddesinin 3. fıkrası uyarınca, çekle işleyen hesabın sahibi ve muhatap arasında, çek defterinin teslim edilmesi esnasında

⁴²³ Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. 2.4.2. Garantili Çek ve Çek Kartı başlığı.

⁴²⁴ Reisoğlu (2011), s. 239-240.

yapılan dönülemeyecek vasıfta gayri nakdî bir kredi sözleşmesi hükmünde kabul edilmiştir (ÇekK m. 3/3).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇEKİN ÖDENMEMESİ

1. KARŞILIKSIZ ÇEKLER

1.1. Çeklerde “Karşılıksızdır” İşlemine Sebebiyet Verme Sorunu

1.1.1. Karşılıksız Çek Kavramı

Çek düzenleyen kimse, lehtara karşı muhatap banka nezdinde çekle işleyen hesapta karşılığın bulunduğu ve çekin muhataba ibrazı durumunda ödemenin gerçekleşeceği taahhüdü altına girmektedir⁴²⁵. Karşılık kavramı, yukarıda belirtildiği gibi⁴²⁶, çekle işleyen hesapta çek bedelini ödemeye yetecek kadar paranın hesapta bulunduğunu ifade etmektedir⁴²⁷. Söz konusu karşılık çek hesabında nakit para olarak bulundurulabileceği gibi kredi ya da virman talimatının mevcudiyeti de yeterlidir⁴²⁸. Karşılığın bulunmaması yalnızca çekin kısmen yahut tamamen ödenmemesine yol açmaktadır. Bu halde çek yine geçerliliğini koruyacaktır⁴²⁹.

Karşılıksız çekin varlığından söz edebilmek için öncelikle yukarıda incelediğimiz çekin ödenmesi için gerekli tüm koşulların gerçekleşmiş olması gerekmektedir⁴³⁰. Başka bir anlatımla TTK’nın 780. maddesinde sayılan zorunlu unsurları haiz bir çek olmalı, bu çekin ibraz süresi içerisinde ibrazı gerçekleşmeli ve ibraz anında çek hesabında kısmen ya da tamamen karşılığı bulunmamalıdır. Son olarak da, muhatap banka tarafından çekin karşılığının bulunmadığı durumunun üzerine yazılması gerekmektedir. Çekin karşılıksız kalan kısmının çok cüz’i olması sonucu değiştirmeyecek, yine karşılıksız çekten söz edilebilecektir⁴³¹.

1.1.2. Karşılıksız Çeklere İlişkin Düzenlemelerin Ticari Yaşam Üzerindeki Etkileri

Çekin piyasada arz ettiği önem, hem alacaklıların hem de borçluların haklarını gözetme gereği ve ticari yaşamın aksamasına engel olma amacı ile karşılıksız çeklerin yaptırımları hukuki ve ticari hayatı meşgul eden önemli bir mesele haline gelmiştir.

⁴²⁵ **Kayar**, s. 698.

⁴²⁶ Bkz. yuk. 4.2. Karşılık başlığı.

⁴²⁷ **Başbüyük, İsa** (2012) ‘Karşılıksız Çekte Hapis Cezasının Kaldırılması Üzerine Bir Değerlendirme’ Ankara Barosu Dergisi, S: 2, s. 310.

⁴²⁸ **Kayihan / Yasan**, s. 94.

⁴²⁹ **Can** (2015), s. 171.

⁴³⁰ Bkz. yuk. 3.1. Türk Ticaret Kanunu’na Göre Çekin Şekli Unsurları başlığı.

⁴³¹ **Öztan** (2019), s. 295-296.

Karşılıksız çeklerin hukuki yaptırımları Türk Ticaret Kanunu'nda düzenleme alanı bulmuş olup cezai ve/veya idari yaptırımları ise zamana göre farklı düzenlemelere tabi olmuş, mevzuatta bu hususta çeşitli değişiklikler yapılmış⁴³², ülke ve dünya genelinde karşılıksız çeklere ilişkin düzenlemelerde farklılıklar gözlemlenmiştir⁴³³.

Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezi istatistiklerine⁴³⁴ göre 2009 senesinden 2012 senesine dek geçen süre içerisinde, karşılıksızdır işlemine tabi tutulan çek sayısında azalış görülmekle beraber 2012 senesinde bu sayıda ani bir artış gözlemlenmektedir. 2012 ile 2016 seneleri arasında işbu çeklerin sayısında dalgalanmalar gözlemlenmiş, 2016 ile 2019 seneleri arasında ise karşılıksızdır işlemi gerçekleştirilen çek sayısında dalgalanmalar gözlemlenmekle birlikte genel olarak azalma meydana gelmiştir. Özellikle 2016 senesi ile 2017 senesi arasında karşılıksız çek sayısında bariz bir azalma söz konusudur. Risk Merkezi istatistikleri incelendiğinde, 2016 senesinde ülkemizde karşılıksızdır işlemi yapılan çek sayısı 778,515 olarak, 2017 senesinde 435,491 olarak, 2018 senesinde 589,234 olarak, 2019 senesinde ise 542,306 olarak gözlemlenmiştir. 6273 sayılı Çek Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair

⁴³² Albayrak, Hakan / Bozdağ, Ahmet (2018) 'Karşılıksızdır İşlemi Yapılmasına Sebebiyet Verme Suçunun İcra Ceza Mahkemesinde Yapılacak Olan Yargılaması Hakkında Bir İnceleme' Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S: 39, Y: 9, s. 244.

⁴³³ Alman hukukunda çekle işlenen dolandırıcılık fiilleri, dolandırıcılık hükümleri çerçevesinde cezai yaptırıma bağlanmıştır. Söz konusu suçun oluşabilmesi için taksirli hareket yeterli değildir. Suçun oluşabilmesi için en azından olası kastın varlığı aranmaktadır. Suçun unsurlarının oluşmaması durumunda ise karşılıksız çek düzenlenmesi nedeniyle cezai müeyyide uygulanmayacak, bu husus medeni hukuk hükümleri çerçevesinde değerlendirilebilecektir (Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. **Soyer Güleç**, s. 169, 171). Hollanda hukukundaki durum da büyük ölçüde Alman hukukuna benzemekte olup bu ülkede de karşılıksız çek düzenlenmesine ilişkin özel hükümler ihdas edilmemiştir. Garanti edilmiş çekler hakkında herhangi bir hüküm uygulanamamakta iken, garanti edilmemiş çekler hakkında koşulları varsa dolandırıcılık hükümleri uygulanabilecektir (Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. **Dönmezer, Sulhi** (1977) 'Karşılıksız Çek', İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası, Amme Hukuku II, s. 303-324 <<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/96238>> s.e.t. 18.07.2019). Fransa'da karşılıksız çek düzenleme fiili özel hükümlere göre cezalandırılmakta olup, söz konusu suç, düzenlenen çekin karşılığının bulunmaması durumunda oluşmaktaydı. Fransız mevzuatında çek lehtarlarının en etkin biçimde korunabilmesi için çok sayıda değişiklik yapılmış, 1976 yılında çek defteri verilmesi oldukça sıkı düzenlemelere tabi tutulmuş, kendilerine çek defteri verilmesi yasak olan kişilere çek defteri veren bankaların sorumluluğu gündeme gelmiştir (Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. **Dönmezer**, s. 307-308). Karşılıksız çek düzenleme suçu 30 Aralık 1991 tarihli Kanun'la birlikte kaldırılarak özgürlüğü kısıtlayıcı ceza yerine çek meblağı ve ödeme engellerine göre değişen maddi cezalar ihdas edilmiştir (Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. **Helvacı, Mehmet** (2009) 'Çek Kanunu Tasarısı'nın Genel Olarak Değerlendirilmesi' Batider, C: XXV, S: 4, s. 234). İsviçre'de ise eylemin dolandırıcılık suçunun tüm unsurlarını taşıması ya da en azından suçun unsurlarının bazı durumlarda ispat edilememesi ihtimaline binaen özel suç türleri ihdas edilmiştir. Bununla birlikte çek hamilinin çek tutarının %5'i oranında tazminat hakkı bulunmaktadır (Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. **Soyer Güleç**, s. 169-170). Anglosakson hukuk sistemini benimseyen ülkelerde, karşılıksız çek düzenlenmesi hırsızlık hakkındaki kanun maddelerine göre cezalandırılabilir (Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. **Dönmezer**, s. 311). Ancak esasen Anglosakson hukuk sistemine tabi olan ABD yasalarına göre karşılıksız çek düzenleme fiilinin suç teşkil edebilmesi için dolandırıcılık kastı aranmıştır. Colorado eyaletinde ise, karşılıksız çek düzenleme fiili kabahat niteliğinde sayılmıştır (Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. **Soyer Güleç**, s. 170).

⁴³⁴ <[https://www.riskmerkezi.org/Content/Upload/istatistikraporlar/ekler/2209/Bankalara Ibraz Edilen ve Karşılıksız İşlemi Yapılan Çek Bilgileri - Subat 2020.pdf](https://www.riskmerkezi.org/Content/Upload/istatistikraporlar/ekler/2209/Bankalara%20Ibraz%20Edilen%20ve%20Karşılıksız%20İşlemi%20Yapılan%20Cek%20Bilgileri%20-%20Subat%202020.pdf)>, s.e.t. 25.03.2020.

Kanun⁴³⁵, 2012 yılında yürürlüğe girdiğinde çeklerde karşılıksızdır işlemine sebebiyet verilmesi fiilinin kabahat olarak düzenlenmesi neticesinde bu dönemde karşılıksız çek sayısında artış gözlemlenmiştir (6723 sayılı Kanun m. 3/1; ÇekK m. 5/1). 6728 sayılı Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un⁴³⁶ yürürlük kazanmasıyla anılan fiil yeniden suç haline getirilmiş ve karşılıksız çek sayısında azalma meydana gelmiştir (6728 sayılı Kanun m. 63/1; ÇekK m. 5/1). Dolayısıyla yasal mevzuatta meydana gelen değişiklikler de, ticari yaşama ve piyasadaki karşılıksız çek sayısına etki etmektedir. Ancak istatistiklerde meydana gelen dalgalanmaların tek nedeninin mevzuattaki değişiklikler olmadığı kuşkusuzdur. Ülke ve dünya genelindeki ekonomik gelişme ve değişimler, teknolojinin gelişmesi vb faktörler de istatistikleri etkileyebilmektedir.

1.2. Karşılıksız Çeklere İlişkin Yasal Düzenlemeler

1.2.1. 471 Sayılı TBMM Yorum Kararı

3167 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun'un kabulünden önce, Türk hukukunda karşılıksız çek düzenlenmesini cezalandıran bir hüküm bulunmamaktaydı. Türkiye Büyük Millet Meclisi 1929 yılında, 471 sayılı yorum kararında, karşılıksız çek düzenleme fiilini dolandırıcılık suçu kapsamında değerlendirmişti. Dolayısıyla TBMM'nin 1929 tarihli yorum kararından, 3167 sayılı Kanun'un kabulüne kadar karşılıksız çek düzenleme fiili dolandırıcılık suçunu düzenleyen 765 sayılı TCK'nın⁴³⁷ 503. maddesi ile cezalandırılmaktaydı⁴³⁸. Dolayısıyla suçun oluşması ve işbu suçtan cezaya hükmedilebilmesi için, somut olayda dolandırıcılık suçunun kanuni unsurlarının gerçekleşmiş olması aranmaktaydı. Buna göre karşılıksız çek düzenleyen kişiler bilerek ve isteyerek, karşılıksız çeki verdiği kişinin "hulus ve saffetinden faydalanarak, aldatıcı vasıfta hile ve sanialarla, o kimseye yahut bir başkasına zarar verecek şekilde ve kendisi yahut bir başkası yararına haksız menfaat temin" etmek suretiyle eylemi gerçekleştirmeliydi. Aksi halde söz konusu fiil suç teşkil etmeyecekti. Bu durum karşılıksız çek düzenleyenlerin bir kısmının cezalandırılmamasına ve toplumda çeke duyulan güvenin sarsılmasına sebep olmuştu⁴³⁹. Bu dönemde karşılıksız çek düzenlenmesi nedeniyle cezaya

⁴³⁵ RG. tarih 03.02.2012, S. 28193..

⁴³⁶ RG. tarih 09.08.2016, S. 29796.

⁴³⁷ RG. tarih 13.3.1926, S. 320.

⁴³⁸ Şener, Oruç Hami (1988) 'Eksik Unsurlu Karşılıksız Çek Keşidesi Eylemini, 3167 Sayılı Çek Kanununun 16. Maddesi İle Cezalandırmak Mümkün Müdür?' Ankara Barosu Dergisi, S: 2, s. 240.

⁴³⁹ Uyar, Talih (1987) 'Karşılıksız Çek Çekmek (Keşide Etmek) Suçu' Ankara Barosu Dergisi, S: 5-6, s. 671-672 [Anılış: Uyar, (1987)].

hükmedilebilmesi için somut olayda dolandırıcılık suçunun unsurlarının gerçekleşmesi gerekmektedir. Çeki düzenleyenle birlikte bilerek ve isteyerek ciro eden kişiler de anılan suçtan cezalandırılmıştı⁴⁴⁰. Yine bu durumda da çeki ciro eden kişinin dolandırıcılık kastı ile hareket etmesi koşulu aranmaktaydı. Kast unsuru bulunmaksızın karşılıksız çek düzenlenmesi veya kullanılması yolu ile bir başkasına zarar verilmiş ve haksız menfaat temin edilmiş olsa dahi dolandırıcılık suçu oluşmayacaktı⁴⁴¹. Bununla birlikte, mağdura karşı kullanılan hilenin aldatıcı nitelikte olması gerekmekte olup bu hususun tespiti hâkime aitti⁴⁴².

TBMM'nin 1929 tarihli yorum kararı cezai sorumluluğa ilişkin olup karşılıksız çek düzenlemekten doğan hukuki sorumluluk eTTK'nın 695. maddesinin 3. fıkrasında düzenlenmişti. Buna göre, düzenleyen, çekin tamamen karşılıksız çıkması durumunda hem çek bedelinin karşılanmayan kısmının %5'ini ödemekle hem de çek hamilinin bu nedenle uğramış olduğu zararları da gidermekle yükümlüydü. Çek bedelinin karşılanmayan kısmının %5'inin ödenebilmesi için kusur ya da zarar şartı aranmadığından doktrinde ödenmesi gereken bu bedel “medeni ceza” olarak nitelendirilmekteydi. Bununla birlikte karşılıksız çek düzenlenmesi nedeniyle daha fazla zararın meydana gelmesi durumunda düzenleyen bu zararı da gidermekle yükümlü tutulmuştu⁴⁴³.

1.2.2. 3167 Sayılı Kanun Dönemi

1.2.2.1. 3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun

Toplumda çeke duyulan güveni artırmak, çek kullanımını yaygınlaştırmak, çek hamillerinin korunmasını sağlamak maksadı ile 19.03.1985 tarihinde 3167 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun (eÇekK) kabul edilmişti. Anılan kanunla karşılıksız çekin düzenlenilmesi fiili bağımsız bir suç olarak ihdas

⁴⁴⁰ **Karakaya, Selahattin** (1986) En Son Değişikliklerle Karşılıksız Çek ve Uygulaması, 1. Basım, Ankara, Hukukçular Birliği Vakfı, s. 61.

⁴⁴¹ **Domanıç, Hayri** (1983) Karşılıksız Çek, 1. Basım, İstanbul, Arpaz Matbaacılık, s. 67 [Anılış: Domanıç, (1983)].

⁴⁴² **Baydar, Zeki** (1981) ‘Yargıtay Kararları Işığında Karşılıksız Çek İle Dolandırıcılık Suçu ve Bu Suçun Tekemmül Anı İle İlgili Bazı Tahlil, Tenkit ve Düşünceler’ Ankara Barosu Dergisi, S: 4, s. 661.

⁴⁴³ **Atalan, Haluk** (1983) ‘Güncel Bir Sorun: Karşılıksız Çek’ Ankara Barosu Dergisi’, S: 1, s. 34.

edilmiş ve hapis cezası yaptırımına tabi tutulmuştu. Bu durum topluma çeke duyulan itimadin artmasını ve çek kullanımının yaygınlaşmasını sağlamıştı⁴⁴⁴.

eÇekK'nın 16. maddesiyle, ibraz süresi içerisinde veya çekteki düzenleme tarihinden önce, çekin muhataba ibraz edilmesi durumunda, kısmen veya tamamen ödenmeyen çeki düzenleyenlerin bir yıldan beş yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılacağı düzenlenmişti. Bununla birlikte, işlenilen suçun mahiyeti gözetilerek bir yıldan beş yıla kadar çek hesabı açma ve çek düzenlemeden yasaklanma kararı verilecekti. Suçun oluşumu açısından objektif sorumluluk esası benimsenmiş olup failin kastı ya da taksiri aranmamaktaydı⁴⁴⁵.

eÇekK'nın 16. maddesinde düzenleme alanı bulan bu suç, süresi içinde ibraz edilen bir çekin karşılığının bulunmamasının tespiti halinde oluşan şekli bir suçtu⁴⁴⁶. Başka bir anlatımla yalnızca karşılıksız çek düzenlemeyi cezalandıran özel bir suç türüydü⁴⁴⁷. Dolayısıyla bu suç nedeniyle cezaya hükmedilebilmesi için herhangi bir neticenin meydana gelmesi aranmamaktaydı⁴⁴⁸. Suçun oluşabilmesi için, çekin muhatap bankaya ibrazı gerçekleştirildiğinde kısmen ya da tamamen karşılığı bulunmamalıydı. Ancak ihtiyati tedbir, ihtiyati haciz, ödeme yasağı bulunması gibi durumlarda bu hükümlerin uygulanması söz konusu değildi⁴⁴⁹.

Doktrinde çekin zorunlu unsurlarını haiz olmadığından çek vasfı taşımayan bir belgeyi eÇekK'nın 16. maddesi gereğince cezalandırmanın, ceza hukukunu keyfileştireceği öne sürülmüştü⁴⁵⁰. Nitekim Yargıtay 1986 tarihli bir içtihadında, eTTK'nın 692 ile 693. maddelerine göre zorunlu unsurları taşımadığından çek niteliği taşımayan bir belgenin düzenlenmesi nedeniyle eÇekK'nın 16. maddesine göre değil, TCK'da düzenlenen dolandırıcılık suçu hükümlerine göre ceza verilmesi gerektiğini hükme bağlamıştı⁴⁵¹.

Mahkemece verilen çek hesabı açma ve çek düzenlemeden yasaklama kararları Cumhuriyet savcıları tarafından Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'na bildirilecekti. Söz

⁴⁴⁴ **Ekşi, Dağlar** (2003) '4814 Sayılı Kanun İle Değişik 3167 Sayılı Çek Hamillerinin Korunması ve Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi Hakkında Kanun Açısından Karşılıksız Çek' H.Ü. İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C: 21, S: 2, s. 206.

⁴⁴⁵ **Soyer Güleç**, s. 128.

⁴⁴⁶ **Kendigelen, Abuzer** (2006), Çek Hukuku, 3. Baskı, İstanbul, Arıkan, s. 311 [Anılış: Kendigelen, (2006)].

⁴⁴⁷ **Şener**, s. 242.

⁴⁴⁸ **Şener**, s. 242.

⁴⁴⁹ **Ertekin, Erol / Karataş, İzzet** (1998) Uygulamada Ticari Senetler Poliçe-Bono-Çek, 3. Basım, Ankara, Turhan Kitabevi, s. 249.

⁴⁵⁰ **Selçuk**, s. 1470.

⁴⁵¹ Yargıtay 7. Ceza Dairesi, E: 1986/1400, K:1986/5309, T: 29.04.1986 (**Şener**, s. 242-243).

konusu yasaklama kararlarının fer'i ceza ya da güvenlik tedbiri olup olmadığı tartışılmakta olup bu hususta kanunda açık bir hüküm bulunmamaktaydı. Uygulamada yasaklama kararlarının tecil edildiği, bu kararlarda takdiri indirim yapıldığı görülmekteydi⁴⁵².

1.2.2.2. 3863 Sayılı 3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Hamillerin Korunması Hakkında Kanunun 16. Maddesinin Değiştirilmesine Dair Kanun

eÇekK'nın 16. maddesine göre, karşılıksız çek düzenleme suçundan dolayı cezaya hükmedilebilmesi için failin kast ya da taksirinin aranmaması, dolayısıyla suçun objektif sorumluluk esasına tabi olması uzun süre tartışılmış, ceza hukukunda “borç için borçlunun hapsi” sistemine geri dönüldüğünden bahisle ceza hukukunun ilkelerine aykırı bulunarak eleştiri konusu yapılmıştı. Zira anılan hüküm borcunu ödemeyen karşılıksız çek düzenleyeni, ödememe nedeni önemsenmeksizin cezalandırmaya olanak tanımaktaydı⁴⁵³.

Tüm bu tartışmalar sonunda 14.01.1993 tarihli 3863 sayılı Kanun ile eÇekK'da değişikliğe gidilmişti. Buna göre söz konusu Kanun'un 16. maddesinin 2. fıkrası aşağıdaki gibi düzenlenmişti:

“Bu fiillerden dolayı takibat yapılması çek hamilinin şikâyetine bağlıdır. Şikâyet süresi çekin bankaya ibraz tarihinde başlar. Şikâyetten vazgeçmekle, kamu davasının ve cezanın ortadan kaldırılmasına karar verileceği gibi, keşidecinin çek bedelinin karşılıksız kalan kısmını %10 tazminatı ve gecikme faizi ile birlikte muhatap bankaya veya herhangi bir şubesine yatırmış bulunması halinde de, vazgeçme şartı aranmaksızın, kamu davasının ve cezanın ortadan kaldırılmasına karar verilir. Fiili işleyen 8 inci maddeye göre düzeltme hakkını kullanmak suretiyle hamilin zararını karşılamış olması veya düzeltme hakkı yoksa anılan maddede belirtilen süre içinde belirtilen süre içinde çek bedelinin karşılıksız kalan kısmını %10 tazminatı ve gecikme faizi ile birlikte muhatap bankaya veya herhangi bir şubesine yatırmış bulunması halinde, şikâyet hakkı doğmaz.”

Söz konusu değişiklikle mahkûmiyet hükmü verildikten sonra, kesinleşme gerçekleşsin ya da gerçekleşmesin şikâyetten vazgeçme ya da çek bedeliyle tazminat ve gecikme faizinin ödenmesi durumunda kamu davası ile ceza ortadan kalkacaktı⁴⁵⁴. Yapılan değişikliğin suçun failleri açısından kısmi bir yumuşatma getirdiği kabul edilmekle birlikte,

⁴⁵² Eroğlu, s. 24-25.

⁴⁵³ Soyer Sesim, s. 128.

⁴⁵⁴ Başman, Murat (1993) ‘3167 Sayılı Çek Yasasında 3863 Sayılı Yasa İle Yapılan Değişiklik ve Bir Yargıtay Kararı’ Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S: 3-4, s. 358.

düzenlemenin bu husustaki eleştirileri karşılamaktan uzak kaldığı ve suçun yaptırımını olan hapis cezasının Anayasa ile uluslararası anlaşmalara aykırı olduğu yönünde eleştiriler gün geçtikçe artmaya devam etmekteydi⁴⁵⁵.

1.2.2.3. 4814 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun'da Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun

4814 sayılı Kanun'un 14. maddesiyle eÇekK'nın 16. maddesinde tekrar değişiklik yapılmıştı. Buna göre anılan madde aşağıdaki gibi düzenlenmişti:

“Yeterli karşılığı bulunmadığından kısmen dahi ödenmemiş olan çeki düzenleyen çek hesabı sahipleri ya da yetkili temsilciler, yasaların ayrıca suç olarak kabul ettiği durumlar saklı kalmak kaydıyla, çekin bedeli kadar ağır para cezasıyla cezalandırılacak olup verilecek olan para cezası seksen milyardan fazla olamayacaktır. Söz konusu suçun tekrerrür halinde işlenmesi durumunda ise, mükerrir olanlara bir yıldan beş yıla dek hapis cezası yaptırımını uygulanacaktır. Ek olarak mahkemece suçun niteliği nazara alınarak bir yıldan üç yıla dek hesap sahiplerine ve yetkili temsilcilere çek hesabı açma yasağı uygulanmasına karar verilecektir” (4814 sayılı Kanun m. 14).

4814 sayılı Kanun içtimai yönden iki önemli değişiklik getirmişti. İlk olarak Kanun'un 16. maddesine “...kanunların ayrıca suç saydığı haller saklı kalmak üzere” ibaresi eklenmişti. Buna göre karşılıksız çek düzenleme eylemi aynı zamanda dolandırıcılık, güveni kötüye kullanma, yağma, belgede sahtecilik vb bir başka suçun unsurlarını da içeriyorsa, fail hakkında bu suçlardan dolayı ayrıca cezaya hükmedilecekti⁴⁵⁶. Kanun'la içtima yönünden getirilen ikinci farklılık ise, karşılıksız çıkan her bir çek yaprağının ayrı suç mu sayılacağı yoksa müteselsil suç hükümlerinin mi uygulanacağı hususunda getirilen düzenlemeydi. Anılan Kanun'un 16. maddesinin son fıkrası uyarınca kısmen veya tamamen karşılığı olmayan her bir çek yaprağı ayrı bir suç teşkil edecekti⁴⁵⁷.

4814 sayılı Kanun'un Genel Gerekçesi'ne göre:

“Çağdaş ceza hukukunda, ekonomik ilişkilerin gelişmesi ve çeşitlenmesi sonucu bu ilişkilerden doğan ve netice itibarıyla cezaî müeyyideyi gerektiren eylemlere hürriyeti

⁴⁵⁵ Yıldırım, Zeki / Çetintürk, Ekrem (2012) ‘İbraz Edilen Çekle İlgili Olarak Karşılıksızdır İşlemi Yapılması Halinde Nasıl Bir Yaptırım Uygulanması Gerektiği Sorunu’ TBB Dergisi, S: 103, s. 35.

⁴⁵⁶ Nuhoglu, Ayşe ‘4814 Sayılı Kanunla Değişik Karşılıksız Çek Keşidesi Suçu’ : Centel, Tankut (Editör) (2004) Prof. Dr. Aydın Arbay’a Armağan, 1. Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık, s. 262-263.

⁴⁵⁷ Ay / Çakıcı, s. 61.

bağlayıcı cezanın başvurulacak en son çare olarak öngörülmesi, ‘ekonomik suça ekonomik ceza’ ilkesinin doğmasına yol açmıştır. Bu gelişme nedeniyle karşılıksız çek keşide etmek suçunu ilk defa işleyenlere hürriyeti bağlayıcı ceza yerine çek bedeli tutarı kadar ağır para cezası verilmesi, ancak çekte olan güvenin zaafa uğratılmaması ve cezada etkinliğin artırılması bakımından, bu suçtan mükerrirler hakkında hapis cezası verilmesi uygun görülmüştür⁴⁵⁸.”

Kanun tasarısının Genel Gerekçesi’nden de anlaşılacağı üzere, suçun cezasının kural olarak adli para cezası olmasının nedeni “ekonomik suça ekonomik ceza” prensibiydi. Ancak öğretide bu maksatla adli para cezasına hükmedildikten sonra, para borcunu ödemeyenler hakkında özgürlüğü kısıtlayıcı cezaya hükmedilmesi kanundan beklenen amaca uygun olmadığı gerekçesi ile eleştirilmişti⁴⁵⁹.

03.10.2001 tarihinde Anayasa’nın 38. maddesine göre, “hiç kimse yalnızca sözleşmeden doğan bir yükümlülüğünü yerine getirmemiş olmasından dolayı özgürlüğünden alıkonamaz” (Anayasa m. 38/8). Bununla birlikte Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 4 No’lu Ek Protokol’ünün 1. maddesine göre, “hiç kimse, yalnızca akdi ilişkiden doğan bir yükümlülüğü yerine getirememiş olmasından dolayı özgürlüğünden yoksun bırakılamaz.” Yine “Kişisel ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi’nin 11. maddesi uyarınca, “hiç kimse sırf sözleşmeden doğan yükümlülüklerini yerine getiremediği gerekçesiyle hapsedilemez.”⁴⁶⁰

Anayasa’nın 38. maddesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 4 No’lu Ek Protokol’ünün 1. maddesi ile Kişisel ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi’nin 11. maddesi çekten doğan sorumluluk hakkında uygulanıp uygulanmayacağı hususu tartışılabilir olup öğretide -6273 sayılı Kanun döneminde de ifade edileceği üzere- çekin bir kambiyo senedi olduğu, dolayısıyla bir sözleşme olmadığı, bu nedenle de çekten doğan sorumluluğun Anayasa’nın 38. maddesine aykırı olarak sözleşmeden doğan bir yükümlülüğün ihlali olarak nitelendirilemeyeceği öne sürülmüştü⁴⁶¹. Nitekim Anayasa Mahkemesi de

⁴⁵⁸ < <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss58m.htm> >, s.e.t. 15.07.2019.

⁴⁵⁹ **Hacıoğlu, Caner** (2003) ‘Son Yasal Değişiklikler Çerçevesinde Karşılıksız Çek Keşide Etme Suçu Üzerine Bir İnceleme’ Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 7, S: 1-2, s. 158-159.

⁴⁶⁰ **Ağar, Serkan / Sandal, Evrim** (2010) Karşılıksız Çek Suçu ve Uygulaması, 1. Basım, Ankara, Yaklaşım Yayıncılık, s. 108-109.

⁴⁶¹ **Dirikkan, Hanife** (2002) ‘Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı Eleştirisi’ Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 4, S: 1, s. 4.

karşılıksız çek düzenleme suçunun hapis cezasıyla cezalandırılmasının Anayasa'nın 38. maddesine aykırı olmadığı kanaatindeydi⁴⁶². Söz konusu karara göre:

“...Türk Ticaret Kanunu'nda kambyo senetleri arasında düzenlenen çek, temel ilişkide bir sözleşmenin bulunup bulunmamasından bağımsız olarak, kambyo hukukuna özgü borç doğuran özel bir havaledir. Hatır senetlerinde olduğu gibi, taraflar arasında herhangi bir sözleşme ilişkisinin bulunmadığı veya temelde yer alan sözleşmenin geçersiz olduğu durumlarda çek, başlı başına borç kaynağı biçiminde ortaya çıkabilmektedir. Ayrıca, haksız fiil veya sebepsiz zenginleşmeden kaynaklanan bir borç için dahi çek keşide edilebilmektedir. Çeki elinde bulunduran hamil, keşideci ile lehdar arasındaki temel ilişkiden kaynaklanan bir alacağı değil, doğrudan doğruya çekten doğan bir hakkı iktisap etmektedir. O halde, çek ilişkisi bizzat sözleşme olmadığı gibi, çekin temelinde her zaman bir sözleşme bulunması da zorunlu değildir. Temelde bir sözleşme ilişkisinin bulunduğu durumlarda ise, çekte bu ilişkiden bağımsız ve sözleşme olarak nitelendirilemeyecek bir kambyo taahhüdü söz konusudur. Borçlu, temel ilişki ne olursa olsun borcunu ödemek için çek kullandığında, asıl borç ilişkisi dışında kambyo ilişkisi doğmaktadır.

İtiraz konusu kuralın, Anayasa'nın 38. maddesinin sekizinci fıkrası kapsamında değerlendirilebilmesi için ilişkinin yalnızca sözleşmeden doğması ve borcun yerine getirilememesi gerekmektedir. Oysa çek temelde sözleşmeden bağımsız olarak kambyo hukukuna özgü borç doğuran özel bir havaledir.”

Bizim de katıldığımız görüşe göre, bir kambyo senedi olan çek, temelde bir sözleşmenin var olup olmadığına bakılmaksızın kambyo hukukuna dayalı borç doğuran özel bir havale vasfındadır. Temel ilişkideki sözleşmenin geçerli olmaması durumunda ya da taraflar arasında herhangi bir sözleşme ilişkisi bulunmayan hallerde çekler tek başına ve bağımsız bir borç kaynağı olarak ortaya çıkabilmektedir. Bununla birlikte, haksız eylemden ya da sebepsiz zenginleşmeden doğan borçlarda dahi çek düzenlenebilmektedir. Temeldeki ilişkinin sözleşme, haksız eylem veya sebepsiz zenginleşme olup olmadığı önem arz

⁴⁶²Anayasa Mahkemesi, E: 2002/165, K: 2002/195, T: 11.12.2002 (<<http://kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/48ab66a6-e73b-4d28-b3f1-f29d4a0a2e7e?excludeGerekce=True&wordsOnly=False>>, s.e.t. 15.07.2019).

etmeksizin, çek düzenlendiğinde bağımsız bir kambiyo taahhüdü doğmaktadır⁴⁶³. Sonuç olarak çek ilişkisi bir sözleşme ilişkisi olmadığından karşılıksız çek için kanunda ihdas edilen düzenlemelerin Anayasa ile uluslararası sözleşmelere aykırı olmadığı kanaatindeyiz. Bununla beraber, AIHS Ek 4 Numaralı Protokol'ün 1. maddesiyle Anayasa'nın 38. maddesinde sözleşmeden kaynaklanan bir yükümlülüğün yerine getirilmemesinden değil yerine getirilememesinden söz edilmektedir. Dolayısıyla her iki metinde de zorunluluk haline münhasır olarak özgürlüğü bağlayıcı ceza yasağı düzenlenmiştir⁴⁶⁴.

Karşılıksız çek düzenleme suçundan söz edebilmek için kanuni şekil şartlarını taşıyan bir çekin varlığı aranmaktaydı⁴⁶⁵. 4814 sayılı Yasa ile gelen önemli bir değişikliğe göre, geçerli bir çekin varlığından söz edilebilmesi için çekin vergi kimlik numarasını da barındırması gerekmektedir. Buna göre 4814 sayılı Kanun'un 2. maddesiyle değiştirilen 3167 sayılı Kanun'un 3. maddesinin 2. fıkrası aşağıdaki şekilde düzenlenmişti:

“Çek defterlerinin her yaprağına, çek hesabının bulunduğu şubenin adı, hesap numarası ve hesap sahibinin vergi kimlik numarası yazılır; ancak, hesap sahibinin vergi kimlik numarası hariç olmak üzere bunların yazılmamış olması veya bankalarca baskı şekline ilişkin esaslara aykırı davranılması çekin geçerliğini etkilemez.”

1.2.3. 5941 Sayılı Kanun Dönemi

1.2.3.1. 5941 Sayılı Çek Kanunu

eÇekK'nın karşılıksız çeklere ilişkin düzenlemeleri öğretide eleştirilmiş, zaman zaman Kanun'da değişiklikler yapılmış, Anayasa Mahkemesi'nin incelemesine konu olmuş, nihayetinde 4814 sayılı Kanun ile gelen düzenlemeler de eleştirilerin azalmasını sağlayamamıştı. Bununla birlikte 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe girmiş, yeni TCK'nın eÇekK ile gerek teorik gerek dogmatik açıdan ters düşmesi, çekin toplum itimadına mazhar bir kambiyo senedi olmasında kamusal fayda bulunması, suçu

⁴⁶³Anayasa Mahkemesi, E: 2002/165, K: 2002/195, T: 11.12.2002 (<<http://kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/48ab66a6-e73b-4d28-b3f1-f29d4a0a2e7e?excludeGereke=True&wordsOnly=False>>, s.e.t. 18.07.2019).

⁴⁶⁴Özgenç (2018), s. 105.

⁴⁶⁵Battal, s. 166.

önleyici tedbirlere yönelme ihtiyacı gibi gerekçelerle yeni bir kanun hazırlama çalışmalarına başlanmıştı⁴⁶⁶.

ÇekK kayıt dışı ekonominin denetim altına alınmasını hedeflemiş, bu nedenle çek defterlerinin içeriği, düzenlenmesi ve kullanımı yönünden detaylı düzenlemeler getirmiştir⁴⁶⁷. Öğretide Çek Kanunu Tasarısı, bir özel hukuk müessesesi olan çeki kanunlaştıran düzenlemenin ağırlıklı olarak kamu hukuku niteliğini haiz hükümler barındırması yönüyle eleştirilmiştir⁴⁶⁸.

ÇekK'nın "Ceza Sorumluluğu, Çek Düzenleme ve Çek Hesabı Açma Yasağı" başlığını taşıyan 5. maddesinin 1. fıkrası uyarınca, kanuni ibraz süresi içerisinde, çek ile ilgili olarak karşılıksızdır işlemine sebebiyet verilmesi durumunda, çek hamilinin şikâyeti halinde, her bir çeki ilişkin olarak bin beş yüz güne dek adli para cezasına hükmedilecektir. Mahkemece hükmolunacak adli para cezası, çekteki bedelin karşılıksız kısmından az olamayacaktır. Hâkim anılan adli para cezasına hükmederken gün para cezası ölçütlerini uygulayacaktır⁴⁶⁹. Bununla birlikte çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına karar verilecektir (ÇekK m. 5/1). Söz konusu suça ilişkin olarak "karşılıksızdır" işlemi yapılmasına sebebiyet vermek bir cezalandırılabilme koşulu olup çekle işleyen hesapta para bulundurulmasa dahi "karşılıksızdır" işlemi yapılmadığı sürece suçtan söz edilemeyecektir⁴⁷⁰.

5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un⁴⁷¹ 16. maddesinin 3. fıkrası uyarınca hükümlü, tebliğ edilen ödeme emriyle belirli süre içerisinde adli para cezasını ödemediği takdirde, Cumhuriyet savcısının talimatıyla ödenmemiş olan tutara karşılık gelecek gün miktarınca hapsedilecektir⁴⁷².

⁴⁶⁶ Narbay, Şafak (2010), s. 66.

⁴⁶⁷ Kırca, İsmail (2010a), s. 5.

⁴⁶⁸ Helvacı, s. 248.

⁴⁶⁹ Donay, Süheyl (2010) 'Yeni Çek Kanunu Hakkında Görüşler' Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, S: 67-68, s. 188.

⁴⁷⁰ Özbek, Veli Özer (2010) 'Karşılıksızdır İşlemi Yapılmasına Sebebiyet Verme Suçu (5941 Sayılı Çek Kanunu m.5/1-3) ve Çek Düzenleme ve Çek Hesabı Açma Yasağı (5941 Sayılı Çek Kanunu m.5/4-10)' Ceza Hukuku Dergisi, S: 14, Y: 5, s. 14.

⁴⁷¹ R.G. tarih 29.12.2004, S. 25685.

⁴⁷² Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un (CGTİHK) (R.G. tarih 28.06.2014, S. 29044) 106. maddesinin 3. fıkrası 18.06.2014 tarihinde değişikliğe uğramış olup bu başlık altında ÇekK'nın yürürlük kazandığı 20.12.2009 tarihinden 6273 sayılı Kanun'la yapılan değişikliğin yürürlüğe girdiği tarih olan 03.02.2012 tarihine kadar geçen süreç ele alındığından CGTİHK 106/3 hükmünün değişiklikten önceki hali esas alınmıştır.

18.06.2014 tarihinde CGTİHK 106. maddesinin 3. fıkrası aşağıdaki gibi değiştirilmiştir:

"Hükümlü, tebliğ olunan ödeme emri üzerine belli süre içinde adli para cezasını ödemezse, Cumhuriyet savcısının kararı ile ödenmeyen kısma karşılık gelen gün miktarı hapis cezasına çevrilerek, hükümlünün iki saat

Çek ile ilgili olarak “karşılıksızdır” işlemine sebebiyet verilmesi suçunun oluşabilmesi için TTK’da öngörülen zorunlu unsurları taşıyan bir çekin varlığı ve bu çekin ibraz süresinde muhatap bankaya ibrazı gerekli ve yeterlidir⁴⁷³.

Çek ile işleyen hesapta karşılığın bulunmaması ve “karşılıksızdır” işleminin yapılması durumunda söz konusu suç meydana gelecektir. “Karşılıksızdır” işleminin yapılmasında sonra hesapta karşılığın bulundurulması anılan suçun oluşmasını engellememektedir. Ancak bu durumda etkin pişmanlık hükümleri uygulanma kabiliyeti bulacaktır⁴⁷⁴.

Çek ile ilgili olarak “karşılıksızdır” işlemine sebebiyet verilmesi suçunun taksirle işlenip işlenemeyeceği hususu öğretilerde tartışmalıdır. Çek Kanunu Genel Gerekçesi ’ne göre:

“Söz konusu suçun oluşabilmesi için, çekin karşılığının, dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı olarak, yani en azından taksirle, ilgili çek hesabında bulundurulmaması gerekir. Anayasa’nın 38’inci maddesinin yedinci fıkrasında düzenlenen ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesi bağlamında güvence altına aldığı kusursuz ceza olmaz kuralının gereği olarak, söz konusu suç, objektif (kusursuz) sorumluluğu gerektiren bir suç olarak değil, en azından taksire dayalı kusurluluğu gerektiren bir suç olarak tanımlanmıştır. Bu itibarla, kişinin, elinde olmayan sebeplerle ortaya çıkan zorunluluk hali dolayısıyla, örneğin doğal afet, savaş, kaza geçirmesi gibi bir sebeple, çekin karşılığını ilgili hesapta zamanında bulunduramamış olması halinde, ceza sorumluluğu olmayacaktır.”⁴⁷⁵

Öğretilerde bir görüşe göre, kanunda yer alan “sebebiyet verme” ibaresi suçun taksirle işlenebileceği anlamı taşımayıp ihmali hareket anlamına gelmektedir. Buna göre anılan suç yalnızca kasten işlenebilen bir suçtur⁴⁷⁶. Bir başka görüşe göre, kanun metninin yukarıda yer verilen gerekçesinde kusurluluğu etkileyen nedenler ve suçun manevi unsurları birbirine karıştırılmış olup ceza hukukunda temel prensip suçun kasten işlenebilmesidir. Taksirli suçtan söz edilebilmesi için suçun taksirle işlenebileceği ibaresi kanunda açıkça yer almalıdır. Bu

çalışması karşılığı bir gün olmak üzere kamuya yararlı bir işte çalıştırılmasına karar verilir. Günlük çalışma süresi, en az iki saat ve en fazla sekiz saat olacak şekilde denetimli serbestlik müdürlüğüne belirlenir. Hükümlünün, hakkında hazırlanan programa ve denetimli serbestlik görevlilerinin bu kapsamdaki uyarı ve önerilerine uymaması hâlinde, çalıştığı günler hapis cezasından mahsup edilerek kalan kısmın tamamı açık ceza infaz kurumunda yerine getirilir.”

⁴⁷³ Malkoç, s. 69.

⁴⁷⁴ Arslan, Çetin (2011) ‘Karşılıksız Çek Suçunda Etkin Pişmanlık’ Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, C: 1, S: 5, s. 175.

⁴⁷⁵ <<https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss445.pdf>>, s.e.t. 25.09.2018.

⁴⁷⁶ Kayançipek, Murat (2012) ‘5941 Sayılı Çek Kanunu’na İlişkin Eleştiriler ve Değişiklik Önerileri (Uygulama ve Doktrin)’ Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, C: 1, S: 8, s. 276-277.

yüzden kanun metnine “kasten” ibaresinin eklenmesi gerekmektedir⁴⁷⁷. Bize göre de, TCK’nın 22. maddesinin 1. fıkrası da göz önünde bulundurulmakla, suçun taksirle işlenebileceği kanunda açıkça yer almadığından mezkûr suç sadece kasten işlenebilecek nitelikte bir suçtur.

1.2.3.2. 6273 Sayılı Çek Kanunu’nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun

6273 sayılı Kanun ile ÇekK’nda önemli bir değişiklik yapılmış olup çekle ilgili olarak karşılıksızdır işlemine sebebiyet verilmesi eylemi suç olmaktan çıkarılarak kabahat haline getirilmiştir⁴⁷⁸. Kabahate yönelik uygulanacak olan idari yaptırım ise çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağıdır. Söz konusu yasağın uygulanabilmesi için öncelikle geçerli bir çekin varlığı gerekmektedir. Çek ibraz süresi geçmeden ibraz edilmeli, hesapta kısmen ya da tamamen karşılığı olmamalı ve çek üzerinde “karşılıksızdır” işlemi yapılmalıdır. Daha sonra çek hamilinin talebiyle Cumhuriyet savcısının idari yaptırım kararı vermesi üzerine çek hesabı açma ve çek düzenleme yasağı kararı uygulama bulacaktır⁴⁷⁹. Dolayısıyla söz konusu değişiklikle karşılıksızdır işlemine sebebiyet vermiş olan kimse hakkında uygulanacak adli nitelikteki yaptırım, Cumhuriyet savcısı tarafından verilecek idari yaptırım kararına çevrilmiştir⁴⁸⁰.

6273 sayılı Kanun Tasarısı’nın Genel Gerekçesi ’ne göre, 6273 sayılı kanunla getirilen değişikliğin sebeplerinden biri, ceza hukukunun son çare olması prensibidir. Bununla birlikte, yaptırımlar haklı ve ölçülü olmalıdır. Toplumun barış ve güvenliğinin devamı açısından zaruri durumlarda ceza hukukuna başvurulmalıdır. Bu nedenle hukuki ya da idari sorumlulukla yetinilebilecek durumlarda cezai sorumluluk gündeme gelmemelidir. Ekonomik nitelikteki suçlara hapis cezasından ziyade ekonomik yaptırımlar uygulanmalıdır. Çekle ilgili olarak karşılıksızdır işlemine sebebiyet verme suçu için kanunda adlî para cezası uygulanacağı hükme bağlanmış olsa da, söz konusu cezanın ödenememesi durumunda adli para cezası hapis cezasına çevrilmek suretiyle infaz edilecektir. Bununla birlikte, zaten borcunu ödeyemeyen kişi hakkındaki cezanın hapis cezası olarak infaz edilmesi bu kişinin ticarî yaşantısının ciddi biçimde sarsılmasına yol açacak ve borçlarını ödeme olasılığını neredeyse ortadan

⁴⁷⁷ Özgenç, İzzet (2010) Çek Kanunu, 2. Baskı, Ankara, Seçkin, s. 72 [Anılış: Özgenç, (2010)].

⁴⁷⁸ Özgenç (2010), s. 67.

⁴⁷⁹ Kayar, s.701-702.

⁴⁸⁰ Özgenç (2012), s. 67.

kaldıracaktır. Diğer yandan karşılıksız çeklere ilişkin davalar yargının iş yükünü oldukça artırmakta olup makul sürede yargılanma prensibi ihlal edilmemelidir⁴⁸¹.

6273 sayılı Kanun'a ilişkin TBMM Adalet Komisyonu Raporu'na göre ise, -4814 sayılı Kanun döneminde de ifade edildiği gibi- Anayasa'nın 38. maddesinin 8. fıkrası, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Ek 4 No'lu Protokol'ün 1. maddesi ve Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Sözleşme'nin 11. maddesiyle sözleşmeden doğan borçlar için özgürlüğü kısıtlayıcı ceza verilemeyeceği hükme bağlanmıştır. Zira illetten mücerret bir kambiyo senedi olan çek, niteliği itibarıyla özel hukuka ilişkin bir borcu tecessüm ettirmekle birlikte, çekin karşılıksız kalması durumunda hapis cezası yaptırımına tabi tutulması Anayasa ve uluslararası anlaşmalara aykırıdır. Bununla birlikte, bono ve poliçe için özgürlüğü kısıtlayıcı cezalar öngörülmemişken çek için böyle bir ayrıcalık tanınması Rapor'a göre doğru bulunmamıştır⁴⁸².

6273 sayılı Kanun'un kabul edilmesinden önce çekle işleyen hesabın sahibinin tüzel kişiliğinin bulunması durumunda, tüzel kişinin mali sorumlusu olan gerçek kişiler cezai açıdan sorumlu olacaktı. 6273 sayılı Kanun'la fiilin suç olmaktan çıkarılması üzerine, işbu kabahat nedeniyle doğrudan tüzel kişi hakkında idari yaptırım kararı verilebilecekti⁴⁸³. Eylemin suç olmaktan çıkarılarak kabahat niteliğinde kabul edilmesinin bir diğer sonucu da etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmayacak olmasıydı. Bu durumda koşulları gerçekleşmişse çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının kaldırılması⁴⁸⁴ hükümleri uygulanacaktı⁴⁸⁵.

⁴⁸¹<<http://www.kgm.adalet.gov.tr/Tasariasamalari/Kanunlasan/2012Yili/Kanmetni/6273ss.pdf>>, s.e.t. 16.07.2019.

⁴⁸²<<http://www.kgm.adalet.gov.tr/Tasariasamalari/Kanunlasan/2012Yili/Kanmetni/6273ss.pdf>>, s.e.t. 16.07.2019.

⁴⁸³ **Demir, Şamil** (2013) '5941 sayılı Çek Kanunu'nda Düzenlenen İdari ve Cezai Yaptırımlar' Ankara Barosu Dergisi, S: 1, s. 232.

⁴⁸⁴ 6273 sayılı Kanun'la, ÇekK'nın 6. maddesi aşağıdaki gibi değiştirilmiştir:

"Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının kaldırılması

MADDE 6 – (1) Karşılıksız kalan çek bedelinin, çekin üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanunî ibraz tarihinden itibaren işleyecek 3095 sayılı Kanuna göre ticarî işlerde temerrüt faiz oranı üzerinden hesaplanacak faizi ile birlikte tamamen ödenmesi hâlinde, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı Cumhuriyet savcısı tarafından kaldırılır. Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının kaldırıldığı, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasına 5 inci maddenin sekizinci fıkrasındaki usullere göre bildirilir ve ilân olunur.

(2) Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararının verildiği yer Cumhuriyet başsavcılığına başvurularak talebin geri alınması hâlinde de birinci fıkra hükmü uygulanır.

(3) Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına ilişkin kayıt, kaydın girildiği tarihten itibaren her hâlde on yıl geçmesiyle Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından resen silinir ve bu işlem ilân olunur."

⁴⁸⁵ **Çatıktaş / Duran**, dn. 14.

1.2.3.3. 6728 Sayılı Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun

1.2.3.3.1. Çek İle İlgili Olarak “Karşılıksızdır” İşlemine Sebebiyet Verilmesi Eyleminin Yeniden “Suç” Vafında Kabul Edilmesi

Karşılıksız çeklere ilişkin mevzuatta birçok değişiklik yapılmasına rağmen, karşılıksız çek problemi engellenememiş, aksine karşılıksız çek sayısında artış gözlemlenmiştir⁴⁸⁶. 6273 sayılı Kanun, bir özel hukuk müessesesi olan çeki kamu hukukunun prensip ve önceliklerini esas alarak düzenlemiştir. Bununla birlikte, karşılıksızdır işlemine tabi tutulan çeki ceza hukuku alanı dışına çıkarmıştır. Ancak çekin cezai zorlamadan mahrum bırakılması, toplumda çeki duyulan güvenin sarsılmasına, piyasadaki çek tedavülünü azalmasına ve neticede ticari yaşamın sekteye uğramasına neden olmuştur. Ayrıca, bankacılık kredi sistemleriyle piyasadaki para hacminin kontrolünde etkin rolünün olması ve bono ile poliçeden farklı olarak ödeme vasıtası fonksiyonunu haiz olması, neticede makroekonomik denge açısından büyük önem arz etmesi çekin bono ve poliçeden farklı yaptırımlara tabi tutulmasını gerekli kılmıştır.⁴⁸⁷ 15.07.2016 tarihinde kabul edilen 6728 sayılı Kanun’la toplumda çeki duyulan güvenin artırılması maksadıyla idari nitelikte olan yaptırıma adli nitelik taşıyan yaptırım eklenmiştir⁴⁸⁸.

1.2.3.3.2. Çek İle İlgili Olarak “Karşılıksızdır” İşlemine Sebebiyet Verilmesi Suçu ve Yaptırımları

Çek ile ilgili olarak karşılıksızdır işlemine sebebiyet verilmesi suçunun oluşabilmesi için kanuni zorunlu unsurları tam olan geçerli bir çekin varlığı aranmaktadır. Unsurlardan birinin eksik olması halinde, ibraz edilen belge çek vasfını taşımayacağından söz konusu suç meydana gelmeyecektir⁴⁸⁹.

Çekle ilgili olarak karşılıksızdır işlemine sebebiyet verilmesi suçunun faili, yalnızca bir gerçek kişi olabilecektir. Çekle işleyen hesabın sahibi ve düzenleyenin farklı kimseler olması mümkündür. Çek hesabının sahibi bir tüzel kişi, düzenleyen ise bu tüzel kişiliğin yetkilisi olan gerçek kişi olabilir. Bu halde anılan suçun faili ve icra mahkemesinde görülecek olan davanın sanığı tüzel kişinin yetkilisi olarak çeki düzenleyen gerçek kişi olacaktır. Anılan suça ilişkin olarak çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı tüzel kişilik hakkında da

⁴⁸⁶ Bozer / Göle, s. 424.

⁴⁸⁷ Yasan, Mustafa (2012) “6273 Sayılı ‘Çek Kanunu’nda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun’un İncelenmesi” Batider, C: XXVIII, S: 2, s. 132-133.

⁴⁸⁸ Köle / Görgülü, dn. 1.

⁴⁸⁹ Bahtiyar, Mehmet (2016), s. 175-176.

verilebilmekte olup, bu durum tüzel kişinin de sanık olarak kabul edilmesi anlamı taşımamaktadır⁴⁹⁰.

ÇekK'nın 5. maddesinin 1. fıkrası uyarınca, çekte yazılı olan düzenleme tarihine göre, yasal ibraz süresi geçmeden çekin ibrazı durumunda, çek ile ilgili olarak “karşılıksızdır” işlemine sebebiyet verilmesi durumunda, bu kimse hakkında çek hamilinin şikâyeti halinde, her bir çek ile ilgili olarak, bin beş yüz güne kadar adli para cezasına hükmolunacaktır. Ayrıca hükmedilmesi gereken adli para cezası, çekin bedelinin karşılıksız kalan tutarından az olamayacaktır. Bununla birlikte, mahkeme tarafından çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına ve söz konusu yasağın varlığı durumunda çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının devamına karar verir (ÇekK m. 5/1). Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı, hüküm ile beraber verilebileceği gibi, yargılama esnasında mahkemece re'sen koruma tedbiri şeklinde de verilebilir⁴⁹¹.

Anılan suç nedeniyle hükmedilecek olan adli para cezasının ödenmemesi halinde, 5275 sayılı CGTİHK'nın 106. maddesinin 3. fıkrasında düzenlenmiş olan kamuya yararlı bir işte çalıştırılmasına karar verilmeden doğrudan hapis cezasıyla cezalandırılacaktır. Kanun metninde söz edilen hapis cezası yaptırımını ise zorlama (tazyik) hapsi vasfına sahiptir. Dolayısıyla zorlama hapsi şeklinde infaz edilse de, hapis cezasına mahkûm edilmeye bağlanan hukuki neticeler doğmayacaktır⁴⁹².

Çekle ilgili olarak “karşılıksızdır” işlemine sebebiyet verilmesi durumunda, “karşılıksızdır” işlemi gerçekleştirilen her bir çek için gerçek içtima hükümleri uyarınca ayrı adli para cezası uygulanacaktır⁴⁹³. Aynı şekilde, güvenlik tedbiri veya koruma tedbiri olarak verilmiş olan çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararına “karşılıksızdır” işlemine tabi tutulmuş olan her bir çek ile ilgili olarak ayrı ayrı hükmedilecektir⁴⁹⁴.

Dolandırıcılık suçunda karşılıksız çeklerin araç olarak kullanılması halinde TCK'nın 158. maddesinde yer alan nitelikli dolandırıcılık suçu oluşacaktır. Ancak bunun için failin maksadı, en başından itibaren karşı tarafı aldatarak, kasten, hileli davranışlarla menfaat temin etmeye yönelik olmalıdır⁴⁹⁵.

⁴⁹⁰ Özgenç, İzzet (2018) Çek Kanunu, 7. Baskı, Ankara, Seçkin, s. 108-109 [Anılış: Özgenç, (2018)].

⁴⁹¹ Albayrak / Bozdağ, s. 247.

⁴⁹² Özgenç (2018), s. 104.

⁴⁹³ Özgenç (2018), s. 90-91.

⁴⁹⁴ Özgenç (2018), s. 95-96.

⁴⁹⁵ Şen, Ersan / Malbeği, Erkam (2013) Son Değişiklikler Işığında Yeni Çek Kanunu'nda Karşılıksız Çek, 4. Baskı, Ankara, Seçkin, s. 33.

1.2.3.3.3. 6728 sayılı Kanuna Göre Bankaların Yükümlülükleri

6728 sayılı Kanun'un 61. maddesine göre, bir gerçek ya da tüzel kişi adına çek hesabı açılması talebi halinde muhatap banka, sermaye ortaklıklarında ayrıca yönetim organında görev yapan kişiler ve ticaret siciline tescili gerçekleştirilen ortaklık yetkilileri hakkında çek hesabı açma yasağı bulunmadığı hususunun kontrolünü yapar ve buna ilişkin sorgulama sonuçlarını muhafaza eder. 6728 sayılı Kanun'la yapılan değişiklikten önce ÇekK'nın 2. maddesinin 4. fıkrasına göre, hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı olan gerçek kişilerin yönetim organında görev aldığı, temsilcisi veya imza yetkilisi olduğu tüzel kişiliğe çek defteri verilmeyeceği hükme bağlanmıştı. Yapılan değişiklikle "yaptığı, temsilcisi veya imza" ibaresi "yaptığı veya ticaret siciline tescil edilen" olarak değiştirilmiştir. Söz konusu değişiklikten önce, tüzel kişinin temsilci ya da imza yetkilisinin ticaret siciline tescilinin gerçekleştirilmemesi halinde banka tarafından bu kişilerin tespit edilmesine mümkün olmamaktaydı, dolayısıyla bu hususta bankaların sorumluluk alanı daraltılmıştır⁴⁹⁶. Bankaların, haklarında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı bulunan kişilere çek defteri vermesi ve çek hesabı açması durumunda ise, doğacak olan zarardan sorumluluğu gündeme gelecektir⁴⁹⁷.

6728 sayılı Kanun'un getirmiş olduğu bir diğer yenilik ise, bankaların çek hesabı açtırmak isteyen kimselerin, haklarında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı bulunup bulunmadığı hususunda adli sicil ve Risk Merkezi kayıtlarına bakma yükümlülüğüdür. Yasaklılık durumuna ilişkin olarak Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'ndaki kayıtların Risk Merkezi'ne devri nedeniyle bu şekilde bir değişikliğe gidilmiştir⁴⁹⁸.

ÇekK'nın 2. maddesinin 2. fıkrasına göre, bankalar, çek hesabı açtırmak isteyen kimselerin yasaklılık durumlarına dair Risk Merkezi ve adli sicil kayıtları ile açık kimlik bilgilerini saptamaya yönelik nüfus cüzdanı, sürücü belgesi ya da pasaport suretlerini, yerleşim yerlerine dair belgeleri, vergi kimlik numaraları, tacir olmaları durumunda ticaret sicili kayıtlarını, esnaf ve sanatkârların esnaf ve sanatkâr siciline ait kayıtlarını alma ve çekle işleyen hesabının kapatılması durumunda bunları, hesabın kapatıldığı tarihten itibaren on yıl süre ile saklama yükümlülüğü altındadır. Yerleşim yerleri yurt dışında olan kimseler, bankaya kendileri ile ilgili olarak Türkiye'de bir adres bildirmekle yükümlüdür. Çekin karşılığının tamamen ya da kısmen bulunmaması durumunda, çek hamilinin talebi üzerine, çeki

⁴⁹⁶ **Yördem, Yılmaz** (2018) '6728 sayılı Kanunla Çek Kanununda Yapılan Değişiklikler ve Karşılıksız Çek Sorunsalı' Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S: 33, Y: 9, s. 358.

⁴⁹⁷ **Tenekeci, Cüneyt** (2018) 'Çek Kanunu 2. Madde Kapsamında Muhatabın Sorumluluğu' Terazi Hukuk Dergisi, C: 13, S: 143, s. 164.

⁴⁹⁸ **Yördem**, s. 359.

düzenleyenin banka tarafından muhafaza altına alınan adres bilgileri hamile verilmektedir (ÇekK m. 2/2).

2. ÇEKTE BAŞVURMA HAKKI

2.1. Genel Olarak

Çekin ödenmemesi durumunda düzenleyen, cirantalar ve avalistler kendilerinden sonraki hak sahiplerine çekin ödeneceği hususunu bir anlamda garanti etmişlerdir. Bu nedenle yasa koyucu süresi içinde ibrazı gerçekleştirilen, ancak karşılığı bulunmadığından ödenmeyen çeklerden dolayı çek hamiline, bütün bu sorumlu kimselere başvuru hakkı tanımış olup, bu imkâna aynı zamanda bu sıfatı dolayısıyla kendisine başvurularak çek tutarını ödemiş olan düzenleyen haricindeki başvuru borçluları da haizdir. Dolayısıyla çeki başvuru borçlusu olarak ödeyen ciranta ve avalist de kendisinden önceki cirantalara, düzenleyene ya da lehine aval vermiş olduğu kimselere karşı başvuru hakkını kullanabilir⁴⁹⁹.

Yargıtay'ın 2010 tarihli bir kararına göre⁵⁰⁰ *“Dava konusu olayda, Prestij Ltd. Şti. çeki davalı bankaya beyaz ciro ile temlik amacıyla vermiştir. Davalı bankada yetkili hamil olduğunu savunmuştur. TTK 720. maddesi [TTK m. 808] hükmü uyarınca çek hamilinin müracaat hakkını kullanabilmesi için maddi ve şekli şartların bulunması gerekir. Maddi şart çek bedelinin ödenmemesidir. TTK'nun 708. maddesinde [TTK m. 796] belirtilen ibraz sürelerine göre ibraz edilen çekin ödenmemiş olduğu veya ödemededen imtina keyfiyeti hamil tarafından usulüne uygun bir biçimde saptanması gerekir. Çekin ödenmemiş olduğu ve ödemededen imtina keyfiyeti açıklanan hallerden biri ile saptandığı takdirde, hamil haklarını kullanabilir. Aksi halde hamilin çeke dayalı müracaat hakkı düşer.”*

2.2.Çekte Başvurma Hakkının Koşulları

2.2.1. Maddi Koşullar

Çekte başvurma hakkının kullanılabilmesinin maddi koşulu, süresi içinde ibraz olunan çekin ödenmemesidir⁵⁰¹. Karşılıksızlık ya da diğer nedenlerden kaynaklı olarak çekin ödenmemesi durumlarında, çek hamili başvurma hakkına sahiptir. Başvurma hakkı

⁴⁹⁹ Ülgen / Helvacı / Kaya / Nomer Ertan, s. 338.

⁵⁰⁰ Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E: 2008/11384, K: 2010/6337, T:15.06.2010 (yayımlanmamıştır).

⁵⁰¹ Bilgili / Demirkapı, s. 198.

karşılıksızlık durumlarından farklı olarak, yalnızca çekin düzenleyene karşı değil, düzenleyen de dâhil tüm başvuru borçlularına karşı kullanılabilecektir⁵⁰².

Hesaba geçirilmek üzere düzenlenen çeklerde ise, hesaba geçirilmek amacıyla düzenlenen çekin hamili, muhatap bankanın çekin bedelini kayıtsız şartsız bir alacak olarak çekle işleyen hesaba geçirmekten imtina ettiği ya da ödeme yerinde bulunan takas odasının, çekin hamilin borçlarından mahsup edilebilme kabiliyeti bulunmadığını beyan etmiş olduğunu ispatlarsa başvuru hakkını kullanabilecektir (TTK m. 807). Bu tür çeklerde, muhatapın iflası durumunda ya da herhangi bir ilamla ispat edilmemiş olsa dahi ödemelerini tatil etmişse yahut aleyhine başlatılmış olan icra takibi semeresiz kalmış ise, çekin bedelinin nakden ödenmesini muhatap bankadan isteyebilecek ya da ödememe durumunda başvuru hakkını da kullanabilecektir (TTK m. 806).

2.2.2. Şekli Koşullar

Başvuru hakkının şekli koşulu protesto düzenleme, muhatapın beyanı ve takas odasının beyanı olarak üç şekilde yerine getirilebilir⁵⁰³.

TTK'nın 808. maddesi uyarınca, ibraz süresi içerisinde ibraz edilen çekin ödenmemesi halinde ödememe durumunun protestoyla, muhatap tarafından ibraz tarihi de belirtilmek suretiyle çeke yazılacak olan beyanla veya takas odası tarafından çekin süresi içerisinde ibraz edilmesine rağmen ödenmediğini tespit eden takas odasına ibraz edildiği tarihin de yazılı olduğu bir beyanla sabit olması durumunda, çek hamili; cirantalara, düzenleyene ve çekin diğer borçlularına karşı başvuru hakkını kullanabilecektir (TTK m. 808/1).

2.2.2.1. Protesto

Protesto, başvurma hakkının maddi koşullarının tamamlandığını tespit ederek, başvurma hakkının kullanılabilmesine olanak tanıyan, çek hamilinin tek taraflı irade beyanına dayalı olarak, belli süreler içerisinde ve kanunla belirlenmiş olan muhtevaya sahip, içeriğindeki unsurları ispata elverişli, yetkili ve görevli noter aracılığı ile düzenlenen, kıymetli evrak niteliği taşımayan resmi belgedir⁵⁰⁴.

⁵⁰² Öztan (2019), s. 304.

⁵⁰³ Bilgili / Demirkapı, s. 199.

⁵⁰⁴ Bozgeyik (2003b), s. 107.

Çeklerde protesto düzenlenmesi hususunda poliçeye ait 715-717. madde ile 719-721. maddeler çekler için de uygulanır (TTK m. 818/1-ı).

TTK'nın 716. maddesinin 1. fıkrasında protestonun içeriği belirlenmiş olup buna göre protesto, protestoyu çeken ve protesto çekilen kimselerin isimlerini ya da ticaret unvanlarını, protesto çekilenin çekten doğan taahhüdünü yerine getirilmeye davet edildiğini, fakat taahhüdünü ifa etmediğini, söz edilen davetin yapıldığını ya da davete ilişkin girişimden sonuç alınamadığı yer ve tarihi taşıyan bir şerhi ve protestoyu tanzim eden notere ait imzayı içermektedir (TTK m. 716/1).

Protesto ya da protestoya denk olacak bir belirleme işleminin, çekin muhataba ibraz süresi içerisinde yapılması gerekmekte olup, çek hamili çeki notere götürüp protesto düzenletmelidir. İbraz, ibraz süresinin son gününde yapılmışsa protesto ya da buna denk olan belirleme, bu günü izleyen iş gününde de yapılabilecektir. Protesto süresi hak düşürücü süre niteliği taşımakta olup mahkeme tarafından kendiliğinden dikkate alınmalıdır. Usulüne uygun olarak protesto düzenletmeyen çek hamili, düzenleyene, cirantalara ve diğer çek borçlularına başvuru hakkını kaybedecektir⁵⁰⁵. Yargıtay'ın 2012 tarihli bir kararına göre⁵⁰⁶ “*Müracaat borçlularına protesto keşide edilmemesi halinde hamilin müracaat hakkı düşerse de keşideci ve aval verenlere protesto çekilmemesi müracaat hakkını ortadan kaldırmaz.*” Bize göre Yargıtay'ın bu kararı TTK'nın 808. maddesi dikkate alındığında yerinde değildir. Zira anılan maddeye göre, ibraz süresi içinde çeki ibraz etmeyen ya da ibraz edip ödenmeme halini yukarıda belirtilen⁵⁰⁷ usullerden biriyle tespit ettirmeyen çek hamili, düzenleyene, cirantalara ve diğer çek borçlularına karşı başvurma hakkını yitirmektedir (TTK m. 808/1)⁵⁰⁸.

2.2.2.2. Muhatabın Beyanı

Muhatap tarafından çekin ödenmemesi durumu ibraz tarihi de gösterilmek suretiyle çek üzerine yazılı bir beyan ile tespit edilebilecektir. Muhatabın bu beyanı, neticede protesto ile aynı etkiyi gösterecek olup protesto belgesinin aksine resmi bir belge değil, yalnızca bir tespit niteliğindedir. Beyan altındaki imza, yetkili banka elemanına ait olmalıdır⁵⁰⁹. TTK'nın 808. maddesinin 1. fıkrasının b bendinde düzenlendiği üzere, muhatap bankanın ibraz tarihini de belirtmek sureti ile çek üzerine tarihini de belirterek yazmış olduğu bu beyanı ile çek

⁵⁰⁵ Günay (2017), s. 61-62.

⁵⁰⁶ Yargıtay 19. Hukuk Dairesi, E: 2011/13702, K: 2012/5221, T: 29.03.2012 (yayımlanmamıştır).

⁵⁰⁷ Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. 2.2.2. Şekli Koşullar başlığı.

⁵⁰⁸ Ülgen / Helvacı / Kaya / Nomer Ertan, s. 338.

⁵⁰⁹ Öztan (2019), s. 307.

hamili, cirantalara, düzenleyene ve diğer çek borçlularına başvuru hakkını kullanabilecektir (TTK m. 808/1-b).

Çekle işleyen hesapta karşılığın bulunmaması ve çek hamilinin muhatap bankanın yukarıda belirtilen⁵¹⁰ ÇekK'nun 3. maddesinin 3. fıkrasına göre ödemekle sorumlu olduğu tutarın ödenmesini talep etmesi halinde, çek üzerine karşılıksızdır işlemi yapılır ve çekin ibraz edildiği tarih ile ödememe sebebi çekin üzerine yazılarak, hamilin çek üzerine imzası alınır. Çekin ön ve arka yüzünün fotokopisi muhatap tarafından saklanmak suretiyle çek, hamiline iade edilir. (ÇekK m. 3/5).

2.2.2.3. Takas Odası Beyanı

İbraz süresi içerisinde ibraz edilen çekin ödenmemesi durumu, bir takas odasının, çekin süresi geçmeden ibrazına rağmen ödenmediği hususunu tespit eden ve takas odasına ibraz edildiği tarihin de yazılı olduğu takas odası beyanı ile sabit olduğu takdirde de çek hamili başvurma hakkını kullanabilir (TTK m. 808/1-c). Çekin takas odasına ibraz edilmesi de kanuni anlamda ibraz sayılacak olup takas odası beyanı da protestoyla aynı neticeyi doğurmaktadır. Ancak, takas odası beyanı resmi belge vasfında değildir⁵¹¹.

2.3. Çekte Başvurma Hakkının Kapsamı

TTK'nın 810. maddesine göre, çek hamili, başvurma hakkını kullanarak, çekin ödenmeyen bedelini, ibraz tarihinden itibaren işleyecek şekilde bu miktarın faizini, protestonun ya da protestoya denk olan belirleme işleminin ve gönderilmiş olan ihbarnamelerin giderleriyle beraber diğer giderlerini ve ayrıca çekin bedelinin binde üç oranını aşmamak kaydıyla komisyon ücretini, talep edebilir.

Yabancı ülke parası ile ödenecek olan çeklerde, çekin ibrazı gerçekleşmesine rağmen ödenmemesi durumunda çek hamili, çek bedelinin ibraz ya da ödeme tarihindeki rayiç değeri esas alınarak ülke parası ile ödenmesini talep edebilir (TTK m.802/1). Dolayısıyla yabancı para birimi üzerinden düzenlenmiş çeklerin karşılıksız çıkması durumunda çek hamili, icra takibi yapılması halinde Türk Lirası'nın fiili ödeme tarihindeki rayici esas alınarak ödenmesini talep hakkına sahiptir. Ayrıca, yabancı para birimi ile düzenlenmiş bir çek söz

⁵¹⁰ Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. 3.2.2. Çekin Kısmen Ödenmesi başlığı.

⁵¹¹ **Bilgili / Demirkapı**, s. 200-201.

konusu olsa dahi, bankaların ödemekle yükümlü tutulduğu asgari miktar Türk Lirası cinsinden ödenecektir⁵¹².

Kanunda söz edilen faiz, 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun'un⁵¹³ 2. maddesinin 2. fıkra hükmünde belirtildiği üzere, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın kısa vadeli avanslar için bir önceki yılın 31 Aralık tarihinde uygulamış olduğu faiz oranı, yasal faiz oranından fazla ise, arada sözleşme bulunmasa dahi, ticari işler için uygulanacak olan temerrüt faizi işbu oran üzerinden istenebilecektir. Ancak mezkûr avans faiz oranı, 30 Haziran tarihinde bir önceki yılın 31 Aralık tarihinde uygulanan avans faiz oranından beş puan ya da daha çok farklıysa yılın ikinci yarısında da bu oran geçerli olacaktır. (Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun m. 2/2). Söz konusu çek, yabancı para borcunu içeriyorsa, devlet bankalarının aynı yabancı para birimiyle açılan bir yıl vadeli mevduat hesabına ödemiş olduğu en yüksek faiz oranı uygulanacaktır⁵¹⁴ (Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun m. 4/a).

TTK'nın 783. maddesinin 3. fıkrası uyarınca, muhatap banka nezdinde karşılığı kısmen ya da tamamen olmayan bir çek düzenleyen kimse, çekin karşılığı bulunmayan kısmının yüzde onu oranında ödeme yapmakla yükümlü olup, belirtilen tutara ek olarak çek hamilinin bu nedenle uğramış olduğu zararı da tazmin edecektir. Dolayısıyla düzenleyen TTK'nın 810. maddesine göre ödemek zorunda olduğu tutardan başka ve bu tutara ek olarak, çek bedelinin ödenmeyen kısmının yüzde onu kadar bir ödemede daha bulunacaktır⁵¹⁵. Öğretide düzenleyenin ödenmeyen kısmın yüzde onunu ödemek zorunda kalması medeni ceza olarak adlandırılmaktadır. Düzenleyenin bu miktardan sorumlu tutulabilmesi için kusur ya da zarar şartı aranmamaktadır. Bu düzenleme ile kanun koyucu düzenleyeni çekin karşılığını çekle işleyen hesapta bulundurmaya zorlamayı amaç edinmiştir⁵¹⁶.

TTK'nın 818. maddesinin 1. fıkrasının 1. bendi uyarınca poliçe hükümlerine atıfta bulunulduğundan, TTK'nın 726. maddesinin 1. fıkrası çekler hakkında da uygulanacak olup, buna göre, çek hamilinin başvurusu üzerine ödemede bulunan kişi, bir başvuru borçlusu ise kendisinden önceki çek sorumlularından, ödemede bulunduğu miktarı, ödeme tarihinden

⁵¹² Karahan / Arı / Bozgeyik / Saraç / Ünal, s. 394.

⁵¹³ RG. tarih 19.12.1984, S. 18610.

⁵¹⁴ Öztan (2019), s. 309.

⁵¹⁵ Bilgili / Demirkapı, s. 201.

⁵¹⁶ Yıldırım (2015), s. 3459.

itibaren hesaplanacak temerrüt faizini, çek dolayısıyla yapmış olduğu masrafları, ayrıca çekin bedelinin binde ikisi kadar komisyon ücretini talep edebilir⁵¹⁷.

2.4. Başvurma Hakkına İlişkin Zamanaşımı Süresi

TTK'nın 814. maddesine göre, çek hamilinin, cirantalar ile düzenleyene ve çekin diğer borçlularına karşı başvuru hakkı, ibraz süresinin bitmesinden itibaren üç sene geçmesiyle zamanaşımına uğrayacaktır. Çekin borçlularından birinin, bir diğer çek borçlusuna karşı sahip olduğu başvuru hakkı ise, söz konusu çek borçlusunun çeki ödemiş olduğu ya da çekin dava yoluyla kendisine ileri sürülmüş olduğu tarihten itibaren üç sene geçmesiyle zamanaşımına uğrayacaktır (TTK m. 814/2).

Başvurma hakkına dair zamanaşımı sürelerinin uygulanabilmesi için ilk koşul çek hamilinin başvurma hakkını kaybetmemiş olmasıdır. Hamilin, mücbir sebep hükümleri saklı kalmak üzere, çeki süresi içinde ibraz etmemiş olması veya ibraz etmiş olup TTK'nın 808. maddesinde sayılan şekli şartlardan birini yerine getirmemiş olması durumunda (protestodan muafiyet kaydı bulunmamak koşuluyla) çeke ilişkin başvurma hakkı kaybedilecektir. Dolayısıyla üç yıllık zamanaşımı süresi de uygulanmayacaktır⁵¹⁸.

2.5. Başvurma Hakkının Kaybedilmesi

Çekin süresi içinde ibraz edilmemesi ya da ibrazın usulüne uygun olarak tespitin gerçekleştirilmemesi durumunda, çek hamili başvurma hakkını kullanamayacaktır. Ancak bu durum, çek hamilinin sebepsiz zenginleşme, temel ilişkiye dayanma ve karşılığın devri gibi yollara başvurmasına engel değildir⁵¹⁹.

2.5.1. Sebepsiz Zenginleşme Davası

İbraz süresi içinde muhatap bankaya ödeme için ibraz edilmeyen ya da ibraz edilmesine rağmen ödenmediği tespit ettirilmeyen çeklerde, hamil başvuru hakkını kaybetmektedir. Benzer şekilde, yukarıda açıklandığı üzere⁵²⁰, TTK'nın 814. maddesinde belirtilen zamanaşımı süresi içerisinde başvurma hakkını kullanmayan çek hamilinin çekten kaynaklanan alacağı zamanaşımına uğrayacaktır. Bu halde, çek hamilinin malvarlığında bir azalma, düzenleyenin malvarlığında ise bir artış gözlemlenecektir. Bu nedenle TTK'nın 818.

⁵¹⁷ Bilgili / Demirkapı, s. 201.

⁵¹⁸ Ülgen / Helvacı / Kaya / Nomer Ertan, s. 340.

⁵¹⁹ Ülgen / Helvacı / Kaya / Nomer Ertan, s. 342, 343, 344.

⁵²⁰ Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. 2.4. Başvurma Hakkına İlişkin Zamanaşımı Süresi başlığı.

maddesinin 1. fıkrasının m bendinin yapmış olduğu atıf nedeniyle TTK'nın 732. maddesinde düzenlenen sebepsiz zenginleşme davası açılabilir. Buna göre, çekten doğan hakların korunabilmesi için yapılması gereken işlemlerin yapılmaması ya da çekin zamanaşımına uğraması durumunda, çek hamili sebepsiz zenginleşme davası açma yoluna başvurabilecektir (TTK m. 818/1-m; TTK m. 732/1). Ancak bu dava yalnızca düzenleyene karşı açılabilir olup çekin diğer borçlularına karşı husumet yöneltilemeyecektir⁵²¹. Nitekim İzmir Bölge Adliye Mahkemesi'nin 17. Hukuk Dairesi'nin 2019 tarihli bir kararına⁵²² göre: *“Dava konusu somut olaya ilişkin çekte, davacı taraf lehtar, davalı şirket ise ciranta durumundadır. Yerleşmiş Yargıtay içtihatları uyarınca hamilin zamanaşımına uğramış olan çeklerde ibraz süresinin sonundan itibaren bir yıl içinde keşideci hakkında 6102 sayılı TTK'nun 732. maddesi uyarınca sebepsiz zenginleşme hükümleri çerçevesinde başvuru hakkı bulunmaktadır. Öyle bir durumda keşidecinin sebepsiz zenginleşmediğini usulüne uygun delillerle kanıtlaması gerekmektedir. Ancak dava konusu somut olayda davalılar çekin keşidecisi değildir. Aynı zamanda davalı gerçek şahsın herhangi bir ismi ile atılmış cirosu da bulunmamaktadır. Diğer davalı şirket ise keşideci olmadığından dava konusu olayda temel ilişkiye dayanılamayacağı belirlenmiştir.”* Benzer şekilde İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi'nin 16. Hukuk Dairesi'nin 2019 tarihli bir kararına⁵²³ göre: *“Dava, çeke dayalı olarak başlatılan icra takibine davalının itirazı üzerine açılan itirazın iptali talebine ilişkindir. Dava konusu çek 25/02/2013 keşide tarihli ve 41.500,00 TL bedellidir. İtiraz eden davalı çekte ciranta konumundadır. Ayrıca çek metni incelendiğinde davacı ile davalı arasında temel ilişki de bulunmamaktadır. Çek hamili çek cirantalarına karşı zamanaşımı süresi içerisinde müracaat edebilecektir. Somut olayda mahkemenin de gerekçesinde isabetle belirtildiği üzere takip ve dava konusu çek zamanaşımına uğramıştır. Ayrıca somut olay yönünden davalı keşideci olmadığından 6102 sayılı TTK'nun 732.maddesindeki sebepsiz zenginleşme durumu da söz konusu değildir. Bu itibarla davanın esastan reddi gerekmekte ise de, mahkeme kararı sonucu itibarıyla doğru olduğundan sadece bu yanlışlığa değinilmekle yetinilmiş olup yapılan bu açıklamalar gözetildiğinde, davacı vekilinin istinaf talebi yerinde değildir.”* Bize göre, İzmir ve İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi kararları yerindedir, zira TTK'nın 732. maddesinde düzenlenen sebepsiz zenginleşmeye ilişkin dava, yalnızca düzenleyene karşı açılabilir.

⁵²¹ Bozer / Göle, s. 404, 405.

⁵²² İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 17. Hukuk Dairesi, E: 2018/546, K: 2019/1056, T: 16.05.2019 (yayımlanmamıştır).

⁵²³ İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 16. Hukuk Dairesi, E: 2018/1425, K: 2019/1233, T: 30.05.2019 (yayımlanmamıştır).

TTK'nın 732. maddesinde düzenlenen sebepsiz zenginleşmeye ilişkin özel hüküm, TBK'nın 77. maddesinde düzenlenen sebepsiz zenginleşme hükmünden farklı olarak, zenginleşmenin haksız bir sebebe dayanması koşuluna bağlı tutulmamıştır. Çek hamilinin zarara uğraması ve düzenleyenin zenginleşmiş olması yeterlidir⁵²⁴.

Cirantaların birbirlerine karşı sebepsiz zenginleşme davası ikame etmelerine imkân bulunmamaktadır. Ancak başvurma hakkını kullanmak suretiyle ödeme yapan ciranta, avalist ya da lehtar da düzenleyene karşı TTK'nın 732. maddesi uyarınca dava açabilecektir. Bu dava ile çek hamili düzenleyenin zenginleştiği miktarla sınırlı olmak üzere, düzenleyenden uğradığı zararı talep edebilecektir⁵²⁵ (TTK m. 732/1). Anılan maddeye göre uygulanacak zamanaşımı süresi ise, çekin zamanaşımına uğradığı tarihten itibaren bir yıl olup, sebepsiz zenginleşmediğini iddia eden taraf bu hususu ispat etmekle yükümlüdür (TTK m. 732/4). Nitekim İzmir Bölge Adliye Mahkemesi'nin 17. Hukuk Dairesi'nin 2017 tarihli bir kararına⁵²⁶ göre: *“Takibe konu çekin tetkikinde; keşidecisinin davacı olduğu, davalının ciro yolu ile lehtar haline geldiği ve çekin arkasında bankaca karşılıksız çıktığına dair şerhin bulunmadığı, buna göre çekin yasal süre içerisinde bankaya ibraz edilmediği, davalı tarafça takibin ilamsız takiplerdeki usule göre yapıldığı tespit olunmuştur.*

Konuyu düzenleyen 6102 sayılı TTK 732/1 maddesine göre; ‘zamanaşımı ya da çekten kaynaklanan hakların korunması için lazım gelen birtakım işlemlerin yapılmasının ihmal edilmiş olmaları halinde poliçeyi keşide edenlerin hamile karşı onun zararına zenginleşmiş olabilecekleri kadar borçlu kalırlar’ hükmü gereğince davalı tarafın zenginleşme hükümlerine göre hamil olan çekte belirtilen bedel kadar sebepsiz zenginleştiği iddiasıyla keşideciye dava konusu olayda davacıya müracaat edebilecekleri açıktır. Bu düzenleme karşısında keşideci davacı tarafça takibe konu edilen kambiyo vasfını yitirmiş olsa dahi adi belge niteliğindeki belgedeki borç miktarı kadar sebepsiz zenginleşmediğini ispat etmesi gerekir. Başka bir deyişle, işbu ihtilafta ispat külfeti davacı tarafa düşmektedir.” Bize göre de, TTK'nın 732. maddesinin 732. maddesinin 4. fıkrasına uygun olacak şekilde ispat yükü davacı tarafa aittir.

⁵²⁴ Kendigelen (2019), s. 394.

⁵²⁵ Bozer / Göle, s. 404, 405.

⁵²⁶ İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 17. Hukuk Dairesi, E: 2017/187, K: 2017/169, T: 07.03.2017 (yayımlanmamıştır).

2.5.2. Temel İlişkiye Dayanma

Çek hamili, yukarıda ifade edildiği üzere⁵²⁷, sebepsiz zenginleşme hükümlerine dayanarak zararını gidermeye çalışabileceği gibi, çekin düzenlenmesine yol açan temel ilişkiye de dayanabilir. Bu halde çek hamili, bu talebini ancak çekin düzenlenmesine sebep olan temel ilişkinin diğer tarafına karşı bu talebini öne sürebilecektir. Çek hamilinin temel ilişkiye dayalı olarak açtığı davada, alacağın varlığını ve miktarını ispat yükü davacıya aittir⁵²⁸. Çeki lehtardan devralan hamiller -çekin nama yazılı olarak düzenlenmiş olması durumu dışında- temel ilişkinin tarafı olmadıklarından, düzenleyene bu yöntemle başvuramayacaktır⁵²⁹.

2.5.3. Karşılığın Devri

TTK'nın 818. maddesinin 1. fıkrasının n bendinin yaptığı atıf dolayısıyla TTK'nın 733. maddesi çekler hakkında da uygulanacaktır. Çekin düzenleyeni hakkında iflasın açılması halinde, muhatap banka nezdinde bulunan karşılık kanunen çek hamiline geçmektedir (TTK m. 733/1). Bu durum öğretide “kanuni geçiş” olarak adlandırılmaktadır. Bununla birlikte, çekin düzenleyeni, karşılık ilişkisine dayalı olarak sahip olduğu haklarını devrettiğini çek üzerine yazmak suretiyle karşılığı devredebilir (TTK m. 733/2). Bu durum ise “iradi geçiş” olarak adlandırılmıştır. Kanuni ve iradi geçiş hallerinin tamamında, çek hamili, devredilen alacağın tabi olduğu zamanaşımı süresi içinde, ibraz süreleriyle bağlı tutulmaksızın, alacağı talep etme imkânına sahiptir⁵³⁰.

⁵²⁷ Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. 2.5.1. Sebepsiz Zenginleşme Davası başlığı.

⁵²⁸ Ülgen / Helvacı / Kaya / Nomer Ertan, s. 344.

⁵²⁹ Kendigelen (2019), s. 402; Bozer / Göle, s. 65.

⁵³⁰ Ülgen / Helvacı / Kaya / Nomer Ertan, s. 344, 345.

SONUÇ

Çekler ticari yaşamın ihtiyaçlarının sonucu olarak tezahür etmiş olup günümüz piyasasında yaygın kullanım alanına sahiptir. Çekler aracılığıyla şahıslar bankalarda muhafaza ettikleri paralarını alacaklılarına elden vermek yerine “çek” olarak isimlendirdikleri kıymetli evrak sayesinde, alacaklıların bankadan alacağını temin etmesini sağlamaktadır. Bu şekilde kişilerin hem parasını emniyette tuttuğu hem de kanunen düzenlenen ibraz süreleri içerisinde ödeme yapabildiği, ticari hayatı canlandıran bir ödeme aracıdır. Bununla birlikte “ciro” yolu ile piyasada gereken hızı temin etmesi de çekin ticari yaşama sağladığı katkılardandır. Piyasalar ve ekonominin ivme kazanması için önem arz eden çekler TTK, İİK, ÇekK gibi genel ve özel kanunlarla düzenlenmiş olup, çeklere ilişkin mevzuat sıklıkla değişikliğe uğramıştır. Çeklere ilişkin mevzuatın çok sayıda değişikliğe uğramasının nedenlerinden biri ticari yaşamın, teknolojinin, ekonominin durağan olmayışıdır. Bu ve benzer alanlardaki değişiklikler çeklere de yansıtılmakta, dolayısıyla mevzuatın değişmesine yol açmaktadır. Mevzuattaki değişikliklerin topluma etkisi tecrübe edilerek de ortaya çıkmaktadır. Nitekim karşılıksız çeklere ilişkin mevzuat sıkça değişikliğe uğramış, toplum ve ticaret üzerindeki etkileri ise yaşayarak gözlemlenmiştir. Karşılıksız çeklere ilişkin yaptırımlar değiştikçe piyasadaki karşılıksız çek sayısında artış ya da azalış gözlemlenmiş, buna göre mevzuatta düzenlemeler yapılmış ve tedbirler alınmıştır. Çek mevzuatının bu denli geniş olması ve sıklıkla değişikliğe uğramasının nedenlerinden biri de mevzuatın ticari yaşam ve toplum üzerinde doğurduğu sonuçlardır.

Çek tedavül kabiliyeti yüksek bir kambiyo senedi olduğundan piyasada sıklıkla el değiştirmektedir. Piyasanın ve ekonominin canlı tutulabilmesi için çeke duyulan güvenin artırılması gerekmektedir. Dolayısıyla çekin karşılığının bulunması ve ödenmesi kamunun itimadını kazanması için gereken önlemlerin alınması gerekmektedir. Bunun için kanun koyucunun mevzuatta değişiklik yapması, değişen dünyanın ve mevzuatın topluma yansımalarının doğal bir sonucu olmakla birlikte mevzuatın sıklıkla değişikliğe uğraması kafa karışıklığına neden olmaktadır. Bize göre çekin kanunen sıkı şekil şartlarına tabi tutulması, zorunlu unsurları içermemesi halinde senedin çek vasfını taşınamaması, banka tarafından verilen seri numarası ile karekodun da bu unsurlar arasına eklenmesi yerinde bir düzenleme olmuştur. Ayrıca bankalara getirilen çek hesabı açmak isteyenlerin yasaklılığını kontrol etme ve sonucu muhafaza etme yükümlülüğü de çeke olan itimadı artırmaya, piyasada karşılıksız çek sayısını azaltmaya yönelik düzenlemelerdir. Zira çek hesabı açma ve çek düzenleme

yasağı, başlı başına karşılıksız çekle mücadeleye yönelik önemli bir yaptırım olmakla beraber bankalara söz konusu yasağı kontrol ve sonucunu muhafaza etme sorumluluğu yüklenmesinin bu yasağın uygulanmasına hizmet ettiği aşîkârdır.

Çeklerin muhatap bankalarca ödenebilmesi için öncelikle “çek” niteliğini haiz olmaları gerekmektedir. Bu bakımdan çekler TTK’da sayılan zorunlu unsurları içermelidir. Kambiyo senetlerinin sıkı şekil şartlarına tabi olduğu ve kişilerin çek düzenlerken daha özenli davranmaları gerektiği açıktır. Ancak nitelikli havale vasfı taşıyan bu üçlü ilişkide, iradelerin başlangıçta bu yönde olması ve çek bu şekilde düzenlendikten sonra herhangi bir tarafın senedin çek vasfına sahip olmadığını ileri sürmesi dürüstlük kurallarına aykırılık teşkil edecektir. Bu durum, piyasada bu hususu bilen kişiler tarafından kötüye kullanıma sebebiyet verecektir. Hakkın kötüye kullanılmasını ise hukuk düzeni korumamaktadır.

TTK’nın 780. maddesi gereğince çekin zorunlu unsurlarından olan düzenleme tarihi gerçeğı yansıtmasa dahi çek geçerli kabul edilmelidir. Kanun koyucunun geçici süreli de olsa, ileri tarihli çeklere olan güveni koruması, bu durumda çekin geçersiz kabul edilmemesi gerektiği sonucunu doğurmaktadır. Çek üzerinde birden fazla düzenleme tarihi gösterilmesi durumunda, ileri tarihli çeklere ilişkin açıklamalar da dikkate alınmakla, uygulamada sorunlar ortaya çıkacak olup karışıklığa mahal vermemek ve kişileri kambiyo senedi düzenlerken daha dikkatli ve titiz davranmaya sevk etmek maksadı ile çek üzerinde birden çok düzenleme tarihi gösterilmesi halinde söz konusu senet çek vasfını haiz olmamalıdır. Düzenleme tarihinin üzerinin çizilmesi durumunda paraf imzasının bulunmaması halinde, senet üzerinde tahrifat yapılmasına ilişkin hükümler uygulama alanı bulmalıdır. Bu halde parafla onaylanmadığından, önce yazılmış olan tarih geçerli kabul edilmeli, parafsız tarihe göre ibraz süresi hesaplanması durumunda ise sorumluluk ödemeyi yapan muhatap banka üzerinde kalmalıdır. Ayrıca çek üzerinde yer alan düzenleme tarihinin üzerinin açıkça çizilerek yeni bir tarih yazılması suretiyle paraf imzasıyla onaylanması durumunda, üzerinde tahrifat yapıldığı gerekçesi ile senet tamamen geçersiz kabul edilmemelidir. Düzenleme tarihinin çekin zorunlu unsurlarından olduğu açıktır. Ancak bu durumda düzenleme tarihinin üzeri açıkça çizilerek yeni bir tarih yazılmak suretiyle açıkça paraflanmaktadır. Senedi devralan yeni hamiller bu durumu çek üzerinden açıkça görebilmektedir. Ancak hileli bir takım işlemlerle düzenleme tarihi değiştirilerek, söz gelimi ilave çizgilerle tarihin farklı bir tarihe dönüştürülmesi durumunda senedin geçersizliği öne sürülebilecektir. TTK’nın 780. maddesi uyarınca bir

diğer zorunlu unsur olarak kabul edilen düzenleyene ait imzanın ise, senet metnini ve senedin tamamını içerecek biçimde atılmış olması gerekmektedir.

Önemle belirtmek gerekir ki, ÇekK'da sayılan unsurları taşımayan çeklerin, TTK'nın 780. maddesinde sayılan zorunlu unsurları taşıması koşuluyla geçerliliği etkilenmeyecektir (ÇekK m. 2/9).

Öğretide çok sayıda tartışmaya yol açan hususlardan biri ise çek üzerine konulan teminat kaydıdır. Soyutluk (mücerretlik) prensibini ihlal edecek şekilde, çekin asıl ya da sair bir borç ilişkisinin teminatı olarak verildiği senet metninden anlaşılabilir ve borç ilişkisiyle bağlantı kurulabilirse kayıtsız şartsız havale niteliğine halel geldiğinden anılan çek geçersiz sayılmalıdır. Ancak, senet üzerinde yalnızca teminat için verildiği yönünde bir açıklama bulunmakta ise çekin geçerliliği etkilenmeyecek ve söz konusu kayıt yazılmamış sayılacak ya da taraflar arasındaki iç ilişkiye yönelik sonuç doğuracaktır⁵³¹. Benzer şekilde tahkim kaydı da öğretide çok sayıda tartışmaya sebebiyet vermiş olup, Yargıtay'ın tahkim anlaşmasından söz eden bir kararına göre⁵³², *“Asıl sözleşmenin geçersiz olması tahkim anlaşmasının geçerliliğini etkilemez. Ya da tersine tahkim anlaşmasının herhangi bir sebeple geçersiz olması asıl sözleşmeyi etkilemez ve onu geçersiz kılmaz.”* Bize göre de, tahkim kaydı ile temel ilişkinin birbirinden soyut olması sebebiyle, çek üzerine tahkim kaydının düşülmesi halinde çekin temel ilişkiye bağlanması mümkün olmayacak ve bu durum kambiyo senetlerinin soyutluk vasfına aykırılık teşkil etmeyecektir.

Yargıtay'a göre, ibraz süresi içinde ibraz edilmeyen çek kambiyo senedi özelliğini kaybetmekte ve ayrıca yazılı delil başlangıcı niteliğinde sayılmaktadır. Anılan karara göre, bu çeklere dayalı olarak düzenleme tarihinden itibaren faiz yürütülmesine imkân bulunmamaktadır⁵³³. Yargıtay'ın süresi içerisinde ibraz edilmeyen çekin delil başlangıcı sayılması gerektiği yönündeki görüşü öğretide eleştirilmekle, bizim de katıldığımız görüşe göre, TTK m. 799/2 uyarınca, düzenleyen tarafından çekten cayılmadığı sürece, muhatabın çek bedelini ödeyebileceği hükme bağlandığından söz konusu çekin delil başlangıcı sayılması yerinde değildir. İbraz süresinin geçirilmesiyle beraber, çek kambiyo senedi niteliğini kaybedecektir⁵³⁴.

⁵³¹ Kendigelen (2019), s. 18; Ülgen / Helvacı / Kaya / Nomer Ertan, s. 292; Öztan (1997), s. 1076.

⁵³² Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E: 2008/59013, K: 2010/3203, T: 23.03.2010 (Yağmur, s. 2885, <<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/373460>> s.e.t. 29.12.2019).

⁵³³ Yargıtay 13. Hukuk Dairesi, E: 2003/16488, K: 2004/172, T: 19.01.2004 (Süphandağ, Yavuz (2013) Polİçe-Çek-Senet Kıymetli Evrak Hukuku, 2. Baskı, Ankara, Bilge Yayınevi, s.89-90).

⁵³⁴ Ülgen / Helvacı / Kaya / Nomer Ertan, s. 325, 326.

Çekin ödenmemesi ve karşılıksız çek sorunu ülkemizde geçmişten beri tartışılmış, doktrinde çok sayıda fikir ortaya atılmış ve mevzuatta sıklıkla değişikliğe uğramıştır. Özellikle karşılıksız çeklerin yaptırımları hususu tartışılmış ancak ortak bir çözüm yoluna varmak mümkün olamamıştır. Son değişiklikler çerçevesinde çeklerde karşılıksızdır işlemine sebebiyet verme eylemi adli para cezasıyla çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı yaptırımına tabi tutulmuş, adli para cezasının ödenmemesi durumunda kamuya yararlı bir işte çalışma yaptırımına tabi tutulmaksızın doğrudan hapis cezasına çevrilmesi düzenlenmiştir. Çek düzenlenmesi ile ortaya çıkan ilişki bir sözleşme ilişkisi olmayıp, çek kambiyo hukukuna mahsus borç doğuran özel bir havale vasfı taşımaktadır. Taraflar arasındaki sözleşmenin geçersiz olması ya da herhangi bir sözleşme ilişkisi bulunmaması halinde çek geçerliliğini koruyacaktır. Bu durum çeklerin illetten mücerret niteliğinin bir sonucudur. Ayrıca haksız fiil ya da sebepsiz zenginleşmeden kaynaklanan borçlar hakkında da çek düzenlenmesi mümkündür. Anayasa'nın 38. maddesinin 8. fıkrası uyarınca, “hiç kimse yalnızca sözleşmeden doğan bir yükümlülüğünü yerine getirmemiş olmasından dolayı özgürlüğünden alıkonamaz” (Anayasa m. 38/8). Bununla birlikte Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 4 No'lu Ek Protokol'ünün 1. maddesi uyarınca, “hiç kimse, yalnızca akdi ilişkiden doğan bir yükümlülüğü yerine getirememiş olmasından dolayı özgürlüğünden yoksun bırakılamaz.” Benzer şekilde, Kişisel ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin 11. maddesi uyarınca, “hiç kimse sırf sözleşmeden doğan yükümlülüklerini yerine getiremediği gerekçesiyle hapsedilemez.”⁵³⁵ Çek ilişkisinin varlığı sözleşme ilişkisinin var olduğu anlamını taşımadığından Anayasa ve uluslararası sözleşmelere aykırılık söz konusu olmayacaktır. Ayrıca hem Anayasa hem de uluslararası sözleşmelerde, sözleşmeden doğan bir yükümlülüğün yerine getirilmemesinden değil, yerine getirilememesinden söz edilmektedir. Dolayısıyla Anayasa ve uluslararası sözleşmelere aykırılıktan söz edilebilmesinin ölçütü zorunluluk halinin somut olayda gerçekleşmesi haline münhasırdır⁵³⁶. Tüm bu gerekçelerle söz konusu düzenlemenin Anayasa ve uluslararası sözleşmelere aykırılık teşkil etmediği görüşünü isabetli bulmaktayız⁵³⁷. Bununla birlikte bize göre karşılıksız çek problemi ile mücadele maksadıyla yapılan düzenlemelerin toplum üzerindeki etkileri ve topluma nasıl yansıdığı önem arz etmektedir. Mevzuattaki değişikliklerin piyasa üzerindeki etkilerini

⁵³⁵ Ağar / Sandal, s. 108-109.

⁵³⁶ Özgenç (2018), s. 105.

⁵³⁷ Bu hususta ayrıntılı bilgi için (1.2.3.3.2. Çek İle İlgili Olarak “Karşılıksızdır” İşlemine Sebebiyet Verilmesi Suçu ve Yaptırımları) başlığına bakınız.

gözlemlemek maksadıyla istatistiki veriler⁵³⁸ incelendiğinde çeklerde karşılıksızdır işlemine sebebiyet verilmesi fiilin kabahat olarak kabul edildiği yıllarda karşılıksız çek sayısında artış gözlemlenmiştir. Anılan fiilin suç olarak kabul edildiği yıllarda ise piyasadaki karşılıksız çek sayısı azalmıştır. İstatistiki veri sonuçları üzerinde ülke ve dünya ekonomisi, teknolojik gelişmeler vb faktörlerin de etkisi olduğu aşikârdır. Ancak mevzuatın toplum ile piyasa üzerindeki yansımalarının ve cezaların önleyici fonksiyonunun istatistik verileri üzerinde büyük ölçüde etkisi olduğu da yadsınamaz bir gerçektir. Fiilin suç olmaktan çıkarılması bu durumu fırsat bilen kötü niyetli kişilerce çok sayıda karşılıksız çek düzenlenmesine neden olacaktır. Bu durum tedavül kabiliyeti yüksek olan çeklere olan güveni haklı olarak azaltacak, piyasada çek kullanımı azalacak ve ticari yaşamın sekteye uğramasına neden olacaktır.

⁵³⁸<[https://www.riskmerkezi.org/Content/Upload/istatistikiraporlar/ekler/1465/Bankalara İbraz Edilen ve Karşılıksız İşlemi Yapılan Çek Bilgileri - Ağustos 2018.pdf](https://www.riskmerkezi.org/Content/Upload/istatistikiraporlar/ekler/1465/Bankalara%20Ibraz%20Edilen%20ve%20Karşılıksız%20İslemi%20Yapılan%20Çek%20Bilgileri%20-%20Ağustos%202018.pdf)> , s.e.t. 07.10.2018.

KAYNAKLAR

Abaç, Sadi (1965) ‘Çeklerde Tasdik (Sertifikasyon) ve Karşılığın Bloke Edilmesi’

BATİDER, C: 3, S: 1, s. 139-144.

Acar, Serdar (2006) ‘Kambiyo Senetlerinde Temsil Yetkisindeki Sakatlıklar ve Sonuçları’ Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi, C: 1, S: 2, s. 27-42

<<http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423880386.pdf>>.

Ağar, Serkan / Sandal, Evrim (2010) Karşılıksız Çek Suçu ve Uygulaması, 1. Basım, Ankara, Yaklaşım Yayıncılık.

Aker, Yeşim (2008) Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, 2. Baskı, İstanbul, Beta.

Akipek, Jale / Akıntürk, Turgut / Ateş, Derya (2019) Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku, 15. Baskı, İstanbul, Beta.

Akyazan, Sıtkı (1972) ‘Çekin Muhataba İbrazi Zorunluluğu ve Çekten Cayma’ BATİDER, C: VI, S: 4, s. 687-691.

Albayrak, Hakan / Bozdağ, Ahmet (2018) ‘Karşılıksızdır İşlemi Yapılmasına Sebebiyet Verme Suçunun İcra Ceza Mahkemesinde Yapılacak Olan Yargılaması Hakkında Bir İnceleme’ Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S: 39, Y:9, s. 243-282.

Alışkan, Murat (2009) ‘Çek Kanunu Kapsamındaki Çek’ Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, S: 63-64, s. 7-39.

Arslan, Çetin (2011) ‘Karşılıksız Çek Suçunda Etkin Pişmanlık’ Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, C: 1, S: 5, s. 159-210.

Arslan, İbrahim (2008) ‘Kambiyo Senetlerinde Geçersizlik Def’ileri’, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 16, S: 1, s. 11-28 <<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/262694>>.

Atalan, Haluk (1983) ‘Güncel Bir Sorun: Karşılıksız Çek’ Ankara Barosu Dergisi, S: 1, s. 30-49.

Ay, Hakan / Çakıcı, Ömer (2003) Yeni Çek Yasası ve Uygulaması, 1. Baskı, Ankara, Yaklaşım Yayınları.

Aygün, Mesut (2012) ‘Güncel Gelişmelerin Işığında Çekten Doğan Yabancı Unsurlu Uyuşmazlıklara Uygulanacak Hukukun Tespiti’ Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 61, S: 3, s. 925-972.

Ayli, Ali / Yardımcıoğlu, Didem (2015) ‘Çekte Düzenleme Tarihi ve Önemi’, Dokuz Eylül Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 16, S: 2014, s. 3195-3239 <<http://hukuk.deu.edu.tr/wp-content/uploads/2015/09/AL%C4%B0-AYL%C4%B0-D%C4%B0DEM-YARDIMCIO%C4%9ELU.pdf>> s.e.t. 18.08.2018.

Bahtiyar, Mehmet (2013) ‘5941 Sayılı Çek Kanunu Açısından İleri Keşide Tarihli Çek’ Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 1, S: 2, s. 45-58 [Anılış: Bahtiyar (2013)].

Bahtiyar, Mehmet (2016) Kıymetli Evrak Hukuku, 14. Bası, İstanbul, Beta [Anılış: Bahtiyar (2016)].

Başbüyük, İsa (2012) ‘Karşılıksız Çekte Hapis Cezasının Kaldırılması Üzerine Bir Değerlendirme’ Ankara Barosu Dergisi, S: 2, s. 305-321.

Başman, Murat (1993) ‘3167 Sayılı Çek Yasasında 3863 Sayılı Yasa İle Yapılan Değişiklik Ve Bir Yargıtay Kararı’ Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S: 3-4, s. 357-361.

Battal, Ahmet (2005) Kıymetli Evrak Hukuku, 1. Baskı, Ankara, Gazi Kitabevi.

Baydar, Zeki (1981) ‘Yargıtay Kararları Işığında Karşılıksız Çek İle Dolandırıcılık Suçu ve Bu Suçun Tekemmül Anı İle İlgili Bazı Tahlil, Tenkit ve Düşünceler’ Ankara Barosu Dergisi, S: 4, s. 655-671

Bilgen, Mahmut (2010) Uygulamada Kambiyo Senetleri, 1. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi.

Bilgili, Fatih / Demirkapı, Ertan (2014) Kıymetli Evrak Hukuku, 4. Basım, Bursa, Dora.

Bozer, Ali / Göle, Celal (2017) Kıymetli Evrak Hukuku, 7. Bası, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü.

Bozgeyik, Hayri (2003a) ‘Kıymetli Evrakta Hakkın Doğuşu ve Borçlunun Def’ileri’ :**Akın, Murat Yusuf / Caner, Oğuz** (Editörler) Prof. Dr. Fahiman Tekil’in Anısına Armağan, 1. Baskı, İstanbul, Beta [Anılış: Bozgeyik, (2003a)].

Bozgeyik, Hayri (2003b) Poliçede Müracaat Hakkı, 1. Baskı, Ankara, Seçkin [Anılış: Bozgeyik, (2003b)].

Bozgeyik, Hayri (2003c) ‘Poliçede Temel İlişki ve Karşılığın Devri’ : **Ülgen, Hüseyin / Kaya, Arslan / Okutan Nilsson, Gül** (Editörler) Ünal Tekinalp’e Armağan, 1. Baskı, İstanbul, Beta [Anılış: Bozgeyik, (2003c)].

Can, Mertol (1998) ‘Çek Hamilinin Muhatap Bankaya Karşı Hukuki Durumu’ Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: II, S: 1-2, s. 63-79 <http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/2_6.pdf> , s.e.t. 29.08.2018 [Anılış: Can, (1998)].

Can, Mertol (2015) Kıymetli Evrak Hukuku, 3. Bası, Ankara, İmaj Yayınevi [Anılış: Can, (2015)].

Coşkun, Mahmut (2016) Hukuki ve Cezai Yönleriyle Kıymetli Evrak Hukuku Bono Poliçe Çek, 3. Baskı, Ankara, Seçkin.

Çağlar, Hayrettin (2009) “5941 Sayılı Çek Kanunu Hükümlerine Göre Ticaret Şirketi Yöneticilerinin, Temsilcilerinin ve İmza Yetkililerinin Çek Hesabı Açma ve Çek Düzenleme Yasağı” Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: XIII, S:1-2, s. 1-20.

Çatıkkaş, Özgür / Duran, Hüsamettin (2012) ‘5941 Sayılı Kanun’da Bankaların Yükümlülükleri’, Maliye Finans Yazıları, Y: 26, S: 95, s. 23-58 <<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/150727>> s.e.t. 18.08.2018.

Çeker, Mustafa (2014) Ticaret Hukuku, 8. Baskı, Adana, Karahan Kitabevi.

Çolak, Haluk / Özdemir, Kenan / Hız, Yüksel (2003) Açıklamalı Gerekçeli ve İctihatlı Çek Kanunu Uygulaması ve İlgili Mevzuat, 1. Basım, Ankara, Adil Yayınevi.

Demir, Şamil (2013) ‘5941 sayılı Çek Kanunu’nda Düzenlenen İdari ve Cezai Yaptırımlar’ Ankara Barosu Dergisi, S: 1, s. 223-247.

Dirikkan, Hanife (2002) ‘Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun İle İcra İflas Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı Eleştirisi’ Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 4, S: 1, s. 1-37.

Doğan, Beşir Fatih (2010) ‘5941 Sayılı Çek Kanunu’na Göre Yeni Çek Türleri’ Terazi Hukuk Dergisi, S: 51, Y: 5, s. 41-63.

Domaniç, Hayri (1983) Karşılıksız Çek, 1. Basım, İstanbul, Arpaz Matbaacılık [Anılış: Domaniç, (1983)].

Domaniç, Hayri (1990) Kıymetli Evrak Hukuku ve Uygulaması TTK Şerhi- IV, 1. Baskı, İstanbul, Temel Yayınları [Anılış: Domaniç, (1990)].

Donay, Süheyl (2010) ‘Yeni Çek Kanunu Hakkında Görüşer’ Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, S: 67-68, s. 172-194.

Dönmezer, Sulhi (1977) ‘Karşılıksız Çek’, İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası, Amme Hukuku II, s. 303-324 <<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/96238>> s.e.t. 18.07.2019.

Eksi, Dağlar (2003) ‘4814 Sayılı Kanun İle Değişik 3167 Sayılı Çek Hamillerinin Korunması ve Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi Hakkında Kanun Açısından Karşılıksız Çek’ H.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C: 21, S: 2, s. 205-228.

Erdem, Alper (2012) ‘Çekin Zorunlu Unsurları Ekseninde Banka Çeki’ Terazi Hukuk Dergisi, S: 65, Y:7, s. 39-44.

Erdoğan, Mehmet Şirin (1999) ‘Kambiyo Senetlerinde İyiniyetli Hamilin Korunması’ TBB Dergisi, C: 11, S: 12, s. 364-394.

Eriş, Gönen (2004) Açıklamalı- İçtihatlı Uygulamalı Çek Hukuku, 5. Baskı, Ankara, Seçkin [Anılış: Gönen (2004)].

Eriş, Gönen (2016) Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak Poliçe- Bono- Çek-Makbuz Senedi-Varant, 2. Baskı, Ankara, Seçkin [Anılış: Gönen (2016)].

Eroğlu, Sıtkı (1989) ‘3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun İle İlgili Olarak T.C. Merkez Bankası Açısından Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar, Tespit ve Öneriler’ BATİDER, C: XV, S: 2, s. 13-29.

Ertekin, Erol / Karataş, İzzet (1998) Uygulamada Ticari Senetler Poliçe-Bono-Çek, 3. Basım, Ankara, Turhan Kitabevi.

Eyuboğlu, Ceren (2017) ‘Türk Hukukunda Tahkim Anlaşmasının Geçerliliği’ Ankara Barosu Dergisi, C: 75, S: 3, s. 229-241, <<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/542061>> s.e.t. 29.12.2019.

Gedik, Doğan (2011) ‘Hamiline Çek Defteri Yaprağını Kullanmadan Hamiline Çek Düzenleme Suçu’ Terazi Hukuk Dergisi, S: 57, Y: 6, s. 17-20 .

Göle, Celal (1998) ‘Yabancı Para İle Düzenlenen Çekin Ödenmesinde Karşılaşılabilecek Hukuki Sorunlar’ : **Karayalçın, Yaşar** (Editör) Prof. Dr. Ali Bozer’e Armağan, 1. Baskı, Ankara, BTHAE.

Günay, Erhan (2017) Yargıtay Kararları ve Öğreti Görüşleri Eşliğinde Kambiyo Takip Hakkı ve Ceza Hukuku Yönüyle Uygulamalı Çek Rehberi, 6. Baskı, Ankara, Seçkin [Anılış: Günay, (2017)].

Günay, Erhan (2015) Cirolu Çeklerde Yetkili Hamil, 3. Baskı, Ankara, Seçkin [Anılış: Günay, (2015)].

Hacıoğlu, Caner (2003) ‘Son Yasal Değişiklikler Çerçevesinde Karşılıksız Çek Keşide Etme Suçu Üzerine Bir İnceleme’ Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 7, S: 1-2, s. 129-159.

Helvacı, Mehmet (2009) ‘Çek Kanunu Tasarısı’nın Genel Olarak Değerlendirilmesi’ Batider, C: XXV, S: 4, s. 229-251.

İmregün, Oğuz (1998) Kıymetli Evrak Hukuku, 2. Baskı, İstanbul, Filiz Kitabevi.

İnan, Nurkut (1981) ‘Özel Hukukta Karşılıksız Çek Kavramı’ BATİDER C: XI, S: 2, s. 99-118.

Kalpsüz, Turgut (1981) ‘Çek Hukukuna İlişkin Bazı Meseleler Hakkında Yargıtay Kararlarının Tahlili’ BATİDER C: XI, S: 2, s. 33-62.

Karahan, Sami / Arı, Zekerriya / Bozgeyik, Hayri / Saraç, Tahir / Ünal, Mücahit (2015) Kıymetli Evrak Hukuku, 3. Baskı, Konya, Mimoza.

Karakaya, Selahattin (1986) En Son Değişikliklerle Karşılıksız Çek ve Uygulaması, 1. Basım, Ankara, Hukukçular Birliği Vakfı.

Karayalçın, Yaşar (1970) Ticaret Hukuku III. Ticari Senetler (Kambiyo Senetleri), 4. Baskı, Ankara, Sevinç Matbaası [Anılış: Karayalçın, (1970)].

Karayalçın, Yaşar ‘3167 Sayılı Kanunun Hazırlanması ve Uygulaması Hakkında Açıklamalar’ : **Taşpınar, Sema** (Editör) Çekler Hakkında 3167 Sayılı Kanunla İlgili Adalet Bakanlığı Taslağı ve Karşı Görüşler Sempozyumu, 12 Ocak 2012, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü [Anılış: Karayalçın, (2012)].

Kaya, Asım (2015) ‘Çekte Kabul Yasağı ve Hukuki Sonuçları’ Terazi Hukuk Dergisi, C: 10, S: 105, s. 82-88.

Kayanççek, Murat (2012) ‘5941 Sayılı Çek Kanunu’na İlişkin Eleştiriler ve Değişiklik Önerileri (Uygulama ve Doktrin)’ Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, C: 1, S: 8, s. 276-277.

Kayar, İsmail (2013) Ticaret Hukuku, 2. Baskı, Ankara, Seçkin.

Kayıhan, Şaban / Yasan, Mustafa (2017) Kıymetli Evrak Hukuku, 4. Baskı, Ankara, Seçkin.

Kendigelen, Abuzer (2006), Çek Hukuku, 3. Baskı İstanbul, Arıkan [Anılış: Kendigelen, (2006)].

Kendigelen, Abuzer (2019) Çek Hukuku, 5. Bası, İstanbul, On İki Levha, 112-114. [Anılış: Kendigelen, (2019)].

Kendigelen, Abuzer (2009) ‘Türk Ticaret Kanunu Tasarısının Çeke İlişkin Hükümlerinin Değerlendirilmesi’ BATİDER, C: XXV, S: 3, s. 27-66 [Anılış: Kendigelen, (2009)].

Kılıçoğlu, Ahmet (2019) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 23. Bası, Ankara, Turhan Kitabevi.

Kırca, İsmail (2010a) 5941 Sayılı Çek Kanunu Konferans, 1. Baskı, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü [Anılış: Kırca, (2010a)].

Kırca, İsmail ‘Teyitli (Bloke) Çek- Gayrı Nakdi Kredi İlişkisi’ : **Engin, Baki İlkay** (Editör) (2010b) Prof. Dr. Rona Serozan’a Armağan, 1. Basım, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık [Anılış: Kırca, (2010b)].

Köle, Mehmet / Görgülü, Fatma (2016) ‘Son Düzenlemeler Işığında Çekin Şekil Şartları ve Çeke Dayalı Kambiyo Senetlerine Özgü Takip Yolları’ Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 21, S: 35, s. 79-157 <<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/270477>> s.e.t. 15.08.2018.

Kuru, Baki (2018) İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2. Baskı, Ankara, Yetkin.

Malkoç, İsmail (2011) 5941 sayılı Çek Kanunu Açıklamalı-İçtihatlı, 1. Baskı, Ankara, Malkoç Kitabevi.

Moroğlu, Erdoğan ‘Kambiyo Senetlerinde Düzenleme Yeri’: **Omağ, Merih Kemal / Somer, Mehmet** (Editörler) (2003) Prof. Dr. Fahiman Tekil’in Anısına Armağan, 1. Baskı, İstanbul, Beta [Anılış: Moroğlu, (2003)].

Moroğlu, Erdoğan ‘3167 Sayılı Çek Kanunu’nda 4814 Sayılı Kanun’la Yapılan Değişiklikler’: **Serozan, Rona** (Editör) (2004) Prof Dr. Necip Kocayusufpaşaoğlu İçin Armağan, 1. Baskı, Ankara, Seçkin [Anılış: Moroğlu, (2004)].

Narbay, Şafak (1999) Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, 2. Bası, İstanbul, Beta [Anılış: Narbay, (1999)].

Narbay, Şafak ‘Çekte İbraz Sürelerinin Belirlenmesinde Ölçü Alınan “Yer” Kavramına “De Lege Lata” ve “De Lege Ferenda” Çözüm Önerileri’: **Ülgen, Hüseyin / Kaya, Arslan / Okutan Nilsson, Gül** (Editörler) (2003a) Ünal Tekinalp’e Armağan, 1. Baskı, İstanbul, Beta [Anılış: Narbay, (2003a)].

Narbay, Şafak (2003b) ‘Çek Kanununda Değişiklik Yapan 4814 Sayılı Kanundan Önce Basılan ya da Bastırılan Çeklerin Hukuki Durumu Hakkında Bir Değerlendirme’ BATİDER, C: XXII, S: 2, s. 95-113 [Anılış: Narbay, (2003b)].

Narbay, Şafak (2010) ‘5941 Sayılı Çek Kanunu’nun Getirdiği Bazı Yenilikler ve Bunların Değerlendirilmesi’ Terazi Hukuk Dergisi, S: 43, Y: 5, s. 65-99 [Anılış: Narbay, (2010)].

Narbay Şafak / Güney, Zehra (2017) ‘6728 Sayılı Kanun’un Çeke İlişkin Hükümlerinin “Çekte Şekil Şartları” Bakımından Değerlendirilmesi’ Terazi Hukuk Dergisi, C: 12, S: 126, s. 42-60.

Nuhoğlu, Ayşe ‘4814 Sayılı Kanunla Değişik Karşılıksız Çek Keşidesi Suçu’ : **Centel, Tankut** (Editör) (2004) Prof. Dr. Aydın Arbay’a Armağan, 1. Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık.

Oğuzoğlu, Abdullah Çetin / Oğuzoğlu, Özkan (2010) Çek Kanunu Açıklamalı-İçtihatlı-Örnekli, 9. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi.

Oy, Osman / Doğan, Esin (2011) Ticaret Kanunu- Çek Kanunu İcra ve İflas Kanunu ve Ceza Kanunu Kapsamında Çek, 1. Baskı, İstanbul, Beta.

Özbek, Veli Özer (2010) ‘Karşılıksızdır İşlemi Yapılmasına Sebebiyet Verme Suçu (5941 Sayılı Çek Kanunu m.5/1-3) Ve Çek Düzenleme Ve Çek Hesabı Açma Yasağı (5941 Sayılı Çek Kanunu m.5/4-10)’ Ceza Hukuku Dergisi, S: 14, Y: 5, s. 7-29.

Özgenç, İzzet (2010) Çek Kanunu, 2. Baskı, Ankara, Seçkin [Anılış: Özgenç, (2010)].

Özgenç, İzzet (2012) Çek Kanunu, 5. Bası, Ankara, Seçkin [Anılış: Özgenç, (2012)].

Özgenç, İzzet (2018) Çek Kanunu, 7. Baskı, Ankara, Seçkin [Anılış: Özgenç, (2018)].

Özkan, Ömer / Karakaş, Nagihan (2012) ‘5941 Sayılı Çek Kanunu’nda Muhatap Bankanın Ödeme Dışında Kalan Yükümlülükleri’, Akademik Bakış Dergisi, S: 33, s. 1-20 <<http://www.akademikbakis.org/eskisine/33/16.pdf>> s.e.t. 22.08.2018.

Özkorkut, Korkut (1997) ‘Çek Hukukunda Ödeme İçin İbraz Süreleri’ BATİDER, C: XIX, S: 2, s. 43-61.

Öztan, Fırat (1997) Kıymetli Evrak Hukuku, 2.Baskı, Ankara, Turhan Yayıncılık [Anılış: Öztan, (1997)].

Öztan, Fırat (2019) Kıymetli Evrak Hukuku, 23. Bası, Ankara, Yetkin Yayınları [Anılış: Öztan, (2019)].

Öztürk, Özgür (2001) ‘Çekte Düzeltme Hakkı’ BATİDER, C: XXI, S: 1, s. 215-240.

Paslı, Ali (2020) ‘Covid-19 Salgınının Çek Hukukuna Etkisi: Güncel Koşullar Süzerken Çek İbrazı Mümkün Müdür?’ <<http://www.ticaretkanunu.net/ali-pasli-covid-19-salgininin-cek-hukukuna-etkisi-guncel-kosullar-surerken-cek-ibrazi-mumkun-mudur/>> s.e.t. 03.05.2020.

Poroy, Reha / Tekinalp, Ünal (2019) Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, 23. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık.

Postacıoğlu, İlhan E. (1976) ‘Çekin İbrazi İle İlgili Bazı Problemler’ BATİDER C: VIII, S: 3, s. 113-132.

Pulaşlı, Hasan (2010) Yeni Çek Hukuku ve İlgili Mevzuat, 1. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi [Anılış: Pulaşlı, (2010)].

Pulaşlı, Hasan (2017) Kıymeli Evrak Hukukunun Esasları, 5. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi [Anılış: Pulaşlı, (2017)].

Reisoğlu, Seza (2003) Türk Hukukunda ve Bankacılık Uygulamasında Çek, 3. Baskı, Ankara, Cem Web Ofset [Anılış: Reisoğlu, (2003)].

Reisoğlu, Seza (2011) Çek Hukuku, 1. Baskı, Ankara, Cem Web Ofset [Anılış: Reisoğlu, (2011)].

Sarıca, Ayşe (2020) Ticaret Hukuku, 16. Baskı, Ankara, Savaş Yayınevi.

Sarıkaya, Sinan (2020) ‘7226 Sayılı Kanun’un Geçici 1. Maddesinin Çeklerin İbrazi ve Karşılıksız Çek Suçuna Etkisi’ <<https://blog.lexpera.com.tr/7226-sayili-kanunun-ceklerin-ibrazi-ve-karsiliksiz-cek-sucuna-etkisi/>> s.e.t. 03.05.2020.

Selçuk, Sami ‘Yetersiz Çek, Karşılıksız Çek Keşidesi Suçunu Oluşturur’: **İmregün, Oğuz / Moroğlu, Erdoğan / Helvacı, Mehmet / Kendigelen, Abuzer** (Editörler) (2001) Prof. Dr. Hayri Domaniç’e 80. Yaş Günü Armağanı Cilt II, 1. Baskı, İstanbul, Beta.

Soyer Güleç, Sesim (2007) Borç İçin Hapis Yasağı ve Karşılıksız Çek Keşide Etme Suçu, 1. Baskı, Ankara, Seçkin.

Susuz, Kağan (2008) Kambiyo Senetlerinde Zamanaşımı, 1. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık.

Süphandağ, Yavuz (2013) Poliçe-Çek-Senet Kıymetli Evrak Hukuku, 2. Baskı, Ankara, Bilge Yayınevi.

Şahin, Cihan (2012) ‘Çekin İbrazi ve İbraz Sürelerine Riayet Edilmemesine Bağlanan Hukuki Sonuçlar’ Terazi Hukuk Dergisi, S: 71, Y: 7, s. 19-28.

Şen, Ersan / Malbeleş, Erkam (2013) Son Değişiklikler Işığında Yeni Çek Kanunu’nda Karşılıksız Çek, 4. Baskı, Ankara, Seçkin.

Şener, Oruç Hami (1988) ‘Eksik Unsurlu Karşılıksız Çek Keşidesi Eylemini, 3167 Sayılı Çek Kanununun 16. Maddesi İle Cezalandırmak Mümkün Müdür?’ Ankara Barosu Dergisi, S: 2, s. 239-243.

Tamer, Ahmet (2013) ‘Çek, Kabul ve Avalın Gayri Nakdi Kredi Niteliği ‘ Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S: 13, Y: 4, s. 575-604.

Tandoğan, Haluk (1981) ‘Sonraki Tarihli Çekler ve Uygulamada Ortaya Çıkardıkları Sorunlar’ BATİDER C: XI, S: 2, s. 67-94.

Tekinalp, Ünal ‘Adalet Bakanlığı Taslağında İleri Tarihli Çekler’ : **Taşpınar, Sema** (Editör) Çekler Hakkında 3167 Sayılı Kanunla İlgili Adalet Bakanlığı Taslağı ve Karşı Görüşler Sempozyumu, 12 Ocak 2012, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü [Anılış: Tekinalp, (2012)].

Tekinalp, Ünal (2001) ‘İleri, Keşide Tarihli (Vadeli) Çeklere İlişkin Bir Öneri’ Prof. Dr. Aysel Çelikel’e Armağan Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Y: 19-20, S: 1-2, s. 923-932 [Anılış: Tekinalp, (2001)].

Tenekeci, Cüneyt (2018) ‘Çek Kanunu 2. Madde Kapsamında Muhatabın Sorumluluğu’ Terazi Hukuk Dergisi, C: 13, S: 143, s. 157-168.

Teoman, Ömer ‘Çekte İbraz Süresinin Hesaplanmasında Keşide Gününün Önemi’: **İ. AHAUM** (Editör) (1995) Prof. Dr. Reha Poroy’a Armağan, 1. Baskı, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi [Anılış: Teoman, (1995)].

Teoman, Ömer ‘Yeni Çek Yasası “Tacir Çekleri”ni Getiriyor’: **Teoman, Ömer** (Editör) (2010) Tüm Makalelerim Cilt III: 2002-2010, 1. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık [Anılış: Teoman, (2010)].

Topçuoğlu, Metin (2010) ‘Yeni Çek Kanunu’na Göre Tüzel Kişileri Temsilen Çek Düzenlenmesi ve Sonuçları’ Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: XIV, S: 2, s.141-167 [Anılış: Topçuoğlu, (2010)].

Topçuoğlu, Metin ‘Yeni Çek Kanunu’na Göre Çekin Niteliği ve Türleri’ : **Akgül, Salih / Badur, Emel / Turan Başara, Gamze / Ertem, Burcu** (Editörler) (2012) Erzurumluoğlu Armağanı, 1. Basım, Ankara, Ankara Barosu [Anılış: Topçuoğlu, (2012)].

Turanboy, Asuman (1998) Varakasız Kıymetli Evrak, 1. Baskı, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü.

Turanlı, Hüsnü (2017) ‘Türk Hukukunda Alonj’ Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi’, C: 3, S:1, s. 119-128 <<http://static.dergipark.org.tr/article-download/bfba/ffa7/bf96/59d52ead5f133.pdf?>> s.e.t. 01.05.2020.

Uyar, Talih (1987) ‘Karşılıksız Çek Çekmek (Keşide Etmek) Suçu’ Ankara Barosu Dergisi, S: 5-6, s. 671-683 [Anılış: Uyar, (1987)].

Uyar, Talih (2008) ‘İcra Hukukunda Bono’nun (Emre Muharrer Senet’in) Geçerlilik Koşulları’ TBB Dergisi, S: 74, s. 290-325 [Anılış: Uyar, (2008)].

Uzunallı, Sevilay (2015) Uygulamalı Kıymetli Evrak Hukuku, 1. Baskı, Ankara, Seçkin.

Ülgen, Hüseyin / Helvacı, Mehmet / Kendigelen, Abuzer / Kaya, Arslan (2013) Kıymetli Evrak Hukuku, 8. Bası, İstanbul, XII Levha.

Ülgen, Hüseyin / Helvacı, Mehmet / Kaya, Arslan / Nomer Ertan Füsün (2019) Kıymetli Evrak Hukuku, 12. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık.

Yağmur, Setenay (2016) ‘Türk Hukukunda Çeke Konulabilecek Kanunda Öngörülmeven Bazı İhtiyari Kayıtlar’, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C: 22, S: 3, s. 2867-2892 <<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/373460>> s.e.t. 29.12.2019.

Yaman, Rabiye (2013) ‘Çekin Ciroosu ve Hukuki Sonuçları’ Terazi Hukuk Dergisi, C: 8, S: 85, s. 70-82.

Yasan, Mustafa (2012) ‘6273 Sayılı “Çek Kanunu’nda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun”un İncelenmesi’ Batider, C: XXVIII, S: 2, s. 95-137.

Yenidünya, Ahmet Caner (2003) Açıklamalı, Gerekçeli ve Karşılaştırmalı Yeni Çek Kanunu, 1. Baskı, İstanbul, Legal Yayıncılık.

Yıldırım, Abdulkerim (2017) Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 6. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi.

Yıldırım, Ali Haydar (2015) ‘Çek Cezası (TTK 783/3)’ Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C: 16 S: 2014 s. 3449-3506, <<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/756173>> s.e.t. 19.02.2020 [Anılış: Yıldırım, (2015)].

Yıldırım, Ali Haydar (2017) “Türk Hukukunda Vadeli Çek (İleri Tarihli Çek) ve Bunun Doğurduğu Sonuçlara İlişkin Bazı Tespitler” Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: XXI, S: 4, s. 91-119 [Anılış: Yıldırım, (2017)].

Yıldırım, Zeki / Çetintürk, Ekrem (2012) ‘İbraz Edilen Çekle İlgili Olarak Karşılıksızdır İşlemi Yapılması Halinde Nasıl Bir Yaptırım Uygulanması Gerektiği Sorunu’ TBB Dergisi, S: 103, s. 27-84.

Yıldız, Şükrü ‘İbraz Süresini Geçiren Çek Hamilinin Hukuki Durumu ve Yargıtay Kararları’: **Yıldız, Şükrü** (Editör) (2008) Makalelerim 1988-2007, 1. Baskı, Ankara, Yetkin [Anılış: Yıldız, (2008)].

Yıldız, Şükrü ‘Kambiyo Senetlerinde Zamanaşımı Süreleri’: **Omağ, Merih Kemal / Somer, Mehmet** (Editörler) (2003) Prof. Dr. Fahman Tekil’in Anısına Armağan, 1. Baskı, İstanbul, Beta [Anılış: Yıldız, (2003)].

Yılmaz, Lerzan (2007) Kambiyo Senetlerinde Def’iler, 1. Bası, İstanbul, Beta.

Yördem, Yılmaz (2018) ‘6728 sayılı Kanunla Çek Kanununda Yapılan Değişiklikler ve Karşılıksız Çek Sorunsalı’ Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S: 33, Y: 9, s. 347-368.

<http://www.kgm.adalet.gov.tr/Tasariasamalari/Kanunlasan/2012Yili/Kanmetni/6273ss.pdf>

https://www.riskmerkezi.org/Content/Upload/istatistikraporlar/ekler/2209/Bankalara_Ibraz_Edilen_ve_Karsiliksiz_Islemi_Yapilan_Cek_Bilgileri_-_Subat_2020.pdf

<https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Banka+Hakkinda/Genel+Bakis>

<https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss58m.htm>

<https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss445.pdf>

